

# УКРАЇНЦІ В СВІТІ









# УКРАЇНЦІ В СВІТІ

Петро Кардаш  
Др. Сергій Кот

*Видавництво «Фортуна»*

*Київ*

*1995*

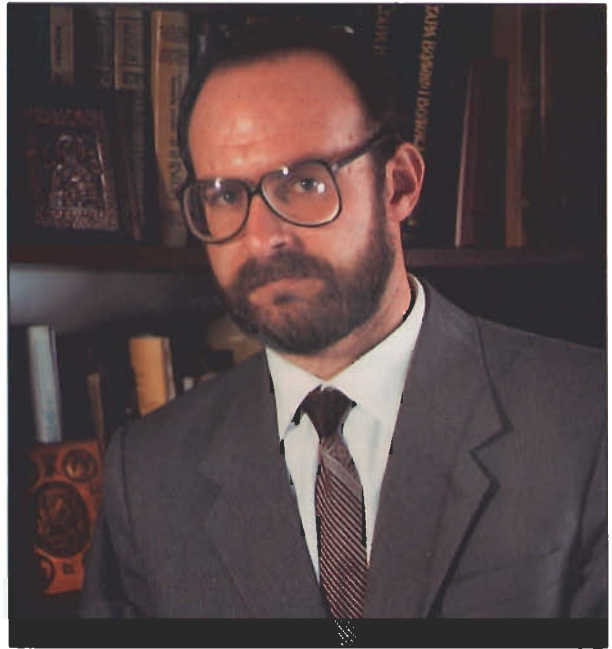
*Мельборн*



**NATIONAL LIBRARY OF AUSTRALIA CATALOGUING IN PUBLICATION  
BOOK NUMBER ISBN 0-646-22439-5. CANBERRA, INTERNATIONAL STANDARD.  
«UKRAINIAN IN THE WORLD». «УКРАЇНЦІ В СВІТІ»**



**Петро Кардаш**



**Сергій Кот**

### **ДОРОГІ БРАТИ І СЕСТРИ!**

*Книга-альбом «Українці в світі» — для Вас і про Вас. Про синів та дочок українського народу, які через різні історичні обставини живуть нині поза межами України. Мільйони українців опинилися на Далекому Сході примусовим виселенням царською імперією та комуністично-диктаторським режимом. Інші, пішовши у світ з чистою душею, з відкритим серцем і працьовитими руками, стали добрими громадянами інших держав, гідно інтегрувалися у їх суспільно-політичне, економічне та культурне життя.*

*Разом з тим українці, прийшовши у чужинецькі краї, з вірою в Бога і любов'ю до України свято оберігали свої народні звичаї, традиції та культуру. І не тільки шанували, а й, органічно поєднуючи із найсучаснішими тенденціями культурного поступу світової цивілізації, далі розвивали і поширювали їх. Українці поза межами своєї історичної Батьківщини кожного дня, кожної години, кожної хвилини линули думками до своєї багатостраждальної неньки-України, віддаючи свою самовіддану жертвну працю на алтар її свободи та незалежності. З високо піднятою головою вони можуть сказати сьогодні: «Наша праця не згинула марно!». Як не згинула марно праця тих, хто не дожив до світлого дня проголошення незалежності України. Їх життя та діяльність подають приклади віри та наполегливості у досягненні своєї мети тим українцям, які у різних країнах світу ще тільки стають по-справжньому на дорогу організованого життя та духовного відродження. Їх життя та діяльність є зверненням до своїх земляків-українців в Україні із закликом підхопити і далі гідно пронести крізь віки дорогоцінний та величний прапор Вільної Соборної України.*

*Про українців у світі написано багато. Спираючись на досвід наших попередників, ми прагнули розповісти про минушину, життя і працю українців поза межами України мовою фотографій, з'єднавши різні покоління розсіяних по світах наших єдинокровних сестер і братів. Водночас ми намагаємося показати планетарне єднання людей одного роду і згадати якомога більше імен, щоб назавжди залишилися вони у нашій спільній історії, нашій спільній культурі, нашій спільній пам'яті.*



## ПЕРЕДМОВА

*Виходить у світ ще одна коштовна книга вже давно нам усім відомого культурного і громадського діяча Петра Кардаша з Австралії. При цій нагоді варто бодай коротко згадати про його діяльність та її наслідки.*

*У найнесприятливіші роки для української культури Петро Кардаш з власної ініціативи, докладаючи колосальні зусилля, вносив розраду в життя і побут українців в Австралії, відірваних від Батьківщини. Він спроваджував з України і діаспор світу кінофільми і демонстрував їх перед масовими глядачами, спраглим на мистецький подув вітру з рідних сторін. З головних фільмів пригадуються, насамперед, «Сон» про молодість Тараса Шевченка, два фільми про УПА — «Ніколи не забуду» і «Жорстокі світанки», «Захар Беркут» та «Украдене щастя» за творами Івана Франка, «Олекса Довбуш», «Іду до тебе» про Лесю Українку, «Лілея» і «Наймичка» за творами Тараса Шевченка, «Маруся» ...*

*Відійшовши, дещо передчасно, на пенсію, Петро Кардаш не складає рук, а негайно береться за іншу, ще більш важливу діяльність. Він засновує видавництво «Фортуна» з метою популяризувати ім'я України, її історію та мистецтво у світі. А той світ на ті часи, як відомо, майже нічого не знав про підневільну Україну, яка вважалася провінцією Росії, незважаючи на її членство в Організації Об'єднаних Націй.*

*Таким чином, у 1988 році вийшла в світ перша книга англійською мовою з назвою «Україна та українці». Видання тиражем у чотири тисячі примірників розійшлося блискавично. Таке колосальне враження зробила ця книга на читачів українського і неукраїнського походження. Сприяли цьому добре продуманий добір ілюстративного матеріалу, професійна підготовка текстів та блискуча редакція, великий мистецький смак у поліграфічному оформленні. Саме ці головні складові стали запорукою величезного успіху книги «Україна та українці». Потім, завдяки автору, виходить друге видання цієї книги і таким же тиражем і знову успішно розходиться. Опісля з'являється і третє видання. Дванадцять тисяч примірників дорогоцінної книги дісталися до рук не тільки українського, а й, що найважливіше, до чужинецького читача, для якого книга послужила відкриттям якоїсь невідомої або маловідомої країни та її цивілізованого народу, про обдарованість якого свідчать численні та високопрофесійно виконані фотоілюстрації: старовинні церкви, пам'ятники визначним синам і дочкам України, музеї, театральні та оперні будинки, картини козацьких баталій ... І все це від Княжої доби до наших днів майже про всі регіони України.*

*«Подаруйте цю книжку своїм дітям, онукам та приятелям, серед яких живете, щоб знали про Україну, звідки ми походимо, про наші культурні надбання та змагання за волю», — з такими словами звернувся Петро Кардаш до читачів. І саме цей заклик найбільш повно відбиває мету та зміст цього цінного видання.*

*Англійською мовою вийшла й друга книга шеститисячним тиражем під назвою «Україна, її історія та мистецтво». І знову двома виданнями. Українець, беручи до рук цю книгу, відчуває гордість за приналежність до народу з багатою довіковою історією та велечезними культурними надбаннями. Він купує цю книгу з щасливою усмішкою на обличчі, зберігає її, мов реліквію, в своєму домі або дарує її то дітям, то внукам, то знайомим чужинцям при першій-ліпшій нагоді, завжди з думкою про те, щоб світ мав якнайповніші і якнайгарніші уявлення про Україну.*

*Видавництво «Фортуна», у плані виконання своєї мети, подбало про те, щоб книга лягла на стіл провідних політиків та церковних владик різних віровизнань не тільки в Австралії, а й у Канаді, Америці, Європі. На прохання автора вона була передана першому Президенту України Леоніду Кравчуку. Немало дарункових примірників було розіслано й по державних та приватних бібліотеках. І звідусюди надійшли подяки й заклики до дальших видань про Україну. Надходили й платні замовлення на ці книги від державних бібліотек, університетів, політичних і церковних діячів.*

*До видання увійшли матеріали з історії України, починаючи від часів Скіфії. Широко ілюстровано історію запорізького козацтва, духовно-релігійні, історичні пам'ятки, перлини архітектури та малярства. Подано мальовничі краєвиди, показові для різних країв України. Саме вони допомагають цілісному сприйняттю образу нашої Батьківщини.*

*Тут також є засновники Кисва — легендарні брати Кий, Щек та Хорив і їх сестра Либідь, князь Володимир Великий, княгиня Ольга, король Данило Галицький, князь Дмитро Байда-Вишневецький, гетьмани Петро Конашевич-Сагайдачний, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, філософ Григорій Сковорода.*

Митрополити Петро Могила, Василь Липківський, Андрей Шептицький, Кардинал Йосиф Сліпий, поети Іван Котляревський, Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, політичні діячі Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Павло Скоропадський, Євген Коновалець, Степан Бандера, Роман Шухевич... Ці постаті ніби символізують певні віхи української історії.

Книгу Петра Кардаша по праву назвали «паспортом рідної землі». Вона гідно репрезентує перед світом культуру наших предків і наших сучасників, показує історію визвольної боротьби народу за волю і незалежність.

Як бачимо, видавництво «Фортуна» в особі видавця Петра Кардаша виконало колосальну працю. Однак це ще не все, далеко не все. Це щойно початок, бо на всеохопне видання на декілька десятків енциклопедичного формату книг про Україну, її трагічну історію, її культуру й віковичну боротьбу за вільне існування прийде ще час. І знайдеться, цілком закономірно, необхідний для цього видавець.

Третя книга з назвою «Українці в світі» виходить тепер. У ній ідеться про українців та їхню культурне й матеріальне надбання поза Україною, на чужині.

Ідея цієї книги виникла за цікавих обставин. Молодий дослідник др. Сергій Кот вже багато років досліджує пам'ятки української культури, історію їх виникнення та збереження. Має понад 70 друкованих праць. Він є консультантом Національної комісії з питань повернення в Україну культурних цінностей при Кабінеті Міністрів України і особисто причетний до повернення в Україну із Москви спадщини видатного українського кінорежисера та письменника Олександра Довженка. Сергій Кот є відповідальним секретарем Головної редакційної колегії Зводу пам'яток історії та культури України — першого в історії нашої Батьківщини фундаментального багатотомного видання енциклопедичного типу про всі відомі пам'ятки археології, історії, архітектури та містобудування, монументального мистецтва, що зберігаються на її території. В 27-ми томах по сто друкованих аркушів кожний наявним пам'яткам присвячуються окремі статті, ілюстрації. Загалом до томів Зводу має увійти їх щонайменше 120 тисяч. Дізнавшись про унікальне видання Петра Кардаша про Україну та українців, С. Кот почав розшукувати цю книгу. Однак годі було знайти її в українських бібліотеках — з ідеологічних міркувань колишній советський режим всіяко замовчував сам факт їх існування, як і багатьох інших видань про Україну, що видавалися українською діаспорою в усьому світі.

На допомогу прийшли Денис Волинець із Канади, який надіслав до Києва книгу П. Кардаша «Україна і українці» з власної бібліотеки, та Сергій Цимбалюк із Австралії, який допоміг запізнатися розділеним тисячами миль ентузіастам української культури. І ось восени 1991 року в Києві відбулася зустріч людей двох поколінь, українців двох світів. Старшого, яке пройшло сувору школу життя і боротьби за українську державність, яке скоштувало гіркоту розриву із Батьківщиною і провело більшу частину свого життя на еміграції та завжди думками і діями линуло до України. І українців молодшого покоління в Україні, яке тільки виходить на широку дорогу суспільної праці. Петро Кардаш зацікавився ідеєю Зводу пам'яток і під час її всебічного обговорення виникла думка про доцільність підготовки окремого тому цього видання, присвяченого пам'яткам історії та культури української діаспори, що має засвідчити єдність української культури в світі. Як перший крок до цієї мети було розпочато роботу над книгою-альбомом «Українці в світі». Основний тягар праці припав на Петра Кардаша, котрий зібрав більшість матеріалу. Його доповнив та доопрацював др. Сергій Кот. До підготовки книги були залучені відомі українські вчені, провідники та члени громадсько-політичних, культурно-мистецьких, кооперативних та інших українських об'єднань та громад із усього світу.

Значну допомогу надали діячі українських церков. Десятки людей надіслали унікальні фотографії та нариси з життя українських громад з різних країн. Поза всяким сумнівом констатуємо, що спільна праця над книгою-альбомом «Українці в світі» стала ще одним містком, який з'єднав розпорошених по різних континентах наших земляків.

Книга «Українці в світі» дає широку панораму минулого і сучасного життя українців поза межами України, правдиво розповідає про їх сподвижницьку працю на благо української культури, української нації та держави, боротьбі за свободу і незалежність якої вони присвятили усе своє життя. Гортаючи сторінки книги, мимоволі згадуєш пророчі слова Тараса Шевченка, якими і хочу завершити вступне слово: «Не вмирає душа наша, не вмирає воля...».



# УКРАЇНЦІ В СВІТІ

Поява на політичній карті світу незалежної Української держави стала однією з найвизначніших подій останнього десятиріччя ХХ століття. Очевидно, що сучасники ще не в змозі досягнути повною мірою її значення для подальшого розвитку політичних, економічних та соціальних процесів на європейському континенті, її впливу на становлення нового світового порядку, свідками початку якого нам судилося стати. Проте вже сьогодні увесь цивілізований світ починає усвідомлювати, що з проголошенням Вільної соборної України відбувся великий акт історичної справедливості. Український народ, коріння якого ховається у глибині тисячоліть, створив яскраву та самобутню культуру, дав світовій історії чимало непересічних особистостей, титанів людського духу та думки, протягом століть виборював право за вільний та незалежний розвиток, віддавши на цей священний алтар своїх кращих синів та дочок. І ось цей народ нарешті здобув омріяну свободу та державність.

Однак історію неможливо повернути, неможливо переписати заново. Сталося так, що силою історичних обставин поза межами Української держави опинилися багато українців, яких розсіяли по світах крутозлами долі. Частина з них і донині живе на своїх споконвічних етнічних землях, які входять до складу інших держав-сусідів України. Частина наших земляків та їх нащадків опинилися далеко від рідної землі, стали громадянами інших країн на різних континентах — у Південній та Північній Америці, Австралії, Азії, Африці. Загалом більш-менш значні осередки перебування українців мають у понад 50-ти країнах світу. Різні наукові твердження подають різну кількість українців поза межами України. За приблизними підрахунками, в країнах Центральної та Західної Європи та на інших континентах проживає понад п'ять мільйонів осіб української національності. Найбільші українські громади є в таких країнах (в душах подано і інші варіанти підрахунків): США 1 млн. 500 тис. ( 2 млн.), Канада — 1 млн., Аргентина — 150 тис. (250 тис.), Бразилія — 120 тис. (250-400 тис.), Австралія — 40 тис. (35 тис.), Парагвай — 8 тис. (10-15 тис.), Уругвай — 5 тис. (10-15 тис.), Венесуела — 3 тис. (4 тис.), Великобританія — 25 тис. (30 тис.),

Франція — 50 тис. (40 тис.), Німеччина — 15 тис. (25 тис.), Австрія — 3 тис. (5 тис.), Бельгія — 4 тис., Голландія — 1 тис., Швеція — 2 тис., Польща — 450 тис. (350 тис.), Чехія та Словачія — разом 150 тис. (100 тис.), Румунія — 250 тис. (100-120 тис.), Хорватія, Сербія, Словенія, Боснія — разом 45 тис. (60 тис.). У східній діаспорі, яка охоплює українців в незалежних державах, що виникли після розпаду радянської імперії, нараховується понад 6,8 мільйонів осіб українського походження (1989 р). Найбільше їх проживає в Росії — 4364000, Казахстані — 896 тис., Молдові — 600 тис., Білорусі — 290 тис., Узбекистані — 154 тис.

В кінці ХІХ — на початку ХХ століття українська етнічна територія, котра включала в себе як споконвічні землі, на яких відбулося формування українського народу та української нації, так і освоєні нові краї, де українці селилися впродовж століть, досягла свого апогею і охопила територію від Сяну до Передкавказзя. І сьогодні у своїх етнічних межах поза державними кордонами України проживають українці в Білорусі, Молдові, Польщі, Росії, Румунії, Словачії, Угорщині.

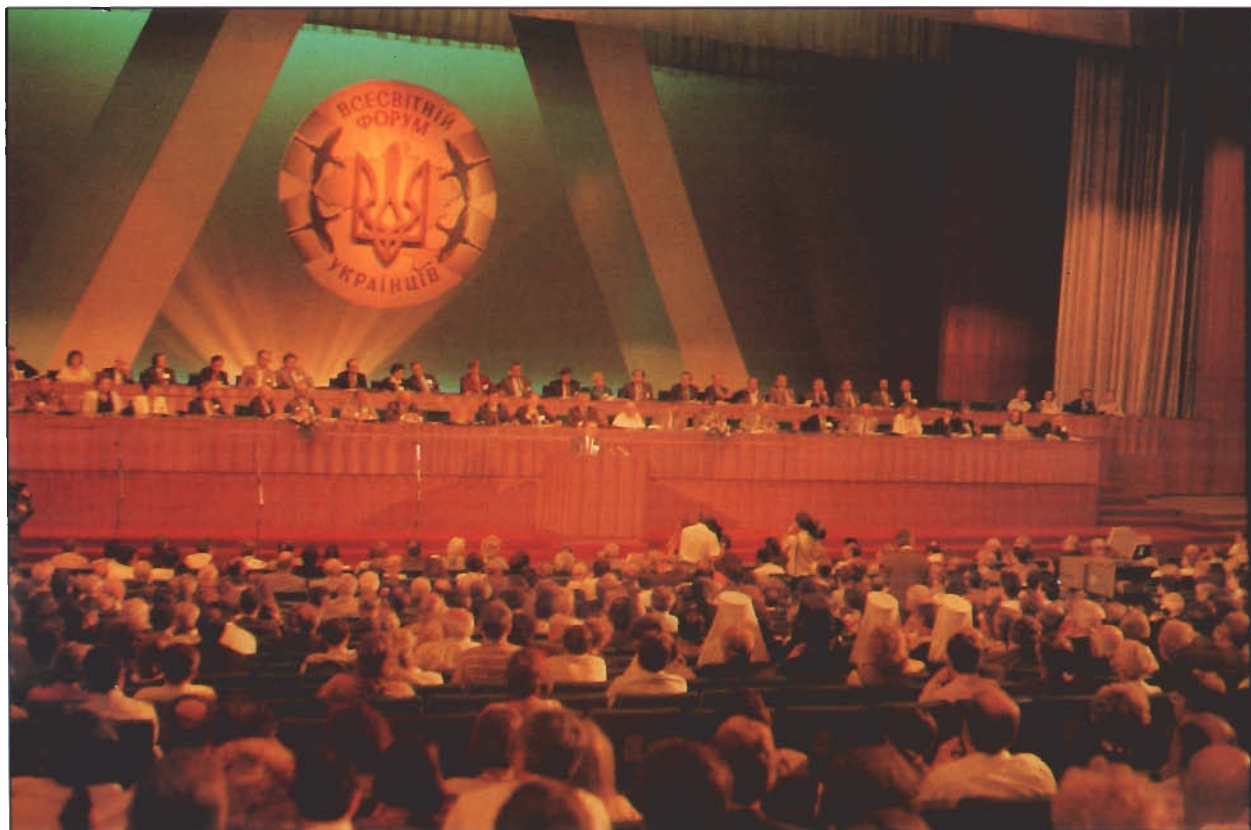
На різних історичних етапах розвиток українців на своїх етнічних землях у складі інших держав відбувався неоднозначно. Гірка правда історії засвідчує, що їх буття не було простим. Обмежувалися можливості культурного розвитку, чинився грубий тиск на їх духовне життя, на державних рівнях проводилася політика деукраїнізації та асиміляції українського населення. Кожні нові переписи населення намагалися показати якомога меншу чисельність українців. Однак вони змогли зберегти свою історію та свою культуру. І сьогодні спостерігаємо потужну хвилю національного відродження українців, які прагнуть до рівноправного розвитку та забезпечення культурних і духовних потреб у країнах проживання разом із щирим бажанням віддати свою працю на їх прогрес та процвітання. Це явище стало невідомою складовою частиною та наслідком позитивних демократичних змін в Центральній та Східній Європі.

Найбільший ареал розселення українців у світі пов'язаний з міграційними процесами всередині великих держав та з українською еміграцією, яка мала в своїй основі соціально-економічні та політичні причини.

**ВСЕСВІТНІЙ ФОРУМ УКРАЇНЦІВ  
ВІДБУВСЯ В КИЄВІ 19-26 СЕРПНЯ 1992 РОКУ**



*Президія Всесвітнього форуму українців: Патріарх Мстислав, Леонід Кравчук, Микола Жулинський та Іван Плющ.*



*Всесвітній форум українців в Палаці «Україна» в Києві.*





*Київ. Світовий форум українців. Свято на Андріївському узвозі.*



*Київ. На майдані Незалежності під час Всесвітнього форуму українців. Серпень 1992 року.*

# УКРАЇНСЬКА ВСЕСВІТНЯ КООРДИНАЦІЙНА РАДА

19-26 серпня 1992 року вперше в своїй історії українці з усіх кінців планети зібралися в Києві аби об'єднатися в зусиллях відродження і розвою українства в річницю відновлення Української держави. Всесвітній форум українців окреслив широке поле завдань як у розбудові своєї Батьківщини — Великої України, так і збереження національної ідентичності в Західних і Східних діаспорах. Для проведення планомірної діяльності в різних сферах суспільного життя — в освіті, культурі, науці, економіці, інформатиці, підприємстві, в галузі благодійництва, репатріації українців на землю батьків Форум утворив постійний орган — Українську Всесвітню Координаційну Раду, обравши її головою відомого письменника і політика, першого голову Народного руху України, депутата Верховної Ради Івана Драча.

23-24 січня 1993 року в Києві відбулися установчі збори УВКР за участю майже всіх її членів, обраних на форумі: 14 — від України, по 14 — від Західної і Східної діаспори. Установчі збори затвердили Статут УВКР, утворили Президію, Секретаріат УВКР, обравши його головою Михайла Слабошпицького. Визначили основні напрямки і форми роботи УВКР, а саме: координація діяльності українських організацій — колективних членів УВКР у реалізації розроблених цільових програм, спрямованих на взаємну допомогу українців у світі в задоволенні потреб їхнього процвітання.

УВКР ставить собі за мету поєднати зусилля українських, громадських, професійних добродійних, творчих організацій і окремих осіб в Україні та за її межами на основі ідей розбудови незалежної, соборної і демократичної Української держави. 4-5 вересня 1993 р. в Чигирині, на Черкащині відбулися другі збори УВКР, на яких розглядалися питання про відновлення національних святинь українства, про становище українців у Росії, про фінансові і статутні зобов'язання та членство в УВКР. Жваво обговорювалося питання створення фінансового центру світового українства, аби поставити на надійний фундамент виконання намічених програм.

## *Члени Української Всесвітньої Координаційної Ради*

### **I. Від України:**

**Драч Іван** — головна рада Товариства зв'язків з українцями за межами України, народний депутат України.

**Павличко Дмитро** — голова Комісії Верховної Ради України у закордонних справах, народний депутат України.

**Мовчан Павло** — голова Всеукраїнського товариства «Просвіта», народний депутат України.

**Дзюба Іван** — міністер культури України.

**Чорновіл В'ячеслав** — народний депутат України, голова Народного руху України.

**Чорногуз Олег** — голова товариства «Українська родина».

**Скорик Лариса** — народний депутат України.

**Горинь Михайло** — голова підкомісії Верховної Ради України з питань зв'язків з українцями за межами України, народний депутат України.

**Жулинський Михайло** — віце-прем'єр Кабінету Міністрів України.

**Колесников Юрій** — президент корпорації «Крим-континенталь».

**Древаль Юрій** — голова Координаційної ради Світового комітету українських молодіжних організацій.

**Мулява Володимир** — генерал, (Міністерство оборони України).

**Пашко Алена** — голова Союзу українок України.

**Смець Юрій** — міністер в справах національностей та міграції.

### **II. Від Східної діаспори:**

**Попович Павло** — голова товариства «Славутич» (Росія, Москва).

**Брись Олексій** — голова товариства «Славутич» (Росія, Воркута).

**Руденко-Десняк Олександр** — головний редактор газети «Український кур'єр» і журналу «Дружба народів» (Росія, Москва).

**Бабенко Василь** — співголова Національно-культурного центру «Кобзар» (Росія, Башкирстан).

**Прилоус Григорій** — заступник голови Товариства української культури на Кубані (Росія, Краснодар).



**Жильцова Людмила** — голова Ради представників Громади українців Литви.

**Гаркавець Олександр** — голова Українського культурного центру в Алма-Аті (Казахстан).

**Бут Олександр** — голова Спілки українців Придністров'я (Молдова).

**Пархоменко Ольга** — голова товариства «Червона калина» (Вірменія).

**Михайлюк Богдан** — голова Асоціації українців Білорусі «Ватра».

**Клименко Павло** — голова Об'єднання українців Тюменської області (Росія).

**Костицький Ігор** — голова Українського культурного центру (Росія, Омськ).

### III. Від Західної діаспори:

**Бризгун-Соколик Оксана** — голова Світової федерації українських жіночих організацій (США).

**Дячук Уляна** — голова Українсько-американської координаційної ради, президент Українського народного союзу (США).

**Лозинський Аскольд** — виконуючий обов'язки голови Українського конгресового комітету Америки (США).

**Романів Олег** — президент Конгресу українців Канади.

**Бурачинський Богдан** — голова Координаційного комітету допомоги Україні (США).

**Коваль Омелян** — голова Координаційного осередку громадських і крайових установ Європи (Бельгія).

**Чайковський Мар'ян** — президент Українсько-бразильської центральної репрезентації (Бразилія).

**Моравський Михайло** — голова Союзу українських організацій Австралії.

**Рейт Юрій** — голова Об'єднання українців у Польщі.

**Ткачук Степан** — голова Союзу українців Румунії.

**Василик Михайло** — голова управи Української центральної репрезентації (Аргентина).

**Михальчук Василь** — голова Української центральної репрезентації у Франції.

**Москаль Юрій** — голова Товариства об'єднаних українських канадців (ТОУК).

**Педенко Віктор** — голова Товариства розбудови України (Канада).

Вже в другій половині XVI століття українські козаки брали діяльну участь в освоєнні нових земель на південних кордонах Московської держави, наймаючись охороняти Дике Поле від татарських набігів. Засновуючи нові міста і села, вони поклали початок українській колонізації Слобожанщини. Особливо активно цей процес проходив у XVII столітті, коли українці почали заселяти цей край у таких масштабах, що отримали автономію та запровадили полковий устрій. Серед чинників, які впливали на рух українців на північний схід були їх намагання вирватися на вільні землі з-під гніту польської шляхти та знайти надійний захист від польських військ під час невдач в ході селянсько-козацьких повстань та визвольної війни українського народу. Одночасно відбувалася колонізація Донщини. В середині XVII століття майже половину населення на Дону становили українці. Українцями були засновано і Волзьке козацьке військо, яке виникло на нижній Волзі на початку XVIII століття. Окрему категорію становили депортовані з України російським урядом та ув'язнені, інтерновані, заслані або примусово поселені на московських землях, українські гетьмани і члени козацької старшини, їх сім'ї та родичі. Одними із перших політичних в'язнів Москви стали рідні гетьмана Івана Вигобського та полковник Іван Нечай — зять Богдана Хмельницького, які виступили проти посилення московського впливу в Україні. Їх долю згодом розділили гетьмани Петро Дорошенко, Дем'ян Многогрішний, Іван Самойлович з сином Яковом. Особливо багато українців стали жертвами примусових депортацій за царювання Петра I та Катерини II. Здебільшого депортованих засилали на Сибір, до Архангельська, Соловецького монастиря. У довічному засланні на Московщині скінчили своє життя Дмитро Горленко, брати Ломиковські, Максим Самойлович, Антон Антонович, генеральний асаул Андрій Войнаровський, полтавський полковник Григорій Герцик, останній кошовий отамана Запорізької Січі Петро Калнишевський. Тисячами українські козаки відправлялися на будівництво Санкт-Петербургу та Ладозького каналу на початку XVIII століття. Волею Катерини II в 1792 році було створене після зруйнування Запорізької Січі із залишків запорізьких козаків Чорноморське козацьке військо, яке було

відправлене разом з родинами на освоєння Кубані. На еміграцію українців до Росії впливали й інші фактори, зокрема залучення високоосвічених та обдарованих представників українського народу до державної служби, просвітницької та творчої діяльності на теренах імперії. Феофан Прокопович, Дмитро Ростовський (Туптало), Белгородський, Інокентій Іркутський, Гаврило Бужанський, Сильвестр Головацький, Григорій та Кирило Разумовські, Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, Володимир Боровиковський, Дмитро Левицький — ці та багато інших історичних постатей українців відіграли величезну роль в розвитку російської держави та культури. Так відплив у колосальних обсягах кращих представників українського народу обезкровлював його власний духовний та культурний потенціал.

Масові міграційні хвилі з України до різних регіонів Російської імперії беруть початок з середини XIX століття і пов'язані з селянськими переселеннями. Українці з Центральних і Східних частин України рухалися в Чорноморські й Приазовські степи, Самарську, Саратовську, Оренбурзьку й Уфімську губернії. Коли в європейській частині Росії стало мало вільної землі, вони спрямовували на схід до Азії, де головними районами українських поселенців були Приморський та Приамурський краї, Північний Туркестан та Сибір. Основну масу емігрантів на схід дала Лівобережна Україна, переважно густо заселені Полтавщина, Чернігівщина, Київщина, Харківщина. Слабкою була еміграція з Волині й Поділля. Переселялись українці також з Курщини і Воронежчини. Більш численна українська еміграція до Азії почалася в 1890 роках, за 20 передвоєнних років вона охопила приблизно 2 мільйони осіб. Еміграція збільшилася під час будівництва сибірської залізниці в 1891-1905 роках, під час російсько-японської війни 1904-1905 роках.

Із заміною царської імперії на радянську відновилася практика масових, примусових депортацій українців з рідної землі. Протягом 1926-39 рр. на Далекий Схід, в Сибір, на Сахалін, у Карелію вибуло 2,8 мільйона чоловік. Серед них до

Сибіру та Півночі було заслано священиків Української Автокефальної Православної Церкви, «розкуркулених» селян, тисячі діячів мистецтва та науки, інших представників української інтелігенції, репресованих кривавим більшовицьким режимом. Під час другої світової війни відбулася у великих розмірах евакуація населення з України, головно висококваліфікованих фахівців та робітників. Чимало з них згодом не змогли повернутися в Україну. За 1944-1952 роки з території західних та Ізмаїловської областей було депортовано до Сибіру та на Північ понад 200 тис. українців, що ставило на меті ослабити повстанський рух проти советської колонізації. В 1949-53 роках туди ж та до Казахстану, Поволжжя, Північного Кавказу відправили понад 400 тис. осіб з України. В 1954-56 рр. на освоєння цілинних та перелогових земель Сибіру та Казахстану було забрано з України ще понад 80 тис. юнаків та дівчат. Постійний відплив українців до різних регіонів колишнього Радянського Союзу відбувався і в наступні роки, супроводжуючись засланням до численних таборів на Півночі та в Сибіру політ'язнів, чії погляди на суспільний устрій та розвиток України в умовах радянської імперії жорстоко переслідувався владою.

Першою занотованою трудовою еміграцією з Західних українських етнічних територій були переселенці зі Закарпатської України та Східньої Пряшівщини до Бачки в середині XVIII століття. Тут вони дістали від Австрійського уряду вільні землі та заснували перші українські оселі на територіях сучасної Румунії та Югославії. Їх доповнили переселенці в середині XIX століття з Галичини. В 1892-93 роках з Галичини і Буковини, під впливом агітації про дарування землі і будинків, виїхало до Росії приблизно 15000 селян, більшість з яких згодом повернулися, не знайшовши тих умов, яких очікували.

З другої половини XIX ст. майже одночасно із рухом українців з центрально-східних земель на Схід відбувається масова еміграція із західно-українських земель за океан. В той час вони були надзвичайно перенаселені. В 1900-х роках на 1 квадратний кілометр

припадало 67 осіб, які жили із сільського господарства, 1 млн. 200 тис. осіб складалі робочу силу. Слабо розвинена промисловість не могла дати працю такій кількості робочих рук, а виїзд на сезонні роботи розв'язував справу тільки частково. Серед великої частини населення існував дуже низький життєвий рівень, недоїдання, висока смертність. В таких умовах еміграція була чи не єдиним виходом. Вістки про великі можливості заробітку в Америці дійшла в 1870-х роках і до українського населення. Їх перебільшували різні корабельні агенції, які вербували робітників як страйколомів до пенсільванських шахт в США. 1877 роком можна датувати початок численної української еміграції до Америки. Згодом цей рух охопив Закарпаття і Буковину, а тільки пізніше Холмщину, Волинь, Полісся і Росію, рівнож центрально-українські землі. До першої світової війни за океан емігрувало понад 393 тис. українців, повернулося назад біля 70 тисяч.

В 1890 роках розпочалася еміграція до Канади і до Бразилії. Обидві країни мали великі простори необробленої землі, які потребували робочих рук. Агенти, що за кожну завербовану особу діставали відповідну винагороду, по селах поширювали неймовірні вістки про «обіцяний рай». Українські емігранти відправлялися за океан з Європи переважно з портів Бремен, Гамбург, Трієст, Фюме. З Росії виїжджали через Лібаву. В Росії не було в той час еміграційного закону, але в практиці діяв принцип свободи на еміграцію. Перед першою світовою війною мала місце також сезонна еміграція із західноукраїнських земель до Німеччини, в 1907-1912 роках пересічно 75000 осіб на рік виїжджало на заробітки. В 1920-1939 рр. між двома світовими війнами тривала далі заробітчанська еміграція із західноукраїнських земель під Польщею, Чехо-Словаччиною і Румунією. Досить інтенсивно відбувався виїзд до Канади, найбільша українська група (біля 70000 осіб) виїхала з Буковини. На другому місці по виїзду вийшла українська еміграція до Аргентини, яка начисляла 50000 емігрантів. З УРСР, поза окремими винятками на початок советського режиму, еміграція була припинена.

Після поразки Карла XII та Івана Мазепи

під Полтавою 1907-го року, занотовано першу велику українську політичну еміграцію, яка складалася із вищої козацької старшини і політичних діячів, таких як П. і Г. Орлики, А. Войнаровський, Г. Герцик й інші. Ця еміграція, яку ще називали Мазепинською, розсереджувалася по Туреччині, Франції, Швеції, Польщі. Група запорожців, які у висліді тих же подій поселилися в Криму, в 1734 році в більшості повернулася на Україну під російську зверхність. Після ліквідації Запорізької Січі 1775 року, частина козаків перейшла на турецьку територію в Добруджу, де в гирлі за Дунаєм створили так звану «Задунайську Січ» і де донині живуть їх нащадки. Є відомості про спробу 8000 запорожців оселитися в Австро-Угорщині в Банаті в 1785-1786 роках, однак невдовзі майже всі вони повернулися у Подунав'ю.

Суто політичний характер мала еміграція невеликої кількості науково-суспільних діячів з Наддніпрянщини в 1870 роках, серед яких були М. Драгоманов, М. Зібер, С. Подолинський, Ф. Вовк, В. Дорошенко, о. Агапій Гончаренко й інші.

Політична і публіцистична діяльність українських вчених у Відні, Феневі та інших містах Західної Європи мала великий вплив на формування українського політично-національного впливу на Україну. Трагічний вислід наших визвольних змагань спричинили нову хвилю української політичної еміграції 1919-1920 роках. У перших місяцях 1919 року виїхали через Відень до західних держав кілька тисяч урядовців уряду УНР, більшістю як члени закордонних комісій. У травні 1919 року перейшла Карпати до Чехо-Словаччини гірська бригада Української Галицької Армії майора Чирського. Незабаром туди ж подалася і значна частина галицької та буковинської інтелігенції. Влітку 1920 року перейшла до Чехо-Словаччини бригада УГА генерала Кравса. А в листопаді 1920 року перейшла через Збруч до Галичини армія УНР. Всі ці військові групи були розброєно та інтерновано. По кількох роках галичани повернулися додому і на еміграції залишилося їх небагато. Частина наддніпрянської політичної і військової еміграції повернулася на Україну, але пізніше її представники були репресовані більшовиками. До них належав і перший

Президент УНР проф. Михайло Грушевський. Залишившись на чужині, головню в Чехо-Словаччині, Німеччині та Франції, українська еміграція витворила значні культурні цінності, продовжувала працювати на Україну для українського народу. Настрої емігрантів тих часів між двома світовими війнами відобразив поет О. Олесь в своїй збірці «Чужинок»:

*В вигнанні дні течуть, як сльози  
Думки в вигнанні сплять, як мертві,  
Солодко спогади сичать, як змії,  
Душа ридає, як дитина;  
Душа розірвана, як рана,  
Бальзак далеко так, як сонце,  
А сонце...сонце, як і щастя,  
Там, там, лиш в краю коханім...*

Окрему політично-військову еміграцію створила Карпатська Україна в березні 1939 року, коли після проголошення 15.03.1939 року державної незалежності цієї країни вона була окупована Угорщиною. Члени Карпатської Січі та інші активні українці були змушені рятувати себе від мадярських переслідувань та емігрувати з Батьківщини, головню до Німеччини.

Друга світова війна й окупації більшовиками українських земель та середньо-європейських країн, де перебувала значна кількість української політичної еміграції, викликала нову еміграційну хвилю. В Західній Європі, а головню в Німеччині й Австрії по закінченні війни опинилося приблизно два з половиною мільйони українців. Це були переважно вивезені на примусову працю, примусово евакуйовані, в'язні німецьких концтаборів, військовополонені, члени військових формацій, втікачі з України і політична еміграція з 1920-тих років. Більшість примусово вивезених на роботи, добровільно або під тиском советських місій, повернулася на Батьківщину, а решта разом із втікачами склали основну масу повоєнної політичної еміграції. На початок 1946 року приблизно чисельність українських емігрантів складала: Німеччина — 240 тис., Австрія — 30 тис., Італія — 15 тис., Франція — 15 тис., разом приблизно 300 тис. осіб. Всі ці люди відмовилися від повороту до УРСР, довівши, що їм загрожують національні і політичні репресії з боку комуністичної влади. Всі ці емігранти отримали право азилу, а згодом можливість дальшої еміграції до різних

країн Заходу. Уряд СРСР постійно вимагає від західних альянтів репатріації всіх українців назад на Батьківщину. Ці домагання були висунуті в Об'єднаних Націях, однак міжнародна установа не допустила насильницької репатріації. Емігрантами опікувалася з початку УНРРА (Об'єднана національна реконструктивна реабілітаційна адміністрація), яка закінчила свою працю в 1951 році.

Опісля на зміну прийшла друга організація, яка займалася опікою над біженцями — IPO (Інтернаціональна організація для біженців). Всі емігранти були розміщені по таборах, в яких існували власні органи самоуправління. Деякі табори були дуже великі і нараховували по 10 тисяч чи навіть більше осіб. Наприклад, в Ашафенбургу було три таких українських табори, які начисляли майже 12 тисяч осіб. Найбільші табори для українських біженців були в Мюнхені, Авсбургу, Регензбургу, Ноймарку, Мітенвальді, Нюрнбергу, Вайсенбургу, Франкфурті, Ашафенбургу, Новім Ульмі, Штутгарті. Крім них, в американській окупаційній зоні діяло ще багато менших. Англійська окупаційна зона теж мала розміщення осіб українського походження по таборах в Бремені, ГанOVERі, Кельні, Гамбургу та інших містах.

В 1947 році почалося переселення емігрантів до країн постійного перебування і постійної праці. Бельгія і Англія були перші країни, які почали приймати емігрантів, котрих набирали до праці в промисловості, до шахт і сільського господарства. Згодом почалася також еміграція за океан: до Америки, Канади, Бразилії, Аргентини, Венесуели, Австралії, Нової Зеландії й інших країн. В окремих державах було ухвалено спеціальні закони чи постанови урядів про допущення емігрантів. Особливо корисно вплинули на прихильну еміграційну політику в Канаді депутати українського походження в канадійському парламенті А. Глинка і Ф. Заплітний. Вони переконували канадійський уряд забрати українських емігрантів з Німеччини, мотивуючи це тим, що на повернення в Україну вони не мали змоги з огляду на репресії більшовицької системи. В той час Америка теж відкрила великі можливості для еміграції. В Америці, як і в Канаді, емігрантам дуже активно допомагали українські установи, які вже там існували з



ранніх часів. Водночас в Америці і Канаді були спеціально створені українські організації, які опікувалися емігрантами з Європи, започаткувалися і спеціальні фонди для допомоги українським емігрантам та фонди на переселення. Також було посилено відправку посилок з одягом на українських емігрантів в Німеччині.

Еміграційний процес українців за океан в 1957 році майже повністю припинився, хоч ще деякі нечисленні групи виїжджали до Америки, Канади і Австралії.

За 10 років українська еміграція зменшилася в Австрії і Німеччині до 25 тисяч осіб. Залишилися ті, котрі були старшого віку і не могли виїхати за океан, і та частина еміграції, яка включилася в економічне та культурне життя в цих країнах.

Слід зазначити, що деякі емігранти, які поселилися у Англії, Франції й Бельгії в 1950-57 роках емігрували вдруге до Америки чи Канади. Явище української заробітчанської і політичної еміграції відтворено в творах української літератури. Іван Франко у збірках «Мій Ізмарагд» і «До Бразилії», В. Стефаник в творах «Синя книжечка» й «Камінний хрест» порушували теми заробітчанської заокеанської еміграції. Писали також про еміграцію М. Черемшина, А. Тесленко, С. Васильченко й інші. Багато творів створили еміграційні письменники, які писали про емігрантів, про їхню тугу за Батьківщиною, про їхнє життя на чужині, навіть створювали пісні про старий край, про далекий світ, про недолю нашого народу. Українська еміграція заступалася за своїх братів на Батьківщині, пропагувала у вільному світі правду про Україну, видавала наукові праці та публікувала публіцистичні твори про гноблення українського народу московським більшовицьким урядом. Українська еміграція негайно реагувала на події в Україні і протестувала проти всякого насилля над українським народом, влаштовувала великі демонстрації перед советськими посольствами, перед Організацією Об'єднаних Націй під час приїздів на Захід советських вельмож. Іноді навіть доходило до сутичок з поліцією.

Величаво було відзначено трагедію голодомору 1932-33 років по всіх країнах світу. Зокрема, видано багато всілякої

літератури, написано багато публікацій у пресі, побудовано пам'ятники на честь загиблих в ці роки.

Українці поза межами України внесли вагомий вклад у загальний розвиток культури, науки та мистецтва українського народу. Дбайливо збирали, зберігали та пропагували у світі його історичні та культурні цінності, докладали зусилля до протистояння асиміляційним процесам та збереження ідентичності української нації, її самобутньої культури та мови, досягли великих успіхів в організації різних сторін життя українських громад та об'єднання зусиль світового українства. Разом з тим, вони посідають гідне місце у всіх сферах життя тих країн, де їм судилося жити, є їх добрими та шановними громадянами.

### **СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ**

Світовий Конгрес Українців (СКУ) — це найвища організаційна надбудова українців західної діаспори, яка об'єднує всі суспільно-громадські, релігійні, наукові й молодечі (але не політичні) організації. Постала вона на базі діючої після другої світової війни пан-американської української конференції (ПАУК), до якої належали всі українські крайові центральні Північної і Південної Америки.

Після довгих перемовин узгоджено і 12-19 листопада 1967 року відбувся в Нью-Йорку величавий 1-ий Світовий Конгрес Вільних Українців з участю всіх наших церковних владик і різних державних достойників. Конгрес обрав президію на шестирічну каденцію 1967-73 на ротаційній базі з тим, що два роки СКВУ буде в Нью-Йорку (США), два в Торонті (Канада) і два в Мюнхені (Європа). Першим Президентом СКВУ був обраний о. д-р Василь Кушнір, а його заступником — Йосиф Лисоріг з Нью-Йорку та мгр. Антін Мельник з Мюнхену (Німеччина), які пізніше ставали на два роки президентами.

Ротаційна система президії СКВУ виявилась непрактичною і на другому Конгресі, в листопаді 1973 р. у Торонто, змінено каденцію на п'ять років з осідком Бюра СКВУ в Торонті.

Членами СКВУ були суспільно-громадські, релігійні та інші організації з усіх країн українського поселення поза СРСР та його сателітами:

а) Українські крайові центральні

## СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ

репрезентації, а саме:

- 1) Український Американський Конгресовий Комітет в Нью-Йорку (УККА);
- 2) Українська Американська Координаційна Рада в Нью-Йорку (УАКРада);
- 3) Конгрес Українців Канади (КУК) у Вінніпезі, Манітоба;
- 4) Українська Центральна Репрезентація в Аргентині, Буенос-Айрес;
- 5) Українсько-Бразильська Центральна Репрезентація, з осідком у Курітібі, штат Парана;
- 6) Координаційний Осередок Українських Громадянських Центральних і Крайових Установ в Європі (КОУГЦУ), Лондон, Англія;
- 7) Союз Українських Організацій в Австралії у Мельборні, штат Вікторія.

Це є основні члени-фундатори СКВУ (за винятком УАКР, яка постала пізніше).

б) 30 міжнародних організацій, як наприклад:

- 1) Федерация Українських Жіночих Організацій (СФУЖО);
- 2) Світова Українська Кооперативна Рада;
- 3) Головна Рада НТШ;
- 4) Конференція Українських Пластових Організацій (КУПО);
- 5) Координаційна Рада Ідеологічно Споріднених Національних Організацій (ІСНО);
- 6) Світовий Український Визвольний Фронт (СУВФ);
- 7) Братство колишніх Вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії (кол. дивізія «Галичина») і т. п.

в) Різні українські крайові організаційні надбудови, які мають не менше трьох відділів:

Органами СКВУ є Конгрес, Секретаріат і Контрольна комісія. Конгрес є найвищим законодавчим органом СКВУ і збирається раз на п'ять років там, де це вирішить пленарна сесія Секретаріату.

Секретаріат СКВУ, в якому є заступлені всі міжкrajові організації, збирається на пленарні сесії раз у рік, обговорює діяльність за минулий рік, дає напрямні для Президії Секретаріату на наступний рік. До президії Секретаріату належать представники з крайових організаційних надбудов і вона відбуває свої засідання раз на чверть року.

Президія Секретаріату СКВУ складається

з представників: по два від Української Католицької Церкви і від Української Православної Церкви, та один від Протестанських віровизнань, по 6 від Канади і США, 3 представники від Великобританії, 2 від СФУЖО й по 1-му від Австралії, Аргентини, Бразилії, Австрії, Бельгії, Німеччини, Франції, а також голов Комісії Прав Людини, Комісії Українських Молодечих Організацій і Світової координаційної виховно-освітньої Ради, разом 26 осіб. На чолі президії є Президент і 9 заступників та з різних країн 16 членів президії.

Діяльність Президії секретаріату СКВУ охоплювала всі галузі життя української спільноти у різних країнах поселення з непохитною увагою на рідні землі. Члени президії виконували свою працю безкорисно. Жодних урядових дотацій СКВУ від нікого не отримувала і через те його політика не підлягала впливам ніяких зовнішніх сил.

Постійно за роботою наглядає ділова Президія, яка складається з Президента СКВУ, першого заступника, генерального секретаря, фінансового секретаря та інших членів президії, які знаходяться в околицях осідку бюро СКВУ.

Світовий Конгрес Вільних Українців поставив перед секретаріатом і його президією нелегкі завдання, а саме:

а) давати всяку можливу допомогу українському народові в його змаганнях за волю і державну незалежність;

б) змагатися за здійснення прав українського народу згідно з універсальною декларациєю прав людини;

в) координувати діяльність своїх членів згідно з постановами першого й чергового Конгресів СКВУ;

г) зберігати українську національну ідентичність та плекати і передавати з роду в рід українську мову, культуру й традиції.

СКВУ є координаційною суспільно-громадською надбудовою й більшість своєї діяльності виконує при помочі 6-ти Рад, які схвалює і вибирає пленарна сесія секретаріату та 6-ти комісій, які покликає президія секретаріату.

Ради СКВУ, як голови та директори:

- 1) Світова Координаційна Виховно-

Освітня Рада (СКВОРада) — І. Винницька.

2) Світова Рада Суспільної Служби СКВУ (СРСС) — п. Зенон Дуда.

3) Рада для Справ Культури — мистець Володимир Ласовський, від 1976 р. д-р Б. Стебельський.

4) Наукова Рада при СКВУ — Ярослав Падох, Любомир Винар, Василь Омельчинко.

5) Українська Світова Кооперативна Рада (УСКР) — Омелян Плешкевич.

6) Рада Українських Камбатантських Організацій (РУКО) — д-р Володимир Галан, д-р Малецький, д-р Ф. Мартинюк.

Комісія СКВУ та її голови:

1) комісія Прав Людини СКВУ (КПЛ СКВУ) — Андрій Вітер.

2) Комісія Національних Прав (КНП) — д-р Євген Рослицький.

3) Комісія Українських Молодечих Організацій (КУМО) — Осип Рожка.

4) Екологічна Комісія СКВУ — д-р Юрій Курис.

5) Олімпійська Комісія СКВУ — Всеволод Соколик.

6) Світова Комісія Декади Української Родини — Оксана Соколик.

Найбільш активними на протязі 25-ти літнього існування СКВУ були:

Світова Рада Суспільної Служби під головуванням п. З. Дуди. Організувала допомогу українцям Бразилії, Польщі, Румунії, Югославії, а з проголошенням незалежності України організує осередки Суспільної Служби в Україні.

Світова Координаційна Виховно-Освітня Рада, яку очолювали на протязі її існування д-р Б. Білаш, д-р Я. Жарський, о. Т. Міненко, д-р Р. Дращювський, від 1988 р. очолює Іроїда Винницька. СКВОРада зробила велику роботу, допомагаючи організувати педагогічні наради, курси та відчити для вчителів. В 1988 р. видала вона цінну працю «Хрестоматія Тисячоліття Хрещення України» за ред. Лесі Храпливої-Щур, яку розіслано по всіх країнах українського поселення. Після проголошення незалежності України СКВОРада допомагає в реорганізації Народної Освіти в Україні.

Комісія Прав Людини, в якій на протязі її існування головами були сл. пам. сенатор Павло Юзик, Ярослав Білак, Оля Андрієвська та Андрій Вітер. Екзекутивним директором — пані Христина Ісаїв.

Слідкувала за дисидентами в Україні, організовувала й координувала оборону дисидентів-українців по цілому світі.

Комісія Голодового Геноциду 1932-1933 років, яку очолював покійний редактор Ігнат Білінський, створена для дослідів геноцидної політики Москви в Україні. Завершила свою працю в 1922 р. вичерпним звітом, яким міжнародні юристи ствердили запланований геноцид в Україні.

Екологічна Комісія, на чолі з доктором Ю. Курисом покликана Президією СКВУ після чорнобильської трагедії в квітні 1987 року, виявила успішну активність у допомозі Україні різними коштовними технологічними інструментами, зокрема з хроматографом для аналізу елементів неорганічної хімії та спектрофотометром для атомної абсорбції з графічною печею, які вона отримала від Швейцарії за старанням д-ра В. Шотика.

Олімпійська комісія, під головуванням Осипа Зінкевича, а останньо Всеволода Соколика, проводила інформаційну роботу у зв'язку з Олімпійськими Іграми, інформувала світ про чемпіонів-українців і вимагала для України окремої репрезентації.

Комісія Національних Прав, раніше відома під назвою Комісія Деколонізації Советських Республік, інформувала організацію Об'єднаних Націй про колоніальний стан в Україні, переслідування українського культурного життя. Спільно з репрезентаціями інших чотирьох поневолень європейських народів (Білорусії, Естонії, Латвії і Литви) виготовила звіт до ООН з проханням розглянути порушення Советським урядом хартії Об'єднаних Націй.

За останні 25 років існування СКВУ президентами були: о. д-р Василь Кушнір (1967-1969 і 1973-1978), Йосиф Лисоріг (1969-1971), Антін Мельник (1971-1973), Микола Плав'юк (1978-1981), Іван Базарко (1981-1983), Петро Саварин (1983-1988) та Юрій Шимко (1988-1993).

За бюро СКВУ відповідає Генеральний Секретар і на протязі існування СКВУ, Генеральними Секретарями були: Микола Плав'юк (1967-1973), Юрій Шимко (1973-1981), Василь Безхлібник (1978-1983), Мирон Барабаш (1983-1988) та д-р Василь Верига (1988-1993).

Світові Конгреси відбулися в Нью-Йорку

(1-ший і 3-тій) та у Торонті (2-ий, 4-тий і 5-тий) і при участі близько 500 делегатів та стільки ж гостей на кожному.

Бюджет СКВУ складався весь час зі збірок, які організувала Президія СКВУ при співпраці крайових репрезентацій, а зокрема т. зв. «Травневої Акції». Кожного року проголошувалося місяць травень-місяць СКВУ і коли організовано грошові збірки на потреби СКВУ по всіх теренах українського поселення. Це була ідея д-ра М. Кушпета в другій каденції, яка мала за мету популяризувати СКВУ серед українського народу і здобула кошти для праці СКВУ. Крім того деякі українські патріоти сплачували добровільно щорічно певні суми на СКВУ, які автоматично

зараховано на бюджетові задовження поодиноких крайових центральних репрезентацій. Із тих фондів оплачувано кошти утримання канцелярії та постійно затрудненого персоналу.

2-7 листопада 1993 р. у Торонто працював VI Світовий Конгрес Вільних Українців. Майже триста його делегатів представляли українські громади Канади, США, Бразилії, Великобританії, Німеччини, Австралії, Бельгії, Франції, Польщі, Румунії, Чехії, Словаччини, Росії. Україну репрезентували Іван Драч, Микола Жулинський та Константин Морозов.

На початку офіційного відкриття було внесено прапори, виконано канадський та український національні славні гімни,



### **Президія Секретаріату СКВУ (1990 р.)**

*Перший ряд (зліва) : Зенон Дуда, голова Світової Ради Суспільної Служби; д-р Іван Флис, заступник президента СКВУ; Марія Савчак, Оксана Соколик — члени президії СКВУ; д-р Марія Квітковська, 2-ий заступник президента СКВУ і голова СФУЖО; Юрій Шимко, президент СКВУ; митрополит Василій Федак, УПЦ, Канада; Стефанія Бутковська в заступстві неprisутнього Володимира Мазура; д-р Василь Верига, генеральний секретар СКВУ; д-р Микола Кушпета, Іван Олексин, Аскольд Лозинський — члени президії СКВУ.*





*1991, травень. Сесія Секретаріату СКВУ приймає нових членів — Об'єднання Українців Польщі та Союз Українців Румунії.*

виголосив слово президент СКВУ Юрій Шимко. Було складено молитву та вшановано пам'ять жертв голодомору 1932-33 років, покійних членів Секретаріату СКВУ. Конгрес вітали голови Українських церков, віце-прем'єр України М. Жулинський, тодішній посол України в Канаді Л. Лук'яненко, голова Української Всесвітньої Координаційної Ради І. Драч, голови українських центральних репрезентацій. В ході Конгресу була виголошена доповідь М. Жулинського «Сучасні потреби і бажання від України до діаспори». Із доповіддю виступив також І. Драч. Обговорено проблеми освіти в Україні, умови зростання її юні. Голова Світової Федерації Українських Жіночих Організацій Оксана Бризгун-Соколик, професор Леонід Рудницький порушив у своїх виступах проблеми розвою жіночого руху в Україні, завдання діаспори, які постали у зв'язку зі становленням Української держави.

Конгрес вирішив, що новою назвою СКВУ

буде Світовий Конгрес Українців. Чільне завдання СКУ — сприяти об'єднанню української діаспори в усьому світі. Обрано керівні органи Світового Конгресу Українців. Президентом став доктор Дмитро Ціпівник (Канада).

Генеральним секретарем СКУ обрано інженера з Торонто Ярослава Соколика, заступником — Василя Веригу (бібліотекар, педагог і відомий журналіст, м. Торонто) та Олега Романишина (доктор філософії, журналіст, м. Торонто).

За плідну багаторічну діяльність активних діячів українського руху удостоєно високих нагород. Ю. Шимко дістав нагороду Визначного Канадця та Медаль Конфедерації. Медалями св. Володимира нагороджено М. Жулинського та генерал-полковника К. Морозова.

***Д-р Василь Верига,  
заступник президента СКУ.***

## УКРАЇНЦІ В АВСТРАЛІЇ

Першим українцем на цьому континенті був М. Миклуха-Маклай, який зацікавився з ним у XIX столітті. По першій світовій війні до Австралії прибула мала група українців (усього кілька родин), які поселилися в Сідней та Брізбені. Відомо також, що на шахтах Брокен Гіллі працював один козак.

І тільки після другої світової війни українці почали масово оселятися в Австралії, коли під опікою ІРО (Міжнародної організації для біженців) поступово приїжджали з таборів переміщених осіб у Німеччині й діставали призначення на працю згідно з вимогами дворічного контракту з урядом. По відбутті контракту поселенці могли вибирати собі місце праці й осідлости на свій власний розсуд. Між 1948 і 1952 роками приблизно 30 тисяч українців прибуло до Австралії на правах тимчасового перебування з можливим прийняттям підданства в майбутньому.

По закінченні контрактних робіт українці почали оселятися в більших містах і організовуватися в громади. Будували народні доми, школи, церкви, організували хори, танцювальні групи, молодечі організації (Пласт і СУМ), налагоджували культурно-освітню діяльність.

Поповнення української спільноти надходило із Манджурії, Африки, а згодом прибула деяка кількість українців з Польщі, Югославії та Англії. В останні роки почали прибувати українці й з України. В сучасну пору чисельність українців в Австралії складає десь коло 40 тисяч. Найбільші українські громади знаходяться в столичних містах штатів — у Мельборні, Сідней, Брізбені, Аделаїді й Перті. Менш чисельні у містах Джілонгу, Канберрі, Ньюкастелі, Воллонгону, Водонга-Албурі та Нортгамі.

Після створення громад по містах виникла думка про створення централі, як об'єднувального органу організованого українства в Австралії. Відповідно до цього в січні 1950 року відбулися переговори за участю магістра Я. Логина з Аделаїди, доктора Є. Пеленського з Сіднею та інженера І. Грушецького з Мельборну, а відтак 9-11 червня того року в Мельборні відбувся український всеавстралійський з'їзд. У з'їзді взяли участь делегати з усіх існуючих на той час громад та організацій

за таким принципом: від громад — один делегат на сто членів, а від організацій та українських церков — по одному делегатові. З'їзд прийняв статут і назву централі (ОУА — Об'єднання Українців Австралії), вибрав управу, контрольну комісію та суд. До Управи увійшли президент, два заступники, чотири члени й два заступники членів.

Тоді вже виходило два тижневики: «Вільна Думка» в Сідней та «Єдність» в Аделаїді. Першим часописом, заснованим 10 липня 1949 року, стала «Вільна Думка», яка відзначила 40-ліття свого існування 1989 року з її незмінним редактором і видавцем, достойним Володимиром Шумським. Кілька років пізніше почала виходити газета «Українець в Австралії» її редактором і видавцем був сл. пам. Борис Ігнатів. В шістдесятих роках почала виходити газета «Церква і Життя» Української Католицької Єпархії, яку очолював Єпископ Іван Прашко.

Четвертий з'їзд ОУА, що відбувся 26-30 грудня 1953 року, перейменував свою назву на СУОА (Союз Українських Організацій в Австралії). Довголітнім головою СУОА був Мирослав Болюх — визначний громадсько-політичний діяч, який пізніше очолив Раду Українських Кооперативів Австралії (РУКА).

Українська Католицька Катедра Св. Верховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні, Австралія. Фундаменти під цю величаву будівлю було закладено і посвячено Архієпископом Іваном Бучком в 1958 році. Катедра будувалася від 1961 до 1963 року, була посвячена Єпископом Іваном Прашком на Великдень, 14-го квітня 1963 року.

В сучасну пору в Австралії є 33 українські церкви: 16 православних, 14 греко-католицьких і 3 баптисько-євангельських. А різних організацій — 26: церковних, громадських, молодечих, культурно-мистецьких, жіночих харитативних, наукових, шкільницьких, комбатантських. В різних містах існують земляцькі товариства — Комітет покутян, Об'єднання львів'ян, Товариство полтавчан. Діють також молодечі організації — Пласт та СУМ. Помітне місце в громадському та культурному житті займає Союз українок. Плідно працює Українська центральна шкільна рада, яка об'єднує 40 «рідних



*Українська Католицька Катедрa Свв. Верховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні, Австралія. Фундаменти під цю величаву будівлю було закладено і посвячено Архиепископом Іваном Бучком в 1958 році. Катедрa будувалася з 1961 до 1963 року, була посвячена Єпископом Іваном Прашком на Великдень 14-го квітня 1963 року.*

шкіл» і 9 «шкіл українознавства», 15 суботніх українських шкіл. Загальне визнання здобули підручники вчительки Марії Дейко. В 1950 році створено Австралійське відділення НТШ з центрами в Мельборні, Сіднеї та Аделаїді. В 1983 р. програма української мови й літератури була впроваджена у Мельборнському університеті. Наступного року за допомогою канадсько-українських науковців в Сіднеї створено кафедру українознавства. Серед молодшої генерації є немало професійних діячів, які займають відповідальні посади в державних та приватних сферах австралійського життя. Останнім часом до українців в Австралії

звітали визначні науковці, поети, співаки, ансамблі з України. Організовані в громади та організації, українці в Австралії тримають тісний зв'язок з Україною, допомагаючи українському народові різними способами. Найбільше ця допомога виявилася в пожертвах на потреби дітей Чорнобиля, сягнувши суми кількох мільйонів австралійських доларів. Найактивніше проявила себе в цій акції пані Зіна Ботте, за що Верховна Рада України нагородила її званням «Мати Чорнобиля». Кілька місяців пізніше Уряд України іменував пані Зіну Ботте Почесним Консулом України в Австралії.





## МИКОЛА МИКЛУХА -МАКЛАЙ

Визначний український вчений-мандрівник народився 17-го липня 1846 року в Новгородській губернії, куди його батько мусив переїхати з України на місце нової праці. Батько Миколи Миклухи-Маклая теж називався Миколою. Походить з старовинного козацького роду, коріння якого йшли із Стародубського повіту на Чернігівщині. Як інженер-капітан отримав призначення на працю начальником Петербурзької залізничної станції. Працюючи на чужині, тримав зв'язок з Україною, був добре ознайомлений з творчістю Тараса Шевченка, читав у рукописах поеми «Гайдамаки», «Катерина», «Кавказ», «Гамалія», «Єретик». А коли почалося клопотання за звільнення великого Кобзаря із заслання, він надіслав нашому поетові сто п'ятдесят карбованців. За це в 1856-му році його звільнили з посади і мали судити, але довідка лікаря про хворобу на сухоти врятувала майбутнього вченого від суду.

Микола Миклуха-Маклай здійснив десять мандрівок та виїздів до різних країн. Відвідав Філіпіни, Малакку, Австралію,

Меланезію, Мікронезію. Написав понад 160 праць, які друкувалися не тільки в тодішній Росії, а й в Німеччині, Франції, Англії та інших країнах світу. В тому числі між 1871-1883 роками жив у Новій Гвінеї. Тут він написав свій славний щоденник «Серед дикунів Нової Гвінеї». Мандруючи по різних країнах, вчений, проте затримався в Австралії, де одружився з дочкою австралійського прем'єр-міністра Маргаретою Робертсон. Пізніше виїхав до Петербургу. В 1888 році дружина Миклухи-Маклая повернулася з двома синами до Австралії.

Нащадки нашого земляка досьгодні живуть в Сідней, добре знають своє українське походження. Один з них є тепер відомим журналістом. Імперські кола ніколи не згадували нашого земляка як українця, а в усіх історичних і наукових виданнях вказувалося, що він був росіянин. Між тим, батько М. Миклухи-Маклая після звільнення з праці негайно повернувся на Україну й оселився в Малині. До невеликої затишної садиби вчений приїжджав у 1886 та 1887 роках разом з дітьми. Зараз у цьому будинку діє музей М. Миклухи-Маклая.





*Храм Св. Володимира. Пам'ятник 1000-ліття Хрещення України. Канберра, Австралія. Збудований за ідеєю та ініціативою Патріарха Йосипа Сліпого в роках 1980-1985. Посвячений 28 липня 1991 року Владиками Кир Іваном Прашком і Павлом Василюком з Івано-Франківська. Храм розмалював маестро Мирон Левицький з Торонта, Канада. В Храмі знаходиться похідна Ікона Почаївської Божої Матері, пропам'ятні листи УПА і таблиця вояків, що загинули у В'єтнамі. Храм-пам'ятник збудований завдяки пожертвам українців Австралії і Нової Зеландії, окремих осіб з інших країн.*



*Будинок, який був власністю Миколи Миклухи-Маклая в Сідней, Австралія. Сьогодні він є історичною пам'яткою і охороняється державою.*



## УКРАЇНСЬКИЙ ТАНЦЮВАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ «ВЕСЕЛКА».

Постав 1965-го року за ініціативою Івана Жестовського, який від початку взяв на себе обов'язок адміністратора. Наталя Тиравська, колишня солістка балету при Українському музично-драматичному театрі в Луцьку, яка успішно проводила попередньо існуючі українські танцювальні групи в Сідней, нині продовжує свою працю з «Веселкою», як її мистецький керівник та хореограф.

Головним завданням ансамблю є притягати українську молодь до свого середовища, прищеплювати їй любов до українського танцю та популяризувати його серед чужинців.

Членами «Веселки» є українська молодь народжена вже в Австралії (здебільшого студентська), яка, до речі, досить добре володіє українською мовою. Беручи до уваги, що в Сідней проживає порівняно невелика кількість українців, до ансамблю приймаються бажаючі без жодних селекцій. Заняття відбуваються раз на тиждень в приміщенні Українського Народного Дому, бо ансамбль є громадським. При ньому працює група

пань, які займаються виготовленням костюмів та доглядають їх.

За час свого існування «Веселка» здобула собі велику популярність і вважається одною з найкращих фольклорних одиниць в Австралії. Доказом цього можуть бути численні перші нагороди, здобуті на міжнародних фестивалях. Від 15-ти років ансамбль є найбільшою атракцією фольклорного фестивалю в сіднейському оперному театрі.

«Веселка» часто виїжджає на гастролі до інших міст Австралії, а в 1985-му році, частина ансамблю разом з чоловічим хором «Чайка» з Мельборну відбула дуже успішне турне по Америці й Канаді.

На запрошення Австралійської Місії при Організації Об'єднаних Націй в Нью-Йорку виступала в будинку ООН на відзначенні 40-ліття цієї поважної міжнародної установи. У 1990-му році ансамбль «Веселка» на відзначення 25-ти ліття свого існування та 45-ти ліття мистецької діяльності керівника і хореографа Наталії Тиравської на запрошення РУХу відбув триумфальне турне по Україні.





## УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХОР «КАШТАН» — НАШ КУЛЬТУРНИЙ ЗДОБУТОК

З-поміж наших культурних найновіших здобутків в Австралії є молодий фольклорний хор «Каштан», який динамічно і послідовно завойовує собі пошану і визнання у громаді і поза нею.

Створився хор «Каштан» лише в 1989 році завдяки засновникові і мистецькому керівникові, талановитому диригентові Степанові Місяйлові. Його мистецьке, диригентське вміння ми вже мали нагоду запізнати і вшанувати під час ювілейних святкувань Тисячоліття Хрещення Русі-України. Тоді він впевнено і фахово підготував репертуар об'єднаних хорів Аделаїди та австралійського симфонічного оркестру, які успішно виступили на величавому концерті в залі ратуши Аделаїди, за що їх винагороджено публікою визнанням та спонтанними оплесками.

Хор «Каштан» розпочав свої перші виступи в лютому 1989 року, коли його

склад нараховував лише вісімнадцять членів. Сьогодні в ньому співає сорок два хористи, а кількість учасників зростає. Це перший молодечий хор українського народного фольклору в Австралії. Майстерно опрацювавши народні пісні нашого народу, він часто виступає не тільки на сцені Народного Дому під час наших національних свят. Хор в супроводі молодих солістів та солісток, оркестру з українських народних інструментів успішно виступив на австралійському фольклорному фестивалі в 1991 році та був запрошений виступати там на відкриті концерту, що відбувся у Фестивальному театрі Аделаїди. Хор «Каштан» цим виступом удостоївся справедливого визнання і гарної оцінки австралійських критиків, довів свою змогу передати українську народну пісню у всій її величі і красі.

## УКРАЇНСЬКИЙ ХОР «ЧАЙКА»

Український хор «Чайка» був організований в 1945-му році у місті Крессбронн, над Бодензее в Німеччині. Тодішній мішаний склад з 26 осіб брав постійну участь у всіх традиційних імпрезах, об'їздив із самостійними концертами міста та містечка французької окупаційної зони Німеччини. Хор проіснував у цій країні майже до кінця 1949 р. А після виїзду диригента та деяких членів хору до Австралії, хор «Чайка» відновив свою діяльність в 1951 році в Мельборні, де працює дотепер. Спершу співав мішаним складом. Згодом почав працювати окремо і чоловічий хор. При ньому діяли два квартети: жіночий «Коралі» та чоловічий «Акорд», які разом виступали квінтетом. Концерти хору та квартетів є задокументовані в 1961 р. на кольоровому фільмі «Українці в Австралії». В 1966 р. був зфільмований телевізійним каналом 2АБВ для програми «Українська суєта», яка транслювалася по всій Австралії.

Від 1970 року хор виступає виключно чоловічим складом з 33 хористів (солісти — Валерій Ботте (баритон) та Галина Корінь (сопрано). Остання плідно працює мистецьким керівником ансамблю

бандуристок «Кольорит», здобула визнання як композиторка, її пісні хор має в своєму репертуарі). Постійним диригентом від самого початку існування хору «Чайка» є Степан Корінь (абсолюв. державної музичної консерваторії у Варшаві). Архіви хору вказують на його чисельні виступи та широкий репертуар вокальних творів різного характеру і жанру, серед яких переважають твори українських композиторів.

В 1985 р. за допомогою Українського Народного Союзу США, хор концертував в Канаді й США в містах: Едмонтон, Вінніпег, Торонто, Міннеаполіс, Чикаго, Детройт, Клівленд, Філадельфія, Нью-Йорк, Юніон, Кергонксон (Союзівка), Рочестер, Лос-Анджелес. В Нью-Йорку хор «Чайка» виконав знаменну місію — виступив в ООН. Вперше в 40-літній історії цієї міжнародної організації пролунали звуки української пісні, виконані українським хором з Австралії. Асистент генерального секретаря, захоплений виступом, вручив хорові прапор ООН та запросив на святкування 50-ліття цієї організації.

Хор «Чайка» за час свого 47-літнього існування одержав від різних організацій



Хор «Чайка».



багато признань, грамот, медалей Т. Г. Шевченка від Спілки визволення України. А за концертування у США йому вручено від УНС з написом: «За величаве турне по українських осередках Америки та Канади». Хорові надано також почесне громадянство та вручено золотий ключ від посадика міста Irondequoit (Рочестер, США).

Хор випустив серію платівок та касет «Радісну історичну подію, самостійність України, затверджену грудневим референдумом 1991 року, хор «Чайка» (при участі ансамблю «Кольорит» та солістів) відзначив великим концертом 8 грудня 1991 р., доставши в нагороду ? від Української Громади Вікторії. А вже 16 грудня обидві ці мистецькі одиниці започаткували збір фондів на підтримку

Українського Посольства в Австралії.

У вересні 1992 р. в українському місті Заліщики (Тернопільська область) відбулося святкування 100-річчя з дня народження відомого композитора-заліщанина Михайла Гайворонського та відкриття йому пам'ятника. На це свято дирекція Заліщицького краєзнавчого музею запросила до участі земляка-дерегента хору «Чайка» С. Кореня, який виконав почесну функцію — відкриття пам'ятника, а на заключній величній імпрезі-фестивалі диригував місцевою чоловічою капелою «Гомін», виконуючи пісні М. Гайворонського.

Краєзнавчий музей м. Заліщики приділив у себе місце для експозиції про хор «Чайка».

## АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТОК ТА БАНДУРИСТІВ «КОЛЬОРИТ» В МЕЛЬБОРНІ



*Зліва: Люба Прокопів, Ірина Слота, Діама Барановська, Галина Корінь (мистецький керівник), Оксана Баб'як, Дарія Баб'як, Наталка Верещака, Дуся Бойко. Неприсутні: Марійка Данько, Елеонора Стефанів, Данило Кутний.*

Ансамбль бандуристок та бандуристів в Мельборні заснувала в 1978 році Галина Корінь — уродженка Полтавщини, співачка, бандуристка, композиторка. Маючи великий мистецький досвід, в 1977 році доповнила свої знання ще і в ділянці кобзарській, дістаючи лекції від маестро Григорія Китастого, Віктора Мішалова, шляхом кореспонденції та при зустрічах. Дотепер навчила гри на бандурі 20-ох осіб.

Члени ансамблю «Кольорит» грають і співають твори, згормонізовані на 3-4 партії. Цього добились наполегливими вимогами, працею, бо Г. Корінь цінить і любить українську традицію співу у супроводі бандури. В репертуарі «Кольориту» — десятки народних і популярних пісень, деякі виконуються в англійській мові.

Ансамбль в більшості виступає для українців по багатьох містах Австралії. Також бере участь в багатонаціональних фестивалях, концертах, музично-вокальних експозиціях, уряджуваних австралійськими та етнічними музичними колами. Час від часу «Кольорит» виступає по телебаченню. Виступ на фестивалі (м. Шепертон у Вікторії) був введений до теле-програми «Найбільш помітні митці 1982 року». Під Новий Рік бандуристки та бандуристи виступали поруч з найкращими виконавцями Мельборну та інших міст по «Ченел О», закликали своїм співом: « То ж ховай сльози, йди до перемоги, до свободи і добра...».

## **З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКО-АВСТРАЛІЙСЬКОГО МИСТЕЦЬКОГО ТОВАРИСТВА ІМ. МИКОЛИ ЛИСЕНКА**

Після знайомства з окремими австралійськими любителями співу і їхнього зацікавлення українською піснею, що почалося ще 1960 року, відбулися спільні виступи на австралійських сценах і активної організаторки й любителя рідної пісні Філоніли Габелко-Карюк. Прибувши до Канберри, Філоніла Василівна скоро стає членом австралійської «Філармонії Ассосіейшен» та місцевої оперової групи і репрізентативного хору Канберри. А 10-го квітня 1962 року було вже зорганізовано вокальну групу «Волошки», до якої увійшли, крім неї, австралійки, які швидко опанували українську пісню. В трьох вони виступили

При ансамблі існує театральна секція, виконуються музичні скетчі, інсценізація, літературні твори. «Кольорит» часто співпрацює з хором «Чайка» (дириг. С. Корінь), а також організовує власні імпрези, товариські зустрічі. Ансамбль є дуже жертвенний — для українських організацій виступає безкоштовно. Також підтримує фінансово українські організації тут і в Україні,

Керівник та всі члени (поодинокі і як ансамбль) нагороджені грамотами, медалями Т. Г. Шевченка «За жертвенну працю для добра українського народу», від Президії Спілки Визволення України в 1981 році. Медальйонами «Золотий тризуб» нагороджені Архівним музеєм в Денвері, США ,у 1982 році.

Радісну історичну подію в Україні, вислід референдуму 1-го грудня 1991 року, кольоритці на запрошення хору «Чайка» відзначили разом великим концертом 8 грудня 1991 р. Згодом заініціювали збірку фондів на підтримку майбутнього Посольства України в Канберрі. Цю акцію підтримало жертвенне громадянство. Управа Української Громади Вікторії в 1991 році презентувала «Кольоритові» спільно з хором «Чайка», гарне ? з відповідною посвятою. В 1990-му році Г. Корінь від Управи УГВ одержала «Музичну трофею» за концерт власних творів, який виконували 50 мистців, в тім числі і «Кольорит» та хор «Чайка»

на різних концертах , як в Канберрі, так і в Сіднеї, Мельборні, здобуваючи що далі, то більший успіх. А за кілька років у цій вокальній групі брала участь уже ціла низка нових австралійських і українських співаків — Мей Гавлет, Джон Гарлек, Раймонд Моріс, Грета Вайт, Ломанд Міллер, Робін Беннет, Дорін Карпентер, Джуді Еверал, Марія Дженсон, Гартг Мансфельд, Гвенда Рос, Даглас Куп, Валерій Куппер, Анна Рассел. Дженет Вііден та музичний керівник-піаністка мадам Ліоне Мооре. З українців були — Валя Івашків, Олександр Теодорович, Лариса Тризна та піаністка Ірина Пелегріно-Пойдинець.



*Школа гри на бандурі при Українсько-австралійському мистецькому товаристві ім. Миколи Лисенка*

З того часу діяльність товариства поживавшала. Крім вокальної секції, створилася секція художнього слова (укр. і англ. мовами). Отже, почали виступати як перед українцями, так і перед австралійцями, зокрема під час інтернаціональних концертів. До важливіших виступів можна віднести концерт 22-го лютого 1978 року, де крім вокальних виступів було влаштовано виставку українських вишивок (в основному з робіт Ганни Карюк), ручних виробів разом з інформаціями про Україну і наше національне мистецтво.

Не менш успішним був концерт 7-го березня 1978 — так званий концерт 18-ти держав-національностей і трьох емігрантських груп у Воден Коледжі. Один з концертів у 1982 особливо був відзначений австралійською пресою,

містячи світлини, репортаж та переклади українських пісень. Прибутки з одного з концертів, що відбувся в 1984 році, були надані на будову пам'ятника жертвам сталінського голоду в Україні 1932-1933 років, коли загинуло понад сім мільйонів українських людей.

Між 1982-1985 роками відбулося 9 концертів спільно з школою бандуристів, в якій адміністратором був учитель Сергій Онішко. Після виступу школи бандуристів до УАМТЛ відбулось 11 концертів. Найпопулярнішим був організований виступ вокаліс-станцією - Канал 7. Присутніх на концерті було понад 1200 глядачів. Сенатори Маргарет Реїд (ліберал) та Роз Келлі (АЛП) дуже прихильно вирізняли в своїх виступах членів УАМТЛ. Такий же успішний виступ наших вокалістів був і на концерті «ACT — Лідер Сосаїті».



## МОЛОДЕЧИЙ КАТЕДРАЛЬНИЙ ХОР ПРИ КАТЕДРІ СВ. ПЕТРА І ПАВЛА У МЕЛЬБОРНІ



Молодечий катедральний хор створено 4 жовтня 1959 року. Хор зорганізувала і по сьогоднішній день очолює Оксана Тарнавська, абсолювентка Музичної консерваторії при Мельборнському університеті. Починався з 26-ти хористів, як двоголосий, згодом хор розвинувся в молодечий-триголосий. Вік хористів від 10 років до 25 років. Хор поділяється на дві групи: молодших хористів — від 10-14 р. і старших від 14 до 25.

Впродовж свого існування через ряди хору перейшло понад 600 юнаків і дівчат. Деякі з них поповнили ряди інших хорів, багато з них уже мають свої родини і їх діти є тепер членами цього хору.

Побіч співання під час Святих Літургій, Воскресних Утрень та інших Богослужень, катедральний хор бере участь в численних громадських, церковних та інших імпрезах. Хор дав чимало самостійних концертів у

Мельборні, Джілонгу, Ньюборо, Нобл Парку, Сіднеї, Канберрі, Ньюкастелі, Брізбені й Аделаїді. Награно чотири платівки: Воскресну Утреню, коляди і щедрівки, дві платівки українських світських та релігійних пісень.

Хорові допомагає Батьківський комітет, головою Управи котрого тепер є п. Ярослав Жабак. Чисельність хористів часто змінюється. Найбільшого числа членства хор досягнув в 1969 р. — 125 членів. Під сучасну пору хор нараховує 52 члени: 30 дівчат і 22 хлопці. Духовним опікуном і «батьком» хору від самого початку є Преосв. Владика Кир Іван Прашко. В 1984 р. хор відзначив свій «срібний» ювілей — 25-ліття існування хору, а 30-ліття відзначили концертом в Аделаїді. Відзнаку хору і обкладинки на платівки проектував інженер О. Венгреневич.



## ШКОЛА ГРИ НА БАНДУРІ В МЕЛЬБОРНІ



*Члени ансамблю. Сидять (зліва): Гануся Скоробогата, Таня Дроботюк, др. Ігор Якубович (керівник), Рената Якубович.*

*Стоять (зліва): Микола Дуфі (спереду), Григорій Радіон, Данило Стефин, Наталка Дуфі, Микола Абінга, Лариса Радіон, Павло Гілюта, Михайло Селемба, Ева Абінга.*

Школа гри на бандурі започаткувалася 1978 року, коли зайшла велика потреба знайти учителя гри на бандурі. Ігор Якубович, студент медицини, який закінчив Мельборнську консерваторію і отримав диплом музиканта-скрипаля, самостійно працюючи над собою, опанував техніку гри на бандурі. Два брати, Марко та Льоня Ріжніви, учні Рідної школи ім. Лесі Українки в Нобл Парку, звернулися за допомогою навчити їх грати. Тепер школа нараховує 12 учнів, які беруть активну участь у виступах і тим ознайомлюють австралійську спільноту з українським мистецтвом, пропагують його.

Школа гри на бандурі, та її Ансамбль бандуристів ім. Лесі Українки, бере участь в українських імпрезах та міжнародних

фестивалях. Працюючи разом із Молодечим Катедральним хором та хором Спільки Української Молоді (СУМ), «Черемош», видали спільну касету. Школа постаралася щоби вивчення гри на бандурі прийняли як предмет до матуральних іспитів. Школа також організувала та брала участь в крайових кобзарських семінарах.

Цілі школи гри на бандурі:

1. вивчати кобзарство, техніку гри на бандурі, українську мову, вимову та спів;
2. виступати перед публікою і таким чином ознайомлювати австралійську спільноту з Україною та українською музикою;
3. піднести рівень бандури так, щоб він зрівнявся на вищих студіях з іншими класичними інструментами.



*Пам'ятник «Борцям за волю України». Побудований за ініціативою голови Станиці Братства колишніх вояків ІУД і УНА покійного сьогодні Мирослава Котиса. Фундаторами пам'ятника були члени місцевих комбатанських організацій. Пам'ятник відкрив 2-го листопада 1980 року генерал Сава Яськевич і в той самий день він був посвячений. Пам'ятник побудований біля Української Католицької Церкви Св. Покрови у передмісті Аделаїди, околиця Вайвіл, Австралія.*



*Церква Св. Володимира і Ольги в Аделаїді, Вудвіл, Південна Австралія. Відповідальним за виготовлення планів, за будову церкви був покійний інж. Ярослав Восвідка. Угольний камінь під будову церкви був посвячений Кир Іваном Прашком 8-го вересня 1962 року. Освячення вже збудованої церкви відбулося 15-го жовтня 1972. Тут варто згадати величезну жертвенність громади, як матеріально, так і робочою силою для завершення будови храму. Довголітнім головою Братства Свв. Володимира і Ольги був вже покійний Олекса Серета. З 17 листопада 1991 року очолив Братство Св. Володимира і Ольги енергійний Мирослав Кіналь.*





*Українська Католицька Церква Святої Покрови в Аделаїді, Південна Австралія. 1968 року її освятив Патріарх Кардинал Йосиф Сліпий.*



*Український Народний Дім в Аделаїді, Південна Австралія.*



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Михаїла в Аделаїді, Південна Австралія.*



*Церква Пресвятої Богородиці в Ардрі, передмістя Мельборну. Угольний камінь під Церкву освятив Митрополит Максим Германюк з Канади в 1958 році. Церкву посвятив Єпископ Іван Прашко 28-го січня 1979 року.*





*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Покрови в Ессендоні, Мельборн, Австралія. Парафія заснована в 1949 році о. Борисом Стасишиним. Церква збудована в 1960 році у традиційному українському стилі «Козацьке Барокко». Архітектор будови Іван Слинко.*



*Пам'ятник на вічну пам'ять загиблим в 1932-33 роках сімом мільйонам українцям від штучно створеного комуністичною Москвою голоду на знищення української нації. Пам'ятник поставлений біля Української Православної Автокефальної Церкви в Ессендоні, Мельборн, Австралія. Фундатором пам'ятника є Іван Александров.*



*Українська Католицька Церква Св. Андрія в Лідкомбі, Сідней, Австралія.*



*Пам'ятник «Тисячоліття Хрещення Руси-України», стоїть на подвір'ї коло Церкви Св. Андрія в Сіднею. Пам'ятник побудовано і посвячено о. мітратором Іваном Шевцевим в 1988 році. Проект виготовила мисткиня Ірена Мадей. Біля пам'ятника є місце для посвячення води.*





*Пам'ятник «1000-ліття Хрещення України» (справа резиденції єпископа). Треба підкреслити, що це властиво самотній пам'ятник побудований з нагоди цього ювілею, бо побудовано багато споруд, як «пам'ятник» (н. п. пам'ятник Св. Володимира в Лондоні чи церква Св. Володимира в Канберрі), але окремий пам'ятник побудовано лише в Канберрі. Пам'ятник має форму каплиці з візантійсько-української банею та є оздоблено чотирма мозаїками, що зображують св. Андрія — основоположника Христової Церкви в Україні, Святу Покрову Богородицю, під опіку якої передав князь Ярослав Мудрий Україну, Рівноапостольну, Блаженну княгиню Ольгу — першу володарку України-християнку і Святого Рівноапостольного Володимира Великого, князя Київського, Хрестителя України-Руси.*

*Над вхідними дверима пам'ятника є 5-та мозаїка — дуже оригінально розв'язана композиція святої Трійці. На фоні дуже дискретно виконаного трикутника возвеличається постать Ісуса, поміщена під «правицею» — рукою, що символізує Бога Отця, над яким звивається голуб — символ Святого Духа.*



*Український Народний Дім в Ессендоні, Мельборн. Центр українського культурного та громадського життя в штаті Вікторія.*



*Українська Католицька Церква Св. Покрови Пресвятої Богородиці в Нюкастлі в Новому Південному Велсі, Австралія.*

*Внутрішній вигляд Церкви обладнаний гуцульською різьбою, починаючи від підсвічників до престолу. Ікони, лавки всі хрести, центральний світильник — теж різьблені, що є рідкістю в наших церквах. Різьбареві Осипові Тарнавському забрало кілька років, щоб виконати всі роботи внутрішнього вигляду Церкви. Коли часто чужинці відвідують Церкву, то дуже дивуються, що це все зроблено руками одної людини.*







*Пам'ятник жертвам голодомору 1932-33 років, Канберра. Пам'ятник побудований у 1983 р. стараннями всіх українців Австралії. Дійсним ініціатором цього пам'ятника і правдоподібно його проектовцем був мгр. Юрій Менцінський, тодішній Голова Об'єднання Українських Громад НСВ. Посвятили пам'ятник священнослужителі Української Автокефальної Православної Церкви і Української Католицької Церкви, очолені бл. пам. Архiepіскопом Володимиром. Головним промовцем на урочистості відкриття пам'ятника був тодішній лідер опозиції Джон Говард.*

*Посвячення Церковної площі, що знаходиться в самому центрі австралійської столиці, довершили Архiepіскоп Сильвестр і Єпископ Донат, а посвячення храму, довершив Владика Конатантин, Єпископ Чикагський (тепер Митрополит УПЦ В США) дня 6-го квітня 1975 року.*

*Церква Святого Миколая (УАПЦ) в Канберрі.*

*Парафію УАПЦ в Канберрі заснував протопресвітер Ананій Теодорович, який в другій половині 1948 року прибув до Канберри на контракткову працю. Першу Службу Божу в Канберрі він відслужив 6-го січня 1949 року і цю дату можна вважати початком парафії. У 1950 році старанням побожних парафіян — Івана Гордієнка, Євфимія Змієвського, Дмитра Мазуренка, Івана Вітра і Віктора Янчевка — було створено будівельний комітет, який зайнявся придбанням площі та виготовленням планів будівель.*



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Афанасія в Гренвілі, Сідней, Австралія.*



*Храм Української Автокефальної Православної Церкви  
Св. Покрови, Брізбен, Австралія.*



*Після референдуму в Україні, що відбувся 1-го грудня 1991 року, українці в Мельборні домоглися від уряду Австралії негайно визнати Україну незалежною державою. Демонстрація українців в Мельборні 8-го грудня 1991 року.*





*Українська Католицька Церква Покрова Пречистої Діви Марії.  
Архітектор Роман Павлишин, Брізбен, Австралія.*



*Український Народний Дім Української Громади Квінсленду, Брізбен, Австралія.  
Українська Громада в Квінсленді заснована у 1949 році, першим головою був Марко Мережаний. Громада придбала власний будинок, де діють рідна школа ім. Лесі Українки, танцювальний ансамбль «Калина», станиця ПЛАСТу і кооператива «Єдність».*



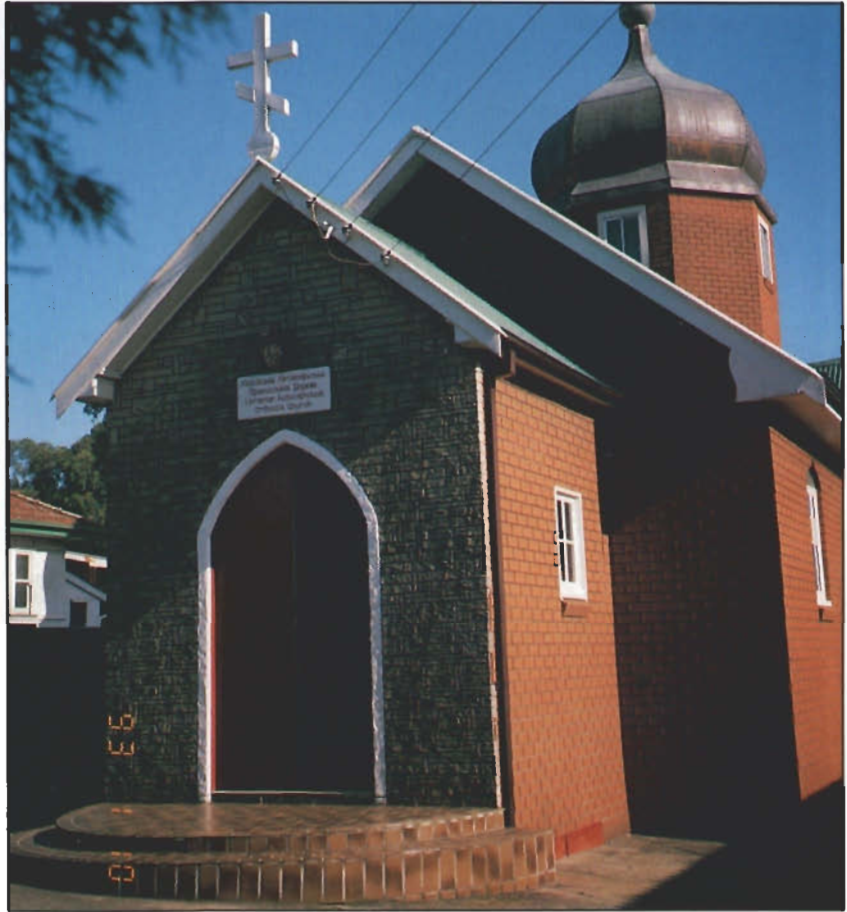


*Пам'ятник жертвам голоду в Україні знаходиться всередині Свято-Миколаївської Церкви УАПЦ. Зліва стоїть протопресвітер о. Микола Сердюк, Брізбен, Австралія.*



*Будинок Української Громади в Окслей, коло Брізбену. Громада заснована в 1958 році, при громаді діє рідна школа ім. Івана Франка, осередок Спілки Української Молоді, розвагове товариство і кооператива «Єдність».*

Свято-Преображенська Церква Української Автокефальної Православної Церкви в Блектовні, Сідней, Австралія. Цей Храм був першим українським храмом на цьому континенті. Збудований місцевою українською громадою в 1953 році. Пізніше, в 1962 році, до храму прибудовано ще одну будівлю. Головою парафіяльної ради був тоді Микола Ляшко. Будівничі — Василь Орлицький і Степан Сарбоцький, який подарував увесь матеріал для будови. При парафії відкрито суботню школу, яку організував батьківський комітет. В 1964 році Архієпископ Донат освятив храм і залю. Довголітним і заслуженим парохом парафії є о. протоієрей Василь Черванів.



Пам'ятник головному отаманові військ Української Народної Республіки Симонові Петлюрі на українському цвинтарі Фокнер у Мельборні.





*Дзвіниця і Церква Покрови Пресвятої Богородиці в Белл Парку, Джілонг, Австралія.*

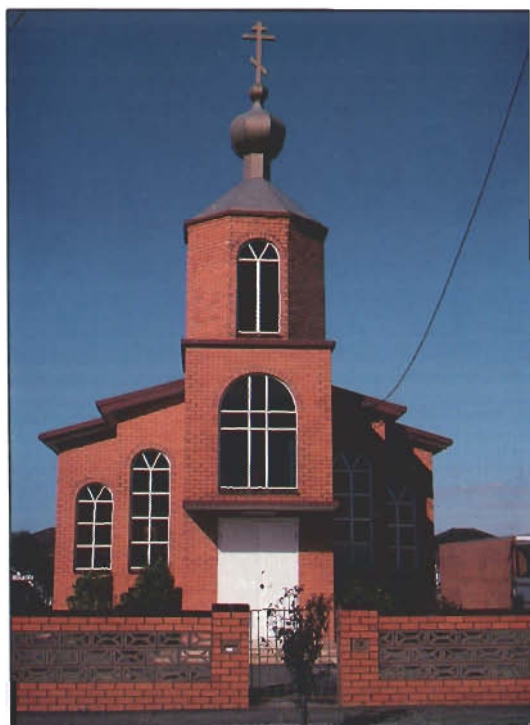


*Церква Покрови Пресвятої Богородиці, розмальована священиком Зеноном Хоркавим в Белл Парку, Джілонг, Австралія.*





Українська Католицька Церква Св. Михаїла в Квінбієні біля Канберри. Перші українські поселенці прибули до Канберри-Квінбієн у 1948-49 роках. Були переважно чоловіки, що проживали тут на контрактних роботах. По кількох місяцях вони спроваджували сюди своїх родин з переселенських таборів, як Ковра та Бонегілля. Першу Службу Божу у Квінбієні в українським обряді відслужив о. др. Петро Дячишин, який приїхав до Австралії 1952 року з Англії. Відчувалася потреба власної церкви і 22 травня 1960 року відбулося відкриття таблиці на площі, подарованій панством Дмитром і Анною Бейсюками та розпочато будівництво церкви. В 1967 році закінчено будову церкви і 14 травня цього ж року Преосвящений Владика Іван Прашко в сослуженні о. М. Іванча посвятив Церкву Св. Михаїла у Квінбієні. Будовою керував М. Грабовський, ікони, Іконостас та запрестольну ікону намалював художник Леонід Денисенко. Дві бічні ікони намалював М. Шеремета «Грабовська».



Українська Автокефальна Православна Церква Різдва Пресвятої Богородиці, Белл Парк, Джілонг, Австралія.



*Свято-Покровська Церква Української Автокефальної Православної Парафії в Гомбуші, Сідней, Австралія. Парафія заснована 25 квітня 1949 року, першим настоятелем був священник Анатолій Стришинський. За роки існування парафії тут служили священники о. О. А. Теодорович, о. О. Пігулевський. Парафія в роках 1957-1960 збудувала церкву в пам'ять полеглих за волю України. Церква посвячена 1961 року єп. Варлаамом. При церкві існував хор і церковне Братство.*



*Український Народний Дім у Джілонгу, Австралія.*





6-го червня 1992 року відбувся 20-тий з'їзд Союзу Українських Організацій в Австралії. З'їзд відбувся в Українському Народному Домі в Мельборні. На З'їзд прибув 71 делегат, які заступали 22 організації, як рівно ж по одному делегату від Української Католицької Церкви, Української Автокефальної Православної Церкви і Української Бабтистської Церкви.

З'їзд привітали чисельними писемними привітаннями різні австралійські та інші організації. Після ділових звітів та дискусій обрано нову управу, яку надалі очолив Михайло Моравський. На спільну вечерю було запрошено представників федерального і стейтового урядів, як рівно ж представників інших національностей, котрі виголосили привітання і побажання новій управі.



Українці у вільному світі гідно заступалися за своїх братів на Батьківщині. Дуже часто відбувалися демонстрації різного роду під Посольствами ССРСР у різних частинах світу — Вашингтоні, Оттаві, Лондоні, Парижі, Мюнхені тощо. Тут бачимо пана Олександра Кавуненка, який демонструє і голодує під Посольством ССРСР в Канберрі (Австралія) за звільнення з тюрми Валентина Мороза, що увінчалось успіхом. Валентина Мороза звільнено з тюрми і передано Америці.





*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Миколая Чудотворця в Перті, Західна Австралія.*



*Українська Католицька Церква Св. Івана Хрестителя. Перед Церквою стоїть пам'ятник на честь 1000-ліття Хрещення України. Перт, Західна Австралія.*



*Український дім для старших. Мельборн, Австралія. Товариство будови дому старших, яке було створене 10-го березня 1968 року на ширших громадських сходах. Головою вибрано паню Майю Грудку, містоголовою п. інж. Богдана Шемета, секретарем п. Василя Дениса. За її головства і з допомогою св. пам. Богдана Шемета Товариству залишено землю паном Федором Павлюком, яка в 1976-77 роках була продана за 47 498 доларів, що стало основою придбання будинку на десять спальних місць в Ессендоні.*

*5-го грудня 1968 р. Товариство зареєстровано в установі лікарень і добровільних організацій — Ukrainian Elderly People's Home Society registered with Hospitals and Charities Commission. Будова була закінчена в березні 1993 року. В понеділок, 26-го квітня 1993 року, перший в Австралії Український дім для старших відкрив свої двері для мешканців.*





*Український Народний дім і Рідна школа в Нобл Парку, Мельборн, Вікторія.*

*Досить велике скупчення українських родин осіло в районах Нобел Парку, Спрінг Вейлу, Данденонгу, Клайтону. Першою українською клітиною, яка виникла в тій околиці — була рідна школа в Нобел Парку, під керівництвом пані Тетяни Сліпецької. З сусідніх околиць потягнулися українці до цього центру. Праця школи зродила потребу організації громадського осередку.*

*Наслідуючи громадський розвиток інших околиць великого Мельборну, на перших загальних зборах громадськості 5 травня 1962 року було засновано десяту філію УГВ в Нобл Парку. Обрано першу управу на чолі з І. Єфименком. Заступником голови став Д. Винниченко, він же й культ-освітній референт. О. Василько прийняв обов'язки секретаря, Б. Шеремета — скарбник, В. Шевчук — другий заступник голови і організаційний референт, Ф. Шимків — господарський референт, Г. Миник — член управи. Контрольна комісія: С. Радіон — голова, С. Слободян і А. Коваленко — члени.*

*Управа Громади широко розгорнула культурно-мистецьку діяльність в тих районах, як забави, товариські вечірки, виступи танкової групи для австралійців, виставку ручних робіт українського народного мистецтва на сільськогосподарській виставці в Данденонгу. Хоч філія віддалена від Мельборну на 20 миль, однак підтримує сталий, тісний зв'язок з централею Української Громади Вікторії і зачисляється до одної з кращих українських Громад. Великий вклад праці є пана М. Сліпецького, як довголітнього голови Громади, пані Т. Сліпецької як керівника школи, пані Б.Коваленко та інших членів Громади, які розбудовують громадське життя української спільноти.*



## АВСТРІЯ

Історія поселення українців в Австрії сягає глибини XVII-XVIII століть. Ще у XII ст. галицький князь Ярослав Осмомисл підтримував політичні контакти з бабенберським князем Гендріхом II Язомірготтом. У 1252 р. син Данила Галицького Роман одружився у Відні з Гертрудою — племінницею останнього бабенберського князя Фрідріха II Сварливого. У 1683 р. українські козаки під проводом Семена Палія брали активну участь у визволенні Відня з-під турецької облоги. Один з них — Юрій Франу Кульчицький, родом з села Кульчиці шляхетської, що біля Самбора на Львівщині, став австрійським національним героєм. В столиці Австрії на його честь встановлено бронзовий пам'ятник. В 1893 р. у Відні також відкрито пам'ятний знак на честь полеглих українських козаків.

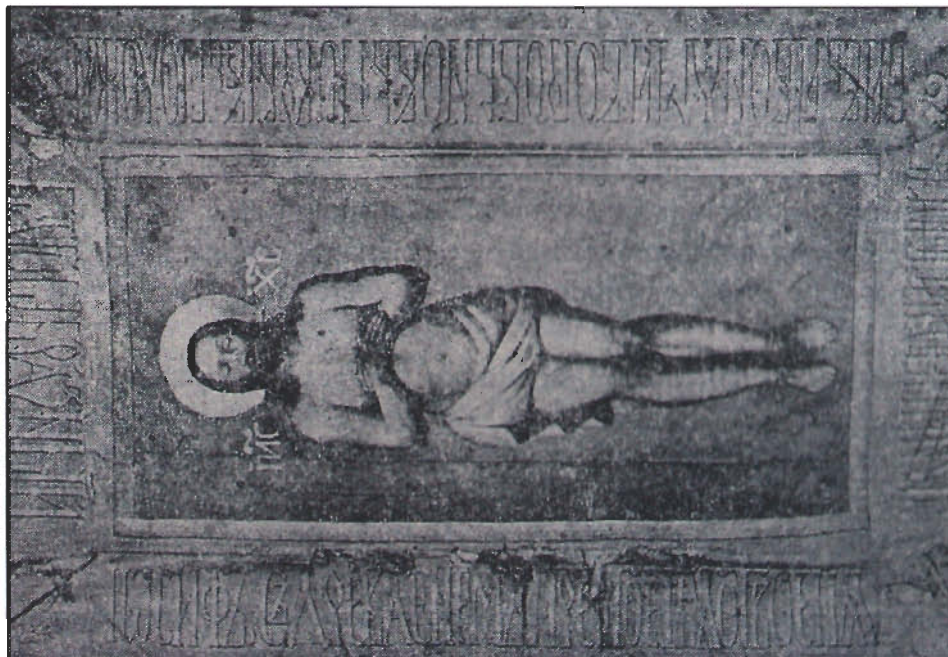
З XVIII століття, коли до складу Австро-Угорської імперії увійшли Східна Галичина та Північна Буковина, а згодом і ряд інших українських територій, українці почали масово прибувати до Відня. В 1860 році студентами-українцями було засноване товариство «Січ». Тривалий час у Відні жили Леся Українка, Іван Франко, Михайло Драгоманов. В пошану Великому Каменяреві там встановлено меморіальну дошку. Наприкінці XIX на початку XX ст. серед австрійських українців були члени парламенту, політичні лідери, науковці.

Під час Першої світової війни до Австрії потрапили 50 тисяч українців. Це були колишні полонені концентраційних таборів, у яких загинуло до 40 тисяч українців.

У 20-30 рр. Відень став одним з центрів української політичної еміграції. В січні 1921 р. з ініціативи видатного українського діяча, вченого, першого Президента УНР Михайла Грушевського тут відкрито Український вільний університет. Першим його ректором був відомий лінгвіст, історик, літератор, етнограф проф. Олександр Колесса. В 1907 р. його було обрано до австрійського парламенту. В 1915 р. Колесса став одним з фундаторів Української Культурної Ради, яка організувала в Австро-Угорщині українські школи.



*Іконостас Української Греко-Католицької Церкви Св. Варвари у Відні.*



*Плащаниця XVII-XVIII сторіччя, мальована на шовку, зберігається в Церкві Св. Варвари у Відні.*

Під час другої світової війни нацисти вивозили до Австрії українську молодь на примусові роботи. В 1944 році тут перебувало до 100 тисяч українців.

Сьогодні в Австрії українська громада нараховує до чотири тисячі осіб. Централями її суспільно-політичного та культурного життя є Відень, Зальцбург, Інсбрук, Лінц, Брегенді, Кудштайн, Грац, Клагерфут. Найбільшим культурним осередком українців є Церква Св. Варвари (парафія з 1784 р.). При церкві діє суботня школа, один з кращих у Західній Європі хоровий колектив під головуванням диригента і композитора Андрія Гнатишина. Він є автором збірок українських пісень, випущених австрійськими музичними видавництвами для дітей та німецькомовних хорів. Широко відомі вишивки Євгенії Колотило (родом з Буковини), високої майстерності набула художниця Христина Куриця-Ціммерман (родом з Тернопільщини). Оригінальні твори час від часу виставляє у Відні художник Любомир Мудрецький. Популярною в Австрії є творчість графіка Ергарда Штайнгагена. Державною літературною нагородою Австрії відзначена творча праця письменника Андрія Окопенка, який походить з роду Григорія Квітки-Основ'яненка.

В Австрії діють Союз українських філателістів Австрії (очолює відомий журналіст Борис Ямінський), Українська харитативна служба (організація взаємодопомоги), Українське культурно-освітнє товариство «Буковина», Українське лікарське товариство, Український жіночий союз.



## АМЕРИКА

За офіційними даними першими емігрантами в Америці були отець Агапій Гончаренко, який виїхав до Америки в 1865 році і поселився в Сан-Франціско, назвавши свій хутір Україна. Він був православним священником, що зазнав утисків релігійних та національних від Царського режиму в Україні. Другим українським емігрантом до Америки був др. Микола Зузіловський, котрий приїхав до Сан-Франціско і там працював лікарем.

Проте американська історія засвідчує більш давню появу українців в Америці. Вчені вказують на їх присутність серед екіпажів трьох кораблів Джона Сміта або славнозвісної каравели пілігримів «Майфлаур», які прибули на континент на початку XVII ст. Зокрема, згадується ім'я лікаря Лаврентія Богуна. Середина та друга половина цього століття позначені цілою низкою козацьких імен, серед яких Микола Горіх, Петро Луг, Данило Звір, Атін Самбір, Петро Степ, Матей Гора та інші.

Згодом серед перших поселенців російського форту і колонії під назвою Форт-Русь неподалік від Сан-Франціско були й українські козаки, котрих царський уряд заслав до Сибіру та Аляски. Під час громадянської війни в Америці прославився генерал Василь Турчин, який відзначився в складі Північної армії у битві під Чікамауга в 1867 році, його називали «Грізний козак».

Ширша українська еміграція до Америки почалась з Австро-Угорської імперії. Це були українці з Буковини, Закарпаття і Галичини перед 1900 роком. Ці емігранти переважно їхали на роботу в Пансилванію до копалень вугілля. Великі групи українських емігрантів прибули до Америки перед першою світовою війною. Третя хвиля емігрантів до США прибула після другої світової війни. Наша українська громада в Америці нараховує майже 2 мільйони чоловік, живе вигідним громадсько-політичним та культурним життям. Та були серед них і високоосвічені люди. Збереглася згадка про лікаря Миколу Судзиловського (доктор Русель), який заснував Гавайське медичне товариство.



*Отець Агапій Гончаренко тримає в руках газету «Свобода», що її він тоді редагував з групою американців, які його часто відвідували в Каліфорнії в 1880 році. Дещо раніше (в 1868-1872 рр.) він видавав газету «Аляска геральд».*



*Генерал Василь Турчин, якого називали «Грізний козак», брав участь в боях під час громадянської війни в Америці в 1867 році.*

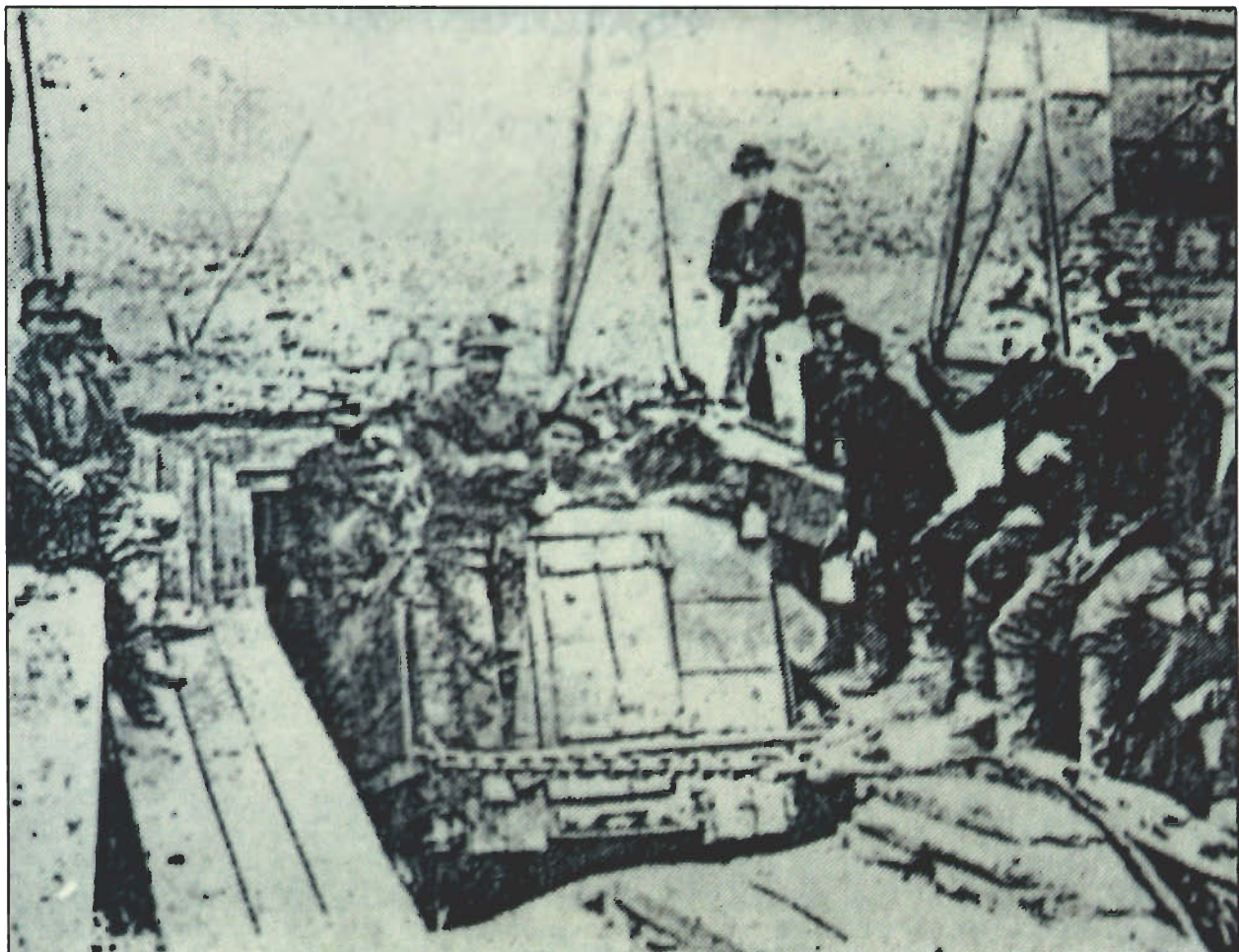


*Одна з перших груп українських емігрантів до Америки. Це були українські бабтисти, які приїхали до Північної Дакоти в 1890 році: Іван Сипченко, Гаврило Кузений, Іван Юхимів і Юхим Сич.*





*Тисячі європейських емігрантів приплили до Нью-Йорку на кораблі «С. С.» Патріція» в грудні 1910 року. Серед них було кілька сот українців.*



*Українські шахтарі в Пенсильванських копальнях в 1890 році.*





*Величавий похорон Єпископа Сотер Орницького в Філадельфії 24 березня 1916 року.*



*Посвячення Хреста в честь проголошення Західно-Української Народної Республіки 1-го листопада 1918 року. Посвячення Хреста відбулося на українському цвинтарі в Філадельфії.*



## УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

Майже півтора мільйонна громада українців у Сполучених Штатах Америки складається приблизно з сотні крайових організацій — від братських організацій, через молодечі, жіночі, наукові, освітні, камбатантські, спортові аж до товариських різних груп включно. Росла наша громада, розвивалася і процвітала лише тому, що успішно змогла поєднати американизм і українськість з постійною метою: 1) щоб зберегти і плекати українську спадщину; 2) щоб внести свій вагомий вклад у розвиток Америки, своєї придбаної Батьківщини; 3) щоб допомогти 50 мільйонному народові України.

Українці належать до тієї частини етнічних американців, що є чужою, дякуючи Богові, тюрмам і іншим поправно-виховним інституціям у цій країні. Серед українців практично нема кримінальних елементів, фальшувальників, напасників, крутіїв та злодіїв та інших злочинців, які кидають пляму на цю країну, а натомість українці раз у раз американське життя збагачують в культурному й освітньому відношеннях.

Ще перші українські емігранти поклали основи під організоване українське життя у цій країні. Вони спочатку майже суцільно під проводом українських католицьких священиків, яких прислали до США з краю, щоб душпастирювати серед емігрантів, побудували перші церкви і організували перші братства, які згодом стали зав'язком Українського Народного Союзу — першої крайової допомогової організації, що була заснована в Шамокіні, Пенсильванії, в 1894 році. Тепер УНС налічує 72 тисячі членів і 65 мільйонів майна і є обезпеченою і громадсько-господарською інституцією, найдовшою, найзаможнішою і найсильнішою українською організацією у вільному світі. УНСоюз видає українською мовою щоденник «Свобода», найстаріший часопис у світі, що втішається великою популярністю й розходить по всіх континентах, англійською мовою «Український тижневик», ілюстрований місячний журнал «Веселка» для дітей, та має гарну вакаційно-розвагову оселю для свого членства — Союзівку в Кергонксоні, Нью-Йорк, де відбуваються найрізноманітніші культурно-освітні програми.

Еміграція українців до США зменшилася

під час першої світової війни і була незначною в 20-х і 30-х роках цього століття, але бурхливо зросла після другої світової війни. Близько сто тисяч втікачів-українців прийняла Америка після ухвалення Акту про переміщення осіб у 1948 році. Як і у випадку подібної еміграції зі Східної Європи, третя і остання (під оглядом кількості) група емігрантів-українців до США складалася з дуже освічених людей, з професіоналів, які втікли перед навалою большевицької Червоної Армії, що гнала на Захід, переслідуючи недобиті рештки нацистських військ Німеччини. Ці втікачі, переживши страхіття спочатку комуністичної советської, потім коротко нацистської і знову советської окупації, бачили єдиний промінь на Заході, куди й утікали. Вони передбачали, що евентуально західні союзники візьмуть Німеччину під свою контролю, а це відкриє нові обрії для біженців. Вони не помилилися. Їхнє передбачення здійснилося, з десятків таборів для переміщених осіб у Німеччині й Австрії українці-втікачі від комуни розпочали свій перехід до США, Канади, Аргентини, Парагваю, Австралії, Франції, Бельгії та інших країн Заходу. Дехто залишився в Західній Німеччині й Австрії, але головна маса народу прибула до Америки, поповнюючи лави тих українських громад у Новому світі, які вже існували й впливаючи нову творчу силу в них для ще більшого їх розвитку й розквіту.

Від дитячих світличок до парафіяльних шкіл і народних домів, від церков і до кільканадцяти літніх таборів, від згруповань дорослих українців і професійних товариств до молодечих і жіночих організацій, наголос є підкреслено на культивуванні української духовности, української культури й української мови. Тоді, коли інші діти по суботах бавляться в ігри і займаються спортом, українські діти, від восьмирічних до матурантів середніх шкіл, навчаються в суботніх школах українознавства в рідних школах, де проходять всі предмети протягом довгих шести годин, вивчаючи українську мову, історію, географію, літературу і культуру. Кільканадцять університетів і коледжів в Північній Америці сьогодні пропонують повноакредитовані курси з українських

предметів. І в 1974 році Гарвардський університет оголосив встановлення трьох кафедр українознавчих студій — історії, мови і літератури, що їх зафондували самі українці коштом майже двох мільйонів доларів. Це був перший такого роду почин в історії високого шкільництва в США, що громади, а не поодинокі філантрони чи корпорації зафондували катедри в престижному університеті. Але українці сягнули побільше — додаткова збірка фондів дала ще два мільйони доларів для названого університету на встановлення Українського Науково-Дослідного Інституту Гарвардського Університету (скорочено — УНІГУ), Інституту українознавчих студій. Цей збірний осяг українців має подвійну мету, перша — вивести українську вільну науку на вищий академічний рівень, а цим внести ясність у плутатину в Америці, коли нас, українців, змішують раз у раз із росіянами, і друга — дати свій вагомий вклад у американську науку. Найбільші зусилля в цю історичну справу вніс УНС.

Поміж усіма осягами Українського Народного Союзу, що їм просто не можна скласти ціни, — побудова та відкриття пам'ятника Кобзареві у Вашингтоні, видання двох монументальних томів Англомовної Енциклопедії Українознавства, цієї невичерпної скарбниці неперекручених ворогом відомостей і знань про Україну, яку дано в руки англомовного суспільства. Слід згадати і величні святкування в 1988 році в Америці тисячоліття прийняття християнства в Києві, столиці України-Руси 988 року. В цих святкуваннях десятки тисяч союзового членства на чолі з Головним Урядом і Екзекутивою взяли якнайдіяльнішу участь.

В царині мистецтва і науки українці дали Америці таких людей, як світової слави скульптор Олександр Архипенко, фізик д-р Степан Тимошенко, історик д-р Юрій Вернадський, літературознавець д-р Дмитро Чижевський, мовознавець д-р Роман Смаль-Стоцький, орієнталіст д-р Омелян Прицак і понад тисячу науковців, що тепер навчають американських студентів по вищих школах США і Канади. Це все у додатку до тисяч народних і гімназійних учителів, до понад двох тисяч інженерів, до кільканадцяти сотень лікарів, на чолі яких донедавна стояв визначний дослідник хвороби рака д-р Леон

Дмоховський, а тепер серед лікарів перед веде чи не д-р Ярослав Гординський, особистий лікар залоги астронавтів «Скайлеб». В різних професіях, у бізнесі, науці і мистецтві українці другого, третього і четвертого покоління займають помітне становище і вони є гордістю і для рідного народу і для прибраної Батьківщини.

Маємо ми і визначні фільмові імена, такі як Джек Пеленс (Володимир Палагнюк), Майк Мазуркі та вже покійний Джан Годяк, що їхні прізвища стали щоденними словами в американському світі розваги. Вони є такими ж українцями, як і відомі великі спортсмені Бранко Нагурський, Чак Беднарник, Джордж Андрій, Юрій Тарасевич, Дан Чуй та Майк Дітка й інші, а в хокеї (гаківці) є славними імена й прізвища Тараса (Терри) Савчука, Івана (Джанні) Буцика, Володимира (Волта) Ткачука, Томи Лисяка, Майкла Босого і найвизначнішого з хокеїстів в світі — легендарного Уейна Грецького, плюс до того щонайменше кілька десятків добрих хокеїстів.

Наступило також бурхливе відродження унікального українського інструменту кобзи-бандури, що її спопуляризувала в США українська капеля бандуристів ім. Тараса Шевченка в Детройті під керівництвом Григорія Китастого. Постало тут чимало і менших капел та кобзарських груп, що з'їхалися були на Четвертий СКВУ до Торонто восени 1984 року. Було їх 150 українських бандуристів з Північної Америки, як ствердження незнищення українських кобзарів і як живий пам'ятник підступно замордованим у Харкові на початку 30-их років Сталіном і його посіпаками трьохсот народних співців — сліпих кобзарів, що їх скликано було начебто на «Всекобзарський Конгрес» і там розстріляно. Про що на весь світ оголосив першим сам росіянин, композитор Дмитро Шостакович.

На полі футболу (копаного м'яча) — найбільш поширеної гри по коледжах і університетах, до якої американський інтерес постійно зростає, українці здобули найпочесніше місце в численних чемпіонатах, особливо в 60-их і 70-их роках. Українці неодноразово входили в склад олімпійських дружин Америки (Зенон Снилик), вже просто десятками грали на боці Америки в різних міжнародних змаганнях по всій земній кулі.



Якщо ми мали дороговкази-віхи на шляху по вільних країнах світу, то ці дороговкази дав українцям діаспори і України Тарас Шевченко. Пророк і геній України Тарас Шевченко є Патроном УНСоюзу. Батько Союз пошанував свого Патрона окремим виданням-книжкою під вимовним заголовком: «Батькові Тарасові — Батько Союз». Книжка вийшла 15-тисячним тиражем. Кожного року 9-го березня, в день народження Т. Шевченка, українці в Америці стверджують свою віру в заповіті, що він нам залишив. І кожного 22-го січня,

в день української незалежності, ми стверджуємо свою віру, що Україна буде вільною і незалежною. Знову і знову посвячуючи себе великому ділу плекання української спадщини, українці в США в той сам час докладають всіх зусиль і все своє вміння, щоб творити нові й нові вартості для себе і цієї країни — країни Вашингтона, яка віддана до віку справі свободи і культурного плюралізму, пам'ятаючи Шевченківську для нас науку: «І чужому навчайтесь, й свого не цурайтесь».



*Власний будинок Українського Народного Союзу в Джерсі-Сіті, Нью-Йорк.*



## СОЮЗІВКА — ОСЕЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ



*Вітання на Союзівці. До прекрасного краєвиду Союзівки належить великий, понад 100 стіп водоспад, а взимку є повно різних можливостей для зимового спорту.*

*В кожному сезоні Союзівка віддає окрему увагу з'їздам, весіллям, бенкетам, прийняттям і зустрічам з різних нагод більших чи менших груп.*



*Адміністративний будинок на Союзівці.*



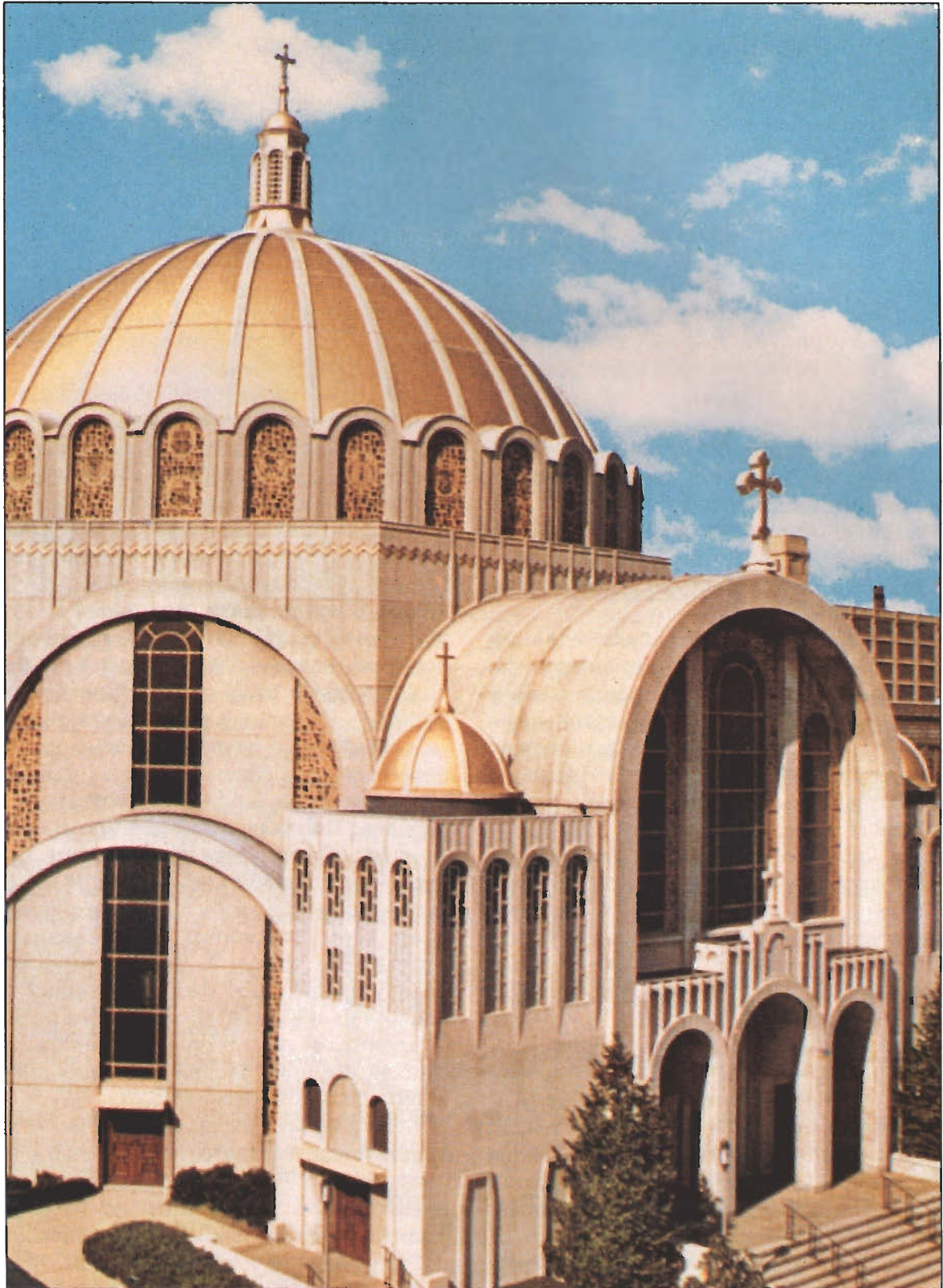


*Союзівка. Посередині оселі стоїть пам'ятник великому гетьманові України Іванові Мазепі.*



*Загальний вид Союзівки.*





*Катедральний собор Непорочного Зачаття Української Католицької Церкви в Америці з осідком в Філадельфії. Собор побудований в 1966 році, архітектор Ю. Ястремський. Філадельфійська митрополія Української Католицької Церкви створена в 1958 році, до якої входять Філадельфійська, Стемфордська та Чикагська єпархії. Філадельфія являє собою великий осередок українського життя. Тут почали поселятися українці в 1890 році. Зараз в Філадельфії живе приблизно сорок тисяч українців. В 1944 році в Філадельфії відбувся другий Конгрес українців Америки, який поклав основи для діяльності Українського Конгресового Комітету Америки (УККА).*



## Короткий огляд історії Української Греко-Католицької Церкви в США

У 70-их роках минулого сторіччя почалася еміграція людей з теренів тодішньої Австро-Угорщини до США й Канади. Це були малоземельні селяни, що в пошуках кращої долі емігрували до країв « за морем». Масова еміграція зростала скорим темпом від 1877 року, коли різні агенти заохочували неспівомовних людей часто до непосильної праці, використовуючи їхнє незнання еміграційних та економічних відносин.

Емігранти в загальному не мали ні належного знання, ні професійної освіти. Вони були здебільшого безпорадні й залишені на призволяще. Поголовно приїжджали нові емігранти з теренів, де діяла Греко-Католицька Церква. Тому вони були виховані в католицькій вірі східнього обряду. Східнє благочестя оформлювало їхню настанову.

Країни США й Канада були тоді ще місійними теренами, де римо-католицьке духовенство інтенсивно проводило місійну працю. Нові емігранти греко-католики, не розуміючи ні мови, ні латинського обряду, були незорієнтовані й розгублені. Не було ні від кого допомоги й здавалося, що це безнадійна ситуація.

В тому часі в Росії тодішній царський уряд послідовно переслідував віруючих греко-католиків, що після політичних змін державних кордонів залишилися в межах Російської імперії. Відбулися насильні заслання, а то й смертні кари. рівночасно з посиленням еміграції до США й Канади, російський царський уряд звернув пильну увагу, що саме там починає зростати кількість вірних греко-католиків. Ці емігранти не знаходили розуміння не мали допомоги від латинського духовенства, а перші спроби вислати священників з Галичини не були успішні, тому що Галицькі священники не були приготовлені до місійної праці. Крім того, вони були жонаті і тому не знайшли ні розуміння, ні співпраці з римо-католицькими священниками та єпископами. Використовуючи цю ситуацію уряд Росії послав сотні спритних і вишколених агентів та щедро винагороджував їх, посилаючи тодішню царську валюту (рублі в золоті), щоб ті проводили працю російського місіонізму, тобто наvertsали греко-католиків на російське православ'я.

Їхній праці не було кому що-небудь

протиставити, бо цих кількох священників, що при кінці минулого сторіччя Митрополит Сембатович вислав зі Львова, мусів був відкликати з огляду на постанови про жонатих священників, які тоді не мали змоги душпастирювати в США й Канаді. В той час в США й Канаді почалося ширити різне сектанство, відступлення від християнської віри. В таких обставинах царські місіонери мали успішне поле дії.

Цей жалюгідний стан і безвиглядність занепокоїв Владика Андрея Шептицького, що в 1900 році став Галицьким Митрополитом. Шептицький — це одна з найвизначніших постатей Вселенської церкви двадцятого сторіччя. Він — апостол з'єднання Сходу Європи з Вселенською церквою та апостольською столицею. Щоб належно представити його велич і заслуги для церкви в США і Канаді — тому коротка інформація про нього. Народився 1865 року у шляхетській сім'ї графів Шептицьких в Галичині. На 23-му році життя закінчив університетські студії з титулом доктора правничих наук. Залишив мирські достатки і як чернець став на службу Богові й своєму народові. По закінченні студій Богослов'я, як монах-місіонер почав працювати в нашій Греко-Католицькій Церкві. На 34-му році життя приймає єпископську хіротонію і стає правлячим єпископом Станіславівської єпархії. Він зрозумів, що треба провести велику працю, щоб цей жалюгідний стан наших вірних в США змінити. Своїм великим інтелектом завжди охоплював цілість справ Церкви й ширив засади, що «Раз добром налите серце— повік не прохолоне».

Кожна велика зміна у почуттях і психіці людей вимагає підготовки й терпеливих старань. Вже на початках своєї архиєрейської праці Митрополит Андрей звернув увагу на Унійні Велиградські З'їзди, що відбувалися в Моравії. Завданням цих З'їздів було наблизити Схід і Захід до отців Церкви через взаємне пізнання та поглиблення знання науки отців церкви і знайти спільну мову. Ці З'їзди полегшали полагодження намагань Митрополита перед Апостольським Престолом справу нашої церкви в США й Канаді. В 1907 році старання Митрополита увінчалися успіхом, бо Апостольська столиця іменувала першого єпископа для греко-католиків в США.



*Високопреосвященніший  
Стефан (Сулик)  
Митрополит  
Філадельфійський  
і всієї Америки.  
Народився 2-го жов-  
тня 1924 року на Лем-  
ківщині. Хіротонізо-  
ваний 14-го червня  
1981 року в Філадель-  
фії, Америка.*

Справді єпископ Сотер Ортинський спершу не мав повної юрисдикції, а був єпископом-помічником латинських єпископів у цих єпархіях, де проживали вірні греко-католицького віровизнання. Можна сказати, що «перші леди» були проламані, бо панувала така засада, що «на даній території може бути лиш один єпископ без огляду на різницю обряду». Згодом, в 1913 році, єпископ Сотер одержав повну юрисдикцію на всю територію США. Владика Сотер невтомний місіонер почав інтенсивну працю. Треба згадати, що номінація цього Владика відбулася за рекомендацією і за старанням Митрополита Андрея Шептицького, бо в цьому часі на Апостольському престолі засідав Папа Пій XII, великий приятель Митрополита Андрея. Згодом церква проголосила цього Папу святим.

Під час владцтва єпископа Сотера почалася будова церков, парафіяльних домів, сиротинців, друкарень, книгарень, організація товариств, шкіл, випуск газет та журналів, заснування банку, ось далеко неповний перелік того, що зробив Владика Сотер для розбудови релігійного, освітнього, культурного і економічного життя українців в США.

Єпископ Сотер Ортинський передчасно помер у 1916 році. Перша світова війна перервала зв'язок з єпархіями Батьківщини. Апостольська столиця призначила

двох адміністраторів: для вірних з Галичини і Буковини та емігрантів з Закарпаття. Це було спричинене непорозуміння між галичанами та закарпатцями, які століттями знаходилися у складі різних держав. Галичанська еміграція була національно свідомою частиною українського народу, тоді як українці із Закарпаття, включаючи духовних осіб, мовно і ідеологічно були змадяризовані. У 1924 році цей поділ був устійнений, і для обох груп призначені правлячі єпископи Константин Богачевський — для українців греко-католиків з Галичини і Буковини з осідком в Філадельфії, а Василь Такач — для українців із Закарпаття і для католиків східного обряду з Угорщини та Югославії з осідком в Питсбургу. Сьогодні закарпатська церква має окрему митрополію з чотирма єпархіями. Вірні називають себе русинами, не визнаючи своєї приналежності до українського народу.

За наступні два десятиріччя релігійне життя українських католиків в Америці інтенсивно розбудувалось. У 1925 році засновано Малу семінарію для підготовки до духовного стану. У 1939 році засновано коледж ім. Василя Великого в Стемфорді (Коннектикут), а в 1943 році — Велику семінарію ім. Йосафата у Вашингтоні. На терені США самовідано працювали й працюють сестри-монахині різних чернечих



чинів. Масова еміграція після другої світової війни сприяла чисельному припливу вірних греко-католиків до США.

В 1956 році Папа Пій XII створив нову екзархію у Стемфорді (Коннектикут) і іменував першим правлячим єпископом Амврозія Сенишина, тоді єпископа-помічника у Філадельфії. У 1958 році філадельфійську екзархію піднесено до гідності митрополичої архієпархії, а Владика Константина іменовано першим Митрополитом. Стемфордська екзархія стала тоді єпархією, під сучасну пору правлячим Владикою цієї єпархії є преосвященніший Василь Лостен. Три роки пізніше Папа Іван XXIII створив для українців-католиків нову єпархію в Чикаго з її першим Владикою Ярославом Габром. Сьогодні правлячим єпископом цієї єпархії є преосвященніший Владика Іннокентій Лотоцький. Відтак у 1983 році постала четверта єпархія в Пармі (Огайо), а її першим Владикою став Преосвященніший Роберт Москаль.

Ось так Українська Греко-Католицька Церква в США розрослася з скромних місій у сильний організм. Вона обіймає більш 300 тисяч вірних, 196 парафій, три єпархії і одну архієпархію. До церковної ієрархії належать філадельфійський вікаріальний єпископ Преосвященніший Володимир Паска, три єпископи та правлячий архієпископ-

митрополит Високопреосвященніший Стефан Сулик. Коло п'яти тисяч дітей та юнацтва навчаються у цілоденних суботніх та недільних українських школах, які утримує Церква. Діє також жіночий коледж у Філадельфії, мала семінарія у Стемфорді та велика семінарія у Вашингтоні. Церква опікується численними організаціями мирян для молоді та дорослих. Вона гармонійно співпрацює з багатьма світськими організаціями. Від самого початку Церква стала центром і душею життя українців в США. Кожна парафіяльна церква стала наче тим островом України в далекій чужині. Тільки нашій Греко-Католицькій Церкві треба завдячувати те, що впродовж більше, ніж сто років і чотирьох генерацій еміграція в США не розплилася в чужому морі, а зберегла свідомість своєї української приналежності й культури. Об'єднуючим органом всіх українських єпархій, розкинутих по різних країнах світу є Синод Єпископів, який в травні 1992 року відбув перші свої наради на рідній землі у Львові.

Українська Католицька Церква у своєму розвитку пройшла тернистий шлях, який був Божим випробуванням. Українська еміграція витримала цей іспит з честю. Перед Церквою та народом є шлях дальшої організації праці, скріплення релігійного духу та плекання рідної мови й українських традицій.



*Банкет в честь Патріарха Кардинала Йосифа Сліпого в готелі «Вальдодф-Асторія» в Нью-Йорку 3-го серпня 1968 року. Патріарх Йосиф Сліпий відвідав Америку в 1968 і в 1976 роках.*



*Український Католицький Катедральний Храм Св. Юра в Нью-Йорку.*



*Українська Католицька каплиця Св. Івана Хрестителя на відпочинковій оселі «Гантер» в околиці Нью-Йорку.*





*Українська Католицька Церква Св. Йосафата в Чикаго.*



*Українська Католицька Церква Св. Непорочного Зачаття в Палатайні, неподалік Чикаго.*



*Український Катедральний Собор Св. Миколая-чудотворця в Чикаго. Побудований 1913 року. Являється одним з найбільших храмів в Сполучених Штатах Америки.*





*Пам'ятник «1000-ліття Хрещення України» на площі Українського Католицького Собору Св. Володимира і Ольги в Чікаго.*



*Український Католицький Собор Святих Володимира і Ольги в Чікаго.*



*Церква-пам'ятник полеглим борцям за волю і віру українського народу. Церква збудована в 1951 році. Туди перенесено адміністрацію Української Православної Церкви, Консисторію, музей, бібліотеку-архів, видавництво, семінарію Св. Софії. Коло Церкви закладено великий цвинтар, на якому поховано чимало визначних українців. Особлива заслуга належить Патріархові Мстиславі за придбання цього духовного центру, який служить для всіх українців. Український Православний центр знаходиться в Савд Баунд-Бруку, Нью-Джерсі, США.*





Надгробний пам'ятник Митрополита Йоана Теодоровича в Савд Баунд-Бруку, США.



Український православний цвинтар в Савд Баунд-Бруку, Нью-Джерсі. Тут спочивають тисячі — політиків, науковців, мистців та багато інших відомих діячів української діаспори.



## **Святіший Мстислав Патріарх Київський і всієї України**

В мирі Степан Скрипник народився 10 квітня 1898 року в Полтаві, в козацькій родині Івана і Мар'яни Скрипників. Мати покійного Владика Мстислава була рідною сестрою Симона Петлюри.

Прожив Патріарх 95 років, а з них 51 рік був Архипастирем Української Автокефальної Православної Церкви.

Багатогранна діяльність Патріарха на службі українському народові почалася у визвольних змаганнях України в роках 1918-1920, коли, як хорунжий армії УНР, він воював за незалежність України. Між двома світовими війнами працював він кооператором в Галичині і Послом до Парламенту (Сейму) Польщі на Волині. У 1940-41 роках працював для відродження Української Православної Церкви на Холмщині й Підляшші як член Церковної Ради. В травні 1942 року прийняв чернецтво під іменем Мстислава і був хиротонізований на Єпископа Переяславського в Андріївському Соборі в Києві. Розгорнув він тоді широку церковно-місійну діяльність, зокрема на Лівобережжі. І за це був переслідуваний і ув'язнений німецькою окупаційною владою.

Опинившись в Західній Німеччині після війни, бл. пам. Мстислав став до важкої праці. Активізуючи церковне життя в осередках скупчення української еміграції, він був призначений правлячим Єпископом на Західню Європу (Франція, Бельгія і Великобританія), а у 1949 році був запрошений очолити Українську Православну Церкву в Канаді з титулом



*Конференція духовенства Української Православної Церкви в США 15-17 травня 1960 року в Нью-Йорку. Посередені—Владика Митрополит Мстислав і Митрополит І. Теодорович.*



Архієпископа Вінніпегу і всієї Канади. Два роки пізніше переїздить до США і стає головою Консисторії Української Православної Церкви в США під проводом Митрополита Йоана Теодоровича. У 1969 році Собором УАПЦ в діаспорі був вибраний Митрополитом з присвоєнням титулу «Митрополит Київський і всієї України». Після смерті Митрополита Іоана очолив також Українську Православну Церкву в США. Всеукраїнський Церковний Собор, що відбувся 5-6 червня 1990 року в Києві, одногосно обрав Владика Мстислава Патріархом Київським і всієї України.

Ціле своє життя присвятив покійний



### **ПОХОРОН ПАТРІАРХА МСТИСЛАВА I**

У середу, 23-го червня, закінчилися триденні похоронні відправи за покійного Патріарха Київського і всієї України Мстислава I.

Патріарх Мстислав спочив у крипті Церкви-пам'ятника Св. Андрія Первозваного, яка була побудована завдяки Патріархови Мстиславові I.

Похоронні відправи розпочалися у понеділок, 21-го червня, коли тіло покійного привезено до С. Баунд-Бруку із Грімсбі, Канада, де пройшли в домі дочки Наталії Яровенко останні місяці життя Патріарха.

Понад три тисячі осіб взяло участь у цих

Владика служинню українському народові, останній 51 рік, як Архипастир Христової Церкви.

Святіший Мстислав завжди мав візію незалежної української церкви в незалежній українській державі. Господь, «даруючи йому довгий вік», дозволив дочекатися до того щасливого моменту, коли в незалежній українській державі незалежна українська церква обрала його своїм першим Патріархом.

Помер Патріарх Мстислав 11-го червня 1993 року в Канаді, тіло перевезено до Америки і поховано в Баунд-Бруку, Нью-Джерсі, 23-го червня 1993 року.

похоронних відправах в понеділок, вівторок і найбільша кількість із них у останніх відправах у середу 23-го червня.

В середу до Архисрейської Літургії Йоана Золотоустого і Чину Похорону стали понад 100 архієпископів, єпископів та священників з США, Канади, України, Південної Америки, Австралії і Європи.

Провадив відправами Митрополит УПЦ Константин. У похороні взяло участь також духовенство УКЦ під проводом Митрополита США Стефана Сулика і Єпископа УКЦ в Канаді Ізидора Борецького.

Від делегації з України були Владика Роман і Петро разом з представниками

духовенства і світських членів УАПЦ.

Український уряд представляв амбасадор України у Вашингтоні Олег Білорус з дружиною, генеральний консул в Нью-Йорку Віктор Крижанівський з дружиною і велика делегація з України, в якій були депутати Верховної Ради Сергій Головатий, Олесь Шевченко, Віталій Журавський, Сергій Білокінь, Володимир Яворівський з дружиною, представник Президента Леоніда Кравчука на Тернопільщині проф. Роман Гром'як і голова Братства св. Андрія Володимир Патерницький.

Із українського громадського сектора діаспори був присутній Юрій Шумко — президент СКВУ, Микола Плав'юк — колишній президент УНР в екзилі, голова УАКРади і головний предсідник УНС Ульяна Дячук, ад. Аскольд Лозинський — голова УККА та інші. Численно були представлені українські ветерани УПА і І Дивізії УНА в

одностроях, а також пластуни і члени СУМу та ОДУМу.

Після Архиєрейської Літургії відбулось зворушливе прощання, а відтак відслужено на сходах Церкви-пам'ятника Св. Андрія останню Панахиду, до якої стали всі Владики, серед яких були також представники інших народностей. Церква-пам'ятник не могла всіх вмістити, а тому у ній були лише члени великої родини Патріарха, включно із сином Ярославом і дочками Тамарою та Маріяною у проводі.

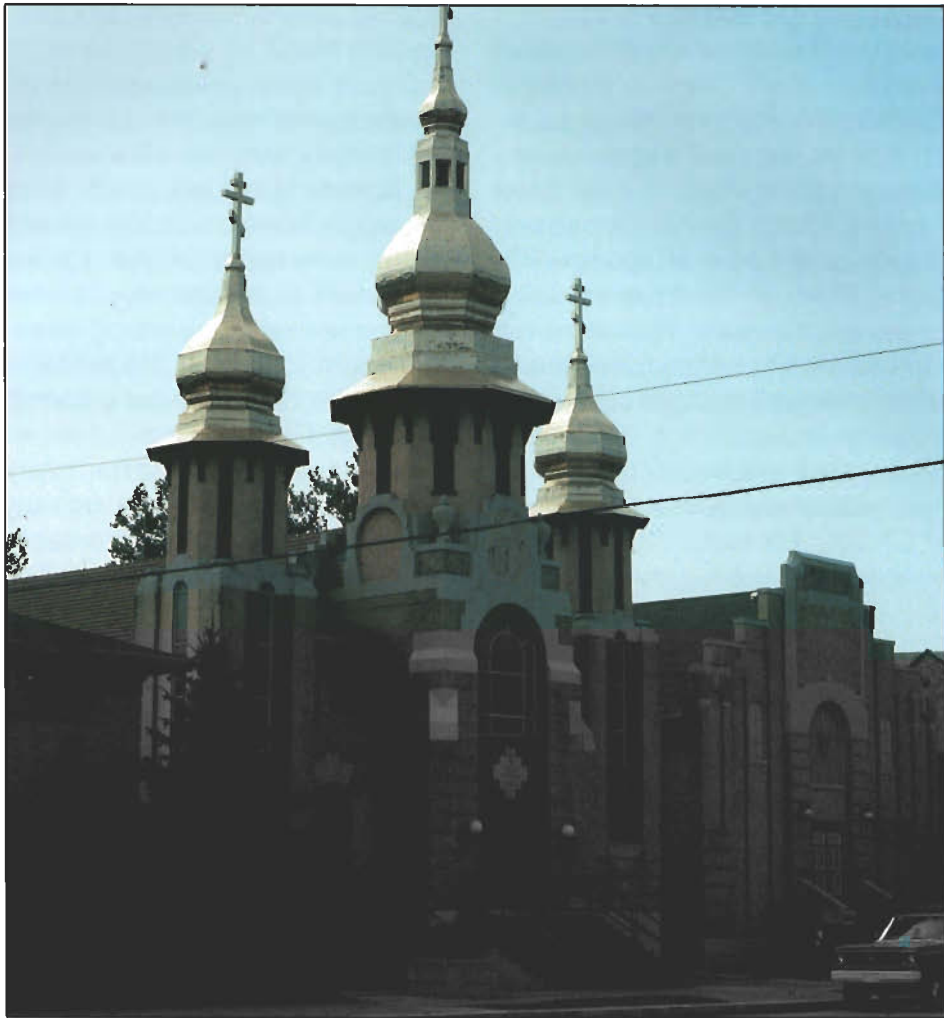
Після Панахиди відбувся двічі обхід довкола церкви, а відтак труну внесено до крипти, що міститься позаду церкви та вложено до відповідного саркофагу.

Там, у місці, що було так близьке серцю Патріарха Мстислава I, спочив він на віки після довгого трудлюбивого життя для Української Православної Церкви і для України.



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Михаїла в Сан-Франціско, США.*





*Українська Автокефальна Православна Церква Свв. Петра і Павла в Карнегі, Пенсильванія, Америка.*



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Андрія в Блумінгтоні, США.*



*Собор Св. Володимира Української Автокефальної Православної Церкви в Чикаго, США.*



*Український Православний Собор Св. Андрія в Бостоні, Массачусетс, США.*





*Українська Православна Церква Св. Покрови, Рочестер, Нью-Йорк, США.*

В 1948-1949 роках у Рочестер, прибуло декілька українських родин православного віровизнання, які оформивши ініціативний комітет, рішили на основуючих зборах в 1950 році з присутністю 30 учасників заснувати українську православну церкву.

Після юридичного оформлення церковної громади, за старанням голови президії основуючих зборів Петра Лихошевського і секретаря Івана Бутенка, винаймлено приміщення на Селінгер стріт, де по завершенні, при співпраці усіх членів громади, внутрішньої перебудови будинку, відбулася 23-го липня 1950 року Перша Свята Літургія в тоді уже Православній Церкві Святої Покрови в Рочестері. Першим настоятелем парафії був отець Василь Уманець.

На першому храмовому святі, яке відбулося в жовтні 1950 року, за благословенням Владики Мстислава почато збірку фондів для придбання власної церкви. Завдяки жертвенности зростаючого числа парафіян в 1954 році, закуплено будинок, де в долішній залі була можливість розгорнути церковно-

громадське життя парафії.

Першою прицерковною організацією було Сестрицтво, засноване в 1952 р., а в 1954 році парафіяльна школа українства і 285-ий Відділ Українського Народного Союзу, а згодом церковне Братство.

В 1960 році церковний будинок із залю не міг помістити зростаючу кількість парафіян (понад 200 родин) і всіх дітей парафіяльної школи, тому закуплено площу під будову Храму Божого, на якій спершу побудовано парафіяльну залю і хату для настоятеля парафії та почато будову церкви, яку закінчено і посвячено з благословенням Блаженішого Митрополита Мстислава 28-го листопада 1982 року.

Протягом 32-х років існування православної парафії церкви Святої Покрови в Рочестері, настоятелями були о. Василь Уманець, Архимандрит Петро Опаренко, Митрофорний Протоієрей о. Микола Чернявський, Прот. о. Михайло Куданович, о. Юрій Красевич, о. Анатолій Ситник, Митрофорний Протоієрей Федір Коваленко. В 1993 році парафія начислювала 600-700 парафіян.



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Володимира в Огайо, США.*



*Український Православний культурний центр в Баунд-Бруку, Нью-Джерсі, США.*



## УКРАЇНСЬКИЙ БРАТСЬКИЙ СОЮЗ

Заснування УБСоюзу не було творенням певного гурту людей ще однієї організації. Воно стало результатом складних процесів, які проходили серед наших людей в Америці на початку ХХ сторіччя і було своєрідною революційною подією у житті нашої еміграції, яка, хоч і молода в порівнянні з еміграціями інших народів, та мала вже за собою історію, мала перші братські організації і десятки церковних громад.

Як відомо, перша хвиля українських емігрантів складалася переважно із селян, гнаних за океан нуждою, бо більше половини землі в Галичині належала в той час поміщикам. Подібна ситуація була на Закарпатті, Буковині і на українських землях російської імперії, звідки також виїхали до Америки тисячі наших селян. Майже кожний з наших емігрантів їхав у чужину, незнану йому країну з думкою заробити трохи грошей, вернутися додому, купити клаптик землі і зажити кращим життям. Через незнання мови і способу життя місцевого населення його чекали в новій країні різні труднощі і розчарування. Не маючи жодного фаху, він міг дістати тільки важку фізичну працю і мусів задовольнитись низькою платнею. Крім того, американські робітники прийняли наших людей неприхильно, вважаючи їх «страйколомками» і перешкодою у своїй боротьбі з підприємцями за кращу заробітну платню. Однак, незважаючи на всі труднощі, перешкоди й невідгоди, їхній прибуток був десять разів більший, ніж у старому краю, хоч з другого боку, на них чекало тут багато небезпек. Тяжка праця у копальнях, при залізницях, у сталеварнях і в текстильних фабриках підривало здоров'я емігрантів, а крім цього вони самі часто занедбували своє здоров'я, не доїдаючи, не маючи належного відпочинку та живучи в тісних і переповнених гуртожитках, щоб тільки заощадити якнайбільше грошей. У той час не було забезпечення на випадок безробіття, каліцтва й інших випадків, не було також забезпечення на старість. Коли робітник загинув у копальні, власники хати, де він мешкав, мусіли заплатити за те, щоб його витягнути з копальні, а на покриття коштів похорону складалися самі

робітники. Така тверда дійсність підказувала нашим людям, що без своїх організацій їм не обійтися.

Початки організованого життя нашої еміграції пов'язані з приїздом 1884 року до м. Шенандоа в Пенсильванії о. Івана Волянського. Заслуги цього першого українського священика для української громади в Америці дуже великі. Він дав почин до створення перших церковних братств, з яких скоро почали творитися перші наші парафії, а при них хори, оркестри, драматичні гуртки тощо. В 1886 році він почав видавати перший український часопис «Америка», який відіграв велику роль у поширенні серед наших емігрантів національної свідомості і просвіти. Тут треба згадати, що в цьому часі серед українських емігрантів були люди різних професій, національно свідомі священики і навіть політичні діячі. Крім того, серед емігрантів було чимало людей радикальних поглядів, вихованих на ідеях М. Драгоманова і І. Франка, учасників боротьби з польською адміністрацією під час виборних кампаній, віче та маніфестацій, що їх влаштовували товариства «Січ» під проводом одного з лідерів Радикальної партії Кирила Трильовського.

Із поданого вище історичного тла легко зрозуміти з якими думками і планами зібрались 25 і 26 жовтня 1910 року у Скентоні 42 делегати і 20 гостей від 34-ох відділів колишнього Руського Народного Союзу, який після періоду буйного розквіту, перестав бути незалежною загальногромадською організацією.

Правні дорадники вияснили, що постанови Клівлендської конвенції з 1910 року правосильні і їх не можна змінити. Вони пропонували заждати до наступної конвенції і пробувати повернути організацію на старі рейки, або виступити з неї і втратити усі права і вкладені туди гроші. Делегати схилилися до другої думки, бажаючи відновити і продовжувати діяльність «Руського Народного Союзу». Для цього треба було досвідчених людей. Такими серед членів опозиції були о. Іван Ардан, суспендований раніше церковною владою та д-р Іван Кульчицький. Цей

останній відіграв вирішальну роль, прибувши у критичний момент на наради дещо розгублених делегатів. Своїм безперечним авторитетом та розсудливістю він допоміг довести збори до кінця, вибрати провід та визначити напрямки дальшої діяльності організації.

Коли основники Союзу починали діяльність у Скрентоні 1910 р., Союз мав 1929 дорослих членів і 106 дітей, а в касі Союзу було всього 1,80 дол. Головна канцелярія приміщувалася у друкарні Василя Гришка за місячною оплатою п'ять доларів. Місячна платня голови організації була 5 дол., касир одержував також 5 дол., секретареві платили аж 50 дол., але з тих грошей він мав платити за приміщення та покривати всі канцелярські видатки. Головний організатор діставав за кожного приєднаного члена премію у сумі 10 центів, місцевий організатор 20 або 25 центів, а лікареві за оглядини члена платили 15 центів. Ці числа показують наглядно фінансову слабкість організації на початку: вони не мали основного капіталу ні жодних прибутків з інвестицій, а утримувалась виключно із вкладок своїх членів. У касі часто не вистачало грошей на виплату

посмертного і дефіцит треба було розкласти на всіх членів по 25, 30 чи більше центів, залежно від дефіциту. Якою поважною була ця справа, видно з наступного факту, коли у 1919 році внаслідок інфляції померло аж 133 члени УБС і треба було виплатити 114000 доларів посмертного, а в касі було всього 181953 дол. 59 центів, члени погодилися платити протягом пів року по 1,50 місячно, щоб зміцнити свою фінансову організацію. Завдяки тому організація стала знову фінансово сильною. Життєве забезпечення в УБС було тоді важливою справою для наших людей. А які були кошти забезпечення в ті часи? Щоб родина одержала «посмертне» в сумі тисячу доларів, член сплачував місячно 75 центів, на половину «посмертного» у сумі 500 доларів він сплачував 50 центів місячно. Якщо забезпеченому померла дружина, він одержував половину посмертного за неї, хоч вона й не була членом Союзу. Сьогодні сума 1000 дол. не має великого значення, бо вона не дорівнює місячному заробітку некваліфікованого робітника. Не так було у давніші роки. Пересічна платня робітника у сталеварні була 409 доларів, у копальнях



*Головний Уряд (Головна Рада) Українського Братського Союзу під час своїх річних нарад біля пам'ятника Івана Франка, патрона УБС на оселі «Верховина».*



вугілля — 457 дол., у цукроварнях — 549 дол. і тільки у нафтовій промисловості вона досягала 662 дол. річно. Це значить, що сума тисячу доларів давала родині померлого змогу прожитку на два наступні роки.

Сьогодні Український Братський Союз

має 21 тисячу членів і майже на 12 мільйонів майна. Він проводить величезну культурну та просвітницьку діяльність. За його участю та на його кошти будують церкви і пам'ятники, організуються фестивалі молоді.



*Адміністративний будинок оселі Українського Братського Союзу «Верховина».*





*Українська Автокефальна Православна Церква Свв. Петра і Павла в оселі «Верховина», землю під яку подарував Український Братський Союз.*



*Учасники щорічних фестивалів молоді в оселі Українського Братського Союзу «Верховина».*





*Українська Католицька Церква Св. Володимира в оселі «Верховина», землю під яку подарував Український Братський Союз.*



*Символічна могила борцям за волю України на оселі УБС «Верховина».*

## УКРАЇНЦІ В ДЕТРОЙТІ

Коли появилися українці в Детройті й Гемтремку тяжко сказати, бо відомо, що записів про людей нашої національності уряди не вели окремо, а всіх емігрантів записували за державою з якої вони прибули. За певним джерлом треба ствердити, що Михайло Стефанський прибув до Детройту 1895 року і поселився на заході міста. Він прибув до США із Лемківщини, потрапив наперед до Пенсільванії і там провів кілька років. До Детройту приїхав з приятелем і знайшов працю у невеличкій фабриці, а потім відкрив сам бар. Десь у 1902 році Стефанський подружив із двома українцями Кміцінським і Яшом. У 1905 році вже зібралось українців кільканадцять родин і вони заходилися придбати власну святиню, бо хоч були католиками візантійського обряду, не знаходили ні ласки ні помочі у польських священиків. За почином Стефанського українці вибрали будівельний комітет і вже 1907 року цей комітет передав українській громаді готову церкву на вулиці Сікот. Першим священиком був о. Юліян Левицький. Незабаром частина українців-православних відійшла і побудувала собі церкву на Гілберт і Клейтон.

У 1923 році була відкрита перша українська баптистська церква на вулиці Ньюберн, а православна церква Св Трійці почала служити вірним у вересні 1939 року.

Цілоденні школи з українською мовою та історією почали працювати в Католицькій парафії Непорочного зачаття в Гемтремку від вересня 1936 року за о. І. Чехонського, а на заході в парафії св. Івана в 1951 році, після добудови шкільного будинку за о. І. Побуцького. До сьогодні втрималася школа в Гемтремку, перенесена до нового будинку у Воррені, 29 500 Веструк. Цілоденна школа в Парафії св. Івана змаліла і припинила своє навчання з кінця шкільного року 1984-85. Парафії Непорочного Зачаття у Гемтреку почала в 1959 році вести середню школу з 32 учнями. І ця школа за тих близько тридцять років дала кількасот випускників, які, здобувши середню, а потім вищу освіту, збагатили нашу українську громаду новим допливом професіоналістів.

Так якось було, що кожна церква організувала школу й різні прицерковні організації, що незвичайно корисно вплинули на своїх членів, розширюючи їх національну свідомість та прикріплюючи їх до української громади. При кожній церкві будувалися окремі будинки в яких містилися школи і прицерковні організації.

На заході Детройту біля дерев'яної невеличкої церкви на Сікот була домівка, призначена на школу й зібрання, а пізніше там містився українсько-американський політичний клуб, зорганізований під час депресій. Першим головою цього клубу був Микола Кіптик.

На сході в Гемтремку біля католицької церкви на Грейлінг була т. зв. «Українська хата», яка служила довгий час місцем ведення парафіяльної школи, а також як приміщення для різних громадських імпрез. Восени 1932 року зорганізувався на Гемтремку (2376 Грейлінг) український демократичний клуб. Почесним головою став д-р Амбросій Кібзей. Клуб ставив собі за завдання, крім політичної акції в демократичній партії, також здобування праці для своїх членів, молодого покоління українців, народжених і освічених уже в Америці.

Українсько-американський осередок (2961 Карпентер) був збудований 1929 року, а добудований і докінчений 1950 року. Ця організація постала із товариства «Українська хата», що в 1913 році побудувало будинок на 2376 Грейлінг стріт із театральною залю, а вже 1928 року змінило свою назву на Український дім робітника. У 1929 році членство побудувало дім на 2961 Карпентер, злучившись із Товариством українців північної детройтської частини та назвавши побудований будинок Українсько-американським центром.

Цей новий осередок у своїй назві підкреслював своє демократичне переконання і настанову, об'єднуючи довкола себе т. зв. демократичні елементи детройтської громади. Цей новий осередок українського зорганізованого життя на північно-східній терені Детройту вів досить довго культурно-громадську працю, маючи доволі велику бібліотеку, понад 50 часописів і журналів,



що приходили з усього світу та , як на ті часи, на рідкість — відповідне приміщення.

На заході Детройту Українська Мічиганська Ліга (6690 Мічиган) була зорганізована в 1932 році групою безробітних українців, щоб спираючись на демократичні організації знайти працю для своїх членів. Коли господарські цілі організації були досягнені, ліга поширила свої завдання, цікавлячись культурними питаннями «старої» і «нової» Батьківщини. Створено доволі велику бібліотеку, влаштовано читальню українських часописів і журналів, влаштовуючи доповіді і дискусії. Президентом Української Мічиганської Ліги є Ю. Ніньовський.

Між роками 1907-1916 організувались відділи українських асекураційних товариств, які в загальному підносили національний зміст громадської діяльності нашої спільноти. Першим відділом Українського робітничого союзу, як пише адвокат Іван Панчук, був 22 відділ ім. Тараса Шевченка. Він уже не існує, але є інші відділи того товариства, хоч і воно змінило свою назву. Український Народний Союз, найсильніша того роду організація у тому часі, на терені великого Детройту, створив 6 відділів, що об'єднували відносно велику кількість наших людей, а тим самим активізував українську громаду. Відділ 175 був зорганізований у листопаді 1907, відділ 292 у листопаді 1910, відділ 146 у травні 1911, відділ 20 у травні 1916, відділ 75 у вересні 1916 і відділ 94 у грудні 1916 року.

Чотири відділи УНС на заході Детройту (75, 175, 183 і 292) на спільних зборах 7 вересня 1934 року вирішили будувати народний дім і вибрати будівельний комітет під головуванням Василя Чмира. Правним дорадником був адв. Іван Панчук, а потім адв. А. Чарновський.

Старокрайові Січі, що їх провадив у старому краю д-р Трильовський, прийнялися в Канаді і розвивалися доволі широко, а також були в Америці. В 1923 році було декілька відділів-сотень Січі у Мічигані, а також у Дейтроїті, який творив четверту округу. Головним отаманом Січі був д-р Степан Гриневецький у Чикаго, де й була головна квартира. З початком 1934 року Січ перемінила свою назву на Союз гетьманців-державників. З того часу звернуто більше уваги на гетьманську

ідеологію в роботі цієї організації, нав'язано контакт із гетьманськими організаціями по всьому світі. Від 14 липня 1935 року до 8 травня 1937 четверту округу очолював як отаман Михайло Чемний. За його отаманування округу відбула декілька масових виступів і літунських імпрез, поставивши на високий рівень другу літунську школу, яка після смерті Антона Чайковського, першого її інструктора, дещо занепала.

В травні 1937 року перебрав четверту округу новоіменований отаман інж. Петро Запорожець. За його отаманування гостив у Детройті гетьманич Данило Скоропадський. У 1938 році отаманом четвертої округи був номінований Степан Гава. Округа розвивалася і здобула собі в громаді поважне місце.

В тому часі в Гемтремку діяли шість сотень чоловічих і жіночих. Сотниками були Григорій Василик, Семен Берладин, Єва Якимів (3-тя дівоча сотня), Василь-Івасик Борнс, Катерина Бугіль (5-та жіноча сотня), Дмитро Ковальчик (авіаційна сотня) та Іван Шеремета (гарматний відділ). На заході Детройту діяла 12-та жіноча сотня, яку вела Емілія Запорожець, 15-та мужеська сотня (молодеча) під проводом Івана Гави, 16-та мужеська сотня під проводом Євгена Фон Драгінди і дівоча сотня, якою командувала панна Анна Самотіс.

Як переглянути працю усіх згаданих організацій, то знайдемо ідею, що їх покликала до життя та була провідною у всій їх діяльності — це допомога рідному краю й протест проти бруталного окупанта. Кожна організація у своїй діяльності гордо підкреслює свої виступи в протестаційних акціях, коли йде про цю ділянку роботи, а також дуже докладно вираховує ті суми в долярах, даровані «Просвіті», Рідній школі, інвалідам війни та іншим потребам українського національного життя у старому краю.

Деякі організації власним коштом утримували студентів у школах Львова, допомагали грошима бурсам і сиротам і підтримували народну лічницю ім. Шептицького.

В часі другої світової війни українці в Детройті (розуміється Великому) провели цілу низку акцій, що вказували на патріотичне ставлення до обов'язків громадян своїх країн. Тут слід підкреслити

діяльність Українського Червоного Хреста, який виконав велику працю, зібравши великі суми доларів, організував збірки крові та домігся вивішення українського національного прапора в головній квартирі американського Червоного Хреста.

У 1949 році до Детройтської міської ради була вибрана адвокат Маруся Е. Бек. Це була перша жінка вибрана на такий пост, а до того ж українка. Вона була вибрана ще два рази, була головою міської ради і дуже часто заступала мера. У 1951 році українці брали участь у святкуванні 250-річчя міста Детройту. Серед 169 парадних возів був український із «царівною Детройту» українкою Павлиною Гугелик та її шістьма подружками, вибраними окремим журі. В парадному поході, який відбувся в суботу, 28 липня 1951 року, йшла українська група в національних одягах понад тисячу людей. «В складі української парадної колони пройшли полтавці, поліщуки, гуцули, бойки в національному одязі від часів запорізьких лицарів до сучасних часів — чоловіки, жінки, хлопці й дівчата» — пише тодішній звітодавець.

Знову ж через два роки українці вийшли на вулиці Детройту, протестуючи проти радянської Росії, що в 1932-33 роках зорганізувала голод в Україні, жертвою якого впало 7 і більше мільйонів українського населення. Діловий комітет цієї маніфестації вивів тоді на вулиці Детройту 14-15 тисяч людей, чоловіків, жінок і молоді. Головою комітету був Михайло Дужий.

Громадські центральні, хоч не все погоджувались, але уникали виразного двоподілу, допустили подвійне святкування державности і соборности в 1954 році, влаштовуючи дві імпрези в той сам день і о тій самій годині в двох окремих залах на тій самій вулиці, в Народному домі і школі. Хоч на обидвох імпрезах було багато більше людей, як звичайно, але громада осудила таку практику.

У 1956 році прийшла до уряду існуючих домівок українських організацій ще одна — сумівська. Місцевий осередок ім. гетьмана Пилипа Орлика закупив у Гемтремку на розі Конант і Евелайн будинок і там розгорнув широку діяльність із своїм юнацтвом. Коли прийшла Карпатська Україна, то широка акція допомоги цій нашій частині української землі захопила широкі кола

української еміграції. Після її упадку дух протесту проти окупантів нашої Батьківщини викликав потребу застановитися над формами життя нашої громади. Українці в Детройті й Мічігані з кожным днем розбудовували своє громадське життя. Починали від забезпечення своїх релігійних потреб, будуючи церкви і доми молитви, а також змагали до збереження своїх культурних потреб, будуючи народні доми, осередки і школи. Рік 1940-й був важливим тим, що 24 травня того року відбувся у Вашингтоні, Перший конгрес українців у США, на якому основано Український конгресовий комітет Америки. На конгресі було 805 делегатів із 168 міст і містечок. Це мала бути репрезентативна організація українців у США. Однак внаслідок другої світової війни, в якій союзником США та Англія був СРСР, ситуація була не пригожа для ведення роботи УККА, яка була проти-радянська. Тому українська центральна не розгорнула наміченої роботи й себе не виявила.

Коли зважити, що українці у США не були політично підготовлені і національні гасла не мали відповідної підтримки, то стане зрозумілим, що в такій ситуації не можна було знайти зрозуміння для ідеалів, що їх оголосив УККА. На II-му конгресі (1944 року) виступив із УККА Робітничий союз і повернувся далеко пізніше. Щойно з III-го конгресу (1946), на якому ухвалено творити філії-комітети УККА по всіх скупченнях української еміграції, розпочинається широка діяльність цієї нової репрезентації українського населення. Створилася сильна організація, яка й розпочала широку акцію, висловлюючи думки I-го конгресу.

Зараз після III-го конгресу, делегати на нього, передові громадські діячі з Гемтреку відбули 8 червня 1946 року, основуючі загальні збори відділу УККА, а в західному Детройті такі збори відбулися в червні цього року. В Гемтреку вибрали головою Пилипа Дем'яна, а на заході Володимира Дідика. Це були перші відділи УККА в Детройті, або може перші в США. Відділ УККА діяв також у недалекому Флінті, здобуваючи собі своєю роботою поважні успіхи. Сьогодні він вже не існує, залишивши сліди своєї праці в організації Народного дому в українських церковних громадах.





*Святкування з нагоди проголошення незалежності України 3-го грудня 1991 року в Детройті. Промовляє Василь Колодчин.*

Обидва відділи УККА в Детройті й Гемтремку робили свою статуту роботу на своїх теренах, а також старалися знайти контакт із міськими радами своїх громад і з мерами своїх міст. Це появлялося в часі святкування наших історичних роковин, на які мери видавали святкові прокламації та дозволили вивішувати український національний прапор поруч американського. Два роки пізніше осередок ім. Києва придбав ферму над Вітмор Лейк і розбудував її на відпочинкову оселю. Тут треба згадати, що українська громада Детройту ще в 1954 році зорганізувала купно ферми Діброва, з чого виділено певну частину на пластові табори, частину продано приватним людям, а решту віддано громаді на відпочинок у формі оселі Діброва.

З приходом до Детройту великої громади українців із європейських таборів, постало декілька нових організацій і їм стало тісно в тих домівках, які існували. Відчувалася потреба одної репрезентативної домівки, де можна б було відбувати більші зібрання, але теж мати доходи на втримання такої

домівки. Сумівські осередки знайшли собі приміщення на заході в Українському народному домі, а на сході — в Гемтремку в будинку «Орлик», купленому в 1956 році. Культурно-громадський клуб винаймав для себе домівку, потім примістився в українсько-американському осередку при вулиці Карпентер. Пласт закупив дерев'яний дім у Гемтреку й там проводив свою діяльність, а потім купив окремих будинок з великою площею у Воррені. Тоді корпорація «Орлик» змінила свій статут і допустила в члени українців, що були готові купити уділи на базі один уділ-один голос. Це сталося в 1977 році. Маючи у Воррені, при дорозі Раєн, майже триакрову площу та зложених і з деклярованих уділів на 150 тисяч доларів, приступлено до будови українського культурного центру, який був відкритий 16 грудня 1978 року. Треба також підкреслити побудову комплексу будинків для старших віком, чого добилася корпорація «Українське село», реалізуючи довголітню мрію відділів «Союзу Українок» у Детройтській окрузі.

У 1975 році, який був інтернаціональним

роком жінки. Об'єднаний комітет українських жіночих організацій під головуванням Марусі Бек влаштував протестаційне зібрання на кемпусі Ейнського університету. Губернатор штату Міллікен видав святкову прокламацію, проголошуючи день 2 листопада 1975 року «Днем української жінки». У цій прокламації губернатор закликав «задемонструвати турботу про добробут, безпеку і звільнення українських жінок політичних в'язнів».

У 1988 році для відзначення 1000-ліття християнства в Україні зорганізували українці Великого Детройту комітет тисячоліття, який провів широку програму цього відзначення. У Комітеті співпрацювали українці-католики, православні і

протестанти.

У цьому короткому перегляді українців у нашому місті і штаті не згадано багато тих людей, що вносили свій вклад у культурне життя громади, не згадано хорів та їх диригентів, не названо цілої низки людей, що стимулювали драматичну діяльність, не названо організаторів і творців танцювальних ансамблів, не вчислено солістів, що довгі роки виступали на концертах і різних громадських академіях.

Вони всі повинні бути вказані в окремих списках заслужених громадських діячів, що їхніми здібностями, талантом і працею збагачувалася українська громада серед чужого моря і не втратила живого зв'язку з Україною.



*Управа окружного комітету відділів УНС в Детройті, 1988 р. Ряд перший справа: Ярослав Базюк — скарбник, Володимир Сохан — головний секретар УНС, д-р Олександр Серафим — екз. заступник, Роман Татарський — голова управи, Ірина Прийма — заступник, Роман Лазарчук — секретар, Михайло Бабій — почесний член округи. Ряд другий: Василь Папіж — пресовий референт, Стефанія Федик — член кон. ком., Дмитро Кошильовський — член управи, проф. Стефан Віхар — референт зовнішніх зв'язків, Ольга-Ульяна Марущак — голова кон. ком., Рома Дигдало — імпрезовий референт, д-р Ананас Слюсарчук — член управи, Зенон Василькевич — імпрезовий референт, Петро Залуга — член управи. Відсутній Йосиф Постолюк — член контр. комісії.*





*Український Православний Катедральний Собор Св. Покрови. Савтфільд, Детройт, Мічиган.*



*Відомий гуморист і критик Едвард Козак в гурті приятелів на святі перемоги 3-го грудня 1991 року. Зліва, перший ряд: М. Стецюк, Микола Климишин, Олена Климишин, Едвард Козак, Анна Воронович. Другий ряд: Ксеня Кучер, Василь Колодчин, Юрій Козак, Мирося Стефанюк, Віра Андрушків, Ліда Колодчин, Володимир Дигдало.*

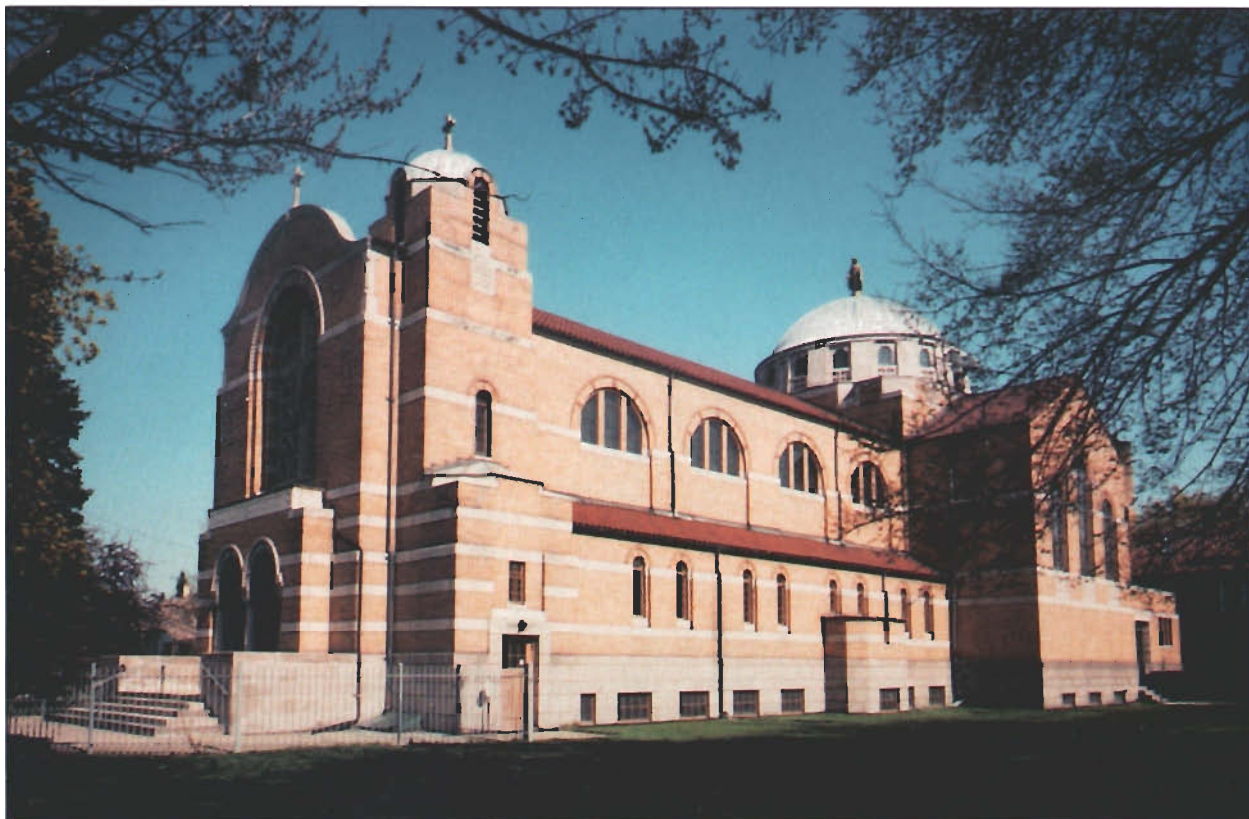


*Українська оселя для старших у Варрені, Детройт, Мічиган.*



*Ліга українських політ'язнів німецьких концтаборів. Сидять зліва: Дмитро Федорко, Ольга Ласка, Ярослав Дужий, др. Микола Климишин, др. Іван Дутко, Михайло Ласка. Стоять зліва: Стефан Феденко, Осип Сливинський, Михайло Гломб, Павло Ткач, Григорій Королишин, Іван Терлецький, Ярослав Герчак. Неприсутні: Михайло Бажанський і Михайло Мушинський.*





*Українська Католицька Церква Непорочного Зачаття в Гемтремку, Детройт.*



*Українська Католицька Церква Св. Михаїла в Дірбоні, Мічиган.*





*«Хор тисячоліття». Злучені церковні хори метрополії Детройту під час святкування 1000-ліття хрещення України в «Оркестраль Голл» 13-го листопада 1988 року. Др. Богдан Кушнір — диригент, Володимир Дугдало — голова.*



*Українська Православна Церква Св. Покрови в Деброні, Дейтрот, Мічіган.*



## ПАВЛО ДЖУЛЬ.

*Др. Павло Джуль, Президент Світової федерації українських лікарських товариств, дипломат Американської палати отоларингології, член Американської колегії хірургів, член Американської академії отоларингологів-хірургів. Він є автором 48 наукових праць на медичні теми.*



Навчання у народній школі почав у рідному селі, а закінчив у сусідньому містечку Залізці (тепер Заложці Зборівського району). В 1936 році вступив до гімназії в Тернополі, де за шість років закінчив гімназійну освіту. Медичні студії почав під час Другої світової війни у Львові. Продовжував в Австрії спочатку, а згодом в Інсбруку, закінчивши їх в 1948 році.

До США прибув рік пізніше. Тут доля судила йому вибрати на місце постійного осідку місто Детройт, штат Мічіган. Після однорічної інтернатури зностріфікував медичний диплом у штатах Іллінойс і Мічіган у 1951 році та відкрив приватну медичну практику в Детройті. Через чотири роки почав спеціалізуватися в отоларингології у Вейнському штатному університеті. Склавши іспити перед Радою екзаменаторів із отоларингології, П. Джуль став членом Американської академії отоларингологів та членом Американської колегії хірургів.

У 1960 році він відкрив приватне отоларингологічне бюро, яке з часом розрослося у велику інституцію, що нараховує тепер 8 отоларингологів і 30 осіб допоміжного персоналу.

Від 1960 року П. Джуль є активним членом факультету отоларингології у Вейнському

штатному університеті і тепер має титул клінічного професора. Також займав посаду президента Мічіганського отоларингологічного товариства і Детройтського отоларингологічного товариства. У 1967 році делегати Українського лікарського товариства Північної Америки (УЛТПА) вибрали його головним редактором журналу «Лікарський вісник», органу Товариства. Упродовж 20 років на цьому посту П. Джуль зредагував 72 числа цього видання.

За дорученням Головної управи УЛТПА він організував два лікарські наукові З'їзди в Детройті (1962 і 1980). П. Джуль був одним із організаторів Мічіганського відділу УЛТПА і кількаразово був його головою.

Від перших днів свого перебування в Детройті брав активну участь у громадському житті. У 1972-73 роках очолював Комітет для влаштування «української кімнати» у Вейнському штатному університеті. За цю працю його нагородили грамотою «українця 1973 року».

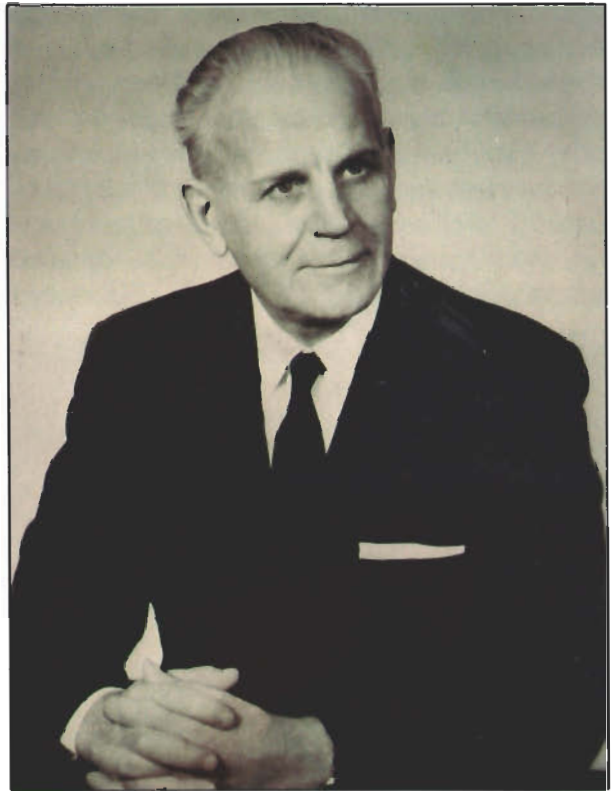
У 1988 році П. Джуль очолював Детройтський метрополітальний комітет із святкування 1000-ліття Хрещення України, а тепер є головним редактором пропам'ятної книги про святкування українцями цього свята в Детройті.

## Григорій Китастиий

Григорій Китастиий — бандурист, композитор і керівник капели бандуристів ім. Тараса Шевченка в Детройті. Народився 17 січня 1907 року в місті Кобеляки на Полтавщині в співучій козацькій родині. 1936 року закінчив Полтавський музичний технікум і розпочав навчання в Київському музично-драматичному інституті ім. Миколи Лисенка, де вивчав гру на скрипці, фортепіано та бандурі. В державній капелі бандуристів в Києві був концертмейстром та заступником мистецького керівника капели. Під час другої світової війни був мобілізований до червоної армії, попав у німецький полон. Втік з полону, повернувся до Києва й організував Капелю бандуристів ім. Т. Шевченка. Виступав з капелою в багатьох містах України, в лісах для вояків УПА. Німці посадили Китастого та всіх капелян до концентраційного табору в Німеччині. Гетьман Павло Скоропадський допоміг їм вирватися на волю й дістати дозвіл виступати перед «остівцями» (молоддю з України на праці в Німеччині) по таборах.

Григорій Китастиий опрацьовував програми капели і своїми виступами здобув непересічний успіх і популярність по таборах Дипі в Західній Європі. 1949 року капела залишила Європу і поселилася в Детройті (США). Г. Китастиий керував нею під час триумфальних виступів в найбільших містах США, Канади, Західної Європи та Австралії. Він зробив сотні обробок народних пісень, розписав та опрацював ноти багатьох пісень для бандури та фортепіано. Працюючи з капелою Китастиий рівночасно працював над новими композиціями з усіх жанрів: ліричного, жартівливого, мажорного, мінорного та героїчного.

Серед авторів, твори яких Г. Китастиий поклав на музику, Тарас Шевченко — «Гомоніла Україна», «Граї кобзарю», «Пісня про Запорізьку Січ» та «Вітер буйний»; Іван Багряний — «Вперед, сини народу» (гимн ОДУМу), «Ми об'їхали землю навколо» (марш ОДУМу), «Вставай народе», «Марш Україна», «Пісні про Тютюнника», «Марш поляглих» та «Вперед



соколи»; Олександр Олесь — «Нас ждуть», Михайло Ситник — «Лебеді», Яр Славутич «Карпатські січовики», «Наші будні — розгорнена книга» (марш юного ОДУМу) та «Дума про Кемптен», Андрій Малишко — «Прощання» та «Вітер віє по траві», Юрій Буряківець — «Задніпрянка» та «Оксана», Катерина Перелісна «Йдуть дівчата і хлоп'ята» (марш) та «Молитва», Константин Даниленко-Данилевський — «Дума про Петлюру», Ніна Калюжна — «Нагадай бандуро», С. Кандиба — «Сто років», Олекса Гай—Головка — «Пісня про Америку», Ольга Лубська — «Ти слухаєш Дніпре», Ганна Черінь — «Любисток», Борис Олександрів — «Колискова», Іван Овечко — «Не плач Україно», Анатоль Юриняк — «Богданова слава», Данило Завертайло — «Весняні мрії», Олександр Підсуха — «Як давно» та «Не шкодую за роками», П. Карпенко-Криниця — «Конотопська битва».

До музичних здобутків Григорія Китастого належать «Гомін степів», «Львівські фрагменти», «Суєта», «Горлиця», «Музичний момент», «Трубаївське повстання», «Дума про Сагайдачного» та інші. З релігійних творів він опрацював «Святу Літургію».

Китастиий був пропагандистом бандури між молоддю. Останні двадцять років свого життя їздив літом на табори бандуристів, які влаштовував переважно ОДУМ, щоб



передати своє знання і свою любов до бандури молодим поколінням. Григорій Китастий жив здебільшого в Детройті. На короткий час виїхав до Каліфорнії. 1964 року переїхав до Чикаго, де очолив перший молодечий ансамбль бандуристів ОДУМу. В кінці 1967 року переїхав до Клівеленду і керував хором в українській православній церкві. Звідти їздив до Детройту на проби

капели. В 70-річчя Г. Китастого середовище УРДП, якого він був членом, вшанувало його видання «Збірника на пошану Г. Китастого», що вийшов в 1980 році коштом фундації І. Багряного. Помер Китастий 6 квітня 1984 року. Похований на українському православному цвинтарі в Баунд-Бруці, Нью-Джерсі, США. Пам'ятник на могилі роботи Івана Яціва.



*Українська капела бандуристів імені Тараса Шевченка на чужині.*

Капела бандуристів є одинока багатогранна мистецька одиниця, яка поза межами Батьківщини завжди виконувала важливі функції мистецького, добродійного, репрезентативного, виховуючого, об'єднуючого і політичного характеру. За часів німецької окупації, капела своїм співом підносила національну свідомість і патріотизм населення, за що окупаційна влада підступно запроторила її до німецького концтабору, звідки вони вирвалися лише завдяки випадковому збігу обставин. Після того вона концертувала по інших концтаборах та підтримувала на душі невільників-побратимів як українців, так і інших національностей. Після закінчення

війни капела концертувала вже у вільних таборах скитальців-українців та інших національностей, зискаючи їх прихильність до української нації. Одночасно капела концертувала і по великих містах Німеччини в найкращих концертних залах уже, як репрезентант української культури серед німців.

В таборах переміщених осіб одразу після війни, часто під впливом поляків, росіян та інших, українців трактували гірше, як інших, навіть погрожували репатріацією. В таких випадках капела зразу вирушала з концертом до таких таборів, на які були запрошені і урядові чинники тоді званої УНР, яка опікувалася тоді скитальцями.

Після такої поїздки капели — «братів рятувати» — ситуація в користь українців значно покращувалася.

У 1949 році капела виїхала до Америки та виступала спочатку в українських громадах, збуджуючи зерно національної свідомості і патріотизму серед наших земляків та підростаючого покоління, а пізніше — по більших містах Америки й Канади, репрезентуючи наші культурні надбання серед чужих та освідомлюючи наших земляків, які часто вже забували хто вони є. На першому концерті в Детройті один з молодих слухачів, виходячи з концерту, виголосив: «Я є гордий, що я є українець», а до того ніколи не признавався про своє походження. Після закінчення концерту в Монреалі з нагоди великих роковин народження Тараса Шевченка, капелу вітав мер міста і сказав: «Якщо б ми, французи, мали такого Шевченка і таку капелу, як мають українці, то Квебек уже був би окремою державою».

Об'єднуючим чинником капели було й те, що до організації її концертів об'єднувалися всі місцеві українські угруповання, які в інших випадках між собою не мирилися, а священники обох віровизнань сиділи поряд, тоді коли в інших випадках такого не траплялось.

Капела бандуристів зберегла на еміграції перлини кобзарського мистецтва, які були заборонені і забуті на Батьківщині в умовах комуністичного режиму.

В 1958 році вона концертувала в дев'яти країнах Європи з надзвичайним успіхом, за що урядом в екзилі удостоїлася звання Амбасадора української культури. Б часі згаданого концертування, в пресі Європейських країн появилася понад 150 дуже прихильних статей не лише для капели, а й про Україну її високу культуру і прагнення до волі. Ось деякі з них: «Ле Фігалло» (Париж) — «Прекрасні теплі голоси, разом з бандурами витворюють надзвичайне враження», «Базлер Нахріхтен» (Швейцарія): — «Хор бандуристів своїм характером і красою співу перевищує хори, які сюди приїжджають з Советського Союзу», «Мюнхенер Абендцайтунг» (Мюнхен); «Бандуристи перевищили всі європейські хори», «Берлінське Тіденте» (Копенгаген); «хор бандуристів є найбільш професійним у світі», «Кельніше Рундшвай» (Кельн) —

«Ліпші від Донських Козаків», до речі, ці останні вважалися якнайсильніші в світі, газета «Чикаго Дейлі трибюн» писала таке: «Хор бандуристів перевищує всі подібні хори світу, які відвідували Америку». Це лише мала частина пресових відгуків про мистецтво капели бандуристів, але їх досить, щоб читач міг мати уяву, яку гігантську прислугу зробила капела для свого народу і Батьківщини поза межами України. Чи не Боже провидіння кинуло капелу в світ, щоб вона так служила своїй поневоленій Батьківщині?

1962 року капела об'їздила з концертами коледжі і університети Америки й Канади. Відгуки преси про концерти капели були не гірші від відгуків Європейської преси. Музиканти та співаки виїхали з концертами до вищих шкіл з тим, щоб освідомити студентство з Україною, яке було і є збаламучене на користь Росії з комуністичною професурою, головним чином у Америці. Тоді директор музичного відділу, одного з найвизначніших університетів Америки У Еймс (Айова) писав до нашого імпресаріо: «Через нашу концертну залу перейшли всі найвизначніші хори світу, але такої краси хорового мистецтва, я ще не чув». Одна директор університету Камлупс, Б.К., вітаючи капелу після концерту сказала: «Ваш концерт є одним з серійних концертів нашого університету, я ще маю квитки на п'ять подібних концертів, але Ваш концерт дав мені стільки задоволення, що мене вже не цікавлять решта концертів, хоч наступний з них концерт славнозвісного Лібераччі, я тепер не маю бажання відвідати решту наступних концертів».

У 1980 році капела з неменшим успіхом об'їздила з концертами Австралію, ознайомивши її з культурними надбаннями України, бо там її не вважали за окрему націю, а лише як частину Росії. Поруч із звичайною концертною діяльністю, капела систематично підключалася до різних добродійних і репрезентативних акцій, приймаючи участь в добродійних чи репрезентативних імпрезах.

І нарешті концерти в Україні, про які багато писалось і свіжі враження слухачів цих концертів ще добре збереглися в пам'яті. Але мабуть не всі знають про те, що капела поставила перед собою завдання — відвідати з концертами околиці України, де населення є найбільше



зрусифіковане, а національна свідомість найбільше прибита. Отже, ставилася мета політичного характеру і бандуристи були свідками, як практично вона була досягнена. Під час висвітлення відеофільму про поїздку капели в Україну, що відбулося лише за три дні перед референдумом, коли майже всі побоювалися, що референдум може не пройти в користь Україні, бувший голова Управи капели і адміністратор Петро Гончаренко, між іншим сказав: «Дорогі, ви не уявляєте, яку політичну прислугу капела зробила своїм концертом в Україні, але за три дні ви побачите наслідки референдуму, яких ви може й не сподівалися». І дійсно так сталося.

Хоч капела бандуристів ім. Тараса Шевченка є аматорська, бо її працівники не живуть за рахунок заробітків у капелі, але вона завжди слухачами і пресою відзначалася, як висока мистецька одиниця. Про це писали і в Україні. В останні роки, коли до капели прийшов висококваліфікований директор Володимир Колесник, до репертуару капели внесено творчість Гната Хоткевича, яка стала базою для сценічного кобзарського мистецтва. Капела зросла в цім напрямку досить високо, що відзначила і преса

України. Завдяки багатющим творам Гната Хоткевича, капела відновила харківський спосіб гри, що є безмежно багатогранний у відношенні до кобзарського мистецтва. Цей спосіб гри на жаль, є забутий на рідних землях і лише жеврів у руках поодиноких кобзарів, бувших учнів Гната Хоткевича.

Багато наших «визначних» заздрісно запитували провідників капели, чим це пояснити, що інші визначні хори не мають такого успіху, який вона має. Відповідь була одна: «Збережіть бандуру і всі успіхи відпадуть. Бандури, поза особливо милим звучанням є ще й носіями духовності українського народу, а бандуристи зі сцени ніжну українську духовність вселяють в душі і серця слухачів. Цього комплексу не мають інші народи, і тому їхнє мистецтво в значній мірі потерпає».

Отже, українська нація має те, чого не мають інші, хоч і не поневолені народи, а саме, Шевченка і кобзарське мистецтво. Шевченко є збережений у своїй творчості навіки, а кобзарське мистецтво бережимо збереженням капели бандуристів, як найактивнішого носія кобзарського мистецтва.

# УКРАЇНСЬКІ СТУДІЇ В ГАРВАРДСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Стан знання про Україну на Заході являє собою своєрідний парадокс. З однієї сторони, 52 мільйонне число українців у світі творить другу по величині слов'янську націю. В США тільки живе біля двох мільйонів українців. Отже, кожний сотий американець — українського походження. З другої сторони, однак, знання про Україну, її історію й культуру тут непропорційно мале, чи радше мінімальне.

Причини такого незнання коріняться в політичних обставинах України в минулому і в сучасному. В XIX столітті, коли на Заході проходила систематизація знань про Східню Європу в учбових підручниках, Україна вважалася частиною московської і австро-угорської імперії. Студенти, вишкіл яких базувалися на цих підручниках, в свою чергу формували відомий нам підхід до східньо-європейських справ, що залишився в силі по сьогодні.

Коли мова про Україну, то навіть катаклізми революції та визвольних змагань 1917-1921 рр. не зробили враження на Заході, бо без уваги на формальну конституційність суверенної держави, Українська РСР була фактично підчинена Росії і її «суверенність» на міжнародній арені обмежувалася членством в Об'єднаних Націях. Внаслідок цього Україна — друга по величині совітська республіка колишнього СРСР — була покрита завісою незнання.

## ІНІЦІАТИВА СТУДЕНТІВ

Хоч незадовільний стан українських студентів був наглядним для багатьох, першими, хто запропонував конструктивну розв'язку цієї проблеми, були наймолодші члени української спільноти США — студенти.

Для учасників третього конгресу Союзу Українських Студентських Товариств Америки (СУСТА), який відбувся у Клівлені 1957 року, стало очевидним, що критикою ледве чи можна розв'язати проблему українських студій. Тож вони одноголосно рішили створити Фонд кафедри українознавства (ФКУ) в штаті Нью-Йорк 1958 року.

## КОНЦЕПЦІЯ ЦЕНТРУ

Тим часом деякі українські вчені дійшли до того переконання, що існуючі наші наукові установи без фінансових засобів і без можливостей підготовки молодих науковців-українців, не мали спроможностей забезпечити нормальний розвиток українських студій в США.

Тож в 1967 році проф. Омелян Прицак запропонував план створити в Гарвардському університеті центр українських студій, який складався б з трьох кафедр (української історії, літератури і мовознавства, тобто ділянок найтісніше пов'язаних з українською культурою) і дослідного інституту українознавства.

Існування кафедр забезпечувало б потяг у підготовці молодих науковців-україністів. Інститут забезпечував би можливість дослідної праці випускникам кафедр і вченим та можливість публікацій наукових праць.

## ПЕРША КАТЕДРА В ГАРВАРДІ

Розглянувши можливості в інших університетах, Наукова Рада і Головна Екзекутивна ФКУ прийняли план Гарвардського центру. В міжчасі грошові засоби ФКУ зросли з 7000 дол (в 1961р.) до 280 тисяч доларів (в 1967 р.) завдяки невтомним заходам гурту ентузіастів справи ФКУ, очолюваного Степаном Хемичем. Точно в 50-ті роковини відновлення української державности, тобто 22 січня 1968 року, Гарвардська корпорація прийняла в принципі проект центру.

Проте найбільшими ентузіастами Гарвардського проекту були фундатори кафедр, які протягом десяти місяців в 1968 році зложили 340 тисяч доларів (більше як за попередніх десять років), уможлививши таким чином створення першої кафедри українських студій і давши їй незалежну від кількості студентів фінансову базу.



## **КОМІТЕТ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ**

В травні 1968 року декан факультету гуманістичних наук Гарвардського університету Франклін Л. Форд затвердив п'ятичленний Комітет українських студій в складі: проф. Віктор Вайнтрауб, проф. Горацій Лант, проф. Ричард Пайпс, проф. Омельян Пріцак (голова) та проф. Ігор Шевченко.

Комітет українських студій планує і координує курси, семінари, магістерські та докторські програми з українських дисциплін, які адмініструють департаменти історії, слов'янських мов і літератур та інші органи університету відповідно до потреб поодиноких студентів. Комітет рекомендує кандидатів на викладацькі пости, яких приймає або відкидає даний департамент і підготовляє річний бюджет кафедри, який апробує або змінює декан факультету гуманістичних наук.

## **ГОЛОВНИЙ ПРЕДМЕТ СТУДІЙ**

Крім спеціальних в українській літературі

і мовознавстві, Гарвард має також відповідну програму студій з історії України, як головного предмету. До речі в університетах України існували лише кафедри історії УРСР. Українським вченим на Батьківщині не дозволено було досліджувати власну історію України, зокрема добу Київської Русі, бо це було привілеєм тільки Московського та Ленінградського університетів.

## **ЛОГІЧНЕ ПРОДОВЖЕННЯ**

Як відомо, академік Михайло Грушевський вспів дійти в своїй монументальній «Історії Руси-України» лише до половини XVII століття, тому на початку викладачої діяльності катедри всю увагу зосереджено на пізнішому періоді історії України. З цих мотивів на пост першого професора-гостя було покликано знавця періоду козаччини, історика і колишнього професора Київського університету, д-ра Олександра Оглобліна, святочний інавгураційний виклад якого відбувся 11-го жовтня 1968 року.



*В червні 1973-го року президент Гарвардського університету др. Дерек К. Бок та члени корпорації університету офіційно затвердили встановлення Українського Наукового Інституту, віддаючи йому у розпорядження триповерховий будинок при 1581-83 Массачуссетс авеню в Кембріджі. Будинок має 30 просторих кімнат, конференційний зал, приміщення для спеціальної бібліотеки, читальню, канцелярії Гарвардського комітету українських студій та фонду кафедр українознавства. При вході до будинку є напис англійською й українською мовами: Український Науковий Інститут Гарвардського Університету.*

*На фото: будинок Інституту.*



## ***УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ДІМ В НЬЮ-ЙОРКУ***

В 1952-му році на долині міста Нью-Йорка, 1402-га Авеню, придбано Український Народний Дім, який став громадським центром для української спільноти. Дім був закуплений на базі уділів (по 25 дол.). Біля двох тисяч індивідуальних осіб і організацій закупили уділи.

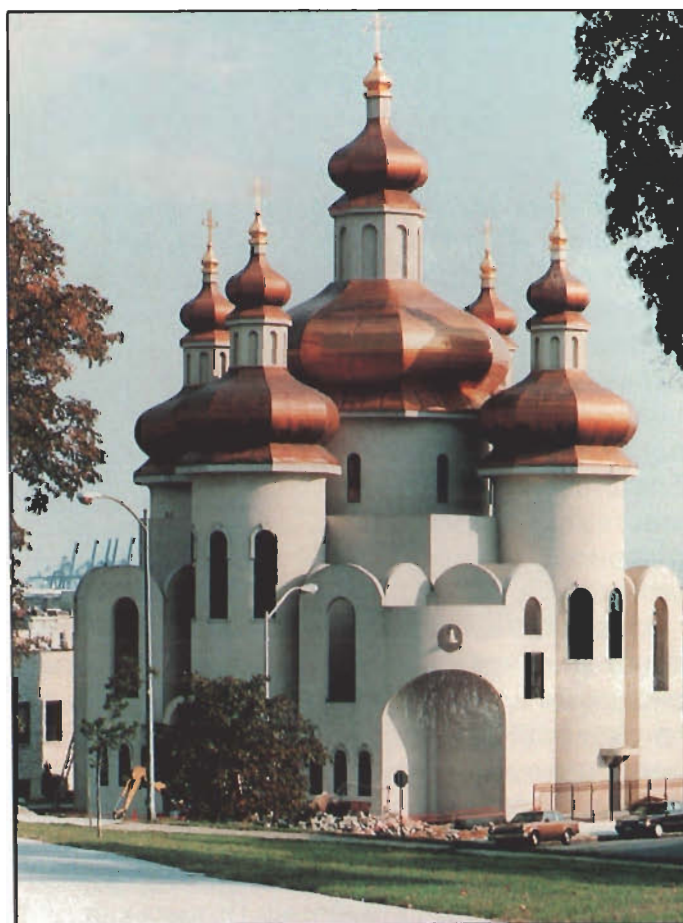
В жовтні 1984-го року загадкова пожежа знищила Народний Дім. За ініціативою дирекції Український Народний Дім відбудовано коштом понад один мільйон доларів і тепер він є поважним центром українського громадського життя. В ньому приміщуються такі організації: Українська Американська Координаційна Рада, Братство «Броди-Лев», Братство 1-ої Уд УНА, студія мистецького слова під керівництвом Лідії Крушельницької, мистецька група «Яра», канцелярія адвоката др-а Зенона Масного, будівельне підприємство інженера Д. Годнара, видавництво «Пролог», клуб «Лис Микита» та український ресторан, власниками якого є Божена і Йосиф Калати.

Активність Українського Народного Дому особливо поживалась з 1989 року, коли почали прибувати українські мистецькі групи, громадські і політичні діячі України, які своїми виступами притягли численну публіку. Хоч були деякі фінансові труднощі під час 40-ліття існування УНДому, однак дирекція ніколи не зверталась до громади за фінансовою допомогою, а практично все ішла на зустріч та допомогу українським організаціям. Останніх дев'ять років дирекцію УНДому очолює Роман Данилюк, а менеджером і скарбником є Іван Винник. До дирекції теж входять знані громадські і пластові діячі: Євген Стахів, Андрій Ластовецький, Володимир Миськів, Василь Сосняк, Володимир Салаяк, Микола Хоманчук та Любомир Лозинський.

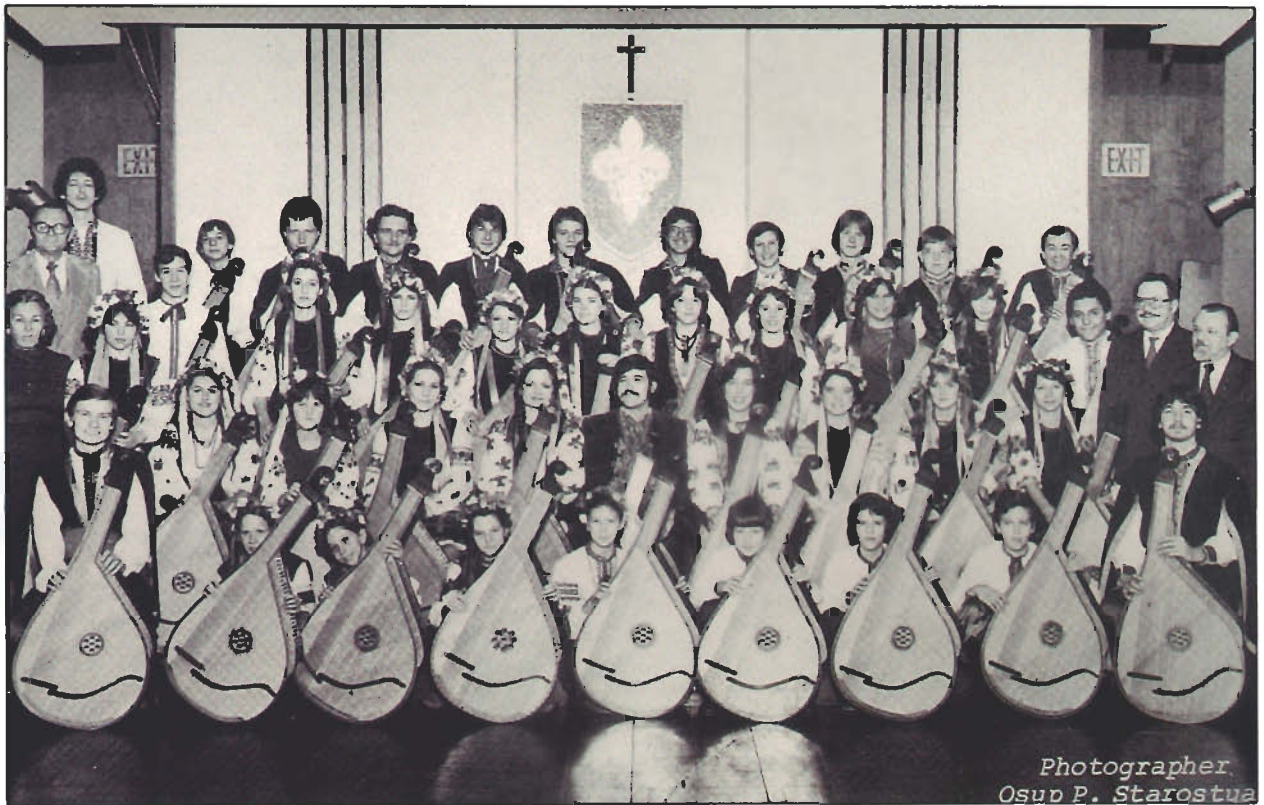




*Члени дирекції Українського Народного Дому в Нью-Йорку. На вулиці при вході до Народного Дому (зліва): Андрій Ластовецький, Роман Данилюк та Іван Винник.*



*Українська Католицька Церква Св. Михаїла в Балтіморі, Америка.*



*Школа кобзарського мистецтва в Нью-Йорку.*

## **ШКОЛА КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА І ЖУРНАЛ «БАНДУРА»**

Школа гри на бандурі постала в 1972 році з ініціативи любителя-бандуриста Миколи Чорного, а в 1973-му об'єдналася з хором «Молода Думка». За час існування в школі навчалося 217 студентів. Водночас школа видала 98 чисел місячного вісника «Кобзарський листок», ювілейний ілюстрований альбом та дві платівки. Учні та інструктори школи постійно брали участь у святкових концертах, міжнародних виступах та на телебаченні. Між найважливішими осягами школи зачисляються кобзарські табори, курси та семінари для підготовки інструкторів, як і рівнож навчання дітей на «Малих Полтавках».

Невтомним адміністратором школи від самого початку є Микола Чорний, а заступником — Лідія Саленко. Бувшими мистецькими керівниками були о. прот. С. К. Пастуха і В. Юркевич та від 1979 й досі

працює на цій ниві Юліян КитастиЙ.

Гордістю школи є концертний ансамбль «Гомін Степів», який існує від 1982 року та відбув турне по всіх країнах Південної Америки.

Від 1981 школа видає журнал «Бандура», який розходить по всіх країнах світу, де діють кобзарські школи. Цей журнал є кінцевим посібником для всіх, що вивчають гру на бандурі. На сторінках «Бандури» знаходяться цікаві статті про історію, традиції і розвиток бандури, практичні поради та новини про відновлення різних старовинних традицій старої цехової структури, зафіксованих на сторінках «цехового» журналу. Журнал «Бандура» — це зв'язок не тільки між бандуристами, але також із усіма любителями нашого історичного інструмента.





### **Маестро Василь Авраменко**

Відомий мистець народного танку Василь Авраменко народився на Київщині в селі Стеблеві. Свою кар'єру почав в театрі Садовського. Брав участь у визвольних змаганнях, як вояк української армії, згодом опинився на Заході. Спочатку продовжував свою діяльність в Західній Європі, пізніше в 1929 році емігрував до Америки. В Нью-Йорку організував велику школу народних танців, а потім — танкові гуртки по Америці і Канаді. Мав багато виступів по найбільших залах Америки і Канади. Виступав разом з хором Олександра Кошиці в Нью-Йорку, Чикаго. З великим успіхом виступав в Метрополітен-опері в Нью-Йорку. Видав підручник «Українські народні танці, музика і стрій». Заснував кіностудію, випродукував фільми «Наталка Полтавка», «Запорожець за Дунаєм», «Маруся». Разом з хором Кошиця здійснив турне в 1951-1952 роках по Аргентині, Бразилії і Канаді. Об'їхав і Австралію, де організував кілька танкових гуртків і виступів. Помер Василь Авраменко 1981 року в Нью-Йорку. В 1993 році його прах перевезено до рідного села Стебнів на Київщині, де поховано при великій кількості народу та представників культурних і наукових кіл.



*Пам'ятник Тарасові Шевченкові у Вашингтоні. 27 червня 1964 року його відкрив тодішній Президент Сполучених Штатів Америки Дуайт Ейзенгауер в присутності стотисячної людности, яка зібралася на це свято.*



## УКРАЇНЦІ В РОЧЕСТЕРІ, НЬЮ-ЙОРК

В місті Рочестері, Нью-Йорк, є, згідно з приблизним обчисленням, до двадцяти тисяч українців. Зорганізованих в українських церквах і організаціях навчається приблизно дванадцять тисяч. Є тут Католицька Церква Св. Йосафата, Автокефальна Православна Церква Св. Покрови і Католицька Церква Богоявлення. Була ще Православна Церква Св. Миколая, заснована в 1959 році переселенцями з Бразилії, яка проіснувала приблизно до 1990 року Парафіяни цієї церкви, які залишились, перейшли до церкви Св. Покрови. В 1992 р. засновано Церкву євангельської віри (П'ятидесятники). При церквах існують Сестрицтва. Сестрицтво Св. Анни при церкві св. Йосафата, Св. Ольги при Церкві Богоявлення і Сестрицтво Св. Покрови при Церкві Св. Покрови, а також Братство Св. Імені при церкві Св. Йосафата.

Починаючи від 1920 року, українці Рочестеру, знаючи ціну науки, відкрили вечірні, а відтак суботні курси українознавства в кількох місцях і в різних роках. Теперішня школа українознавства «Рідна школа» була заснована в 1959 році, в приміщеннях Церкви Богоявлення, спершу як шестикласова із 222 учнями. Першим директором був проф. Омелян Омецінський, а після — Іван Маркус, др. Кирило Годованець і від 1963 р. Данило Квасниця. В 1966 р. директором вибрано д-ра Степана Чорнія і під його проводом рідна школа перейшла на 11 класове навчання. До першої матури приступили п'ять учнів 1969 р., а 1970 р. — чотири. З цього часу кожного року відбувалася матура після закінчення 11-го класу. Найбільше число учнів у школі було в 1969-70 рр. 227, а відтак падало до 72 тепер в 1993 р. є 83 учні. В 1976 р. після резигнації д-ра Чорнія, пост директора зайняла Надія Трач. Від 1978 р. відбуваються спеціальні іспити з української мови т. зв. (регентс), на підставі яких абсолювенти Рідної школи дістають три кредити в американських вищих школах. Від 1981 року обов'язки директора виконує Петро Лещилин. Число абітурієнтів в останніх 10 роках вагалось між 8-2. Через багато років помітний був брак учителів, але із напливом нової еміграції (останніх два роки), приїхали

молоді учителі з України. При Православній церкві св. Покрови і колишній Церкві Св. Миколая відбувались з перервами курси українознавства.

Першим українським домом в Рочестері, заснованим в 1932 р., був «Українсько-американський клуб», якого посілість було продано в 1978 р. Існує по сьогодні із членством біля 250 осіб без посілості. Український народний дім, заснований в 1936 р., власником якого є «Український Народний Дім», 316-го відділу Українського Народного Союзу. Це — найбільш активне з тих часів товариство, яке до сьогодні (1993 р.) є власником посілості з членством 350 осіб. Головою з 1993 р. є Іван Сверида.

«Вест Сайд Клуб», збудований в 1948 році, став місцем розвагової і культурної діяльності українських жителів західної частини міста. На початках 60-их років заряд клубу перебрали нові емігранти-активісти спорту. В 1967 р. клуб переміщено в іншу дільницю міста, а в 1979 р. закуплено новий будинок при вулиці Нортон, який відтак продано. Мимо всіх труднощів, які прийшлося пережити, клуб задержав зв'язок з українським суспільно-громадським життям, та був і є фінансовим помічником і меценатом багатьох громадських, харитативних, наукових та спортивних організацій. Український «Вест Сайд Клуб» був найсильнішим пропагатором ідей злуки українських клубів з метою побудови спільного українського центру. Після продажу реальності і будинку Товариство існує по сьогодні (1993 р.) із членством 37 осіб.

Товариство «Самопоміч», що об'єднує українців Америки, стало центром форумом суспільно-громадсько-культурної і харитативної діяльності української еміграції після другої світової війни. В теперішню пору (1993 р.) товариство, яке начислює 38 членів уділовців, продовжує займатися справами допомоги українському шкільництву, церквам, а зокрема Україні.

Головами товариства були: Роман Харамбура, Михайло Снилик, Володимир Кольцо, Роман Чорнобіль, Ростислав Шутер і Мирон Тицький. В 1990 р. головою став Роман Куціль. Хоч товариство продало

домівку в 1980 році, воно далі існує і активно працює для добра і розвитку української громади міста Рочестер.

Товариство «Український дім», засноване в 1950-их роках членами СУМА і ООЧСУ закупило будинок, якого приміщення з бігом часу стало невистарчаючим для зростаючої кількості членства. В 1961 році закуплено новий будинок, а в 1980 р. закінчено будівництво «Українського дому» у Вебстері, передмісті Рочестеру. Український дім, заснований на спілці уділовців, гуртує в основному членство Визвольного фронту і СУМА.

**Українські молодечі організації.** Із багатьох молодечих організацій в Рочестері, які діяли в роках 1950-65, тільки дві залишилися активними та відзначили 40-ліття свого організаційного процвітання: ПЛАСТ — організація української молоді і СУМА — Спілка Української Молоді Америки. «Пласт» в Рочестері засновано осінню 1949 року. Спочатку діяли тільки гуртки, а з поступовим впливом молоді створено Станицю і вибрано станичну старшину. За останні сорок років, приблизно сімсот п'ятдесят чоловік української молоді перейшло пластовий вишкіл, спрямований на вивчення пластової ідеї та піднесення до висот ідеалу свідомого і позитивного громадянина-українця. Під сучасну пору Станиця налічує 8 новачок, 8 юнаків, 10 юнаків, 20 старших пластунів, 24 сеньйорів, 78 активних членів. Останніх десять років організаційну і виховну працю Станиці провадять Христина Ковч, Ульяна Баб'юк, Галина Снігур, Богданна Левицька-Ковальчук, Роман Левицький — станичний (від 1980-93 рр.) і Леся Телега — станична (від половини 1993 р.).

СУМА — відділ ім. генерала Гриця-Перебийноса в Рочестері, Нью-Йорк, заснований в серпні 1951 року. Початкове число членства з 19 зросло до 120 в 80-х роках. 1993-й рік позначився спадом членства. У вихованні молоді СУМА звернено особливу увагу на розвиток її фізичних і духовних вартостей. При відділі існує танцювальний гурток «Дунай», яким від 1973 р. керує Богдан Лико, з перервами діяли струнна оркестра і вокальні гуртки та команди відбиванки. Періодично провадився садок для дітей від 3-6 року життя. Відділ СУМА є уділовцем

«Українського дому» в Рочестері, де постійно веде свою виховно-організаційну працю, а також є співвласником сумівської оселі «Холодний Яр» у Фільморі, Нью-Йорк.

«Юні Кобзарі» — молодіжна струнна оркестра в Рочестері, заснована у вересні 1988 р. з ініціативи її постійного мистецького керівника Василя Корнила, при співучасті місцевих музикантів. Ціллю «Юних Кобзарів» стало створення музичного центру молоді, де вона збагачувала б свою музичну і сценічну майстерність, щоб ширити красу української музичної культури серед американського докільля. Понад 30-ть студентів навчаються і концертують в 1993 році. Вчителями «Юних Кобзарів» є Василь Корнило, Марія Бодик, Вільгельм Рідел і Володимир Сухенко. Шлях «Юних Кобзарів» позначений рядом успішних самостійних концертів і участю в імпрезах українсько-американської громади.

В 1991 році засновано відділ УАКР (Українсько-Американська Координаційна Рада), якої першим головою був Андрій Стеців, теперішнім (1993 р.) є Юрій Малаховський.

Організація Державного Відродження України (ОДВУ), була зорганізована в 1931 році. В тому часі було 70 членів, а на 1993 р. було 14 членів. Головою є Карло Манківський, секретарем — Іван Лехновський, скарбником — Іван Олексик.

Від 1967 року існує в Рочестері жіноча самостійна суспільно-політична організація під назвою ОЖОЧСУ (Об'єднання Жінок Оборони Чотирьох Свобід України), яка діє в системі Організацій Українського Визвольного фронту, та Світової Федерації Українських Жіночих Організацій. Творення ОЖОЧСУ було базоване на ідейних позиціях допомоги воюючій Україні, та оборони українських національних і людських прав, інформуючи американське суспільство про загрозу комуно-московського імперіалізму. Праця відділу Об'єднання Жінок ОЧСУ, концентрувалася на обороні українських політичних в'язнів і їх родин, демонстраціями, писанням листів до американського сенатора і конгресменів, як рівнож матеріальній допомозі, а саме: висилкою пакунків і грошей в Україну і поза її межі. ОЖОЧСУ тісно співпрацює з місцевими відділами ООЧСУ, СУМА, УККА. Найвищою



ціллю організації було і є відновлення української самостійної соборної держави, а в теперішній час — її розбудова і закріплення. Відділ ОЖОЧСУ начисляє 36 більше чи менше активних членок, а головою відділу є Лідія Захарків.

Патріархальне Товариство Відділ Рочестер, Нью-Йорк, засноване в 1960-их роках і має 70 членів. Голова — Марко Лонкевич, секретар — Марія Крижанівська, скарбник — А. Яріш.

17-ий Відділ ООЛ ім. Богдана Ігора Антоновича в Рочестері заснований з ініціативи Степена Женецького, тодішнього редактора «Лемківських вістей» і налічувало 42 особи. Головою в 1993 р. був Іван Шурин, секретарем — Іван Лико, скарбником — Срефан Адамчук.

Українсько-американське спортове товариство, Рочестер, Нью-Йорк, проіснувало від 1949 до 1965 р. Заступлені були такі види спорту: футбол (копаний м'яч), відбиванка, теніс, настільний теніс, шахи. Найбільш популярним спортом УСТ був копаний м'яч, в якому його команда досягла вершин, здобуваючи в 1956 році друге місце у фінальних розиграшах за чашу США (Америка).

Товариство українських професіоналістів і підприємців м. Рочестера засновано в 1988 році. Перший голова — Володимир Пилишенко. В 1992 р. перебрав головство Йосиф Горбовський. Товариство начислює біля 50 членів. В Рочестері, Нью-Йорк є понад 100 бізнесменів

### ***Фонд катедри українознавства (ФКУ), Відділ Рочестер, Нью-Йорк***

В 1958 році засновано в Рочестері Комітет Фонду Катедр Українознавства (ФКУ), Ініціаторами були тодішні студенти Володимир Пилишенко, Любомир Шмігель і Мирон Баб'юк, члени першої Управи. Першим головою став проф. Рочестерського університету др. Олекса Біланюк. Комітет займався збіркою фондів між громадянством на встановлення однієї катедри, для чого висота в тому часі треба було 350 тисяч доларів. В 1962 р. прийшли в допомогу старші члени рочестерської громади, зросло число членства і посилилась збірка фондів. В загальному Рочестер вислав 140 тисяч доларів на Фонд катедри українознавства. Після д-ра Біланюка головами відділу були: Любомир



*Українська  
Католицька  
Церква  
Св. Йосафата  
у Рочестері,  
Нью-Йорк, США.  
Церква збудована  
у модерному стилі.*

Шмігель з поміччю Володимира Пилишенка і Бориса Губки, під егідою проф. Миколи Гадзінського.

Своїм розумінням потреби розвитку Українського Гарварду, Рочестер вибився на передове місце і став прикладом для інших громад.

При Церкві Св. Йосафата від 1945 р. існує цілоденна парафіяльна школа з англійською мовою навчання і з правом прилюдности та одноденною лекцією українознавства. Школа має 168 учнів і 10 учителів, 2 Сестри Служебниці і 2-х священників для навчання катехизму. Директором школи є Сестра Берніта (1993 р.).

Заходами о. Володимира Петрівського 8 листопада 1908 р. відбулися основуючі збори Братства Св. Йосафата в Рочестері, яке рівночасно стало 217-им Відділом Українського Народного Союзу. Це була перша спроба організованого українського життя для задоволення культурно-духовних потреб людей, які прибули до нової країни. Члени Братства були піонерами організування української католицької парафії Св. Йосафата та української громади в Рочестері. До першої управи Братства були обрані Іван Швець —предсідник, Василь Луцишин — касир та Іван Іваськевич — секретар. До Братства тоді вписалося біля 70 осіб. З давніх протоколів варто згадати таких членів Братства, як Петро Климців, Іван Пастушин, Петро Ковтун, Тома Польовий, Микола Гарасимчук, Василь Кучмій, Іван і Микита Паснаки, Іван Теребушка, Микола Мурашко, Марко Мазурик, Іван Ковба, Катерина Гнатів, Семко Росоловський, Іван Дорофей, Дмитро Яцків та Микола Костів. Не можна забути і тих членів, які прибули до Рочестера зараз по першій світовій війні, а це Роман Пристий, Михайло Банашевський, Михайло Гнатів, Андрій Іванів, Іван Тенга, Володимир Колданський, Михайло Яремчук, Микола Луцишин, Матвій Плюта, Андрій Онуфрик, Довголітній секретар, предсідник, а після почесний предсідник

Константин Шевчук та довголітній фінансовий секретар Теодор Кубарич. Ці піонери і їх наступники творили історію. Хоч вона відійшла у вічність, та залишила за собою «коріння» на доказ, що вони існували і працювали. Член Братства Микола Мурашко у 30-тих роках на Конвенції Українського Народного Союзу був вибраний головним предсідником. Не менш визначними були Роман Пристай і Константин Шевчук, які були в управі Братства довгі роки, та, перейнявшись подіями в Європі після другої світової війни, zorganizували в Рочестері Відділ Злученого Українсько-Американського Допомогового Комітету (ЗУДАК), в якому допомагали біженцям із рідних земель, шукаючи спонсорів, працю і все що було потрібно.

Братство Св. Йосафата постійно росло і розвивалось. В 1993 р. в Братстві — 217-му відділі УНСоюзу було біля 320 членів і роками ця організація є першою в рочестерській окрузі у приєднанні нових членів завдяки фінансовому секретареві Стефанові Приймакові. До управи Братства св. Йосафата-217 відділу УНСоюзу входять: голова — Мирон Руснак, заступник голови — Анна Сохоцька, секретар — Катерина Марголич, фінансовий секретар — Стефан Приймак та культурно-освітній референт — Ірина Руснак. До контрольної комісії належать: голова — Дмитро Марголик, члени — Анна Васьків і Марія Вовк. Це є особи, які прибули до США по другій світовій війні і включилися в працю найстаршої на терені Рочестера організації, для розвитку Українського Народного Союзу та добра української громади.

Братство належить до Об'єднання Українсько-Американських Організацій м. Рочестера і щедро дарує на добродійні цілі, як на фонд гарвардського проекту, Фонд українських амбасад у діаспорі, український музей у Нью-Йорку і інші та бере активну участь у громадському житті.





*Іконостас в Церкві Св. Йосафата в Рочестері.*



*Управа Братства св. Йосафата — 217-ий відділ УНСоюзу в Рочестері, Нью-Йорк.  
Сидять (справа): Стефан Приймак — фінансовий секретар, Мирон Руснак — президент,  
Стефан Васьків — поч. президент, Ірина Руснак — культ. освіт. референтка, Дмитро  
Марголич — голова контрольної комісії.*

*Стоять (справа): Оксана Маркусь — заст. фін. секретаря, Катерина Марголич —  
секретарка, Анна Васьків — член контрольної комісії.*



*Українська Католицька Церква Богоявлення в Рочестері, Нью-Йорк.*

*В 1968 р. почато будову нової церкви по вул. Картер за планом архітектора Мирослава Німціва, яку закінчено і посвячено в 1971 році. Чину благословення нової церкви на доручення Кир Йосифа Шмондзюка довершив декан о. Василь Середович. Соборну Службу Божу відправив о. Степан Городецький у співслужінні о. Василя Середовича і о. др-а Павла Івахова. Душпастирем 1993 р. є о. Василь Годенчук. Парафія начислює 275 родин, членства — 700 осіб.*



*Сенатор А. Дамато і посол Ф. Я. Ескерт відкривають український мистецький фестиваль св. Йосафата в Рочестері, Нью-Йорк, США.*



## СВЯТКУВАННЯ 1000-ЛІТТЯ ХРИСТИЯНСТВА В УКРАЇНІ

Об'єднання українсько-американських організацій» м. Рочестера започатковано зорганізуванням в березні 1986 року громадського комітету для відзначення 1000-ліття Хрещення України, який при співучасті усіх українських церков і організацій влаштував ряд імпрез для звеличання цієї річниці. В складі управи комітету увійшли:

Голова — Роман Куціль

Співголова — Валентина Макогон

Заступник голови — др. Іван Кіндрат

Фінансовий референт — Володимир Мотика

По завершенні святкувань 1000-ліття в 1988 році, комітет продовжував культурно-громадську працю під назвою «Комітет об'єднання українських організацій м. Рочестера, Нью-Йорк». В 1992 році на загальних зборах прийнято назву «Об'єднання Українсько-Американських Організацій», та вибрано Управу у складі:

Голова — Роман Куціль, секретар — Леся Телега, заст. голови — Христина Ковч, фінансовий референт — Марія Крамачук.

Ціллю «Об'єднання Українсько-американських організацій» є об'єднати для співпраці усі українські організації м. Рочестера. В засяг діяльності цього об'єднання входять суспільно-громадські, культурні і харитативні акції, для добра і розвитку громади, а зокрема для підтримки і допомоги Україні в її державному будівництві. Важливішими в діяльності об'єднання є щорічні відзначування січневих подій 1918-19 років, а від проголошення незалежності України річниці 24-го серпня, річницю листопадового зриву, Шевченківські святкування, 50-ліття голодомору 1932-33 років в Україні та важливіші історичні дати подій і визначних особистостей в історії змагань за незалежність України.



*Громадський комітет з підготовки і відзначення 1000-ліття Хрещення України в Рочестері, Нью-Йорк.*

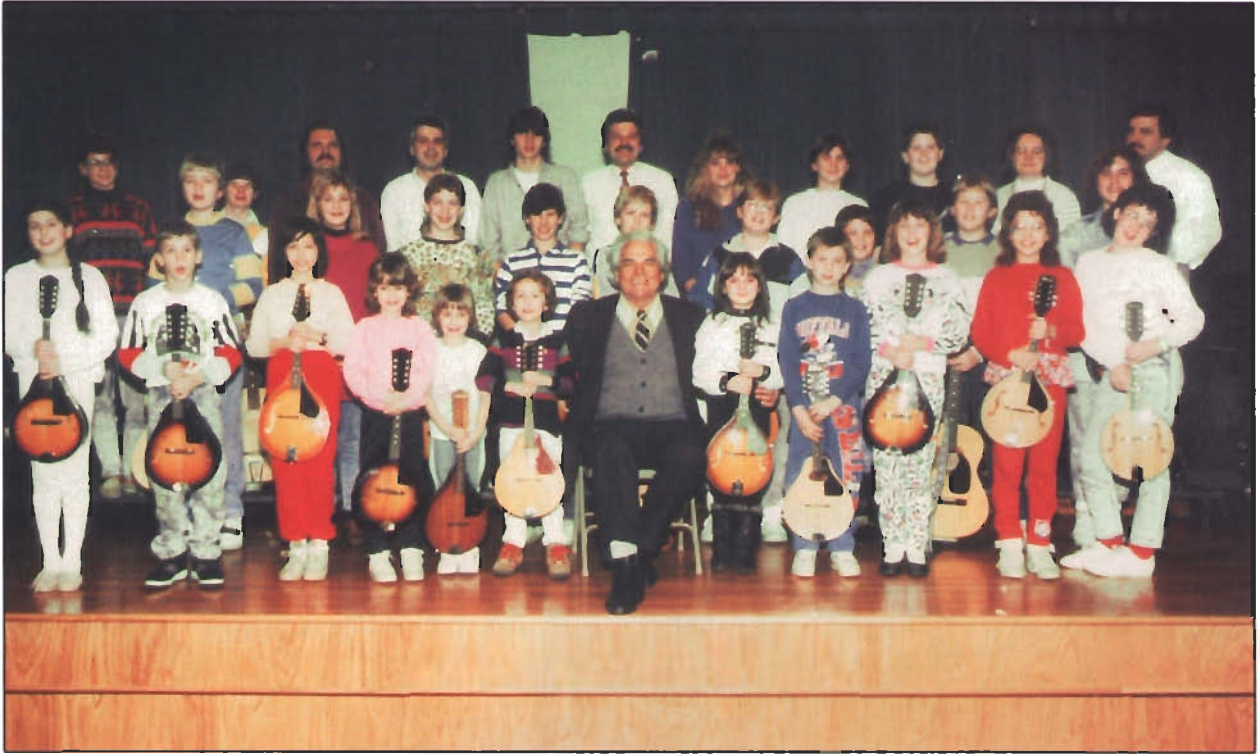


*Учасники концерту під час святкування 1000-ліття Хрещення України в Рочестері, Нью-Йорк.*



*Екуменічний молебень духовенства з нагоди 1000-ліття Християнства в Україні, Рочестер, Нью-Йорк.*





*Дмитро Гнатюк з молодечею струнною оркестрою «Юні Кобзарі» в Рочестері.*



*Вашінгтон, Білий дім 1978 року в 30-ту річницю проголошення Об'єднаними Націями Декларації прав людини. Українська делегація у Вашингтоні. Зліва на право: Ульяна Мазуркевич, Юлія Куляс, др. Іван Фліс, Президент Іванна Рожковська, Едвард Попіл, Іван Смолій, Ігор Ольшанівський — голова Комітету оборони прав людини в Україні.*



*Управа 25-го Відділу Організації Оборони Чотирьох Свобід України в 1984-85 роки в Рочестері, Нью-Йорк, США.*

*Організація Оборони Чотирьох Свобід України (ООЧСУ) заснована 1952 року . Управа: Борис Губка — голова, Юрій Бурлака — секретар, Василь Базюк — фінансовий референт, Дмитро Бездух — скарбник. Приміщення — «Український дім» в Рочестері, Нью-Йорк.*



## УКРАЇНСЬКЕ ПОСЕЛЕННЯ У КЛІВЛЕНДІ

Місто Клівленд розбудувалося на залісненій приозерній рівнині, при усті річки Каягога на південному березі озера Ірі, що є північним кордоном США з Канадою. Оселю Клівленд заснував генерал Клівленд (General Moses Cleaveland) з Коннектикуту, який з висланниками свого штату зупинився там 22-го липня 1796 року і нову оселю назвав своїм прізвищем, зміненим згодом у писанні на Cleveland. Метою цього походу було зайняття нових земель (які назвали «Територія західньої резерви» і придбання звіриних шкір для торгівлі. Прибулі знайшли там дохідну для себе справу та, налагодили співіснування із місцевими племенами мирних індіанців, скоро опанували велику територію. В 1802 році вона стала 17-им штатом Унії із столицею в Чілікот, а потім у Колумбусі.

Розвиток торгової оселі Клівленду у могутній центр почався від приїзду в 1840-их роках перших емігрантів, німців, а потім і з інших Європейських країв і свого апогею досягнув 110 років пізніше. В 1955 році, коли з 915 тисячами мешканців став сьомим містом у державі і третім центром промисловості. Тепер (1993 р.) на площі 202 км у Клівленді живе 505 тисяч мешканців, а разом з 59 приміськими окремими громадами творить великий Клівленд і повіт Каягог, що начисляє 1,412 мільйона населення.

Найбільше розголосу приносить своїми концертними турне по світі Клівлендська філармонія. Завдяки діячам і філантропам діють в місті Музей мистецтва, головна бібліотека з 28 відділами (чотири мільйони книг і актів у різних мовах), Повітова бібліотека з відділами у всіх громадах, п'ять університетів, школа музики, унікальні городи народів у парку Рокефелера, зоологічний город, город троянд, акваріум, Історичний музей, Музей здоров'я, історичне товариство, політехніка (в якій вишколено перших сімох астронавтів), клініка і біля 30 великих лікарень з наймодернішим устаткуванням, театр, балет, оперний ансамбль. Багаті фундації спомагають культуру, шкільництво, науку. Зокрема, Джон Рокфеллер — піонер нафтової індустрії і засновник компанії

«Стандарт Онл», за своє життя роздав на фундації і допомоги 539 мільйонів доларів.

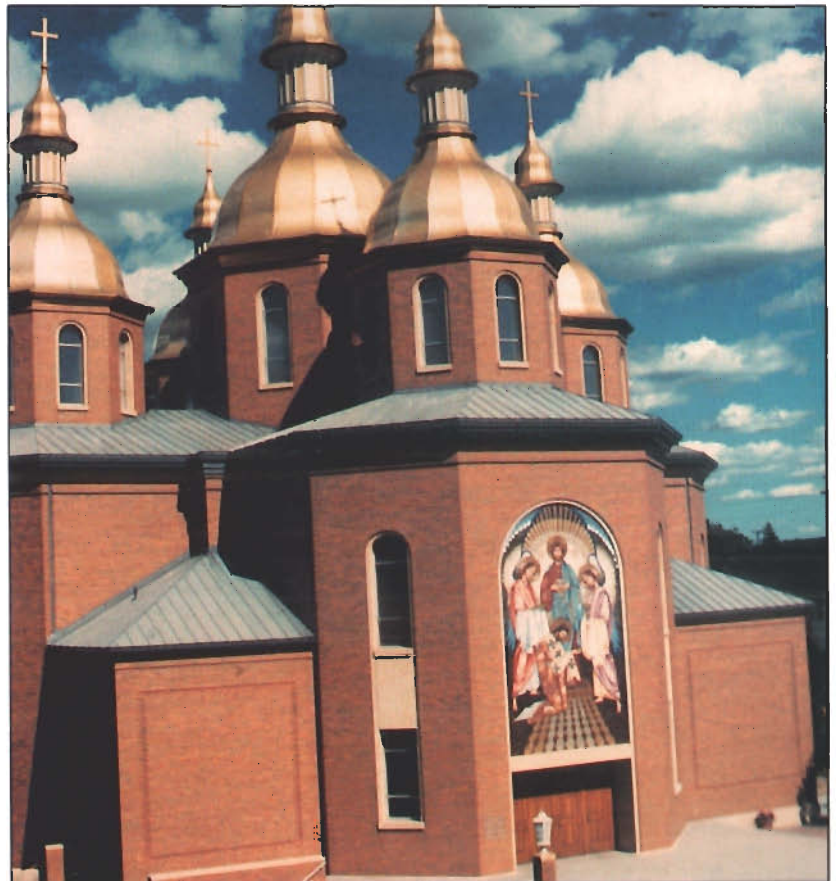
Скільки українців прибуло до Клівленду сьогодні встановити важко, новоприбулих реєстрували за державною приналежністю. Українські автори до другої світової війни оцінювали їх кількість у 25 тисяч. Тепер називають цифру біля 35 тисяч осіб. Однак вона займає тільки вихідців з Галичини, але треба рахувати і українців із Закарпаття. Тоді загальна чисельність українського населення в Клівленді (разом з нащадками) напевно потроїться.

Українці перебувають під опікою «Осередку послуг народам у Клівленді», що має в евіденції 57 народів із зорганізованими їхніми представництвами. Всі вони плекають свої звичаї, культуру, релігію, а частина з них ще й своє шкільництво і мову. Та з усіх тих народів саме українці найбільше дбають про збереження своєї національної самобутності і традицій, про допомогу рідному народові й державі на Батьківщині.

Від приїзду політичної еміграції в українському поселенні існує не лише релігійна толерантність, але й братнє співжиття та повний мир. Велика заслуга в цьому належить духовенству і громадському прововоді — Українським злученим організаціям великого Клівленду. Спільними зусиллями започатковано український архів-музей в Клівленді, який став сьогодні найповнішим зібранням емігрантської преси та літератури. Широко відомий своїми виступами український хор ім. М. Лисенка. В місті діє українська радіограма. В 1985 році у Клівленді розпочав діяльність громадський комітет сприяння українському мистецтву, який відтоді щороку влаштовує концерти мистецьких делегацій товариства «Україна». Гордістю української громади є Український культурний парк, де встановлені скульптури всесвітньовідомого українського митця, одного з основоположників кубістичної скульптури Олександра Архипенка. Серед них скульптурні портрети князя Володимира Великого, Тараса Шевченка, Івана Франка. Встановлено там і пам'ятник Лесі Українці та іншим провідникам української культури.

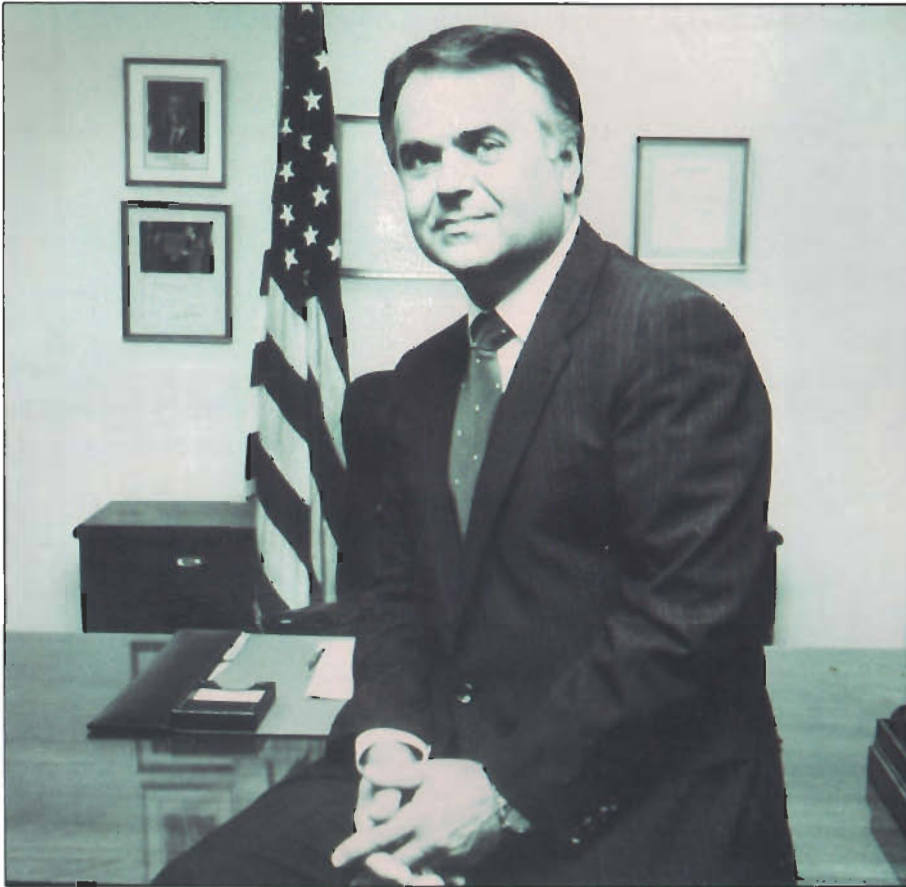


*Колишні вояки УПА на посвяченні пам'ятника воякам УПА 10 жовтня 1982 року на українському цвинтарі в Пармі. Скульптор Михайло Черешньовський.*



*П'ятибанна Католицька Катедра Св. Йосафата в Пармі, освячена в 1988 році. Архітектор д-р Осип Мартинюк.*





*Д-р Богдан Футей (народжений 1939 р.) — «війт» громади 1973-84 рр. Від 1984 — федеральний суддя у Вашингтоні. Перший українець на такому становищі.*



*Церква Св. Андрія в Пармі, 1966 рік.*

**Фото Ол. Стасюка.**



*Клівленд, Огайо, 1966. Мішаний хор «Дніпро» з диригентом Євгеном Садовським.*



*Пам'ятник Лесі Українці в Українському парку культури в Клівленді, штат Огайо, США.*





*Катедра Св. Івана Хрестителя русинів-католиків із Закарпаття. Збудована у 1963 році, а перебудована архітектором З. Городинським у 1988 році.*

**Фото Ол. Стасюка.**



*«Астродом» катедральної парафії Св. Йосафата в Пармі, збудований в 1969 році на школу із залю на тисячу осіб.*

**Фото Ол. Стасюка.**

## УКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ОСЕРЕДОК В ЛОС-АНДЖЕЛЕСІ

Місто Лос-Анджелес зі своїми околицями займає більше простору, ніж будь-яке місто в світі. До 1900 року, коли сюди почали прибувати українці, в Лос-Анджелесі було всього-навсього трохи більше ста тисяч мешканців, а сьогодні воно займає друге місце після Нью-Йорку.

До 1938 року всіх українців було в Лос-Анджелесі не більше 150 родин, а вже у 1948 року — майже сягає 500 українських родин. Від 1948 до 1952 року, коли почали прибувати українці з різних міст Америки й Канади, де вони жили раніше, а також хвиля емігрантів останньої світової війни, доповнили українську спільноту тисячі родин. А сьогодні українців в Лос-Анджелесі є щонайменше три тисячі родин на якихось чотири тисячі у всій Каліфорнії.

Українська жертвенність — подвигу гідна, якщо скласти всі матеріальні надбання українців Лос-Анджелесу — народний дім, церкви і т.п. — то це буде імпозантна сума до півтора мільйона доларів.

До перших поселенців-українців у Каліфорнії наші історики вже вписали ім'я о. Агапія Гончаренка, який поселився в Сан-Франциско 1876 року та видавав там українську газету. А що Текля Денис особисто знала сл. пам. о. Гончаренка, з ним працювала на українській ниві, то вона буде, мабуть, однією з найперших (після о. Агапія) поселенців у Каліфорнії. Із переказів знаємо, що до Голівуду (частина повіту Лос-Анджелесу) року 1900 прибули такі родини: Павлюки, Паславські і Бабиневські. А 1907 року прибув ще один українець — Антін Марк. Можливо, що були й інші, але ми про них не знаємо. Тільки від 1919 р. почався більший вплив наших людей із різних сторін Америки й Канади: Вавричуки, Мельники, Ногаші, Гонсети, Мартини (два брати з родинами), Малиновські, Дмитрики, Орлики, Бенки (Якубенки), Мазуркевичі, Вавтики, Петрушевичі, Мордуси. Всі вони поселилися в Голівуді або в Лос-Анджелесі.

Третій етап переселення українців до Каліфорнії почався від 1938 року, бо тоді це був час деяких можливостей щодо заробітку. Перед тим наші люди боялися їхати до Каліфорнії, бо там було велике

безробіття, що найгірше відбилося якраз тут, хоч депресія була по всій Америці. Та все ж наші люди дуже рвалися до Голівуду під гаслом «Ідемо до Голівуду!»

1926 року товариство «Народний дім», що його заініціювали Софія Малиновська й Ілля Вавричук, а головою якого був Михайло Дмитрик (батько фільмового директора Дмитрика в Голівуді) і секретарем А. Будзола — було переіменоване на Товариство «Просвіта» імені Т. Шевченка». Якщо «Народний дім» мав 17 осіб на перших зборах, то «Просвіта» вже мала 30 членів. Статут «Народного дому» написав Іван Мартинів, а в архіві, який залишився дійсним і для «Просвіти», були підписані такі особи: Дмитрик, Малиновська, Ногаш, Джус, Вавричук, Мартинів, Німчук, Будзол, Банковський, Семотюк, Павлюк й Марія Борук. В 1927 р. частина членів того товариства відійшла і створила Товариство Нова група в м. Лос-Анджелес». Архів підписали: Дмитрик, Малиновська, Федик, Бучак, Марк, Редька, Вавриків. Головою був Барицький. Товариство мало 20 членів. 1930 року постало нове товариство — «Українсько-американський клуб». Ініціаторами були Орлики (пару років головою була пані Тетяна Орлик. Якийсь час головою був Іван Орлик).

### «УКРАЇНСЬКА ХАТА»

27-го листопада 1943 року відбулись наради в хаті д-ра Г. Скегара, де було вирішено організувати під назвою «Українська хата» та від імені цієї організації купити якусь посілість, щоб була своя домівка і назвати її «Українською хатою». Ініціаторами такої нової ідеї були: Роман Гонсет, М. Мельник і д-р Г. Скегар. Головою був обраний Р. Гонсет. Було вирішено негайно зареєструвати організацію з такими членами: а) члени-фундатори, які складуть по 500 дол. на українську хату; б) члени-добродії, які дадуть по 100 дол.; в) члени звичайні — по 25 дол.



## **ПОЛІТИЧНІ АКЦІЇ**

Крім різних мистецьких виступів перед чужою публікою, вистав різдвяних хаток, хорових виступів, наші люди не забували також про політичні акції в обороні України, про її визвольні змагання та в міру своїх можливостей несли в чужий світ нашу правду.

Ще до заснування української централі проф. Теодор Луців і п. Петрушевич (родич голови уряду Західної України) влаштували різні доповіді по університетах, коледжах, писали статті до англомовної преси в обороні України. Ми випустили проти Москви триста тисяч примірників різних брошур і летючок з фактами про Україну, розповсюджували їх по університетах, коледжах на більших зібраннях американських партій і де тільки була нагода.

## **ПЕРШІ КОНЦЕРТИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛІ**

Був це 1945 рік. У планах управи української централі було багато праці: рідна школа для дітей, аматорські гуртки, жіноча секція, купно або будова Народного дому, організація першого хору... Великі плани, але не було достатньо людей, щоб усе те почати.

18-го лютого 1945 року концерт був призначений та відбувся в самому центрі Голівуду — 6840 Голівуд Болівард. Сім тисяч примірників різної реклами зробили своє, на залі було коло 700 осіб. Багато розголосу зробив українській справі той хор, бо кожного року виступав по різних університетах, коледжах, в Інтернаціональному Інституті.



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Володимира в Лос-Анджелесі, Каліфорнія, США.*



*Український народний дім, Українського культурного осередку в Лос-Анджелесі, США.*



*Перший хор Української Централі, Лос-Анджелес, 1926 рік.*





*Перша театральна вистава в Лос-Анджелесі у 1926 році. «Просвіта» імені Т. Шевченка в Лос-Анджелесі влаштувала виставу «Назар Стодоля», на якій були також американські гості.*

## Флорида — відпочинкова «Мекка»

Статистично штат Флорида після Каліфорнії і Аризони є найбільш популярним для туристів у зимовому сезоні (листопад-квітень). Кожного року до нього прибуває велике число людей з північних холодних штатів та Канади. Теплий клімат та гарні приморські пляжі є дуже корисні для відпочинку. З тих вигод користають, мабуть, найбільше сеньйори, люди, котрі вже на пенсії та мають багато вільного часу. Прибувають сюди також люди за порадою своїх лікарів на відпочинок.

Вже від довшого часу тим штатом цікавились і українські сеньйори. Правдою є, що перші були «бізнесмени», котрі закупили парцелі землі та побудували хати, мовляв, як піду на пенсію, то буде де приміститись та колись відвідають нас діти та внуки. З часом вони закупили мотелі чи кондомініюми та частинно винаймали родині та знайомим, таким способом реклама про добрий відпочинок

поширювалася. Частина поселенців є молоді люди, котрі переїхали з причини праці, коли їх підприємства, де вони працювали, перенеслися на Флориду.

Мабуть, вже з природи та виховання, українці таки найбільше люблять свою Церкву, бо коли мале число людей запізналися, то думки та діла були спрямовані на придбання землі на будову церкви. Таким способом на Флориді є вже чотири парафії, а п'ята є в стадії організації. Після церков слідували громадські установи та культурно-освітні центри. Тогорічний сезон на Флориді був багатий на імпрези та добре зорганізований. Усі парафії мали нагоду вітати свого Владика Роберта Москаля, який відвідав усі церкви своєї єпархії, яка простягається від штату Огайо, частини Пенсильванії та охоплює усю Флориду.



*Український Католицький Собор, вхід в Храм Пресвятої Богородиці, Норт-Порт, Флорида, збудований в 1992 році.*





*Українська Православна Церква в Купер-Сіті, Флорида. Закінчено будову і посвячено в 1992 році.*



*Український релігійний і культурний осередок ім. св. Андрія в Норт-Порту, Флорида.*

# АРГЕНТИНА

Перша українська еміграція до Аргентини почалася приблизно в 1890 році. Помітніших розмірів набрала в 1897-1900 роках, коли приїхало декілька селянських родин із Західної України, які гуртом поселилися в Місіонесі і стали першими піонерами української еміграції в Аргентині. Про це відомо тільки з переказів та заяв поодиноких наших громадян-сучасників тих подій, які живуть ще в Місіонесі. Від них же довідуємося про нових українських емігрантів, що прибули туди в 1902 і наступних роках. Вони також осіли в тій місцевості, бо туди був спрямований увесь тодішній еміграційний рух.

Активніший приїзд українців до Аргентини починається в 1920-22 роках. Особливо масового характеру він набрав із 1926 по 1932 роки, коли внаслідок безробіття уряд увів відповідні еміграційні обмеження. В тих роках був також масовий приїзд українців до Уругваю і Парагваю, де також існують українські еміграційні скупчення, хоч чисельно вони значно менші.

Відповідних офіційних даних про загальне число української еміграції в Аргентині нема змоги встановити. Інформація з відомих джерел є приблизною і спирається переважно на різні неофіційні публікації та перекази поодиноких громадян, яких ця справа цікавила і які збирали різні документальні дані.

Про українців в Місіонесі знаходимо замітку в журналі «Актуалідадес і Депортес» чис. 61. В його спеціальному виданні з нагоди святкування 40-ліття міста Апостолес, що відбулося в 1937 році, наведено окрему статтю про нашу еміграцію, в якій подано, що в самім Апостолесі та його окрузі живе понад 30 тисяч громадян українського походження.

В книзі, яка появилася в Буенос-Айресі в році 1933, що її автором є відомий католицький єпископ Монсеньор Діонізіо Р. Напаль, наведено, що загалом українських колоністів та робітників в Аргентині начислюється понад сто тисяч душ.

На підставі цих же повідомлень і на підставі різних підсумків з українських джерел та з додатком нового приїзду еміграції після закінчення другої світової війни, винесено загальні припущення, що в Аргентині живе приблизно 250 тисяч

громадян українського походження. Загальне число досить поважне і кінцевим є мати про це належні інформації та числа, які отримують започаткову, закликаючи їх доповнювати та удосконалювати, а це в будучині стане початком історії українського поселення в Аргентині.

Українські громади розселилися в 43 місцевостях майже в усіх провінціях країни. 99 тисяч українців живуть в столиці і провінції Буенос-Айрес, 55 тисяч зосереджено в провінції Місіонес, 30 тисяч у провінції Чако.

Одним з найстаріших українських об'єднань є товариство «Просвіта», яке має філіали в різних містах країни. Воно займається освітньою, мистецькою діяльністю, створило жіноче і молодіжне об'єднання. В 1933 р. виникло аналогічне Товариство «Відродження». Активно діють товариство українських високошкільників Аргентини, Педагогічна громада, Союз українських купців і промисловців, Спілка українських митців, науковців і літераторів, Фундація імені Т. Шевченка. Значну роль в організації суспільно-політичного та культурного життя аргентинських українців відіграє заснована 1947 року Центральна Українська Репрезинтація.

При більшості громадських осередків і церковних парафій існують «рідні школи», де по суботах і неділях навчається українська молодь, щоб не забувалося на новій Батьківщині «хто ми є і звідки родом». В державних та приватних школах, де є серед вчителів українські священики або ченці та черниці, викладається українознавство. В Буенос-Айресі при філіалі Римського Українського Католицького Університету діє гімназія, де з першого по п'ятий класи викладається українська мова, література, історія та географія України.

Українці в Аргентині по праву пишаються своїми культурними здобутками, які гідно репрезентують у цій країні українську націю, стали вагомим внеском у загальноукраїнську культуру в світі. Широкого визнання набули переклади з української мови на еспанську та навпаки Володимира Котульного, Олексія Сердюка, Ігоря Качуровського, Леоніда Голоцвана. Єдиний у світі українсько-еспанський словник



створив Степан Мандзій. Помітною подією стало видання д-м Євгеном Онацьким «Малої української енциклопедії». Серед українських митців є художники, музиканти, співаки, диригенти, архітектори. Учасниками багатьох міжнародних конкурсів є скрипалі Альберт Лисий і родина Чумаченків, архітектор Віктор Гриненко є автором проекту українського католицького кафедрального собору в Буенос-Айресі. Популярністю в Аргентині користуються твори художників Віктора Цимбала, Миколи Азовського, Миколи Понеділка. Визнанням потужного потенціалу українців стало поширення назв вулиць і площ в містах цієї

країни з назвою «Україна», імені Т. Шевченка, І. Франка, М. Шашкевича. Коштом української громади в Аргентині відкрито пам'ятник українським діячам Тарасові Шевченку, «Площа Слави» з нагруддями Є. Коновальця, С. Петлюри, Т. Шухевичу-Чупринки, С. Бандери.

Українці в Аргентині мають свої періодичні видання — газети «Рідний край», «Українське слово», «Наш клич», «Життя», «Дзвін», «Вісник». В різні роки працювали сім радіостанцій, що вели передачі українською та еспанською мовами.



*Представники української спільноти з Буенос-Айресу складають вінки під пам'ятником визволення Аргентини Хосе де сан Мартін в 1967 році на відзначення історичної дати 22-го січня 1918-19 років — дня проголошення незалежності й злуки всіх українських земель. Кожного року, під зарядом Української Центральної Репрезентації відбувається цей традиційний акт під пам'ятником найвизначнішої постаті в історії Аргентини.*





*Членство товариства «Просвіта» в Буенос-Айресі в тих роках, коли товариство мало приміщення при вулиці Гурручага, 2371, де знаходиться також редакція і адміністрація «Українського слова». В пізніших роках «Просвіта» закупила власну домівку та збудувала Народний дім. В домі «Просвіти» має приміщення також кооператива «Фортуна». Світлина зроблена під час першого «Свята «Просвіти», яке відбулося 13-го грудня 1931 року.*



*Фрагменти врочистостей з нагоди освячення наріжного каменя під Народний дім «Просвіти» в Буенос-Айресі, які відбулися 8-го листопада 1953 року. Освячення й відкриття Народного дому «Просвіти» відбулося 19-го грудня 1954 року.*





*Пам'ятник Тарасові Шевченку в Буенос-Айресі, Аргентина.*

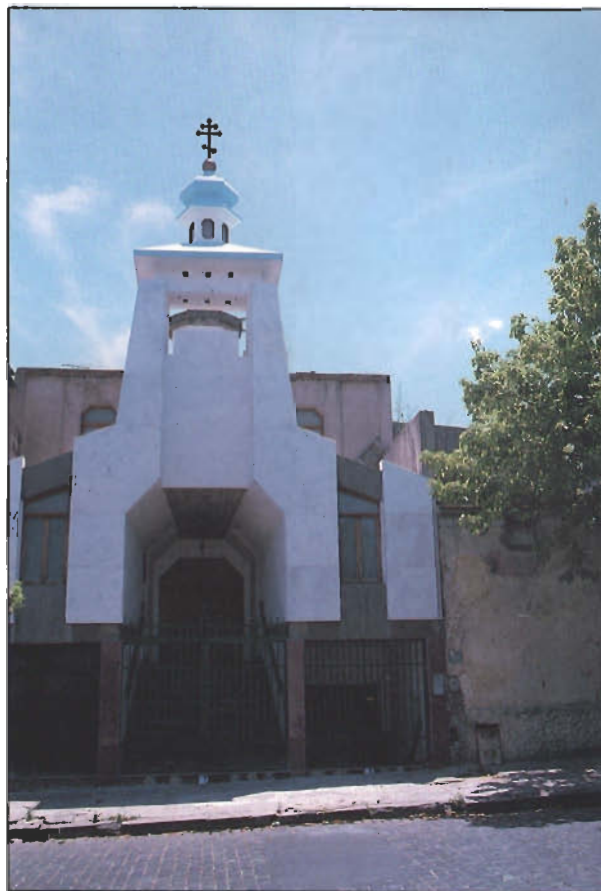


*«Площа Слави» з нагруддями св. пам. Є. Коновальця, С. Петлюри, Т. Шухевича-Чупринки, С. Бандери під час відзначування 50-річчя ОУН, що відбулося в Буенос-Айресі на просвітнянській оселі «Веселка» 2-го грудня 1979 року. Акт освячення виконав Єпарх Кир Андрій Сапеляк, а після цього голова СУМу п. Є. Маркович виголосив доповідь, присвячену борцям за волю України, яким присвячено напис: «На славу тим, що віддали своє життя, щоб Україна жила вічно».*





*Українська Католицька Катедрa Пресвятої Богородиці в Буенос-Айресі, Аргентина.*



*Українська Автокефальна Православна Церква в Буенос-Айресі, Аргентина.*



*Внутрішній вигляд Української Автокефальної Православної Церкви в Буенос-Айресі, Аргентина.*



## БЕЛЬГІЯ

До першої світової війни в Бельгії перебувало невелике число українців, переважно робітники, студенти. Також в Брюсселі діяла дипломатична місія очолювана професором А. Яковлевичем. З великим успіхом концертувала по Бельгії капела О. Кошиця. У період між двома війнами в Бельгії українська громада начисляла біля 300 осіб. Під час другої світової війни чимало українців приїхали до Бельгії на заробітки до копалень вугілля. В 1945-47 роках число українців в Бельгії значно збільшилося. Почав діяти Український Допомоговий Комітет (УДК) з осідком у Брюсселі. В 1949 році українська громада в Бельгії нараховувала п'ять тисяч осіб. Зараз українська громада в Бельгії значно зменшилася, багато українців виїхали до Канади і США. Вважається, що кількість українців нині складає близько чотирьох тисячі осіб. Українці в Бельгії здебільшого згуртовані при вугільній

промисловості. Діяльність української еміграції в Бельгії організується Українським Допомоговим Комітетом з осідком у Брюсселі, Товариством бувших українських вояків, Українським студентським товариством, Спілкою Української Молоді, осередком Союзу українських робітників, гуртком українського Пласту, Українським науково-освітнім товариством. Всі ці організації 1949 року створили українську централю Союз українців Бельгії з осідком у Брюсселі. У Бельгії діють Українська Греко-Католицька Церква і Українська Православна Автокефальна Церква. Українські діти мають українську школу, зорганізовані Українською централю СУБ та її філією. В Брюсселі виходить український часопис «Вісті» (орган УДК) і католицький журнал «Голос Христа Чоловіколюбця». В 1947-48 роках у Брюсселі виходив місячник «Тризуб» — орган національної державницької думи.



*Українська відпочинкова оселя Франкополе, Бельгія. Українська централю УДК в 1966 році закупила десять акрів землі поблизу міста Франкошампс, де стояв старий монастир. Відпочинкову оселю названо Франкополе в п'ятдесятю річницю смерті великого українського письменника Івана Франка.*





*Внутрішній вигляд їдальні в оселі Франкополе.*



*Загальний вид оселі Франкополе..*



## БРАЗИЛІЯ

Поява українців у Бразилії пов'язана з сильною пропагандою італійських та інших агентів корабельних компаній, які були зацікавлені доставляти емігрантів до Бразилії. Спершу виїхало із Західної України та Холмщини 25-30 родин. А в 1895-96 роках наш край покинуло вже п'ять тисяч родин. Ще через два роки туди поїхала ще така ж кількість. Почався масовий виїзд людей, що шукали кращих умов життя. Без провідників, без перекладачів рушили масово українці, а головно з Галичини — густо заселеної провінції Австро-Угорської імперії.

Уряд Бразилії розпочав широку акцію набору емігрантів і платив своїм агентам досить великі гроші за дорослих, а половину тієї суми — за підлітків, бо й вони працювали (та й нині працюють на полях). Тобто, винагороджував за кожну людську голову, як буває при купівлі худоби. В гонитві за легким зиском компанії розгорнули шалену пропаганду, розсилаючи агентів різних національностей у наш краї. Поміж них трохи згодом були й українці, які малювали своїм землякам Бразилію справжнім раєм. Обіцяли все, що тільки можна вигадати, а довірливі та спрагли за землю люди легко знімалися з рідних місць. Майже всі вони їхали в провінцію Парану, де ще й сьогодні живуть по містечках і містах, а переважно по колоніях у лісі, де немає ні електрики, ні лікарів.

Пропаганда бразильських приваб мала великий вплив на українців-русинів та поляків. Збірним пунктом для виїзду було місто Львів. Транспорти емігрантів ішли через Удіне до Генуї, де містився бразильський консулят, який полагоджував формальності переїзду. Іван Франко необминув увагою такої події в житті народу і написав у 1897-98 роках цикл поезій на цю тему. Він використовував численні конкретні факти, живі свідчення, людські листи.

Гей, розіллялось ти, руське горе,  
Геть по Європі і геть поза море!  
Бачили мури Люблани та Реки,  
Як з свого краю біг русин навики.  
Руські ридання й стогнання лунали  
Там, де Понтеби білються скали.  
Аж із Кормон, мов живого до гробу,  
Гнали жандарми наш люд, як худобу.

Ось так змальовує ті події наш великий поет. А в «Листі до Бразилії» Франко оповідує про те, в яких умовах доводиться жити в непривітному краю українським переселенцям:

Що ж ще писати вам? Тут новин не гук:

П'ять душ нам досі вмерло від гадюк.

Тут по лісах блукають дикі люди,

Б'ють наших і їдять. І нам те, мабуть, буде.

Та, може, дасть нам Бог іще піднятися.

Було нас сорок, є ще вісімнадцять.

Одно лиш жаль, що вже по-руськи тут

Молитись ні балакати не дадуть.

Під час страдницької одисеї українців до Бразилії численною була смертність серед емігрантів. Часто люди вмирили від хвороб, небіжчиків просто викидали в море. А потім, як їх поселили в котлованах, де вічний туман, було багато захворювань і смертей — розлучалося з життям майже п'ятдесят процентів. Сьогодні загальна кількість українців у Бразилії складає від 250 до 400 тисяч осіб.

Якщо вже згадувати літературні твори, присвячені масовій еміграції українців до Бразилії, то серед них треба назвати оповідання Андрія Чайковського «Бразильський Гаразд», драму Лева Лопатинського «До Бразилії», новелу Тимофія Бурдуляка «Іван — бразилець». Товариство прихильників української культури в місті Курітибі час від часу видає твори українських письменників португальською мовою. Багато цікавого про долю тутешнього українського люду написала видатна поетеса Олена Колодій, що походить з родини українських емігрантів. Батько її Михайло приїхав з Галичини до Бразилії ще чотирнадцятилітнім хлопцем в 1895 році. Жили вони тоді в Парані. Тут народилася їхня перша донька — майбутня поетеса. До речі, Михайло Колодій був одним із засновників першого українського товариства «Просвіта» в Курітибі, був також членом першого видавничого комітету «Зоря» — українська газета в Бразилії.

На цій землі знайдено два паспорти з 1895 року, декілька молитовників давньоукраїнською мовою й брошурки спогадів українських учителів з Києва Пилипа Бака та Олексія Луценка. Просвітницький рух серед українства у Парані був загалом слабким через брак інтелектуальних сил.

Учитель Пилип Бак, якого намовили поїхати до Бразилії його приятелі з Галичини, був справжнім патріотом. Він працював у Києві в редакції газети «Рада». Йому там не раз казали: «Їдь до Бразилії і вчи там дітей, бо тут за твоє українство посадять тебе в тюрму». Пилип Бак прибув до Аргентини. Заробив там за 16 місяців трохи грошей і разом з колегою Олексієм Луцеком (також киянином) пішки вирушив до Бразилії. За двадцять сім днів вони добилися до своїх земляків.

Треба сказати, що поміж малограмотних селян з Галичини були групи москофілів. Коли вчителі стали спроваджувати книги з крамниці імені Тараса Шевченка у Львові до Бразилії, то колоністи-москофіли чинили їм у тій справі на кожному кроці неймовірні перешкоди. Вони презирливо називали вчителів «українчиками». Комітет москофілів-галичан висловив волю, щоб за громадські кошти закуповувались тільки книжки в книгарні Качковського (був тоді такий москофільський заклад у Львові). В інакшому разі коштів для Бака й Луценка не буде. Але вчителі таки замовили підручники в книгарні Шевченка, а упаковали їх в ящики Качковського. Коли все розкрилося, скреготали від злості зубами москофіли, кричали, що тепер уся громада, прийнявши книги українською мовою, морально розкладеться і zdeградує.

Сьогодні є ще люди, які вчилися в добродіїв Бака й Луценка. Один із них пан Безручко. Тодішні українські родини мали по 12-15 дітей, а живими лишалися в них по 3-4 і хоч одно йшло до школи, як це сталося і в Безручків. Пан Безручко, великий український патріот в Курітібі, що допомагає бідним селянам і має своє підприємство, згадував про навчання в школі, про те, як учителям доводилося пішки мандрувати по бразильській землі через ліси, в яких було повно хижих звірів. Вони вчителювали також у колонії Джангада-Десуя.

В місті Курітібі є Товариство прихильників української культури на чолі з паном Нестором Кутинським. Воно веде справді широку культурно-просвітницьку роботу. Там побувала Валентина Родак з Торонто (нещодавно їй у Києві вручено премію ім. Володимира Винниченка). Вона навчала тамтешніх українських дітей мистецтва гри на бандурі. Рік пробула там Оленка Білаш

з Канадійського інституту українських студій, читаючи лекції вчителям початкових шкіл. Ті молоді люди поїдуть у колонії і вчитимуть дітей. Велику роботу виконала професор Надія Киричук, що викладала українську мову при федеральному університеті Парани в Курітібі. Є в тих краях різні культурницькі організації. Досить бодай згадати відомий танцювальний ансамбль «Барвіночок», який провадить народжений у Бразилії Ярослав Волощук.

До 100-ліття поселення українців у Бразилії почали вивчати українську мову в чотирьох державних школах штату Парана. Цим проектом займається шкільна рада українсько-бразильської репрезентації. В планах — ввести цей проєкт і в наших школах, де є відповідне скупчення українських поселень. Кошти для української справи у Бразилії надійшли від Світового Конгресу Вільних Українців.

Право навчання української мови в урядових школах, де навчаються учні українського походження зафіксоване в новій конституції штату Парана. В ньому ж діє єдиний в Північній Америці університет, де в 1989-1990 роках почали викладати українську мову, літературу, історію. В центрі міста Курітіби відкрито українську суботню школу, з 1989 р. діє «Український дім студентів». Викладання української мови, літератури та історії ведеться в малій семінарії святого Йосафата у Прудентополісі. Майже при всіх українських церквах функціонують суботні курси українознавства. В двох університетах Курітіби — державному та католицькому (приватному) — працює десять професорів і викладачів українського походження.

Гордістю українців є письменниця Олена Колодій, яка стала членом Паранської (штат Парана) академії літератури за переклади творів Т. Шевченка, та Віра Селянська-Вовк — письменниця і поетеса, професор католицького університету в Ріо-де-Женейро, яка видала португальською мовою «Антологію української літератури» та кілька поетичних збірок, переклала твори М. Коцюбинського, Марка Вовчка, В. Стефаника, І. Франка, Лесі Українки, Г. Сковороди, сучасну українську поезію і удостоєна за свої досягнення титулу почесної громадянки цього міста. В наукових колах Бразилії здобули визнання



також вчені, викладачі університетів Оксана Борушенко, Федір Великохатько, Ігор Хмиз, Олександр Забалотній, Ніколас Макушенко, Дарія Рибка, Тарас Савицький. Науково-видавничою діяльністю займається українсько-бразильський центр українознавства.

В 1961 році в Курітібі на площі «Україна» українською громадою споруджено пам'ятник Т. Шевченку. В 1989 р. ще один пам'ятник Кобзареві відкрито у Прудентополісі. Там же створюються музеї Т. Г. Шевченка, українського поселення в Бразилії та української культури. Пам'ятник Т. Шевченку встановлено також в Порто-Алегро.

Українці живуть активним суспільно-політичним життям. Найбільшим громадським об'єднанням є Хліборобсько-освітній союз у Курітібі, який має хори, фольклорну групу «Україна», радіостанцію «Українська хвиля» і дбає про додержання української автентичности. При ньому діють літературно-спортивний клуб молоді, організація українських жінок. З 1902 р. діяла «Просвіта». Велику роботу проводять також Товариство прихильників української культури, Бразильський осередок українських студій, який збирає документи про історію української еміграції в Бразилії, Українсько-бразильська центральна репрезентація.





*Українська Католицька Катедра Св. Івана Хрестителя в Курітибі, Парана, Бразилія. Початки її будови, як однієї тоді з дочірних церков парафії Різдва Матері Божої, сягають 1954 року. В 1958 році, коли першим єпископом українців-католиків у Бразилії став іменованій Преосв. Йосиф Р. Мартинець, вона стає катедральним собором і одночасно катедральною Парафією. В роках 1983-85 стараннями й під проводом Владики Єфрема В. Кривого ЧСВВ, катедру майже в цілості зреформовано й значно збільшено. Обряд торжественного освячення відбувся в травні 1985 року. Вона є одним з пам'ятників 1000-ліття Хрещення України на терені української Бразилії. Зараз парохом катедри парафії є Всечесніший отець Даниїл Козлинський. Парафія ця начислює біля 1400 українських католицьких родин.*



*Осідок Єпархії Св. Івана Хрестителя і офіційне Єпархіяльне помешкання, Курітибі, Парана, Бразилія. Побудовано в 1972-74 роках.*





*Семінарія святого Йосафата оо. Василіян у Прудентополісі, Парана, Бразилія. Засновано 1935 року, розрахована на 150 учнів. Дотепер через неї перейшло понад три тисячі семінаристів, вийшло з цієї семінарії понад 110 священників, один Єпископ Кир Єфрем Кривий ЧСВВ. Вихідці з семінарії працюють в Бразилії, США, Канаді, Аргентині, Англії, в Римі та в Україні.*



*Українська Католицька Церква Святих Верховних Апостолів Петра і Павла, Марінга, Парана, Бразилія.*





*Обхід на празник Св. Йосафата 12 листопада 1992 року у Прудентополісі, Бразилія.*



*Найкращий монумент з нагоди тисячоліття Хрещення України при парафії Різдва Матері Божої в Курітибі — «Йордан». Всередині має три ікони: «Св. Ольга», «Хрещення Ісуса Христа» та «Св Володимира», вимальовані на порцеляні та випалені. Там же є збірник води зі скла з написом «З нами Бог», а навколо вісім кранів, щоб вірні спокійно брали священну воду. Збудував о. Августин Діткун, ЧСВВ*





*Українська Католицька Церква Покрови Божої Матері, Есперенса, Парана, Бразилія.*



*Українська Католицька Церква Різдва Матері Божої (парафіяльна) та місійний хрест з написом «1000-ліття Хрещення України», Курітібі, Парана, Бразилія.*



*Іконостас у Церкві Святого священомученика Йосафата, Прудентополіс, Парана, Бразилія.*



*Загальний вид українських будов у Прудентополісі. Семінарія Св. Йосифа, Церква Св.*





*Українська Католицька Церква Успення Матері Божої, Пітанга, Парана, Бразилія.*



*Українська Католицька Церква Різдва Матері Божої, Едвардо Шавес, Парана, Бразилія. Тут прийняв св. тайну Хрещення та перше св. Причастя, відслужив першу св. Літургію о. Августин Діткун, ЧСВВ.*





*Українська Католицька Церква Пресвятої Тройці в Кампо Мовромі. Парафіяльний культурний дім при парафії Пресвятої Тройці, Кампо Мовром, Парана, Бразилія.*



*Український танковий ансамбль. Адміністратор і провідник Ярослав Волощук, Курітібі, Бразилія.*





*Колегія Непорочного зачаття Пречистої Диви Марії, Сестер Службниць, Прудентополі, Парана, Бразилія. Заснована 1911 року. Є 786 учнів. Працює 35 Сестер.*



*Хліборобський освітній союз, Курітібі, Парана, Бразилія. При цьому культурному центрі існують: фолкльорна група «Барвінок» (180 юнаків та юначок), хор «Барвінок», суботня школа вишивок та писанок, жіноча організація, організація молоді «Клим».*





*Центральний дім Інституту Катихиток Серця Ісусового, Прудентополіс, Парана, Бразилія  
Заснував 1940 року отець Христофор Миськів, ЧСВВ. Катихитки займаються катехизаціями,  
вихованням дітей і молоді в релігійному і українському дусі, працюють в різних ділянках  
української церкви.*



*Український культурний центр, Прудентополіс, Парана, Бразилія.*





*Лікарня «Пресвятого Серця Ісусового», Прудентополіс, Парана, Бразилія. Працює вісім сестер та чотири лікарі. Розрахований на 60 хворих.*



*Вища духовна семінарія святого Василя Великого і Філософічний Інститут ОО Василян в Курітибі, Парана, Бразилія.*





*Лікарня «Ласкавого Ісуса» Сестер Служebниць, Понта Гроса, Парана, Бразилія. Обслуговує 25 сестер та 24 лікарі. Розрахований на 175 хворих.*



*Дім Молитви «Вілла Йосафата Гордашевська», Понта Гроса, Парана, Бразилія. Розрахований на 67 осіб. Працює чотири сестри.*





*Монумент Тарасові Шевченку, Курітібі, Парана, Бразилія.*



*Ірасема — Урочистий збір дітей з нагоди проголошення незалежності України та приготування до Різдва Христового. Організував о. Августин Діткун, ЧСВВ.*





*Діти святкують річницю незалежності України та бажають радісних свят Різдва Христового.*



*Парафіяльний Католицький Храм Святого Василя Великого, Уніом да Вікторія, Санта Катерина, Бразилія.*





*Монумент Тарасові Шенченку, Прудентополіс, Парана, Бразилія.*



*Українська Парафіяльна Католицька Церква Пресвятої Родини, дім Молитви отців Василіян та культурний центр, Грасима, Санта Катерина, Бразилія. В тій околиці збудована перша українська католицька церква у Бразилії.*





*Гіперсупермаркет «Меркадорама» і навігурований 3 листопада 1992 року. Освятив о. Августин Діткун, чсвв, Марінга, Парана, Бразилія. Є наймодернішим на цілу Південну Америку. Власність братів: др. Руй луїз, др. Роберт та сестра Марія Дмитерко. Дід їх приїхав з Тернопільщини 1895 року. В Курітибі мають десять найкращих супермаркетів. Всіх робітників працює 245 та коло сотні різних авт.*



*Фабрика паперу та целюлози, Гварапуава, Парана, Бразилія. Власник др. Юліян Подолян. Крім цієї має ще інші фабрики паперу, дощок, ламіни та целюлози.*





*Ковальські Харчі, Апукарана, Парана, Бразилія. Власник Петро Ковальський приїхав 1890 року. Син та внук мають найбільшу фабрику виробу продуктів з кукурудзи. Переробляє 400 тон денно. Експортує закордон. Працює на підприємстві 225 робітників. Подібну має в Ріо Верди, штат Гояз.*



*Мекол-Металургія, Апукарана, Парана, Бразилія. Власники брати Майстровичі. Михайло Майстрович приїхав з Тернопільщини. Виливає та виробляє різні машини та металеві паркани. Працює на фабриці 240 робітників.*





*Товариство Прихильників Української Культури. Засновано 7-го липня 1947 року з метою поширювати українську культуру, видавати книжки, влаштовувати різні курси (українознавства, писанок, вишиванок). Має інформаційний центр для студентів і преси. ТПУК заснував Пласт у Бразилії і зорганізував перший конгрес української молоді, який відбувається до сьогодні.*



*«Експресо Нордесте» — лінія автобусів братів Теофіла, Германа, Стефана та Йосифа Бойків. Возять по чотирьох штатах Бразилії. Батько Василь Бойко почав у 1958 одним автобусом, сьогодні мають 432 авта, два літаки та 1616 робітників. Централя в Кампо Мовром, Парана, Бразилія.*





*Павло Дідусь має бензинову станцію, великий ресторан та 58 робітників, Байро дос Франсас, Парана, Бразилія.*



*«Одеса» — власник пан. Іларій Безручко. Ріже тільки найкраще дерево на меблі, що експортує до Європи та США. Дід його приїхав з повіту Бібирка. Має 126 робітників, різні машини, трактори і три тартаки, Курітібі, Парана, Бразилія.*

## ВЕЛИКОБРИТАНІЯ

До 1945 року українців у Великобританії було небагато: дипломатичні місії доби визвольних змагань, група політичних емігрантів і невелике число канадійських українців-студентів у Лондоні. Існувала також у Манчестері громада українських робітників, які, вирушивши 1911 році з Галичини до Америки, залишилися в Англії через брак грошей. В 1912 р. їх було близько 500, а 1914 р., після виїзду більшості, — до 150. Працювали вони переважно як кравці, мали свій Український клуб. В 1930-х роках у Лондоні діяло очолене В. Кисілевським українське бюро, що мало на меті інформувати англійців в українському питанні. Група гетьманців видавала інформаційний бюлетень англійською мовою «Investigator» за редактуванням В. Коростовця. В 1940 р. після поразки французьких військ до Великобританії прибула група українців, що служили в польських військових частинах у Франції. Під час Другої світової війни у Великобританії діяв представник екзильного уряду УНР В. Соловій, існувало Товариство Українських Канадійських Вояків.

В 1946-47 рр. до Великобританії прибули з Італії українці-вояки польського корпусу генерала Андерса (близько 6000) і полонені з Української дивізії «Галичина» (8500). В 1947-48 рр. з британської зони Західної Німеччини й Австрії прибуло понад 20 тисяч українців, завербованих на роботу спеціальними комісіями. Вони залишилися на становищі переміщених осіб. Вояки з польського корпусу в соціальному і господарському відношенні були зрівняні з британцями. Вояки дивізії перебували як полонені в окремих таборах до кінця 1948 і працювали в сільському господарстві. Переміщені особи й звільнені з полону після трьох років регламентованої праці (характер і місце праці визначали урядові установи) стали вільними робітниками. Всі українці в робочому законодавстві, платні й соціальному забезпеченні зрівняні з британцями. З можливостей набути британське громадянство користується невелике число.

В 1955 у Великобританії жило до 25 тисяч українців, з них 2/3 з Галичини. 98% українців живуть в Англії, близько 2% в

Шотландії (головний осередок Едінбург з 400 українцями), у Валії (Велз) до 200 душ (головно в Свансі). 3/4 українців живе в великих промислових районах у середині Англії. Найбільшим їх скупченням є осередок текстильної промисловости Манчестер і околиці — понад п'ять тисяч українців. Головні українські колонії в містах: Манчестер, Рочдейл, Олдгей, Болтон, Бері й інші. Другим скупченням українців є текстильний район Лідс-Бредфорд. Головні українські колонії: Бредфорд (до 1500), Галіфекс, Лідс, Гадерзфілд й інші. Меншим скупченням є район важкої промисловости Бермінген і сусідні Ковентрі, Волвергемптон й інші — разом до 2000. Інші скупчення в середині Англії — це Ноттінген — близько 500 українців, Лестер й інші. В Південній Англії понад тисячу українців живе в Лондоні й околицях. В Лондоні містяться централі всіх українських установ у Великобританії. Менші колонії в Південній Англії в містах Гартфорд, Бедфорд, Редінг, Глостер, Ньюгейвен та інші.

У 1945-46 роках заходами українців з польської армії створено Союз Українців у Британії (СУБ). В 1948-49 він налічував близько 20 тисяч чоловік, в 1955 — понад 10 тисяч. Має власний будинок у Лондоні, 10 на провінції й інвалідську оселю в Чіддінгфолді (Саррей), газету «Українська думка», нині — голова др. Фостун. Видатні діячі СУБу: М. Бура, Б. Панчук, О. Фундак, Т. Данилів, О. Монцібович, отець Е. Кордуба (1952) й інші. Об'єднання Українців у Великобританії постало 1949-го року й мало близько 2000 членів, в 1955 — 800; власний дім у Лондоні — діячі А. Когут, Є. Пиндус, В. Малець, С. Онисько, Б. Стисловський, М. Коханівський й інші. Сильною організацією є Об'єднання бувших вояків-українців у Великобританії (3500 членів) — теперішній голова М. Білий-Карпинець. Іншою комбатантською організацією є Союз бувших вояків-українців.

Молодь охоплює пластова організація, Клуби виховних осель молоді. Активні діячі: К. Паліїв — голова до 1952, Г. Герасимович, яка тепер очолює КВОМ, і Я. Гаврих. КВОМ має 100 дійсних членів (старшого юнацтва і сеньйорів) і провадить працю з дітьми по



осередках. Спілка Української Молоді (СУМ) веде культ-освітню працю, з 1954 також влаштовує табори для молоді, організувала кілька маніфестацій, охоплює близько 1500 членів. Діячі: М. Шкаврико (до 1952), Я. Деремєнда, І. Федчиняк й інші. Частина молоді організована в Об'єднанні Демократичної Української Молоді. Є українська студентська громада і товариство студентів «Обнова». Проводить допомогову акцію Комісія Допомоги Українському Студентству у Великобританії (КоДУС — секція СУБ). Існують також організація українських жінок, як секція при СУБ з кільканадцятьма гуртками на провінції (серед діячок визначилися М. Дубляниця — до 1952, І. Вітошинська), Спілка українських вчителів та вихованців (секція СУБ - голова О. Монцібович), Українська професійна організація як автономний відділ унії транспортних і загальних робітників (організатор О. Волинець). В 1944-47 рр. діяло Центральне українське допомогове бюро Комітету українців Канади (голова Б. Панчук, згодом А. Яремівич). Тільки за останній час розпочато організацію кооперації («Партія», «Для бога» й інші). Численними є земляцкі об'єднання «Гуцулія», «Представництво підгаєчан в Англії», «Станіславщина».

Повних українських шкіл у Великобританії немає, а є доповнюючі школи й дитячі садки, в яких діти бувають раз (рідко двічі) на тиждень — в суботу чи неділю (українська мова, навчання релігії, співу й танків). Таких шкіл є до 20, з них 15 утримує СУБ ( в 1955 — 24 групи, 24 вчителів і 320 учнів); СУБ утримує також 7 садків ( 20 учителів і близько 200 дітей). Разом садками та школами охоплено 30% українських дітей. З 1949 р. КВОМ, а з 1954 і СУМ щороку влаштовують вакаційні оселі й табори. Число українців в англійських високих школах невелике (10-15), дехто вивчає українознавство в Інституті Заочного навчання при УВУ. Позашкільну освіту й культурну роботу серед старших ведуть відділи громадських установ. З мистецьких ансамблів визначаються хор «Діброва», хор «Гомін» (колишні «Бурлаки», диригент Я. Гордій, пізніше Я. Бабуняк) і танцювальна група «Орлик» (керівник — П. Дністровий), що не раз виступали на міжнародному фестивалі в Лянгголлєні (Велз), здобуваючи кращі місця в Едінбурзі, а 1955 зробили турне в Італії та Франції. У Великобританії

існує ще близько 20 українських хорів, між ними відомі «Луна» (Рочдейл), «Дніпро» (Олдгем), хор в Ноттінгемі, працюють танцювальні, (зокрема в Редінгу), театральні та спортові гуртки в різних осередках, а також мандрівна група артистів під керівництвом А. Муратова.

В різних містах постійно влаштовуються виставки вишивок, кераміки, виробів декоративно-ужиткового мистецтва. В Лондоні діють музей імені Т. Г. Шевченка та бібліотека, зареєстрована в каталозі бібліотек слов'язнознавства Англії. Музей українського мистецтва створено в Олдгамі. В Лондоні існувало Товариство українських літераторів, до складу якого входили поет Богдан Бора та автор уславлених етнографічних нарисів «Звичаї нашого народу» Олекса Воропай, перекладачка творів Лєсі Українки Віра Рич та інші.

Газета «Українська думка» (орган СУБ) виходить з 1947 р. (в 1945-47 рр. під назвою «Наш Клич»); є релігійні місячники— «Відомості Церковного Управління УАПЦ у Великобританії» ( з 1950) і українсько-католицький «Наша Церква» ( в 1948-50 відновлений 1954); інші журнали: Соц. «Наше Слово» (з 1952), гетьманський «За єдність нації» (1955); «Визвольний Шлях», орган ОУН (з 1948). Видається також «Сурмач» (комбатантський орган) і «The Ukrainian Review» (видавець СУБ з 1954), дитячий журнал «Юні друзі» (вид. СУБ). В 1945-47 рр. виходив гумористичний журнал «Оса», 1949-51 «Голос Молоді» (вид. СУМ), 1950-52 «На Стійці» ( вид. Союзу українців бувших вояків), 1950-53 — гетьманська газета «Ранок».

З науковців у Великобританії перебувають В. Щербакібський, П. Феденко, І. Марченко, О. Парамонів, М. Закоморний та інші, з мистців Р. Лісовський, В. Перебийніс. У 80-ті роки почала діяти Українська Європейська культурно-освітня фундація, яка ставить мету започаткувати катедру української мови та літератури при Лондонському університеті. Вже діє філія Українського Католицького Римського університету в Лондоні — Українське товариство Св. Софії.

Українці у Великобританії належать до різних політичних груп, які діють на еміграції й здебільша утримують тут свої експозитори та мають вплив на громадські установи.



*Власний будинок Централі Союзу Українців Британії (СУБ). В будинку приміщено головні бюро СУБу, централю Співки Української Молоді, музей, книгарня і крамниця українських сувенірів пані Люби Фостун, Лінден Гарден, Лондон, Великобританія.*



*Пам'ятник Хрестителю України-Руси Св. Володимиру Великому. Лондон.*





*Будинок Українського Товариства св. Софії (філія Українського Католицького Римського Університету) 79 Голянд Парк, Лондон, Великобританія.*



*Український Католицький Собор Св. Родини в Екзилі, Дюк стріт, Лондон, Великобританія.*





*Український Католицький Храм Святих Володимира і Ольги. Пам'ятник «1000-ліття Християнської України», освячений 30-го липня 1988 року, Волвергамптон, Великобританія.*



*Хрест-пам'ятник на вічну пам'ять сімом мільйонам жертв штучного голоду в Україні 1932-33 років. Пам'ятник поставлений коло Української Автокефальної Православної Церкви в Лондоні 1983 року, від українців Великобританії.*





*З нагоди храмового Празника у Волвергамптоні в неділю, 31-го липня 1994 року. Мер міста в гостях української громади у Волвергамптоні, Великобританія.*



### ***Бандурист Володимир Луців***

Володимир Луців народився в 1929 році у місті Надвірна Івано-Франківської області в родині українського купця Гаврила Луціва. Був наймолодшим із числа 4-ох дітей. Рідна сестра Марта і далі проживає в Надвірній. Від матері Юлії Луців, котра дуже гарно співала і грала на гітарі, успадкував голос, який супроводжував його по світі. У 1944 р. опинився 14-ти літнім юнаком у Польщі, а вже осінню цього року працює в Німеччині поблизу м. Госляр.

Після війни п. В. Луців вступив до української гімназії. У 1946 р. грав у капелі бандуристів під керівництвом відомого кобзаря Григорія Назаренка, який зродив у юнака любов до бандури. У 1948 році переїжджає до Англії. Три роки працював на текстильній фабриці та брав приватні лекції співу. Після трьох років праці по контракту міг вибрати іншу роботу, але поїхав до Лондону і вступив до консерваторії «трійці», де отримував безплатне навчання. Вечорами працював кельнером

в ресторані, заробляючи собі на життя.

Після двох років навчання В. Луців переїжджає у Рим, де після успішної здачі вступних іспитів стає студентом славної консерваторії Св. Кекилії і також з призначенням стипендії. Від Високопреосвященного Архієпископа Івана Бучка дістає матеріальну допомогу. На протязі п'яти років навчання дає біля 16-ти концертів: виступає у Римі, Неаполі, Теаранто, Катанії і т.д., по радіо та телебаченню, а також у Римській Академії Св. Кекилії. Під час навчання два роки працював у відділі українського радіо. Оволодів англійською, німецькою, італійською, російською, польською та частково французькою мовами.

Повернувшись до Лондону, В. Луців знову виступав з концертами, в.т.ч. по радіо та телебаченню. У 1958 р. він співсв на Міжнародній виставці у Бельгії. Там же у 1961 р. здобув першу премію на Міжнародному конкурсі співаків. Від тоді співає на усіх великих сценах Великобританії, а також перед королівською родиною. З гастрольями їздить по світу: США, Канада, Австралія, Німеччина, Італія, Голандія, Бельгія, Ізраїль, Австрія, Франція, Швейцарія, Швеція та інших і всюди здобуває нагороди. Серед них грамоти штату Массачусетс від губернатора Вольпе, золотий ключ м. Клівленда. Нагороджується різними Почесними грамотами, зокрема почесною грамотою відділення культури Світового Конгресу Вільних Українців. В цей час п. Володимир проявляє себе, як прекрасний організатор та координатор близько 20-ти міжнародних мистецьких

турне українських ансамблів по Європі і Північній Америці та навпаки. У рамках Союзу Українців організовує цілий ряд імпрез та художні виставки українського мистецтва у Британських галереях.

У 1985 р. в Лондоні п. Володимир Луців очолив мистецьку комісію підготовчого комітету по святкуванню 1000-ліття Хрещення Руси-України. На початку 1987 р. у Римі став координатором мистецьких програм у рамках загальних святкувань Хрещення Руси-України. Підготував спеціально два великих концерти, а також спільні хори для Архисрєйської Служби Божої у Соборі Св. Петра.

У 1989 році створює систему висилки в Україну релігійної літератури для вірних, священників, сестер в тісній співпраці з Ректором Українського Католицького Університету о. Іваном Хомою та працівниками при соборі Святої Софії у Римі.

У 1990 р. при співпраці з Львівським відділом Українського фонду культури організовує концертні гастролі славного «Візантійського хору» з Голандії. В цьому ж році разом з о. д-ром Іваном Дацьком їде в Україну для підготовки до повернення Блаженішого Мирослава Івана Кардинала Любачівського. До сьогоднішнього дня п. Луців самовіддано працює, як координатор різних святкових урочистостей та інших важливих церковних проектів для Української Греко-Католицької Церкви.

Являється громадянином Великобританії, живе у Лондоні разом з дружиною Лесею та доньками Анною, Оксаною та Іванком.





### *Хор «Гомін».*

Хор «Гомін» заснований у Манчестері, Великобританія, в 1949 році. Короткий час ним провадив Ярослав Бабуняк, а рік пізніше керівництво перебрав Євген Пасіка. У 1951 році хор бере участь у міжнародному фестивалі в Лянгохлені (Валія), де здобуває друге місце поруч визначних хорів з цілого світу. У наступні роки 1952-54, у цьому ж фестивалі «Гомін» здобуває двічі 2-гі нагороди та інші відзначення на фестивалях в Единбурзі, Лондоні, Кембріджі і інших. Протягом років хор «Гомін» репрезентує українську пісню у класичному її виконанні. У 1960 році співає у найбільшій залі Лондону в присутності королівської родини та бере участь у концертах, організованих під егідою Об'єднаних Націй, у яких збирав великі успіхи й похвали. Після тринадцяти років диригування «Гомоном» професор Є. Пасіка відїжджає до Америки, а хор знову перебирає маестро Я. Бабуняк. Під його керівництвом «Гомін» інтенсивно працює і на черговому міжнародному фестивалі в Лянгохлені здобуває першу нагороду. При чому це велике відзначення передає диригентові княжна Маргарета, сестра королеви Британії, яка захоплена чаром українських пісень. Англійська преса була повна похвал у сторону української пісні і її виконавців.

Далі слідує виступи «Гомону» на фестивалях в Монтре (Швейцарія), де хор здобуває 1-ше і 2-ге місця, концертне турне до Бензбергу, Кельну, Мюнхену, Парижу, турне по Канаді і США. За час свого існування хор «Гомін» зробив велику пропагандивну працю на полі української культури. На передодні свого 30-літнього існування та безперервної діяльності, а також з нагоди свого другого концертного турне по США і Канаді у 1978 році, хор «Гомін» при співпраці видавництва «Хвиля Дністра», презентував слухачам свою другу платівку для популяризації української пісні у світі.

Тепер хор доповнився молодими голосами, має 55 співаків, чудовий новий репертуар і є знову у найкращій формі. Від 1964-го року постійним акомпаньйотом «Гомону» є пан Вілліам Ітон Джонс -валієць, залюблений в українські пісні.



*Український чоловічий хор ім. Миколи Лисенка, Ноттінггам, Англія. Мистецький керівник Остап Пицко.*

### ***Український чоловічий хор ім. М. Лисенка в Ноттінггамі***

Щоб його труди і віддану діяльність на народній ниві не присипав пил забуття, бажаємо в цих рядках відмітити деякі найважливіші дані з його історії, що, водночас, буде додатковим джерелом для історії нашої еміграції.

Генеза його сягає до 1953-го року, коли з ініціативи диригента п. Остапа Пицка, великого любителя українського музичного мистецтва, він постав при українській католицькій церкві в Ноттінггамі. Пізніше хор прийняв назву «Чоловічий хор ім. М. Лисенка», залишаючись формально по сьогоднішній день при церкві.

Він сповняв і далі сповняє велику культурну місію серед своїх і чужих. Дуже часто спішить він і поза межі свого осідку: до катедрі й церков Лондону, до знаних концертних залів багатьох англійських міст, бере участь у численних церковних і світських імпрезах, конкурсах, на яких займає передові місця. Свої нагороджують

його великим признанням, а чужинці висловлюють подив і вдячність, що можуть насолоджуватись чудово, виконаними ним мелодіями українських пісень, слухаючи їх безпосередньо в залах, чи в радіо-телевізійних виступах.

Церковний і світський репертуари хору багаті й різноманітні, бо в них знаходимо твори наших і чужих композиторів та й сам талановитий диригент О. Пицко збагатив їх великою кількістю своїх власних опрацьовань народних пісень, або створює вдалі монтажні рецитації чи музичних і вокальних програм.

Під сучасну пору хор нараховує разом із диригентом, 40 членів. Хоч майже всі члени хору — люди, тяжко працюючі на хліб насущний, хоч не одному вже сивина вкрила голову, все таки хор живе, удосконалюється і виконує своє завдання, щоб за кілька років передати його новому поколінню.



Диригентів завжди допомагав існуючий при хорі, так би мовити, адміністративний апарат. Із самого початку, коли хор начислював лише 16 членів, було вибрано адміністраторів хору для зовнішніх і внутрішніх справ в особах п. Я. Ліщинського і С. Саїка. Опісля адміністратори чергувались: бл. пам. М. Чорнопольський, п. В. Лесюк і п. М. Захарко. Касу хору на протязі довгого часу провадив п. В. Семак, а під сучасну пору п. Т. Данкович.

Костюми хористів є їх приватною власністю, за винятком кількох, закуплених хором від тих хористів, які його залишили. Великою допомогою для диригента й хору є, без сумніву, наша Українська Католицька Церква в Ноттінггамі. Впродовж довгих років віддала вона для диспозиції хору залю. Парохи Ноттінггаму, Всеч. о. В. Паславський, Всеч. о. А. Маркевич і Всеч. о. д-р А. Михальський, вважали для себе милим обов'язком додати й свою частку

для розбудови і вдержання хору.

Нашому хорові завжди допомагає фінансово Ноттінггамський Відділ Союзу Українців у Великобританії (СУБ).

На протязі свого 10-річного існування хор мав у своєму складі добрих солістів в особах самого диригента, Я. Ліщинського, Я. Цуркана й інших.

Ніде правди діти, що як у кожній організації чи установі, так і в хорі були моменти критичні. Треба було вжити різних заходів, щоб цей хор зберегти, бо він конечний і незаступимий в житті нашої громади. Одначе завдяки авторитетові церкви, завдяки здоровому розсудкові своїх членів, хор пройшов ті хвили негоди й не розпався, а навпаки, існує і діє. Існує, живе й діє в першій мірі таки тому, що діє в ньому музична душа його довголітнього заслуженого диригента Остапа Пицка.

*о. д-р А. Михальський.*

## ***ПОЧАТКИ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ В НОТТІНГГАМІ, АНГЛІЯ***

По закінченню другої світової війни, весною у 1945 році, королівський уряд у Великобританії згодився перший із чотирьох переможців (Англія, ССРСР, Франція і США) взяти на роботу до свого краю тодішніх військовополонених із Ріміні-Італія, та українських робітників-хлопців та дівчат, цвіт України з Німеччини, котрі були насильно взяті з України фашистсько-гітлерівським німецьким урядом.

Перший транспорт приїхав у 1947 році з Ріміні-Італія. Відтак українців приїхало більше, де було приміщено їх по таборах: Татершал-Лінкольшіре, Шефільд-Йоркшшіре й Карбортон, Лянгар і Едбодтон-Ноттінггамшіре й інших. Рівнож було й привезено дівчат та й мужчин із Німеччини. замешкали вони на Вігслей-Ноттінггамшіре та Маркет Гарборов-Лестершіре а також й на інших. Дівчата були взяті на працю до текстильних фабрик, лікарнях та домашніх услуг. Знову ж хлопці працювали у рільництві, в основному на фабриках та копальнях вугілля. Дівчата жили в містах, а хлопці по таборах.

І так 18-го червня 1947-го року біля три сотні полонених вояків Української Дивізії

«Галичина», через Ліверпуль, Шефільд, Татершал, прибули до Ноттінггему й були розміщені в таборі «Грінвуд ровд камп» у одному з міських лісопарків. Відтак прибули другим транспортом до табору Едболтон-Вест Бріджфорт всіх було понад 250 осіб.

У 1948-му році в місті Едінбурзі-Шотландія на Йордан, було засновано суспільно-громадську установу — Союз Українців у Беликій Британії (СУБ), який охопив у своїй структурі, всі сектори для нашого еміграційного життя. І ніде правди діти, вся праця, усе життя, виходило з церкви, коло церкви й у церкві. Табори військовополонених мали своїх капелянів, котрі приїхали разом із ними з Ріміні-Італія як: отці А. Бабій, А. Маркевич, д-р В. Дзьоба й другі.

В грудні місяці 1947-го року приїхав до Англії на візитацію і прибув до Ноттінггаму, Владика скитальців Кир Іван Бучко. Наш владика був гостем у місцевого англійського єпископа Кир Д-ра Елліса. З того часу, Владика Елліс дуже-дуже полюбив українців і то так, що віддав у безплатне користування католицькими церквами, а й більше, то дав до диспозиції дім при 25

Дербі ровд, зараз коло Катебри, де в цьому домі мешкали священики, як Парох Ноттінггамської Парафії о. М. Габак і другі священики як: оо. А. Маркевич, котрий обслуговував Лінкольшіре, д-р І. Музичка, котрий обслуговував Волфергамптон і округу, В. Паславський, котрий обслуговував Рочдейль і округу. Мешкали й у цьому домі священики, що виїхали до Канади, Америки чи Австралії, як о. Шевців, о. Музика й другі.

Прийшов відтак о. А. Гринах. Опісля були оо. С. Мигаль, П. Стецюк, Е. Гарабач, Й. Лещишин, митр. М. Матичак і С. Солтис. Парафію УАПЦ обслуговували отці Довгаль, Добровольський, С. Марзюк і Гусак. Релігійне життя, обох наших церков, було тісно пов'язане з організованим життям.

У тому часі, коли було засновано відділ СУБ, було засновано й Відділ-Організацію Українських Жінок у Ноттінггамі. Головами були пані О. Роснецька, Руденська, Пайтра, Чорна, В. Салюк, Г. Стасів, К. Бих, панна Г. Яечник, п. Н. Крива. Рівнож було засновано й комбатанську організацію бувших вояків-українців. Відділ у Ноттінггамі. Першим головою був побратим Евстахій Загачевський, М. Захарчук, К. Роснецький, Д. Плешкан, Рудзік і другі.

В листопаді місяці 1950-го року, було засновано Відділ Спілки Української Молоді. Першими головами були М. Гутник, В. Чумак, П. Некига, А. Павлишин, Т. Данкович, І. Іванцюра, М. Кухта, М. Бучок, Р. Мороз, Е. Курляк, Р. Семак, Г. Головка.

Дім при 25 Дебрі ровд, Ноттінггам, був славним домом. У цьому домі було життя усієї громадської праці. Була там канцелярія Української Католицької Церкви. Були там і суспільно-громадські установи, як відділ СУБу, ОББу, ОУЖу, СУМу, спортові секції з тенісу, шахів, футболу. Також були в цьому домі й мистецькі гуртки, як чоловічий хор «Думка», а пізніше змінив назву, на чоловічий хор ім. М. Лисенка, диригент хору був О.Д.Пицко. Був створений і танцювальний гурток.

Від самого початку в Ноттінггамі були створені, як уже згадав, культурно-мистецькі гуртки: хорові, танцювальні, драматичні і літературні. Було читання творів наших великих, визначних письменників Т.Г.Шевченка. І.Франка, Л. Українки,

В. Стефаніка, та Г. Сковороди. Головним проматором був о. д-р А. Михальський. Брала участь Г. Хомин, К. Ренецький і О. Пицко. Були й М. Яечник. Г. Стасів, М. Королевич і з молодого покоління М. Кухта й другі. Був драмгурток, де душею був тоді Микола Бойчук. Ставив драмгурток «Вертеп», «Свят-Миколаївський вечір», «Брат на брата». Мистецькими керівниками були Галаван, Т. Данкович, Ф. Гула і Ф. Стасів. Мистцем у деклямуванню був Ю. Яремченко, потім — його син Євген Яремченко.

У 1949 році було вокальне тріо сестер Дубляниць, Маркіяна 1-й сопран, Ліда 2-й сопран і Дарія сріблестий альт. Співали вони чудово. Мали прегарний успіх у своїх виступах по наших громадах. Не можна обминути ще один момент, це сестри Ільницькі — Галина й Ольга, та Тамара Гриневич, які своїми ніжними голосочками чарували слухачів. Пізніше в 1973-м році, було тріо сестер Яечник — Галина, Слава й Оксана «Жайворонки». Був і при СУМі співочий гурток «Чайка», керівник О. Пицко. Була і струнна оркестра й мішаний хор під проводом М. Скаліша при СУМі.

Ноттінггамська громада на початках була в критичному положенню, позичала приміщення для імпрез, на загальні збори, академії і школи і т.п. Громада прийшла до висновку, що треба власної домовки, щоб була церква й при церкві заля із кімнатами. Відтак купили дім на 30 Бентік ровд і зараз по сусідству купили другий. Злучили обидва дома до купи, прибудували прибудівку-зал та школу. Зараз зложено Товариський клуб — це фінансова база. Товариський клуб провадивсь добрими людьми — голови Б. Піддубрівний, Голота, І. Ткачук, Бих і другі, як довголітній книговод І. Захарко.

### **Школа українства в Ноттінггамі**

Поселившись у чужій країні, відірвані від рідного материка, всі ми починали життя на свій лад. Закладаючи власні родини почали думати й поважно застановлялись над створенням таких обставин, у яких ми самі й наші діти могли б себе почувати, як окрема спільнота, з відмінною духовністю, релігією, традиціями, культурою і мовою, але й рівночасно могли б інтегруватися у життя країни нашого поселення.

Відділ СУБу зайнявся організуванням



суботньої школи. З признанням треба ствердити, що великим допоміжним чинником у веденні й розвитку школи були не тільки голови й управу відділу СУБу, а й Батьківський Комітет. Першим головою Батьківського Комітету був Баранецький та інші. Першим управителем школи був ще вчитель із України Д. Фещур. Відтак М. Білинський, Камінський, Г. Чеканський, М. Джус, Г. Хомин, П. Сенік, К. Скрипець, С. Мицко. Керівником дитячого садочку була пані Г. Білинська, пізніше були пані М. Гложик, Стахів, із молодого покоління Л.Кухта, Л. Гуль, М. Семак та інші. Перші

навчання були в католицькій школі св. Бернадети й других школах. Тепер навчання відбувається у сумівському домі при 30 Бентік ровд.

У 1980 році було покликано до життя дівочий хор «Червона рута». Мистецьким керівником був Остап Діонізій Пицко, а головою хору було обрано панну Лесю Захарко.

Тепер у Ноттінггамі під цю пору існують такі хори: чоловічий хор «Боян», диригентом хору є молодий і дуже здібний Мирослав Бучок. Та рівно жіночий хор «Заграва», хором керує пані Ірена Курдяк.



*Візитація Блаженнішого Митрополита Кардинала Йосифа Сліпого в Ноттінггамі, 25 травня 1975 року, Англія.*



*Візитація Блаженнішого Патріярха Йосифа в Ноттінггамі 23 травня 1975 року. Гратуляції Патріярха диригентові Остапові Д. Пицкові за чудове виконання нових композицій на концерті в честь візиту Патріярха.*

*Великодна Ревія створена молодим українським актором в честь весни, «Вітай Весно» в «Квінс Голл», Ноттінггам 1953 року.*



*Українська молодь вивчає українську мову. Закінчення шкільного 1975 року в Ноттінггамі, Англія.*





*Українська Католицька Церква Св. Покрови в Галіфакс, Англія.*



*Перше Святе Причастя в Храмі Св. Покрови в Галіфакс, Англія.*





*Процесійний похід в день відзначення 1000-ліття Хрещення України.*



*Панахида за упокій душ жертв голодомору, служать Всеч. о. митр. М. Матичак УКЦ і о. І. Водолазкі УАПЦ, а муровану таблицю відкрив Консер. МП Сер Доналд Томсон.*



# ВЕНЕСУЕЛА

Венесуела є країна, яка лежить в тропічній смузі Південної Америки, країна вічного літа, де ніколи нема зими. Країна гарна, з чудовими краєвидами; бо має урожайні рівнини з буйною рослинністю, навіть пралісами, має високі понад 5000 метрів покриті снігом гори, великі ріки, тепле Карібське море, великі природні багатства, як нафта, залізо, золото, діаманти, модерні міста з хмарочосами і т.д.

Існують дані, що українці мешкали у Венесуелі вже на початку XIX століття, за часів іспанського панування. У портовому місті Маракаїбо існував готель «Україна», який користувався особливим привілеєм, бо мав право екстериторіальності. В тому місті і досьгодні збереглася вілла «Україна», побудована в колоніальному стилі в 1930 році, яка була власністю українця Миколи Стибіцького з Києва. М. Стибіцький прибрав собі ім'я Мігель Роль і брав активну участь у визвольній боротьбі венесуельського народу проти іспанських колонізаторів, дослужившись до чину інженер-полковника.

До 1947 року у Венесуелі мешкали лише поодинокі особи українського походження, які перебували на службі північно-американських фірм, розташованих в цій країні. Українська національна група у Венесуелі утворилася, власне, після другої світової війни в 1947-50 роках. Тоді до країни прибуло понад три тисячі українців «переміщених осіб» з Німеччини чи Австрії. Велика більшість їх була втікачі після другої світової війни з підсоветської України. Кілька родин з емігрантів 20-их років, які після першої світової війни знайшли притулок, як політичні емігранти в Чехословаччині, котра в 1945 році також опинилася під советами. Серед ново-прибулих було чимало фахівців з високою освітою, ремісників, робітників і селян. Усі українці набули громадянство Венесуели.

Українці у Венесуелі працюють в індустрії, є також підприємці з власними торговельними закладами, є фермери та селяни найманої праці та інтелігенція — інженери, лікарі, професори середніх і вищих шкіл. У Венесуелі перебували, аж до своєї смерти в 1952 році, відомий корифей

мистецтва Василь Кричевський, також скульптор Федір Ємець, балетмейстер П. Горський, маляр Бельський і дотепер перебуває в Каракасі відома малярка оригінального українського стилю Галина Мазепа-Коваль.

Більшість українців мешкає в столиці Венесуели — Каракасі, де дві вулиці дістали назву «Україна», решта — в містах Валенсія, Маракай, Маракаїбо і інших.

Вже в 1949 році була зорганізована «Українська Громада у Венесуелі» з пізнішою читальнею «Просвіта» і філіями у Валенсії і Баркісімето. В тому ж 1949 українська громада закупила землю і власними силами збудувала невеликий «Український Народний Дім» в Каракасі, в дільниці Катія-Алта Віста.

Рівночасно, зразу після приїзду до Венесуели, українці в першу чергу розпочали старання про організацію свого церковно-релігійного життя. Вже в січні 1949 відбулася перша Служба Божа Української Автокефальної Православної Церкви, яку відправив молодий український священник Петро Ковальчук в приватному помешкані в Каракасі. Потім було дозволено відправляти Службу Божу в приміщенні венесуельської церкви в Каракасі.

В 1952 році православні українці взяли власними силами і коштами за будову своєї церкви. Це було біля Українського Народного Дому. За рік вона вже була закінчена. З 1955-65 відправляв український священник, присланий з Англії. В 1967 році був висвячений і став священником українець з Каракасу о. Леонід Лотоцький, який пізніше дістав сан Протопресвітера-Митрата. Він є настоятелем Собору УАПЦ Святої Покрови і досьгодні. Також у Венесуелі була збудована УАПЦ Св. Володимира і Український Народний Дім, в Баркісімето — УАПЦ Св. Сергія.

Українська Католицька Церква у Венесуелі була організована ще в 1948 році. Українські католики одержали від венесуельського церковного правління для користування невелику, але гарну церкву в центрі Каракасу, на горі з ботанічним парком «Калварії». Її настоятелем став о. декан др. Павло Хрущ і був ним аж до своєї

смерти до 1973 року. Після коротко відправляли два українські католицькі священники з Риму, які були єпископами. Від 1975 року настоятелем церкви є син покійного о. д-ра П. Хруща, о. Зеновій Хрущ. В лютому 1986, комуністичні вандали цілковито зруйнували внутрішнє устаткування церкви, так, що від того часу вона зовсім не надається до вжитку. Українці-католики отримали до вживання одне приміщення при венесуельській католицькій церкві Святого Йосипа Авіли.

Одночасно, зразу після прибуття українців до Венесуели були організовані «Об'єднання Українських Жінок Венесуели» (засноване в 1949 році), спортове товариство «Чорноморець» (1949 р.), Український хор (1949 р.), Український театр (1950 р.), «Пласт» (1951 р.), Українська танцювальна група (1953 р.), «Українська Молодь Венесуели» (1955 р.), Спілка Української Молоді (1955 р.), Українська суботня школа (1955 р.), Українські радіопередачі (1951-59 рр.). Пізніше почав діяти «Комітет за визволення України» (заснований 1970 р.). Цей комітет осягнув великого позитивного відгуку про українську справу у венесуельській пресі. При участі українського і венесуельського громадянства влаштовував щорічно відзначення річниць проголошення самостійності і соборності України в 1918-19 роках, святочні Служби Божі і молебні у венесуельському головному Катедральному Храмі з покладанням вінків зі стрічками в національних кольорах до підніжжя статуї венесуельського освободителя Симона Болівара на головній площі Каракасу, що супроводжувалося українським гімном, виконаним столичною оркестрою. В 1975 р. був заснований український танцювальний ансамбль «Барвінок», який у 80-тих та 90-тих роках відзначився великою патріотичною активністю, приймаючи участь в міжнародних фестивалях танків та осягаючи часто призові місця, яскравого успіху для розголосу краси українського фольклору серед не українців. Українці у Венесуелі гідно і урочисто відзначили в 1988 році 1000-ліття Християнства на Україні. Були відправлені Служби Божі в обох церквах і також в головному венесуельському Катедральному Храмі за участю, крім українців, цивільних і



*Святкування незалежності і соборності України в 1918-19 роках. Кладення вінка у стіп статуї освободителя Венесуели С. Болівара українською колонією. У 1970 р. площа С. Болівара, Каракас, Венесуела.*

церковних властей. Відбулося традиційне вшанування квітами пам'яті освободителя Венесуели С. Болівара на головній площі, влаштовано святочні зібрання з відповідними промовами і доповідями, мистецькою програмою і концертом, дружнім бенкетом всієї української спільноти Венесуели.

Організоване життя українців у Венесуелі було налагоджене і розвивалося досить позитивно, дякуючи патріотизмові, працьовитості і наполегливості цієї невеликої групи українців-патріотів.

На 1993-й рік кількість українців у Венесуелі — було біля тисячі осіб. Українці і далі стараються бути корисними для



української справи, підтримуючи почини українців світу датками, скерованими в першій мірі до нашої дорогої, вже звільненої Батьківщини, для її розвитку. І також тут і далі велика більшість добре володіє своєю рідною українською мовою, передавши цей скарб і своїм дітям. І так

тут, друге, третє, а то і четверте покоління, народжене на чужині, знає українську мову, знає про своє українське походження, про свою справжню Батьківщину — Україну і головне, в колі своєму і чужому-прибраному, зберігає українську духовність.



*Столична оркестра грає Український Національний Гимн під час святкування незалежності і соборності України українською колонією. 1983 рік, площа С. Болівара, Каракас, Венесуела.*



*Візит Патріарха Української Католицької Церкви Кардинала Йосифа Сліпого до Венесуели у 1968 році, Кардинал з отцем деканом д-ром. Павлом Хрущем серед парафіян біля церкви, Каракас, Венесуела.*



*Український танцювальний ансамбль «Барвінок». Виступ на «Міжнародному фестивалі національних танців» в 1986 році, Каракас, Венесуела.*





*Святкування незалежності і соборності України. Покладення вінка українською колонією у стіп статуї визволителя Венесуели С. Болівара, на площі Болівара 1979 року, Каракас, Венесуела.*

## ГОЛЛАНДІЯ

Перші українці в Голландії з'явилися у XVII-XVIII ст. Це були студенти місцевих університетів. Перед 1914 р. прибули невеличкі групи заробітчан зі Західної України. Переважна більшість українців приїхала у країну після другої світової війни з таборів переміщених осіб. На початку 90-х років українська етнічна група нараховувала близько тисячі осіб, які проживали переважно у провінції Оверсесель, Амстердамі, Утрехті та інших місцевостях.

Суспільно-політичне та культурне життя українців досить насичене, незважаючи на

їх нечисленність. В 1948 р. створено Об'єднання українців у Голландії. Діє клуб «Україна». У Західній Європі добре відомий «Візантійський хор», керований професором університету в Утрехті Мирославом Антоновичем в 1951 р. У 1976 р. з нагоди 25-річчя від часу заснування колективу, королева Нідерландів відзначила його керівника орденом династії Оранських-Нассау. При Тілбургському університеті діє катедра українознавства. У Роттердамі поховано видатного провідника українського визвольного руху Євгена Коновальця.





### Могила Євгена Коновальця в Роттердамі

Полковник Євген Коновалець народився 14 червня 1891 року в родині вчителя в селі Зашків Львівського повіту. Навчався у Львові, закінчив правничі студії Львівського університету. За студенських часів брав активну участь в організації «Просвіти», очолював українську студенську молодь, був членом Центрального Комітету Української Національної Демократичної Партії. Служив в австрійській армії. Полковник армії Української Національної Республіки, організатор у 1917-му році Куреня Січових Стрільців у Києві, розбудував і очолив полк Січових Стрільців. Брав участь в обороні міста Києва в боях проти ген. Муравйова. Після упадку УНР опинився в польському полоні. Звільнившись з полону, Є. Коновалець влітку 1921 року повертається до Львова і організовує Українську Військову Організацію, якою керує. З 1922 р. знову на еміграції: Берлін, Женева, Рим. В цей час розгортає політичну діяльність, нав'язує політичні зв'язки з різними країнами світу, подорожує по Америці і Канаді. В 1929 році у Відні Українську Військову Організацію (УВО) переіменовано на Організацію Українських Націоналістів. Євгена Коновальця обрано головою ОУН. Він був здібним організатором і військовим, розсудливим політиком. Загинув від розриву бомби, кинutoї радянським комуністичним агентом, на вулиці голландської столиці Роттердам, 23 травня 1938 року. Там і похований.

## ДАНІЯ І СКАНДИНАВІЯ

Перші вихідці з України-Руси з'явилися на території сучасної Данії ще на початку XI ст. У 1067 р. дочка великого князя Київського Ярослава Мудрого, Єлізавета одружилася з данським королем Свейном і шанувалася в Данії. Родинні зв'язки з датською королівською сім'єю мали також князі Мстислав і Володимир Мономах.

Ще на початку XVIII ст. в місті Лександі (Швеція) було збудовано українську козацьку церкву, яка об'єднала навколо себе невеликий гурт козаків-утікачів з України до Швеції після Полтавської битви.

Поодинокі українці діставалися цієї північної країни перед першою світовою війною, тікали з більшовицьких концентраційних таборів у Карелії та на Соловках у 20-х і 30-х роках.

Після другої світової війни за ініціативою Швецького Червоного Хреста до Швеції було переселено українців з німецьких таборів і таборів для переміщених осіб. У їх згуртовані велика роль належала Валерянові Федорчуку. Він створив «Українську громаду» і став її першим головою. Українська громада займалася великою благодійницькою діяльністю і поза межами Швеції. Видавала часопис «Обіжчик УГ», опікувалася збереженням рідної мови та культури. Від 1954 р. громада видає кварталник «Скандинавські вісті». Нині її очолює Григорій Горинь. Значну роботу ведуть Українсько-швецьке товариство, Швецька культурна спілка, Українсько-швецьке культурне товариство.

З 1960 року влаштовуються літні табори для української молоді. В шведській опері тривалий час співав український співак Модест Менцинський, якого дуже любили та шанували шведи. Він був національним героєм Швеції. Коли М. Менцинський помер, то ховав його увесь Стокгольм. Українці дбайливо доглядають його могилу. Загалом у Швеції живе біля двох тисяч українців.

В Норвегії проживають понад 200 громадян українського походження. Мешкають здебільшого в Осло і в Бергені. У Фінляндії налічується понад 50 осіб, родоід яких ведеться з України.

В XIX ст. прибули перші українські

емігранти до Данії. Йдеться про групу дівчат з Галичини, що почали працювати на фільварках двох островів: Льолянд і Фадистер. Дівчата — польки і українки під зиму залишали Данію та верталися до своїх домів.

Два роки пізніше (1895 р.) з Галичини до Данії виїжджають знову дівчата і хлопці та працюють на плантаціях цукрових буряків. Декілька дівчат виходять заміж за датчан і не повертаються додому.

Під час першої світової війни до Данії майже не прибували заробітчани з Галичини. Лише в кінці війни з табору переселенців з австрійського міста Гмюнд до Данії прибули українські дівчата, з яких 8 вступили до Згромадження сестер св. Йосафата. Останні з них померли в 60-х роках і багато причинилися до українського життя в Данії.

Після упадку Австро-Угорської імперії західноукраїнські землі ввійшли до складу Польщі. Українська група у Данії опинилася під сильним політичним тиском поляків, які в цій країні вже 1919 р. відкрили своє дипломатичне представництво, школи, запровадили священиків. Українська мова легко зникає, завмирають звичаї. Урядовці посольства намовляють людей зрікатися свого походження, своєї віри...

Скарги наших земляків у Данії на шовіністично наставлених поляків дійшла до відома Олени Кісілевської, сенаторки Польського Сейму. Вона двічі приїжджала до Данії, щоб ознайомитись з становищем наших людей. На жаль, данський уряд не старався вийти назустріч українцям, вдаючи, що це внутрішня справа Польщі.

Друга світова війна причинилася до великих змін у житті українців у Данії. Деякі з них включилися до данських підпільних протифашистських організацій. Німці привезли до Данії велике число українців з Східної України, що змушені були важко працювати.

Як згадано, чимало наших людей брали активну участь у данському підпіллі. Марія Литвин-Єнсен з чоловіком перевозили жидів з Данії до Швеції, переховували різних втікачів. Петро Іванко, між іншим, тісно був зв'язаний з підпіллям Норвегії,





*Високої мистецької вартости Плащаниця, яку подарував Гетьман Іван Мазепа (1687-1709) до Собору Господнього Гробу в Єрусалимі.*

англійськими та французькими відділами. Степан Скаб переховував протягом двох років американського і англійського летунів, яких збили німецькі зенітки. Він отримав спеціальні грамоти-подяки з боку американського і англійського урядів. Від грошової нагороди наш земляк відмовився.

Після війни українцям в Данії було нелегко, примусова репатріація до Советського Союзу, різні звинувачення, не визнання національної приналежності... Все ж таки в кінці 1945 р. в Данії було ще коло 1500 українців. Згодом багато наших людей виїхало до США, Канади, Австралії. На радість українців-католиків у кінці 1945 р. до Копенгагену прибув о. Ван де Малле, який вивчив українську мову й прийняв наш церковний обряд. Вперше на радість нашим людям тут відправлено першу Службу Божу в нашому обряді. Отець ще декілька разів приїжджав до Данії та служив Богослужби.

Навесні 1946 р. до Данії прибув о. Михайло Сивенький. Того ж самого року українців у Данії відвідав Архипастир скитальців Владика Іван Бучко. Почався новий етап у житті наших людей. Отця Михайла

відвідували українці обох віровизнань. Був він дійсним їхнім духовним батьком, радником і захисником. Отець Михайло помер 8 лютого 1953 року. На його місце на короткий час Архiepіскоп Іван Бучко назначив о. Максима Коляті. Після нього до Данії приїхали о. д-р Мирослав Марусин з Риму, о. Данило Дзвоник з Бельгії, о. Іван Леськович, о. Діонізій Копчанський, о. Микола Іванців і о. Йосиф Казанова-і-Марторель з Німеччини та о. д-р Іреней Назарко з Риму. Від УАПЦ приїздив о. Григорій Матвієнко з Німеччини та о. Хуторний з Лондону...

Українську громаду в Данії засновано навесні 1946 року. Головою її став професор філософії Данського університету в Копенгагені д-р Григорій Маланчук, він був науковцем світового масштабу. У 1961 році на його місце прийшов політичний емігрант з Польщі Петро-Кузьма Балицький, який очолює українську громаду досі. Нав'язати контакти з нашими людьми в Данії, заохотити їх до організованого національного життя — було головним завданням Петра-Кузьми Балицького.

Мимо зменшення громади і громадської активності в 60-80 роках, наші люди в Данії брали живу участь у організації демонстрації проти комунізму, обороні прав людини, участі в Союзі Європейської Свободи, який очолював данський парламентарист і приятель українців Бьорн Улле Крафт. Наша громада також була співучасником демонстрації анти-більшевицького блоку народів у Копенгагені...

Членів громади дуже зменшилося, сьогодні їх біля 500 осіб. Тому представники українців Данії прилучилися до ювілейного комітету 1000-ліття Хрещення України, наших земляків у Швеції та спільно з своїми братами з всієї Скандинавії гідно відзначили світлий ювілей, участь у якому взяв і духовний батько наших людей на цих

просторах — Високопреосвященніший Владика Платон Корниляк з Мюнхену.

Петро-Кузьма Балицький закінчив свою доповідь словами: «А що досі ніхто з українців не зробив якийсь спогад про нашу еміграцію в Данії, вважаю за доцільне зазначити, що ця згадка хай буде наріжним каменем Пам'ятника всім галичанам, русинам, рутенам, греко-католикам, православним, всім українцям, які себе всіляко називали (їх також), що жили на протязі століття, працювали і зложили своє страдальне життя на вільній королівській данській землі... Докладний родовід цих поселенців, для всіх тих, що будуть у майбутньому ними цікавитися, можна буде віднайти в архіві данської поліції, відділі реєстрації».



*Святкування роковин Т. Г. Шевченка в місті Мальме, Швеція. Президія свята: Г. Куць, А. Турцевич, П. К. Балицький, Г. Горинь.*





В 1980 році в Копенгагені відбувся світовий конгрес жіночих організацій світу. В конгресі брали участь українські жіночі організації Англії, Америки, Канади, Франції і Німеччини. Українська делегація влаштувала протест-голодівку перед посольством СРСР за звільнення з тюрем ув'язнених українських жінок в СРСР. Ця акція набрала досить широкого розголосу в пресі і на телебаченні в усьому світі.



Актив і провід українських організацій в скандинавських країнах: П. Федорчук, Г. Будяк, А. Сем'янів, Г. Горинь, А. Турцевич, Я. Пікулик, Б. Скубович, Б. Залуга, П. Сем'янів, Л. Пікулик, М. Радсико, Г. Кунь, П. К. Балицький, С. Чумак, П. Постоловський, В. Бремман.





В 50-ту річницю штучного голоду в Україні 1932-33 років, українці в столиці Данії — Копенгагені організували протест перед посольством СРСР. Участь в протесті, крім українців, взяли поляки, фіни, датчани. Протест був організований 20 травня 1983 року.



Протест перед посольством СРСР в столиці Данії — Копенгагені в 50-ту річницю штучного голоду в Україні у 1932-33 роках



Будинок українського генерального консульства Української Народної Республіки 1918-19 років в столиці Данії — Копенгагені. При вході стоїть голова української громади в Копенгагені Петро-Кузьма Балицький.



## **ЕСПАНІЯ**

В Еспанії мешкає всього 18 українських родин, які нараховують разом 150 осіб. Ця невеличка українська громада складається з представників двох поколінь.

Перші — це колишні члени Першої Української дивізії, які прибули до Еспанії в 1946 році з табору військовополонених, з метою навчання у Мадридському університеті. Друге покоління — їхні діти. Вони, в основному, також здобули університетську освіту і займають нині важливі посади у різних галузях господарчого та культурного життя Еспанії.

Серед організацій варто назвати

українсько-католицьке студентське товариство «Обнова». При ньому існує одноіменний хор, який час від часу збирає на свої концерти численну аудиторію. Українські пісні у виконанні «Обнови» іноді навіть транслюється по еспанському радію. Також діє українська громада.

Що стосується заходів, найпомітнішими були урочистості з нагоди 1000-ліття Хрещення України. Під час святкувань цього ювілею один із днів був проголошений Єпископською конференцією Днем молитви за волю української церкви і народу.

## ІТАЛІЯ І ВАТИКАН

У 1094-1095 роках на території сучасної Італії у Вероні поблизу містечка Сан-Полодієнза жила дочка київського князя Всеволода — Євираксія, яка була дружиною німецького імператора Генріха IX — правителя Священної Римської Імперії. Протягом XIV-XVIII ст. в університеті міста Падуя здобули освіту близько 600 українців. Серед них Станіслав Морозенко — козацький полковник, уславлений сподвижник гетьмана Богдана Хмельницького. В Болонському університеті в XV ст. навчався видатний вчений і просвітитель того часу з європейським ім'ям, перший з відомих вітчизняних докторів медицини Юрій Дрогобич-Котермак, що був родом з Дрогобича. В 1481-82 рр. він працював ректором цього авторитетного закладу. Ю. Дрогобич залишив багату творчу спадщину, серед якої — фундаментальна праця з астрології. Саме Ю. Дрогобичу належить частина видання першої української друкованої книги.

З кінця XVI до початку XIX ст. у Римі в

грецькій колегії навчалися десятки студентів з України. Серед них — Феофан Прокопович, видатний церковний і громадський діяч, письменник і вчений. В 1765-1774 рр. у Болонській музичній академії навчався видатний український композитор Максим Березовський, якого було обрано почесним членом Болонської філармонічної академії.

Під час першої світової війни в Італії перебувало в полоні понад 120 тисяч українців.

В 1919-20 роках була відкрита дипломатична місія Української Народної республіки в Італії, яку очолював професор Дмитро Антонович. Місія видавала газету «Голос України». Між двома світовими війнами в Італії працювали українські політичні і культурні діячі, зокрема Є. Коновалець, Є. Онацький, І. Токаржевський, М. Липовецька, І. Курах. В 1929 р. Митрополит Андрей Шептицький зафондував відділу Української Папської семінарії у Кастельгандольфо за Римом. З



*Собор Святої Софії і Український Католицький Університет у Римі.*





*Храм і Монастир Св. Сергія і Вакха, Мадонна де Монті, Рим, Італія.*

1933 року в Римі існувала невелика українська громада, головою якої до 1947 року був Є. Онацький, згодом — В. Федорчук. Після 1945 року в Італії опинилося понад 15 тисяч українців в таборі полонених в Ріміні з першої дивізії Української Національної Армії та невеликі групи українських біженців в таборах переміщених осіб. Ними опікувався Український Допомоговий Комітет в Римі, заснований з ініціативи архієпископа І. Бучка. В 1947 році військовополонені були перевезені до Англії. В Італії залишилася нечисленна громада, складена з духовних осіб у Римі і монастирі Гроттаферрата коло Торіна.

Для популяризації української справи серед італійців повстало в 1952 році Товариство італійсько-українське, на чолі якого був колишній амбасадор А. Джанніні та інші видатні італійці-приятелі України. З українського боку був дуже активним в товаристві В. Федорчук. Він також був керівником українського щоденного радіомовлення, яке в 1951 році відкрила державна італійська, закордонна радіослужба. В 1954 році почав видаватися журнал італійською мовою «Україна».

Хоч представництво Греко-Католицької Церкви мало свої представництва в Римі

через довгі роки, ще в 1573 році було відкрито Греко-Католицьку колегію для виховання богословів, де найпершими побували І. Морохович та Й. Рутський. Нова доба набрала жвавої діяльності в Римі після звільнення Митрополита Йосифа Сліпого з заслання та номінація його Кардиналом. Крім давніх установ постали нові установи і будинки, монастирі Сестер Службенець у 1947 році і Василіянок в 1953 році, збудовано в 1964 р. монастир Студійного уставу, храм Св. Софії й комплекс Українського Католицького Університету в 1964-69 роках. Ватиканські архіви зберігають багато стародавніх документів, архівів по відношенні до України, особливо до відносин Української Греко-Католицької Церкви. У Ватикані діють Патріархат Української Католицької церкви, Українська Папська Колегія Святого Йосафата. При церкві святих Сергія і Вакха функціонує український музей, який має народні художні вироби, картини, ікони, старовинні карти України. В Неаполі існує факультет української мови для італійців, котрі займаються українознавством. В 1989 р. в цьому місті відбулася установча конференція міжнародної асоціації українців з центром в Києві.



## Патріарх і Кардинал Йосиф Сліпий

Блаженніший Патріарх і Кардинал Йосиф Сліпий-Коберницький-Дичковський народився 17 лютого 1892 року в селі Заздрість Терехівлянського повіту в Галичині. Гімназію закінчив у Тернополі (1911 р.), згодом студіює у Львівській духовній семінарії, а від 1912 р. в Інсбруці, де й одержує ступінь доктора богослов'я в 1916 р. Святу Тайну Священства приймає 30 вересня 1917 р. з рук Слуги Божого Митрополита Андрея. Продовжує студії в Інсбруці і в Римі в Орієнтальному інституті, Анджеликум і Грегоріану. Стає габілітованим професором догматики. Від 1922 р. є професором догматики в Духовній семінарії у Львові, а від 1925 — її ректором. Був співзасновником Богословського наукового товариства, а згодом і його постійним головою. Львівську семінарію розвиває так, що вона від 1928 р. стає Богословською академією, а Блаженніший — її постійним ректором аж до свого ув'язнення.

Друга світова війна не перериває діяльності Патріарха. Серед важких обставин 22 грудня 1939 року під час

першої большевицької окупації Митрополит Андрей висвячує Блаженнішого на єпископа з правом наслідства. Після смерті Слуги Божого Митрополита Андрея, 1 листопада 1944 року, серед руїн Церкви і народу стає главою церкви-мучениці і духовним батьком народу.

11 квітня 1945 року арештований советськими властями за віру, засуджений в Києві на вісім років примусових робіт у сибірських таборах. В 1953 р. засуджений повторно на заслання. Третій раз засуджений в 1957 р. на сім років ув'язнення і каторжних робіт і четвертий раз в 1962 р. — на ув'язнення в Мордовії. Відбув 18 років ув'язнення, заслання, тюрем, каторжних робіт. Папа Іван XXIII в 1960 р. номінує Блаженнішого Йосифа Кардиналом.

9 листопада 1963 р. звільнений з каторги старанням Папи Івана XXIII. Бере участь у II Ватиканському Соборі. 15 лютого 1965 року Папа Павло VI номінує Блаженнішого Кардиналом. Впродовж 21 року на волі відвідує всі українські поселення в світі, об'єднує український єпископат в Синод



української церкви, в 1975 році приймає титул Києво-Галицького Патріарха в очікуванні на визнання його Папою, купляє монастир для монахів Студитів і збирає їх розсіяних по світі, освоює і будує Український Католицький Університет Св. Климентія з храмом Св. Софії, повертає власність храму свв. Сергія і Ваха з патріаршим двором для української церкви та засновує українську парафію, Духовну Семінарію Св. Софії в Римі, організує шість філій УКУ в різних краях, започатковує переклади літературних книг на українську мову. Верховний Архiepіскоп Кардинал Йосиф прийняв титул Києво-Галицького Патріарха.

7-го вересня 1984 року, далеко від України, від княжого міста Львова, на 93 році життя, перестало битися знеможене серце Патріарха Йосифа. Погас неустрашимий Пастир-Глава Української Помісної Церкви, який керував нею на волі і з каторги.

В четвер, 13-го вересня, відбувся похорон Глави нашої церкви, Патріарха, Кардинала, найвизначнішого українця нашого часу і зложення тлінних останків до крипти Собору Святої Софії з участю кардиналів, єпископів, священників і понад тисячу вірних з різних сторін світу.

Папа Іван Павло II молився в Соборі Св. Софії над труною Блаженнішого Йосифа. Віддаючи йому останню пошану, поцілував зі смутком руку і чоло, а промовляючи до українців у Вінніпегу (Канада), 16 вересня 1984 р., сказав: «Будучи з вами, не можу не згадати про великого мужа, ісповідника віри, Верховного Архiepіскопа й Кардинала Йосифа Сліпого, якого Господь покликав до вічності. Його смерть обгорнула нас усіх великою жалобою».

У похороні бл. пам. Патріарха і Кардинала Йосифа, 13-го вересня 1984 р., взяли участь 16 Кардиналів, 14 українських католицьких Владик, понад 100 священників і понад 2000



*Мозаїка в Соборі Св. Софії у Римі.*





*Фрагмент з величавого похорону св. пам. Отця Йосифа перед Собором Св. Софії, 1984, Рим, Італія.*

вірних з країн вільного світу. Під час похорону відчитано Послання Покійного Глави УКЦ, в якому він закликав вірних шанувати його наслідника Архієпископа Мирослава Любачівського. Владика Любачівський промовляв від імені українських Владик, о. митрат Бутринський — від імені священників, УАПЦ на доручення Блаженнішого Митрополита Мстислава репрезентував Владика Володимир. Тлінні

останки Отця Йосифа поховано в крипті Св. Софії в Римі. Про смерть Отця Йосифа поінформував світ «Голос Америки» на коротких хвилях приблизно 45-ма мовами.

В першу річницю проголошення самостійності України, 29-го серпня 1992 року, було перевезено тлінні останки Патріарха Йосифа з Риму до Львова, де спочиває він в крипті Св. Юра у Львові.



*Молебень з нагоди Тисячоліття. День молоді на площі Св. Софії у Римі - 1988.*





*Блаженніший Патріарх Кардинал Мирослав Любачівський.*



*Ієрархія Української Католицької Церкви в 1963 році під час Ватиканського Собору.  
Зліва сидять Владики: Володимир Маланчук, Асп., Іван Бучко, Митр. Максим Германюк,  
Блаженіший Отець Йосиф, Митр. Амвросій Сенишин, Асп. Гавриїл Букатко, Миколай Елко.  
Зліва стоять Владики: Андрій Сапеляк, Ярослав Габро, Йосиф Шондюк, Ніль Саварин,  
Ісидор Борецький, Андрій Роборецький, Стефан Коцішко, Платон Корниляк, Августин  
Горняк, Іван Прашко і Йоаким Сегеді.*

# КАНАДА

Перші українські емігранти до Канади почали приїжджати приблизно в 1890 році. Але офіційні дані підтверджують, що першими українськими емігрантами до Канади були Василь Єлиняк та Іван Пилипів. Вони приїхали туди у вересні 1891 року кораблем «Орегой». Спершу прибули до Монтреалю, пізніше поселилися в Альберті, поблизу Едмонтону. Більші групи українських емігрантів прибули до Канади між 1892-94 роками. Тоді канадський уряд широко рекламував і запрошував українців поселитися в Канаді, бо великі простори необробленої землі чекали робочих рук і добрих господарів, які могли б цю землю обробляти. В ті часи спеціальні агенти їздили по Галичині, Буковині і Закарпатті та пропонували дешеві квитки на кораблі, щоб тільки заохотити наших селян їхати до Канади.

Проповідували, що мовляв уряд Канади дає землю даром, тільки треба її обробляти, але насправді воно так не було. Канадський уряд давав землю на дуже вигідні сплати, бо вона в той час лежала облогом. Приблизні дані кажуть, що в 1891-1914 роках до Канади емігрувало 200 тисяч осіб. Українські емігранти почали селитися в провінціях Альберта, Саскачеван, Манітоба. На нових поселеннях зростали нові фермерські господарства, українці застосовували ці самі методи господарювання, що були у нас на Україні, будували такі самі хати, як були в дома, давали свої назви сіл і містечок, як наприклад Київ, Львів, Запоріжжя, Україна, Буковина, Теревовля і багато інших, які існують до сьогодні. Перші господарі в Канаді орали волами, сіяли руками, молотили ціпами, масло робили найпростішим способом, мололи муку жорнами, пряли, вишивали, ткали килими, будували церкви, школи. В той час Канада мала 200 мільйонів акрів необробленої землі. Такою була майже вся Західна Канада. Для кожного нового поселення уряд наділяв по 160 акрів землі. Зі сторони канадського уряду була допомога новоприбулим господарям, але ця

допомога була недостатня. Тоді були дуже тяжкі часи, щоб розпочати господарство, то треба було в багатьох випадках корчувати ліс, а в них не було засобів техніки, не було будівельного матеріалу, не було машин чи тракторів, все треба було робити примітивним способом. Це була тяжка праця від ночі до ночі, щоб забезпечити родини житлом і харчами.

Між першою і другою світовими війнами теж була велика хвиля української еміграції до Канади. Особливо так званої політичної еміграції, яку називали «Петлюрівською». Це вже були люди більш освічені, вояки української армії, урядовці, працівники посольств, хор Кошиця і багато інших, які були вихідцями з України по поваленні Української Народної Республіки. Була теж і заробітчанська еміграція, яка їхала із західних частин України просто на заробітки. Це знову збільшило число українців в Канаді.

Після другої світової війни прибула до Канади чисто політична еміграція числом біля 50 тисяч осіб. Це були біженці, які не повернулися на Україну після закінчення війни, бо поворотців на Україні більшовицький режим тоді карав, як зрадників Батьківщини, а тих, що поверталися, висилали просто в Сибір.

Сьогодні в Канаді українці є третьою найбільшою національною групою після англійців та французів, числом приблизно один мільйон. У Канаді можна знайти в кожній ділянці життя людей українського походження. Рой Романов у Саскачевані та Лаврентій Дікур в Альберті очолювали політичні партії в провінційних законодавчих органах. Рамон Гнатишин, родом з провінції Саскачеван, став генерал-губернатором Канади. В 1988 р. Івана Сопілку було призначено членом Верховного суду. Світову славу канадійському мистецтву принесли художник Василь Курилик, хореограф Василь Авраменко.

Однією з найбільш потужних громадсько-політичних організацій Канади є Конгрес Українців Канади, який об'єднує 30



українських політичних, громадських та культурних організацій, церков. Конгрес виступає від імені переважної більшості українців у цій країні, представляє їх у державних органах і засобах інформації. Його керівні органи розташовані у Вінніпезі. З'їзди конгресу, котрі проводяться раз на три роки, відіграють роль своєрідного українського канадійського парламенту. КУК має місцеві та провінційні управи. В Оттаві працює українське інформаційне бюро — орган КУКу.

Канадські українці відзначаються великою організованістю та суспільною активністю, високим рівнем національної самосвідомості. Це переконливо засвідчує значне число організацій та товариств різного спрямування, які проводять велику організаційну роботу. Серед них — Союз українців-самостійників, Союз Українок Канади, Союз Української Молоді Канади, Центральна українських католиків, Братство українських католиків, Ліга українських католицьких жінок, Українське католицьке юнацтво, Українське національне об'єднання, Ліга визволення України, Спілка Української Молоді, Пласт, Організація Демократичної Української Молоді. За межами КУКу діє товариство об'єднаних українських канадців — одне з найдавніших об'єднань українців в Канаді. Її центр знаходиться в Торонто. Також давню історію має Робітниче допомогове товариство з центром у Вінніпезі. Вихідців з Лемківщини об'єднало Товариство карпато-руських канадійців. Важливу роль у налагодженні життя українських емігрантів до Канади відіграли і відіграють Асоціація допомоги поселенцям, Товариство Святого Рафаїла в Канаді, Суспільна служба українців Канади, Канадсько-українська еміграційна служба. Поважною є діяльність Об'єднання українських професіоналів.

Цілком закономірно, що саме в Канаді знаходяться виконавчі структури Світового Конгресу Українців.

Викликає щире захоплення і повагу культурна праця канадських українців. В Канаді діє біля 150 танцювальних груп, у яких беруть участь майже 10 тисяч чоловік. Відомі Альбертське товариство народного танцю, Манітобська Рада українського мистецтва, Саскачеванська вища школа мистецтва та інші. Багату історію має

розвиток кадрового мистецтва, нині в Канаді налічується понад 150 діючих українських хорів, видається тематичний кварталний бюлетень «Резонанс». Відбуваються постановки українських опер. Розвивається образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво, існує розвинутий ринок українського образотворчого мистецтва, відбуваються численні ярмарки та виставки. Не перериваються давньо-українські традиції народних ремесел. витончено професійною є українсько-канадська література. Значний вплив на літературний процес справляють Об'єднання українських письменників «Слово», Об'єднання працівників літератури для дітей і молоді. В Торонто відбуваються регулярні трансляції українських телевізійних програм. У багатьох українських громадах Канади ведуться регулярні радіопередачі українською мовою. Є й українські студії звукозапису. Цілий ряд музеїв зберігають свою рідну культурну спадщину. Серед них — Село української культурної спадщини у Едмонтоні, Український музей Канади, Осередок української культури та освіти, Парк української писанки у Вегревілі, Український парк у Саскатуні, Український музей у Саскатуні та інші. Збудовані пам'ятники Тарасові Шевченкові в Палермо, Вінніпезі та Тіммінсі, Лесі Українці в Торонто та Саскатуні, Івану Франку у Вінніпезі та Василю Стефанику біля Едмонтону.

В канадських університетах діють потужні наукові центри. Університет Оттави має програми з української мови та літератури, які координуються українським навчальним комітетом. При ньому діють університет Св. Павла, Інститут східно-християнських наук ім. митрополита Андрея Шептицького, Українська католицька семінарія. При Юарлстанському університеті діє інститут слав'янських і східноєвропейських студій. Кафедру українознавства має найбільший у Канаді університет в Торонто. В місті діє також інститут Св. Володимира. Український навчальний комітет плідно працює у Йоркському університеті. Різноманітні курси та програми українознавства пропонує студентам Університет Манітоби. У Вінніпезі працює Центр українсько-канадських студій при Колегії Св. Андрея.

Ціла низка наукових установ, де вивчається українська історія та культура, діє в Саскатуні — університет, інститут Петра Могили, інститут Митрополита Шептицького, університет Регіни. Катедра українського фольклору, етнографії та культури ім. Гуцулянка працює при університеті Альберти. При ньому діє Канадський інститут українських студій, методичний кабінет української мови, Центр українських історичних досліджень ім. Петра Яцика. Український центр

ресурсів і розвитку існує при коледжі Гранта Мек'ювана в Едмонтоні. В місті діє також інститут Св. Іоанна, культурний центр. Серед громадських фондаций найбільш плідно на науковій ниві працюють Наукове товариство ім. Тараса Шевченка, Українська вільна академія наук, Українсько-канадський дослідно-документаційний центр у Торонто, Канадська фундація українських студій.

В Канаді видається велика кількість українських періодичних видань.



*Такими рекламами заохочував канадський уряд українських емігрантів до Канади в 1896 році.*



*Одна з перших груп українських емігрантів, яка приїхала до Квібеку, Канада.*





*Група українських емігрантів з Буковини, 1896-й рік, Канада.*



*Родинне свято. Весілля новоприбулих українських емігрантів у Канаді.*



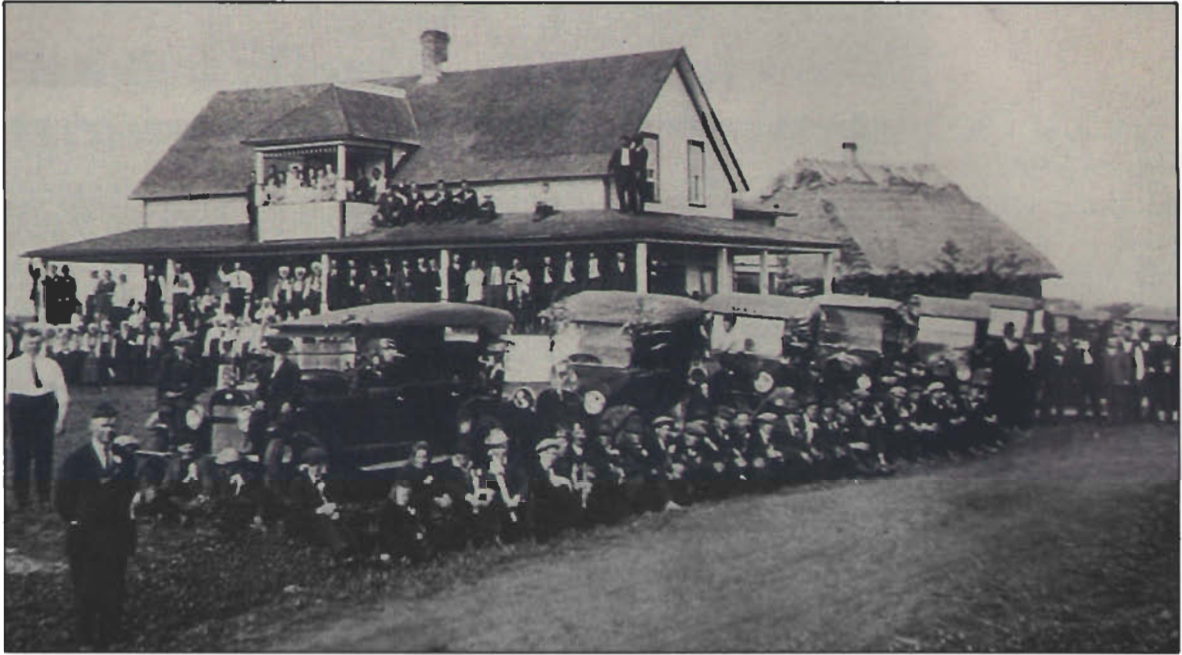


*Перші кроки. Оброблення запущеної землі українськими емігрантами в Канаді.*



*Такі хати будували наші поселенці, як тільки приїжджали до Канади.  
Хати в Смокі Ляйк, Альберта, Канада. Фото 1903 року.*





*Величаве весілля відбулося на фермерському господарстві українських поселенців в околиці Смокі Ляйк 1926 року, Альберта, Канада.*



*В перші тяжкі роки поселення нашої еміграції в Канаді. Українці із західних земель не покидали своїєї віри. В 1910 році Митрополит Андрей Шептицький відвідує Канаду. Митрополит Андрей відвідує монастир українських ОО. Редемитористів у Йорктоні, Саск, Канада. Фото 1910 року.*





*Українські вуглекопи в копальні вугілля в Брітїш Колумбїї в 1905 році, Канада. Тяжкою була праця вуглекопа. Заробіток складав біля 50 центів на день.*



*Українська торгівля мішаних товарів в Смокі Ляйк в 1919 році. Крамниця обслуговувала цілу колонію українських фермерів. В цей час в околицях Смокі Ляйк інших від українців не було, Альберта, Канада.*





*Українська книгарня для українських поселенців в Смокі Ляйк 1908 року, Альберта, Канада.*



*Перша Українська Православна Церква Св. Михаїла, збудована першими поселенцями 1897 року. Сьогодні церква зберігається як історична пам'ятка, Гордентон, Мінітоба, Канада.*





*Хата побудована першими піонерами з України в Ейр Ісланді, Альберта, Канада. Сьогодні зберігається як музей.*



*Хата українських піонерів в Тереволі, Манітоба, Канада.*





*Журавель-колодязь в українському селі, Альберта, Канада.*

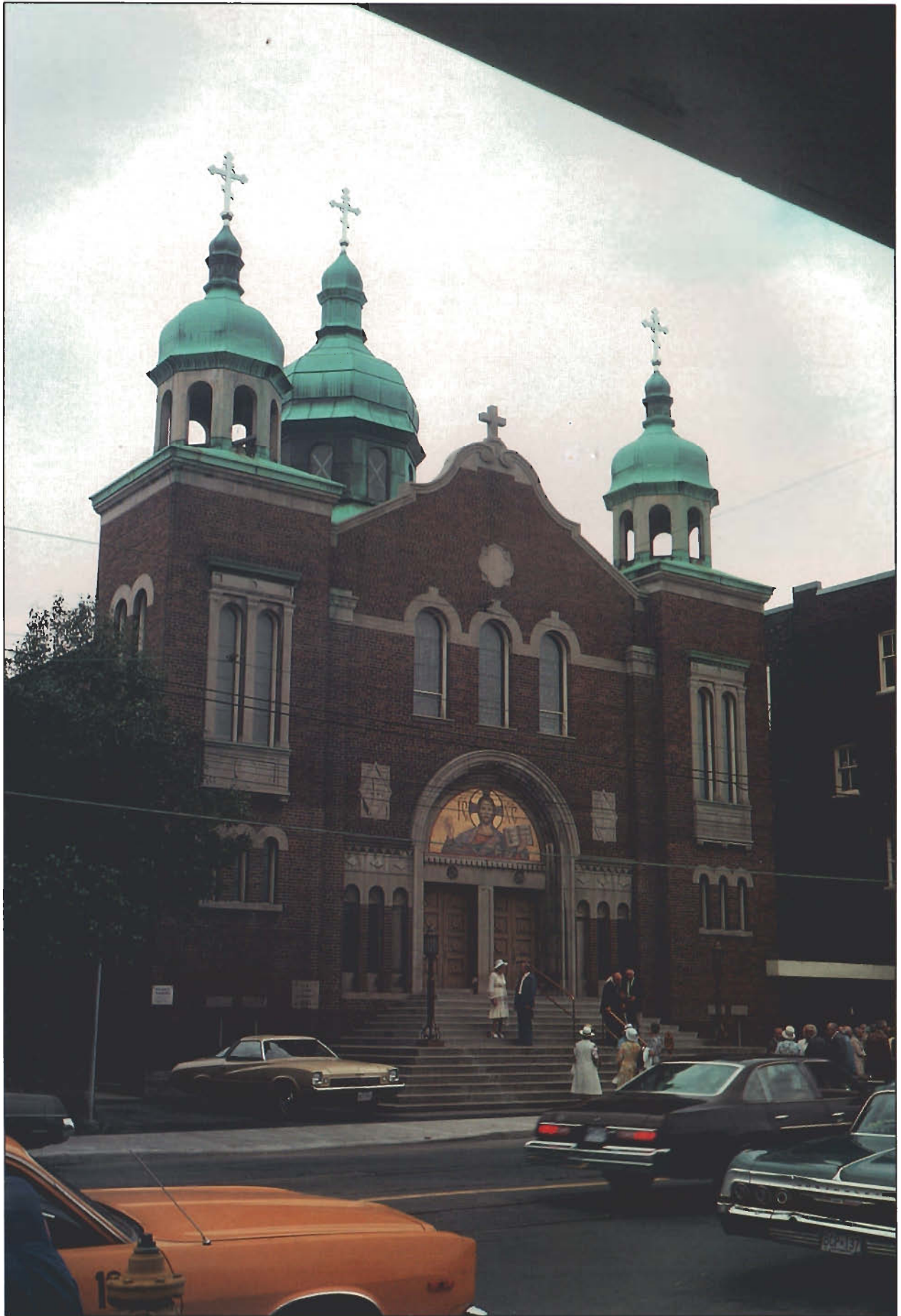


*Архиепископ Мстислав, архиепископ Михаїл, єпископ Геннадій і єпископ Володимир попереду похоронної процесії супроводять єпископа Платона на вічний спочинок, Торонто, 16 серпня 1951 року.*



*Осінню 1921 року вояки армії Української Народної Республіки, які перебували на території відновленої Польщі, вирушили в другий зимовий похід воювати проти комуністичних окупантів України. Біля містечка Базар на Волині 359 вояків армії УНР комуністи взяли в полон тому, що всі відмовились перейти на комуністичну сторону, над викопаною могилою всіх розстріляли. Щороку у катедрі Св. Володимира служиться панахида за душі героїв Базару. На цій фотографії перед катедрою після панахиди з прапорами стоять члени 5-ої станиці СБУВ. В першому ряду стоять зліва направо: генерал Олександр Кузьмінський, майор Захарій Шкурупій, полковник Микола Битинський, полковник Іван Липовецький і сотник Василь Мулевич. Праворуч з прапором стоїть поручник Іван Радкевич.*





*Собор Св. Володимира Української Греко-Православної Церкви в Торонто, Канада.*



*До сьогодні зберігається будинок, який побудували перші українці в Негрич Гілберт Плейнсі, Канада.*

*Пам'ятник першому українському емігрантові з Буковини — Василеві Загарови, Грендентон, Канада.*



*Господар везе сіно, околиця містечка Виста, Канада.*







*Придорожній напис коло церкви Св. Михаїла в Гордентоні, Манітоба, Канада.*

*Були і такі будови перших емігрантів до Канади. Ці дві пам'ятки зберігаються до сьогодні в провінції Манітоба, Канада.*

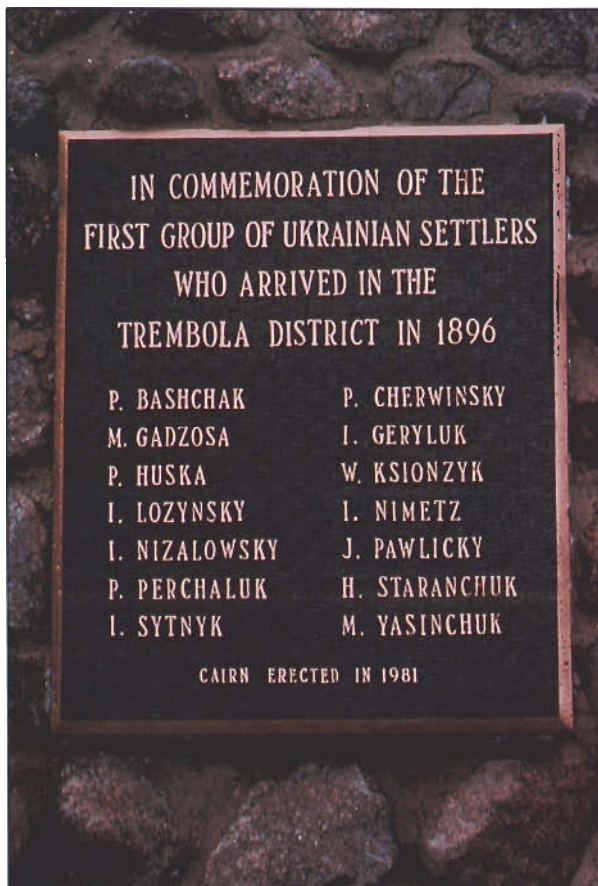
*Гречка на полях українських фермерів Шевчуків коло Теревовлі, Альберта, Канада.*







*Пам'ятник першим українським поселенцям у Елк Айленді, Альберта, Канада.*



*Таблиця на пам'ятникові першим українським поселенцям в Теребовлі, Канада.*



*Пам'ятник українським поселенцям в Чіпмані, Канада.*





*Ювілейний пам'ятник на честь 50-річчя поселення українських емігрантів в Канаді.*



*Український цвинтар перших поселенців в Гардентоні, Манітоба, Канада.*



## УКРАЇНСЬКІ ФЕСТИВАЛІ В КАНАДІ

На заході Канади славляться два фестивали — у Вегревілі і Давфіні. На фестивалі з'їжджаються різні мистецькі колективи не тільки з Канади, але з Америки та інших країн. Там з насолодою можна побачити українські танці, співи, спортивні змагання, посмакувати українських страв (вареники, голубці, борщ та всяке українське печиво). Приїхавши на фестиваль, ви не відчуєте, що ви на чужині, атмосфера і оточення такі як на Україні. Ви можете побачити теж традиційне українське весілля з короваєм і перепоем, ввечерю можна гарно забавитися на різних балах та танцях. Все це зберегли і продовжують зберігати, передають з роду в рід українські поселенці. Найбільшим днем на тих фестивалях є великий парад через ціле місто, під час якого можна побачити на чолі походу козаків, що їдуть

на конях, великі вози прикрашені на різні українські мотиви та традиції. Багато організацій і товариств беруть участь в тих походах. Все місто прибране на українські мотиви та національними кольорами. Поселенці цих міст теж вбираються в національні українські строї та радо запрошують приїжджих гостей до себе в гості. Це називається друга Україна за океаном. Багато людей приїжджають на ті фестивали з різних країн світу. Тут можна набути різні українські сувеніри, купити вишивки, тканини, вази і начиння з українськими візерунками. Більшість мешканців цих двох містечок становлять українці або їх нащадки. Водночас багато канадійців звикли до нашої традиції і теж нетерпляче чекають, щоб туди поїхати на фестиваль.



*Так рекламується фестиваль у Вегревілі та запрошуються гості до участі в ньому.*





*Найбільша писанка в світі стоїть у Вегревілі, Альберта, Канада.*



*Український ансамбль танцює в гуцульських костюмах, Вегревіл, Канада.*





*Українська Православна Церква у Вегревілі, Канада.*



*Український ансамбль «Шумка» виступає на фестивалі у Вегревілі, Альберта, Канада.*





Один з декорованих возів, які брали участь в параді фестивалю в Давфіні, Альберта, Канада.



Виставка українських сувенірів під час фестивалю в Давфіні, Альберта, Канада.





*Широко відомий танцювальний ансамбль «Шумка» з Едмонтону виступає з великим успіхом на фестивалі в Давфіні, Альберта, Канада.*



*Тисячі українських, канадійських та інших глядачів не хочуть відпустити зі сцени танцюристів на фестивалі в Давфіні, Альберта, Канада.*





*Вітання рушниками на фестивалі в Давфінні, Альберта, Канада.*



*Українська Католицька Церква Св. Воскресіння в Давфінні, Альберта, Канада.*





*Українська Православна Церква в Канорі, Саскачеван, Канада.*

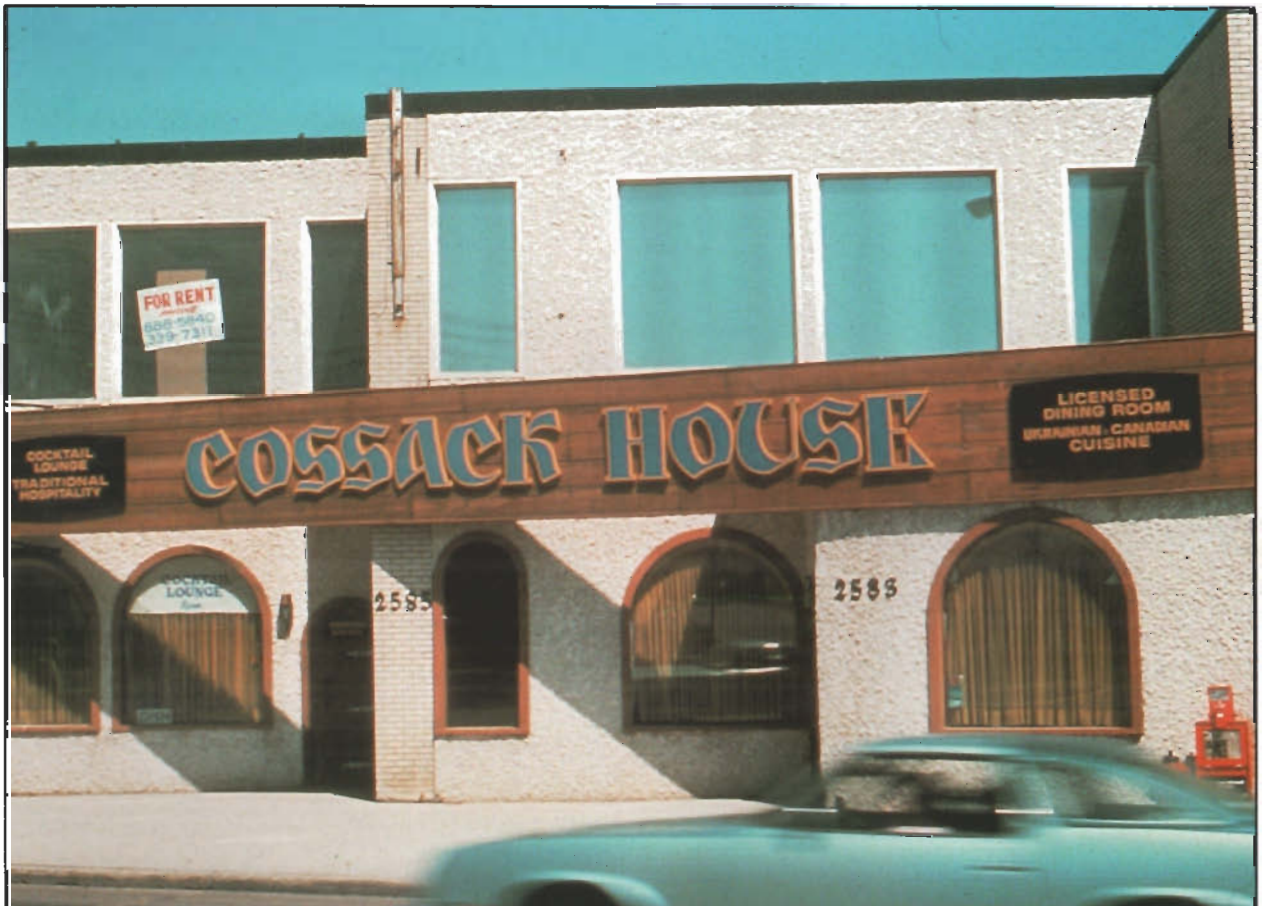


*Українська Католицька Церква на українській оселі в Парк Гімлі, Канада.*

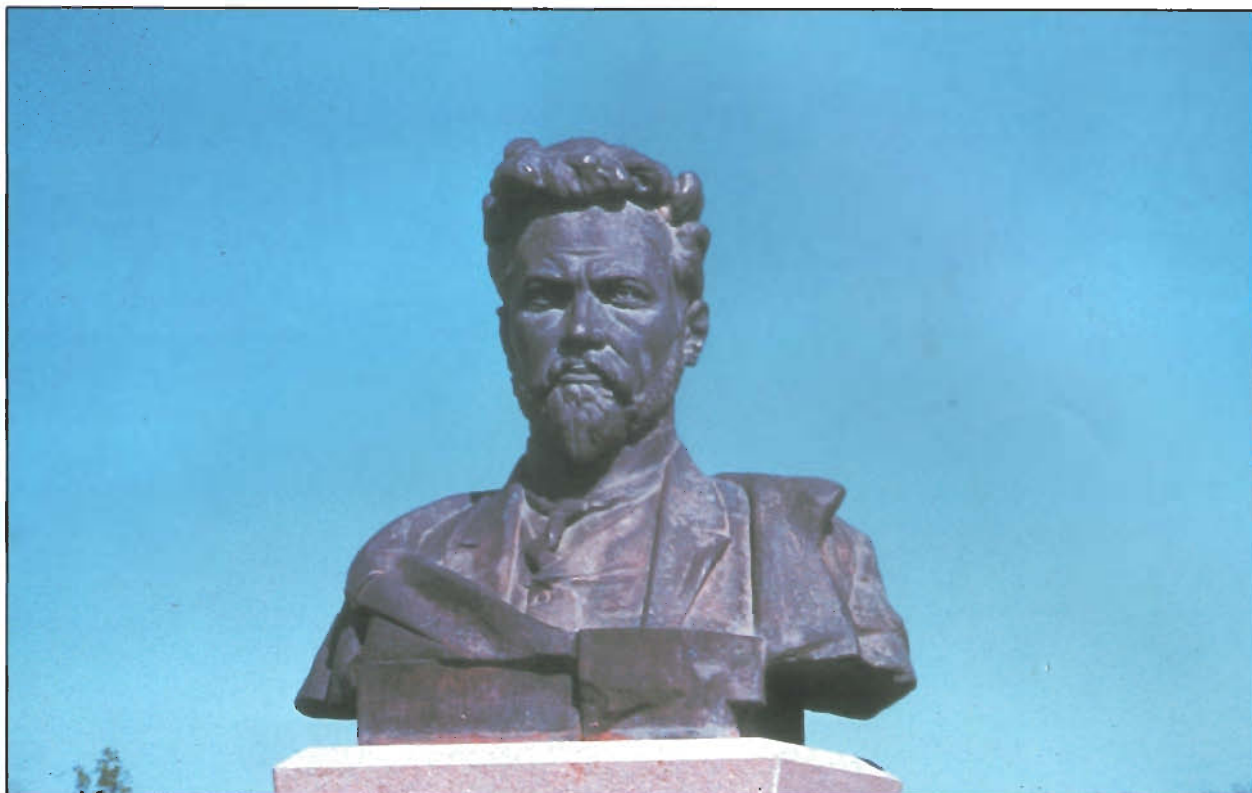




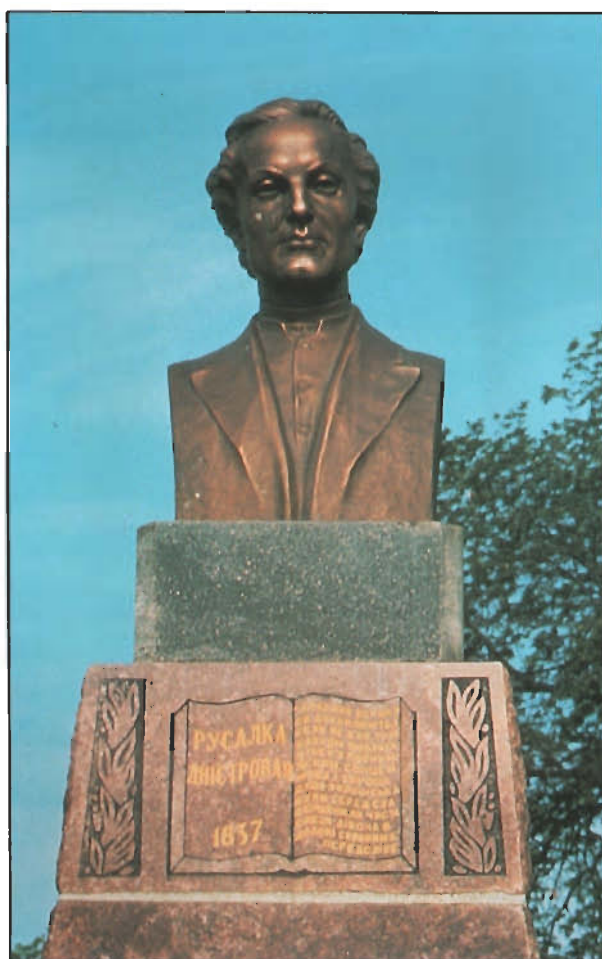
*Гостинне вітання, Конара, Саскачеван, Канада.*



*«Козак Гоус» українська гостинниця у Вінніпезі, Канада.*



*Пам'ятник Василю Стефанику на канадійській землі, Едмонтон.*



*Пам'ятник Маркіяну Шашкевичу у Вінніпезі.,*



*Пам'ятник першому українському священику в Канаді о. Нестору Дмитриву у Теревовлі, Манітоба. Отець Нестор Дмитрив — засновник Українського Народного Союзу, перший редактор-засновник часопису «Свобода», перший організатор українського організованого життя в Америці та Канаді.*





*Молебень біля Хреста Свободи відправляє Митрополит Максим Германюк з духовенством, Теревовля, Манітоба, Канада.*



*Пансіонат для старших людей ім. Івана Франка в Торонто, Канада.*



*Українська Православна Церква в Нордбатлфорді, Канада.*



*Український Православний Собор Різдва Пресвятої Богородиці в столиці Канади — Оттава.*





*Український Православний Митрополичий Собор Св. Тройці у Вінніпезі, Канада. Українська Православна Церква в Канаді з Митрополитом у Вінніпезі і чотири Єпископи мають майже триста парафій по цілій Канаді. При парафіях є українські школи, Православна семінарія, власні видавництва, книгарні, доми для старших та садочки для дітей.*



*Д-р Василь Федак, Митрополит Вінніпегу і всієї Канади Василій.*

## УКРАЇНСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА В КАНАДІ

*1993 року виповнилося 75 років Українській Греко-Православній Церкві в Канаді. Те 75-річчя в головніших датах і подіях представляється так:*

**1918.**

Липень, 18-19. 150 делегатів з трьох провінцій відбули з'їзд в Саскатуні, який постановив організувати «Українську Греко-Православну Церкву в Канаді».

**1919.**

Червень. Митрополит Платон, голова Автокефальної Церкви в Україні, визнав новозорганізовану Українську Греко-Православну Церкву в Канаді, як самостійну Українську Церкву.

**Листопад, 15.** В Саскатуні відкрито першу Богословську Семінарію для вишколення православних священників.

**Грудень, 10.** Митрополит Германос з Антіохійської Патріархії погодився бути духовним опікуном Української Греко-Православної Церкви в Канаді не порушуючи її самостійности.

**1920.**

Березень. Семен В. Савчук, Петро Самець і Дмитро Ф. Стратійчук висвячені в священники УГПЦ в Канаді Митрополитом Германосом в Ст. Пол. Міннесоті, США.

**1920-1922.**

Першим адміністратором УГПЦ в Канаді був о. д-р Микола Копачук.

**1922**

Червень, 18. Отець С. В. Савчук в Саскатуні відправив першу Літургію українською мовою.

**1924.**

Квітень. Засновано офіційний церковний орган «Православний вісник» під номінальною редакцією о. В. Кудрика.

**Липень, 17.** На Соборі в Йорктоні вибрано високопреосвященнішого Іоана Теодоровича, Архієпископа Української Православної Церкви в США, Єпископом Української Греко-Православної Церкви в Канаді. Він опікувався цією Церквою до 1947 року.

**1929**



Травень, 1. Українська Греко-Православна Церква в Канаді формально заінкорпорована Актом Канадського Уряду.

**1946**

Липень, 25-30. Дев'ятий Собор схвалив заснування Колегії Св. Андрея у Вінніпезі, як вищої Богословської школи. Офіційне відкриття Колегії відбулося у вересні 1946 року в будинку 259 по Чорч Авеню, Вінніпег.

**1947**

Листопад, 12-13. Надзвичайний Собор у Вінніпезі обрав Архiepіскопом Мстислава Скрипника Української Греко-Православної Церкви, який уступив 1950 року.

**1951**

Серпень, 8-9. Надзвичайний Собор у Вінніпезі обрав Митрополита Іларіона Первоієрархом Української Греко-Православної Церкви в Канаді з осідком у Вінніпезі та Архiepіскопа Михаїла з осідком в Торонто. З того часу УГПЦ в Канаді стала Митрополією.

**1951-1955.**

Головою Президії Консистерів був о. Митрат Єроним Грицина. Він упокоївся в Бозі 24 вересня 1965 року.

**1985**

Лютий, 2. Упокоївся в Бозі Первоієрарх Української Греко-Православної Церкви в Канаді Митрополит Андрей (Метюк).

Липень, 4-7. Сімнадцятий Собор Української Греко-Православної Церкви в Канаді. На Митрополічю Катедру УГПЦ в Канаді Собор обрав Архiepіскопа Василя (Федака), а на становище Голови Президії Консистерії обрано о. д-ра Степана Ярмуса.

**1986.**

Підготовчі святкування 1000-річчя Хрещення Руси-України відбулося в межах усіх трьох Єпархіял УГПЦ в Канаді та по інших центрах.

Спеціальним ювілейним проектом Катедри Св. Володимира в Торонто є побудова православного центру в оселі «Київ».

Громада Св. Володимира в Каері Алті, побудувала й освятила новий Храм.

В Саскатуні заходами Консистерії і Головного ювілейного комітету започатковано споруду пам'ятника Св. Володимиру Великому.

Головним проектом Консистерії Української Греко-Православної Церкви в Канаді і Фонду Св. Володимира є побудова українського православного центру в

Вінніпезі — будинку архіву-музею ім. Архiepісвітєра о. д-ра С. В. Савчука.

**1987.**

Консистерія Української Греко-Православної Церкви в Канаді на весняних нарадах, які відбулися в травні, схвалила ідею відвідати Первоієрархом нашої Церкви головніші центри православного Сходу, поінформувати їх про Українську Православну Церкву в Канаді й запросити їх на Всесвітні святкування православними українцями діаспори ювілею 1000-річчя Хрещення Руси-України. Ці святкування мали відбутися в Савт Бавнд Бруку, Н. Дж., США і в Торонто-Гамілтоні, Канада в липні й серпні 1988 року.

Інформативна подорож на православний Схід, з відвідинами центрів Православної церкви Греції в Афінах, Антіохійської Патріархії в Дамаску, Вселенської Патріархії в Константинополі, Єрусалимської Патріархії в Єрусалимі та Англіканської Церкви в Лондоні, відбулася в жовтні 1987 року. Вона була здійснена Блаженнішим Владикою Митрополитом Василієм і тодішнім Головою Президії Консистерії о. д-ром Степаном Ярмусем у супроводі Омеляна й Марлін Федаків. У Вселенській Патріархії були започатковані переговори про внормування відносин Української Православної Церкви в Канаді із згаданою Патріархією та іншими Церквами Православного світу.

**1988.**

Великі святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України в Святу Православну Віру. Початок святкувань — 5-7 серпня 1988 р. в Центрі Св. Андрея Первозванного в Савт Бавнд Бруку, США. В суботу, 6 серпня, Божественну Літургію у згаданому Центрі завершив гість з Вінніпегу Блаженніший Митрополит Василій, а всі інші святкування відбулися під проводом Блаженнішого Владики Митрополита Мстислава. На святкуваннях були Єпископи Православних Церков.

12-14 серпня святкування продовжувалися в Торонто-Гамілтоні, Канада. Вони відбулися під проводом Блаженнішого Владики Митрополита Василя з участю Єпископату Православної Церкви в США, УАПЦ на чужині та інших православних церквах. Привіти Вселенського Патріарха Дмитрія, від інших Православних Церков та державних

властей були поміщені у книзі програм святкувань.

**1989.**

14-20 березня. Друга подорож Блаженнішого Митрополита Василя і голови Президії Консисторії протопресвітера С. Ярмуса до Константинополя на переговори з Патріаршою Комісією міжцерковних стосунків. Засідання з комісією відбулося в суботу 18 березня. Голова Патріаршої комісії Митрополит Хризостом на початку розмов заявив, що питання канонічності Української Православної Церкви в Канаді не буде порушуватися, бо Вселенська Патріархія визнає цю церкву і її ієрархію канонічними. Патріарша Комісія обмежилася тільки до в'яснення запропонованих точок погодження, що їх опрацювала Комісія Міжцерковних Стосунків Української Православної Церкви в Канаді й запропонувала, як базу для нормалізування стосунків нашої церкви з Вселенською Патріархією та іншими православними церквами. Труднощів у цих розмовах не було. Положення нашої Церкви було висвітлене так, як воно представляється в канадській ситуації, і Патріарша Комісія погодилася з ним без будь-яких застережень. Звіт про зустріч і переговори Комісії з репрезентантами УПЦ в Канаді був переданий Святішому Патріархові Димитрію на розгляд й евентуальне благословення.

21-22 жовтня. Надзвичайний Собор Української Православної церкви в Канаді на рекомендацію Консисторії і з благословення Блаженнішого Митрополита Василя однодушно апробував номінацію Архимандрита Юрія (Каліщука) на єпископа Саскатуну й Вікарія середньої Єпархії. Його висвячення в сан Єпископа відбулося в неділю, 22 жовтня, в Катедрі Пресв. Тройці у Вінніпезі.

Резолюція відносно встановлення євхаристійного спілкування з Вселенською Патріархією. Надзвичайний собор слухав дві доповіді:

1. «Догматично-канонічний устрій Вселенської Православної Церкви» митрата Олега Кравченка;

2. «Українська Православна Церква в ХХ столітті й спроби зближення її з вселенською Патріархією» о.д-ра С. Ярмуса. В доповіді була подана формула

погодження з Патріархією, опрацьована нашою церквою, яку доповідач запропонував соборові для апробацій, як основу для дальших переговорів з Вселенською Патріархією. Надзвичайний собор цю формулу апробував.

**1990.**

Встановлення євхаристійного єднання з Вселенською Патріархією — нормалізація положення Української Православної Церкви в Канаді в системі світового Православ'я. Своім листом від 2 березня 1990, протокол 126, Святіший Патріарх Дмитрій запросив Митрополита Василя приїхати в Константинополь 1 або 8 квітня. Митрополит Василій у той час був недужий. Замість митрополита Патріарх Дмитрій погодився прийняти його післанців в особах єпископа Юрія і протопресвітера Степана Ярмуса. У Константинополі посланці Митрополита Василя були повідомлені, що в неділю, 1 квітня, їм треба стати до відслуження Божественної Літургії в Патріаршій катедрі Св. Георгія.

В присутності Патріарха Дмитра, Божественну Літургію завершував Митрополит Варфоломей (тепер Патріарх), три Митрополити, члени Священного Синоду і Владика Юрій. Початок Божественної Літургії був виконаний протопресвітером С. Ярмусем, при чому всі його виголоси і виголоси Владика Юрія були виконані в українській мові. На закінчення Божественної Літургії святіший Патріарх Дмитрій і Владика Юрій обмінялися офіційними листами.

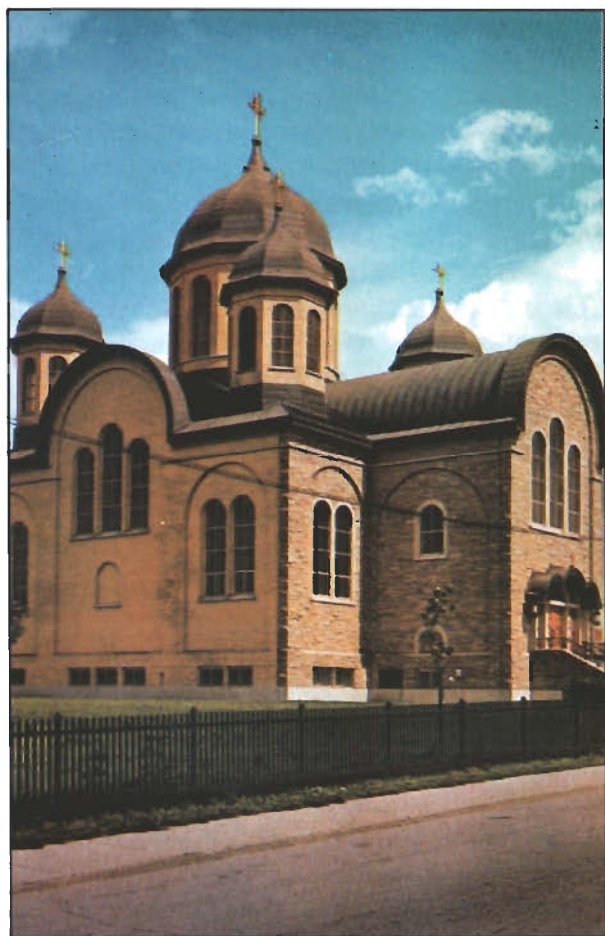
Так встановилося євхаристійне спілкування і вихід Української Православної Церкви в Канаді на офіційний форум Світового Православ'я — без будь-яких зобов'язань адміністративно-звітових, фінансових чи яких інших. Одиноким виразником духовного поєднання УПЦ в Канаді є те, що її Первоєрарх — тепер Блаженніший Митрополит Василій — зобов'язаний поминати ім'я Вселенського Патріарха тільки тоді, коли він звершує Божественну Літургію. Жоден інший Єпископ нашої церкви цим поминанням не обов'язаний.

Завдяки внормалізуванню положення Української Православної Церкви в Канаді в системі Православ'я, її ієрархія бере участь у Соборах Єпископів Вселенської Патріархії, виступає на форумі



Православних Єпископів Північної Америки і має свого представника на єкуменічній Православно Римо-католицькій консультації.

4-8 липня — XVIII Собор. Вісімнадцятий звичайний Собор Української Православної Церкви в Канаді — підготовлений перед соборною комісією під проводом о. прот. Василя Василіва — апробував усунення з назви Української Греко-Православної Церкви в Канаді, слово «Греко» й означив цю назву словами «Українська Православна Церква в Канаді». Далі, XVIII Собор затвердив встановлення євхаристійного спілкування УПЦ в Канаді з Вселенською Патріархією, яке було реально dokonane 1 квітня 1990 року, участю у звершенні Божественної Літургії в Патріаршому соборі Св. Георгія в Константинополі, Преосвященного Єпископа Юрія й протопресвітера Степана Ярмуса. Літургія була завершена в присутності святішого Патріарха Димитрія Митрополитом Варфоломеєм (тепер Патріарх Вселенський). Собор обрав нового голову Президія Консисторії в особі



*Собор Св. Софії Української Греко-Православної Церкви, Монреаль, Канада.*

прот. Василя Макаренка, а Єпископа Едмонтонського Івана підвищив до сану Архієпископа.

**1991.**

12 червня 1991 року на 78 році життя, упокоївся в Бозі професор, науковець і філософ д-р Юрій Мулик-Луцик. Він був довголітнім професором Колегії Св. Андрея, редактором «Вісника» та автором 6-томної «Історії Української Греко-Православної Церкви в Канаді», чотири томи якої вийшло друком у роках 1984, 1985, 1987 і 1989. Останні два томи залишилися в рукописах.

**1992.**

У днях 31 серпня і 2 вересня 1992 року у Константинополі відбувся перший Собор Єпископів Вселенської Патріархії з усього світу. Від Української Православної Церкви в Канаді в діяннях собору брали участь Блаженніший Василій і Архієпископ Іван. На Соборі був присутній голова Президії Консисторії — прот. Василь Макаренко.

**1993.**

Від 5 до 21 травня 1993 року, на запрошення голови Ради по справах релігії при Кабінеті Міністрів України, Блаженніший Митрополит Василій у супроводі Голови Президії Консисторії прот. Василя Макаренка, секретаря Президія о. прот. Олега Кравченка, декана Богословського факультету Колегії Св. Андрея о. митрата Тимофія Міненка й редактора «Вісника» о. д-ра Степана Ярмуса, відвідав Україну з метою ознайомлення з положенням Православної Церкви на рідній землі та її стосунками з іншими християнськими об'єднаннями в Україні.

2-4 липня 1993 року скликано Надзвичайний ювілейний Собор для відзначення 75-річчя Української Православної Церкви в Канаді. З нагоди цього Собору заплановано здвиг української православної молоді та Конвокацію Колегії Св. Андрея в Вінніпезі.

**Протопресвітер  
С. Ярмусь.**



*Митрополит Вінніпегу і всієї Канади Блаженніший Іларіон.*

*Митрополит Іларіон, світське ім'я Іван Огієнко народився в Брусиліві на Київщині. Професор Київського університету, мовознавець, славіст, історик церкви, знавець канонічного права. В 1919 — ректор Кам'янець-Подільського державного університету. Визначний науковець, автор багатьох наукових праць. Первоієрарх Української Греко-Православної Церкви в Канаді Митрополит Іларіон помер 29-го березня 1972 року. Спочиває на православному цвинтарі «Глен іден» у Вінніпезі, Канада.*



*Українська церква і цвинтар українських піонерів, який стоїть сьогодні пусткою в Лайм Крику, Онтаріо, Канада.*





*Будинок перших українських поселенців, родини Пилипових, стоїть до сьогодні, Онтаріо, Канада*



*Українська Католицька Церква Св. Кирила і Методія в Ст. Катарінесі, Онтаріо, Канада.*



*Українська Католицька Церква в Рунфарлі, Канада.*

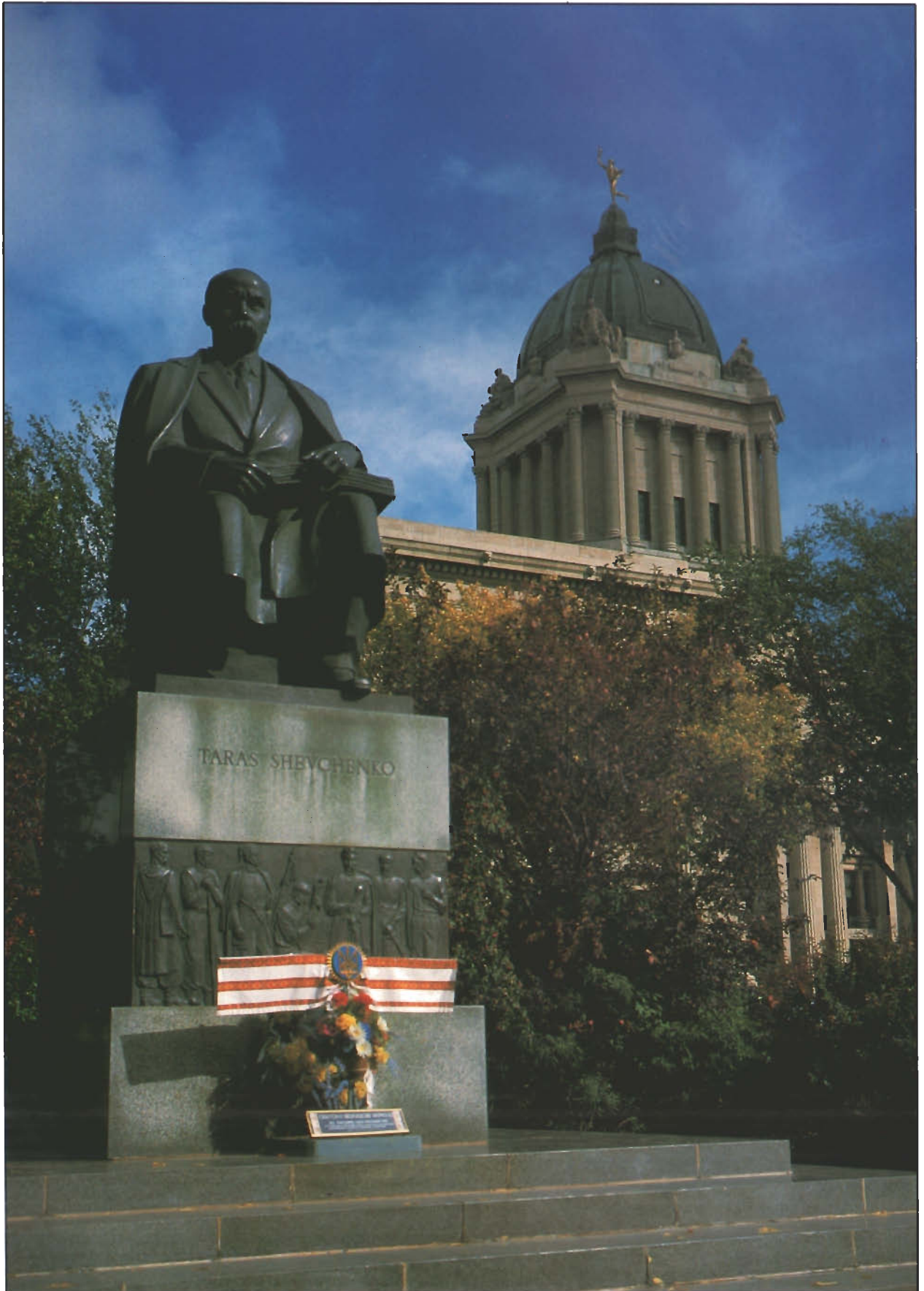


*Українська Православна Церква в Кенорі, Канада.*





*На канадській землі також ростуть чудові соняшники.*



*Пам'ятник Тарасові Шевченку біля парламенту Манітоби у Вінніпегу, Канада.*





*Цей пам'ятник споруджено на відзначення 50-ліття голоду-геноциду в Україні в 1932-33 роках і для увічнення пам'яті понад сімох мільйонів невинних жертв, планово створеного голодомору советським урядом у Москві. Пам'ятаючи цю велику трагедію, ми переконані, що цей нелюдяний вчинок ніколи не відійде в забуття. І це небувале страхіття ніколи не повториться в історії людства.*

І на оновленій землі  
Врага не буде, супостата,  
А буде син, і буде мати,  
І будуть люди на землі.

**Тарас Шевченко.**

*Відкрито 24 червня 1984 року. Вінніпезький відділ комітету українців Канади.*

## ПАМ'ЯТНИК ЖЕРТВАМ ГОЛОДОМОРУ

24 червня 1984 року дуже урочисто з масовою участю українців, їх гостей та друзів, відкрито у столиці Манітоби, місті Вінніпегу, пам'ятник жертвам голодомору України у 1932-33 роках.

Пам'ятник цей стоїть у найбільш достойному і репрезентативному місці — перед модерною будівлею Міської Ради Вінніпегу і майже напроти центрального в цьому місті Столітнього Комплексу, збудованого з розмахом та багатомільйонними коштами у сторіччя Канади 1967 року.

Лице пам'ятника по вулиці Мейн звернене до цього комплексу. Хто проходить чи переїжджатиме тією вулицею Вінніпегу, то обов'язково муситиме завважити на яасному тлі Міської Ради споруду з чорного мармуру, що має наче ікону велику бронзову плиту з матір'ю і дитиною біля неї. Плилу-скульптуру та увесь пам'ятник виготовив мистець Роман Коваль, співторець пам'ятника Тарасові Шевченкові біля Манітобського парламенту.

Пам'ятник жертвам голодомору є вже третім українським пам'ятником у Вінніпегу. Два інші — це пам'ятник Т. Шевченкові, автори — (Дараган і Коваль 1961 року) та багато старший пам'ятник о. Маркіянові Шашкевичу, довкола якого відкрито офіційно два роки тому Шашкевичів парк у ділянці першого поселення українців у Вінніпегу.

На пам'ятникові жертвам голодомору в Україні є відповідні написи, — в центрі українською мовою і по боках англійською та французькою мовами.

Пам'ятник жертвам голодомору окремо цікавий історією та ходом своєї побудови. Без будь-якого всегромадського

комітету та ангажування широких українських кіл, він головню зусиллями та заходами невеликого гурта справжніх ідейників з молодшого покоління, що з ініціативи Вінніпезького відділу комітету Українців Канади тоді під проводом П. Монастирського оформився ще влітку 1983 року для організації і переведення маніфестації у 50-річчя голодомору. Провів її імпазантно 9-го жовтня 1983 року, під час Конгресу КУК і не закінчивши на цьому своєї діяльності та в поклоні жертвам 1932-33 рр., добився включення історії голодомору у шкільне навчання Манітоби, а тепер відкрив пам'ятник і підготував видання відповідних підручників, що розповідатимуть про голодомор, для шкіл.

Члени цього комітету, молоді професіонали під проводом Григорія Дмитришина, провели власними заходами і зв'язками всі згадані справи в дійсність, зібрали без розголосу поважні початкові фонди на їх реалізацію і звернулися до українців Вінніпегу про фінансову підтримку лише тоді, коли для пам'ятника жертвам голодомору були полагоджені всі формальності, все було затверджене владою і до подробиць розплановане. Крім цього, цей же комітет скликав окремі інформативні громадські збори, на яких все було чітко і зразково подане до відома громади.

Місяць перед відкриттям пам'ятника обидва тижневики у Вінніпегу — «Поступ» і «Український голос» — містили довгі списки українців-жертводвців на будову пам'ятника. Кожний українець і кожна українка здавали і здають собі справу, чим буде на довгі-довгі роки цей пам'ятник, що його відкрито 24-го червня 1984 року.





*В сослуженні українського духовенства Соборну Архиєрейську панахиду відправляють Владика Василій (зліва) від Української Греко-Православної Церкви в Канаді і Владика Мирон Дацюк, ЧСВВ, (справа) від Української Католицької Церкви в Канаді.*



*Митрополити в сослуженні духовенства Українських Церков dokonують чину Панахиду і посвячення пам'ятника.*





*З нагоди відкриття і посвячення пам'ятника в Вінніпегу відбулася величава жалібна маніфестація.*



*На площі Вінніпезької міської ратуші принесено труну як символ загиблих українців під час голодомору у 1932-33 роки.*





*Українська Католицька Церква Св. Миколая, Вінніпег, Канада.*



*Український Католицький Собор Св. Володимира і Ольги, Вінніпег, Канада.*



*Церква Пресвятої Богородиці в Йорктоні, Канада. Перші українські емігранти почали селитися в околицях Йорктону в 1902 році, пізніше почали приїжджати ще декілька більших груп до Йорктону. В 1913 році українські монахи заснували Український католицький монастир, який існує до сьогодні.*



*Український Православний Собор Св. Покрови, збудований в 1925 році у Вінніпезі, Канада.*



## УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ ДОСЛІДЧИЙ І ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ЦЕНТР

У 1982 році група українських діячів заснувала при Інституті Св. Володимира в Торонто Комітет з дослідження голоду в Україні. В 1986 році Комітет змінив назву на Центр дослідження голоду в Україні, а в 1988 році оформився в Українсько-Канадський дослідчий і документаційний центр.

Українсько-канадський дослідчий і документаційний Центр діє за благословенням провів українських церков і під патроном Комітету Українців Канади та Світового Конгресу Вільних Українців.

Випродуковано фільм «Жнива розпачу» про великий голод в Україні 1932-33 рр. Фільм здобув на міжнародних фестивалях десять перших місць і п'ять золотих нагород. Мільйони глядачів бачили цей фільм на екранах телевізії Америки, Європи й Австралії.

Започатковано збирання матеріалів до другого фільму, темою якого є «Україна в другій світовій війні». Окремий підкомітет записує і фільмує інтерв'ю зі свідками подій другої світової війни в Україні та збирає документи. Фільм охоплюватиме такі теми:

1. Україна напередодні другої світової війни: голод, ежовщина, терор, пацифікація, ОУН, Закарпатська Україна.

2. Більшовицька окупація західних земель України.

3. Німецько-советська війна і німецька окупація, терор населення, участь українців у війні ( в рядах советської і німецької армій).

4. Боротьба українського народу проти окупантів — Українська Повстанська Армія.

5. Друга більшовицька окупація, виселення (акція Висла) та нищення українських церков.

6. Наслідки війни: еміграція, табори ДіПі, насильна репатріація і переселення.

Поява і розмір фільму залежатиме від фондів, які Українсько-канадський дослідчий і документаційний центр зможе

здобути. Центр спричинився до опублікування матеріалів про великий голод у 1932-33 роках:

— з британських архівів;

— італійського консульства в Харкові;

— німецького консульства в Києві.

Спільно з Канадським інститутом українських студій Центр видав бібліографічну публікацію проф. Ю. Луцького про винищення літераторів України в 1930-их роках. Підготовляється до друку довідник про архівні і фотофільмові матеріали пов'язані з великим голодом у 1932-33 роках.

В архівах зберігаються відписи державних документів, фотографії, часописи, листування, усні та фільмові записи інтерв'ю і 20 годин фільмової стрічки. Архівні матеріали можна поділити на дві частини:

1. Матеріали про великий голод у 1932-33 роках.

2. Матеріали про події другої світової війни в Україні.

Завдяки фінансовій допомозі онтарійського уряду, увесь архів буде невдовзі впорядкований, скаталогований і доступний для дальших студій та дослідів.

В плані є організувати і проводити семінари та конференції, інформувати українську громаду про те, як і що слід зберегти для історії. Перший семінар, 10 грудня 1988 року на тему: «Як записувати і фільмувати інтерв'ю зі свідками історичних подій».

На основі дотеперішньої інформації праці Центр планує оформити окремих інформаційний Відділ, який буде призначений задовільняти потреби шкіл, преси, державних і громадських установ. Цей відділ буде подавати інформації, випозичати фільми, прозорки та інші матеріали, влаштовувати семінари для вчителів і учнів та опрацьовуватиме навчальні матеріали з історії України й українців.

## ІНСТИТУТ ДОСЛІДІВ ВОЛИНИ

Товариство «Волинь» та Інститут дослідів Волині у Вінніпезі належать до тих наших суспільно-громадських клітин, які своєю цілеспрямованістю і працею виправдали доцільність свого існування. Їхня видавнича діяльність вказує на поважні досягнення не тільки в розумінні якості тем і кількості вартісних публікацій, а й тому, що видавнича діяльність провадилась в дуже убогих матеріальних обставинах.

Гурток волинян у Вінніпезі був заснований 1949 року. Після підготовчої праці той гурток дав основи для створення Інституту дослідів Волині 1951-го року. Ініціатором товариства був інженер Максим Бойко, а ідею створення інституту подав д-р Юрій Мулик-Луцик. У книгах «Літопис Волині» інформації показують, що товариство й інститут працювали в нерозривній єдності. У керівництво тих двох з'єднань, особливо у склад адміністративних та редакційних працівників, більшістю обиралися ті самі особи.

На початку (і тепер) багато праці виконувалося безплатно. Це дає підставу твердити, що жертвенність та витривалість були тією запорукою, що товариство і інститут не підупали, а навпаки — розвивались і збільшували видавничу діяльність, як одна спільнодіюча установа.

Початкові фінансові засоби ІДВ склалися тільки з грошових жертвувань. Збірки на видавничий фонд проводили товариства волинян в Канаді, США, Австралії, Німеччині, Англії та в інших країнах, де жили волиняни. Пізніші надходження були з продажу книжок. У минулих чотирьох декадах ІДВ одержував часткову фінансову допомогу з Фондації ім Т. Шевченка на видання кількатомової праці Митрополита Іларіона (професора І. Огієнка) «Етимологічно-семантичний словник української мови», якого кошт видання виноситиме біля 75 тисяч доларів.

1955 року ІДВ мав 34 члени — наукові співробітники, 37 членів — кореспондентів і 20 уповноважених співпрацівників у різних країнах еміграційних поселень волинян.

Наукове Товариство ім. Т. Шевченка в

Сарселі у Франції запросило ІДВ до співпраці в приготуваннях матеріалів до словникової Енциклопедії українознавства. Гасла «Волинь» опрацьовували: д-р Юрій Мулик-Луцик, інж. Арсен Шумовський, д-р К. Церкевич, д-р Сергій Кротюк, інж. Максим Бойко та інші члени.

У минулих декадах одночасно з виданням книг різних авторів було видано 15 томів «офіціозу» ІДВ — «Літопис Волині». Зміст тих літописів редактор Анатолій Кудрик класифікує так: історія Волині, визвольні війни нашого народу, Українська Повстанська Армія (УПА), причини до історії, німецька окупація, советська окупація, релігійне життя Волині, культура і побут Волині, література Волині (поезія, проза, історія літератури, бібліографія Волині), преса, філіателістика і нумізматики, спогади, біографії видатних волинян, молода Волинь, волиняни у світі і чужинці на Волині, волинські організації, документи й довідники, відозви, заклики і листування редакції.

У звітних репортажах, що подані в «Літописі Волині», видно, як декотрі члени Товариства «Волинь» та ІДВ у Вінніпезі вже майже сорок років виконують різні функції у тих осередках. Це свідчить, що в Товаристві і в Інституті є ентузіасти, які у суспільно-громадській діяльності не послуговуються егоцентризмом, передчасно не втікають в затишне сите хutorянське життя, а із високою свідомістю не шкодуючи своїх знань та із самопосвятою вже сорок років віддають свої зусилля на користь нашого народу — України.

На закінчення треба ствердити той факт, що коли товариство «Волинь» у Вінніпезі й Інститут Дослідів Волині проіснували сорок років і за ті роки згадані організації не розсварилися, що часто буває між нами, але проіснували у згоді і змогли за ті сорок років видати стільки корисних наукових праць, то найбільше це сталося завдяки невсипучій і мозольній праці довголітнього голови товариства «Волинь» панові інженерові Іллі Онуфрійчукові.





*Інститут Св. Володимира у Торонто. Тут також розміщені Українсько-канадський дослідно-документальний центр, бібліотека, студентський гуртожиток.*



*Інститут Св. Андрія у Вінніпезі, Канада. Інститут збудовано і утримується Українською Православною Церквою в Канаді, прилучено до Університету Манітоби. В інституті існує теологічний факультет, який готує священників для УПЦ Канади та інших країн, знаходиться гуртожиток для студентів і бібліотека, яка начисляє понад сорок тисяч книг.*



*Інститут Петра Могилы в Саскатуні, Канада. Інститут Петра Могилы заснований Українською Православною Церквою в 1916 році. Розміщений поблизу Саскатунського університету, має приміщення на 80 студентів, каплицю, бібліотеку, музей. З інституту Петра Могилы за час його існування вийшло багато високоосвічених людей, кілька членів парламенту, кілька сенаторів та багато професійних осіб — лікарів, урядовців, суддів, правників та інших, які сьогодні працюють на різних посадах у Канаді.*



*Пам'ятник полеглим героям за волю України на українському цвинтарі в Едмонтоні, Канада.*





*Собор Св. Володимира Української Православної Церкви у Віндсорі, Оттава, Канада.*



*Катедрa Св. Йосафата в Едмонтоні одна з найвеличніших наших церков. У 1938 році рішено її збудувати як пам'ятник з нагоди 950-річчя хрещення українського народу.*





*Пам'ятник Лесі Українці в Торонто, Канада. В році української жінки в метрополії української Канади, 19 жовтня 1975 році, в найкращому парку міста споруджено пам'ятник Лесі Українці.*



*Українська Католицька Церква Пресвятої Богородиці в Міссіссауга, Торонто, Канада.  
Церква збудована на честь Патріарха Йосифа Сліпого 1976 року.*



## УКРАЇНСЬКІ МОЛОДЕЧІ АНСАМБЛІ

Українські молодечі ансамблі діють від вересня 1985 року. В їх склад входять чоловічий, жіночий і мішаний хори, духовий оркестр, прапороносці і оркестр юних барабанщиків — разом біля 200 виконавців. Приблизно 90% з них молодь — дочки і сини національносвідомих, патріотичнозрілих громадян. Молодь інтелігентна, загально й музично-освічена, творча і суспільно успосіблена. Здебільшого це студенти, архітектори, учителі, інженери, викладачі музичних шкіл, бізнесмени, техніки, медсестри, кадети і т. п. Багато з них є членами молодечих організацій СУМу, Пласту, ОДУМу, УКЮ і інших.

Ансамблі очолює загальноансамблева адміністративна управа, головою якої є Оля Дзюбанівська, а секретарем інж. Володимир Мелех. Крім того, складові одиниці — хори, оркестри і т. д. — мають свої окремі управи. Нині головою чоловічого хору є інж. Григорій Кобеляк, жіночого — Славка Б'єнь, оркестру — Андрій Кардаш, прапороносців — Мирослава Стасишин, а голова оркестру юних є мгр. Василь Б'єнь. Усі вони ведуть їхню працю на самоуправних засадах, уважаючи їх запорукою успішності та сектором росту й розвитку.

Головною ідейною основою ансамблів є праця на християнсько-національних принципах для служіння цілій українській спільноті без огляду на релігійні чи ідеологічні різниці.

Патроном і великим меценатом ансамблів є Високопреосвященніший Владика Кир Ізидор Борецький — дійсний духовний пастир душ, справжній патріот і неголословний, щирий опікун української молоді й мистецтва. Оскільки в ансамблі багато новоприбулої молоді з Польщі, то капеляном ансамблів є один з них, молодий о. Іван Труш. До праці ансамблів надзвичайно прихильно й інспіруюче відноситься о. Богдан Остапович. Відома радіокоментаторка Женя Менделюк і митець Володимир Беднарський багато спричинилися до стабілізації й успіхів ансамблів.

Мистецьким керівником ансамблів є видатний хоровий і оркестровий диригент

маєстро Василь Кардаш. Адепти музичного мистецтва мають в молодечих ансамблях різновидні можливості для себе вияву, як диригенти, інструментатори, інструктори, акомпаніатори, солісти, диктори і т. п. Наприклад, диригентами є Роман Ясінський, Дарка Хандон, Марійка Кулик, їхніми помічниками — Ірка Мелех-Томчик та Ігор Сиваник; акомпанують Мирося Колссар, Алла Козак-Кобеляк і Тамара Вайда; солісти Люба Мороз-Козак, Дарка Чудоба, Віктор Шевель, Богдан Катулька, Тарас Рушак. Старшина кадетів Богдан Ясінський є муштровим оркестри, Олекса Мельник менеджером і т. п.

Мистецьким кредом ансамблів є служба Богові й Україні засобами відповідної, тематично-актуальної, гідно виконаної музики. В репертуарі ансамблів літературні, класичні, народні, патріотичні та революційно-повстанські твори. В підборі програм до виступів ансамблі уникають випадковостей. Як правило, виконані твори своїм духом і змістом відбувають і уяскравлюють тему святкування чи концерту. Так, до ювілею 1000-ліття християнства ансамблі вивчили, між іншим, відповідні до теми твори і, величаву контату проф. А. Гнатишина (слова Є. Крименка) «Хрещення України». Ансамблевий репертуар добраний так, щоб він виявляв глибоку істоту внутрішнього світу, віддзеркалював ідеологічно-світоглядні переконання, був виховним матеріалом для молоді, прапором і дороговказом. Мистецтвом музики молодечі ансамблі намагаються увіковічнити тих, хто йшов і на шляху до мети впав, або досі карається.

Попри свої щоденні обов'язки (праця, наука), ансамблі вже в першому сезоні опанували до мистецької презентациї багато музичного матеріалу. Усі чудово зодягнулися (стилізації — Лариси Кардаш) і мистецько зросли. Відбуто 37 успішних концертів і виступів на терені Канади й Америки, що викликали захоплення і подив глядачів, засвідчені звідомлення у пресі, в радіо й телевізії та найвищим признанням від апостольського нунція Архиепископа А. Пальмаса з Оттави, котрий тричі у ювілейному році був на концертах



*Маестро Василь Кардаш.*



*Преосвящений Владика Кир Ізидор  
Борецький Єпископ Торонту і Східньої  
Канади. Духовний опікун ансамблів.*

ансамблів з репертуаром до 1000-ліття. Надзвичайно успішним було виведення та відеозапис гаївок в Торонто і в Клівленді, вивчення Служби Божої в церковно-слов'янській мові та запис і випуск касет Воскресної Архиєрейської Божественної Літургії з Преосвященішим Владикою Кир Ізидором, як проект до 1000-ліття хрещення Руси-України. Виготовлено ансамблеві прапори і знамена, що їх посвятили Патріарх Любачівський і Владика Ізидор.

Найголовнішими виступами 1993 року стали концерт в Детройті на святі державності, участь в Екуменічному Молебні в Ст. Павл Катедрі в Торонто, гаївки в Міссіссага і Брамитон, Служба Божа і концерт в Ошаві, парад «Єдності» в Торонто, єпархіяльне свято 1000-ліття на Ексебишені, Служба Божа і 1000-ліття в Пітсбургу, В Нью-Йорку та Лондоні, фестиваль у Сейнт Кетеринсі, Служба Божа і концерт у Корнвалі.

«Плекаймо наші обряди, рідні звичаї і традиції та вціплюймо їх нашій молоді» —

це в ансамблях не пустопорожня фраза. Традиційні різдвяні, великодні концерти і започатковані 20 літ тому Кардашами є неперевершені красою гаївки — усе це було і є реальним невід'ємним компонентом діяльності ансамблів. Давніше інструкторкою гаївок була Оля Гред, тепер — Дарка Хандон.

Молодь, згуртована в ансамблях, дала багаторазові докази своєї культури і суспільно-громадської виробленості, виявила максимум національної свідомості та ідейності.

Українські молодіжні ансамблі ведуть свою працю у новому, модерно обладнаному приміщенні Сван клубу на 5415 Дандес Ст. Вест, в Етобіко, власником якого є молоді, свідомі та ідейні українці-професіоналісти і бізнесмени. Крім праці, науки і проб, окремі з них, будучи членами молодіжних організацій, також працюють ще як виховники і провідники над дітворою.





*Чоловічий хор українських молодечих ансамблів «Оріон». Диригент Василь Кардаш.*



*Юні барабанщики українських молодечих ансамблів. Інструктор Василь Б'єнь.*





*Українські молодечі ансамблі в повному складі. Мистецький керівник і диригент Василь Кардаш.*



*Духовна оркестра українських молодечих ансамблів «Авангард». Диригент Василь Кардаш.*



## «Я ЗНОВУ З ТОБОЮ, УКРАЇНО!»

Ганна Колесник-Ратушна закінчила Київську державну консерваторію ім. П.І. Чайковського. Її вчителем вокалу була народна артистка СРСР професор Зоя Михайлівна Гайдай. Вона розвинула в талановитій співачці багатющі природні дані музичальності і справжнього артистизму. По закінченні консерваторії Ганна Колесник-Ратушна успішно виступила на Київській оперній сцені в партіях меццо-сопрано.

З 1972 року співачка перебуває в еміграції. За цей час вона здійснила гастрольні концертні подорожі по країнах Європи, успішно виступила з сольними концертами в Австралії, США, Канаді. Виступала на оперних сценах інших країн.

В численних відгуках періодичної преси Франції, Англії, США, Канади, Австралії про триумфальні виступи української співачки, її любов до рідної пісні і мистецька, громадська відданість є найкращим надбанням музичного генію народу-творця.

Епіграфом до програм одного з своїх концертів співачка побажала подати її власні слова:



*Ганна Колесник-Ратушна. Канада.*

«Я знов з тобою, Україно! —  
Твоя раба, твоя дитина...»

Від себе додамо: була з тобою, Україно,  
твоя раба, твоя дитина — Ганна Колесник-  
Ратушна. Тому й прилинула в твої обійми з  
рідною піснею в несплямованій душі.



*Чоловічий хор «Дніпро». Диригент Роман Солтикевич, Едмонтон, Канада.*

## АНСАМБЛЬ «ВЕСНЯНКА»

Побіч хору й ансамблю бандуристів, танцювальний ансамбль ОДУМу «Веснянка» став серед української молоді найбільшим, найкращим і найширше відомим між українським і загальноканадським громадянством. Школа танців ОДУМу почалась маленьким гуртком юнацтва 1958 року, коли учитель Микола Балдецький прибув у Канаду й поселився в Торонто. В Україні, будучи учнем середньої школи, Микола любив музику і співи, але найбільше захоплювався він українськими народними танцями, яких навчався ще в шкільних роках.

З України виїхав Микола із своїм батьком. Тоді йому було 14 років. Після війни він з батьком поселився в Англії. Там жив кілька років, оженився і виїхав у Канаду з дружиною

Гейзель і двома маленькими дочками Марійкою й Оленкою. У Торонто приєднався до ОДУМу і почав вчити юнацтво народних танців. Пильно студіюючи найновіші мистецькі твори українських народних танців і маючи мистецький талант, М. Балдецький робив аранжировки, komponував нові танці і хореографічні композиції. Школа весь час збільшувалась кількістю учнів. Молодь ОДУМу в Торонто вчилась танцювати у залах українських православних церковних громад Св. Дмитрія, Св. Андрія і Св. Володимира.

Зголошених дітей пан М. Балдецький ділить на дві групи. Діти від 10 до 15 років це початкуючі учні, а студеньське юнацтво, нині понад 80 хлопців і дівчат, від 15-24 років, це завансові танцюристи, які впродовж



*Танцювальний ансамбль ОДУМ-у «Веснянка» під керівництвом Миколи Балдецького.*

*Перший ряд зліва: Маруся Карпинець, Марія Сторожук, Маруся Дзюба, Льорейн Грабчак, Оленка Балдецька, Микола Балдецький, Маруся Балдецька, Аделя Уманець, Андріяна Можарівська і Люба Бура. Другий ряд зліва: Петро Байрачний, Оленка Красиловець, Ліда Цимбалюк, Наталка Семеген, Маруся Богуславська, Туся Гладун, Олекса Шкабарницький, Христина Колодій, Леся Конечна, Катя Тимошенко, Віра Харченко, Роза Карпинець і Петро Уманець. Третій ряд зліва: Михайло Кон, Лариса Гриняк, Таня Чуприна, Ліда Пристойко, Василь Головатенко, Віктор Чміленко, Славко Свербиус, Юрко Павлюк, Володимир Кілик, Ярослав Морох, Гелен Білаш, Лінда Білаш, Ліля Корнієнко і Віктор Ліщина. Четвертий ряд зліва: Тарас Стадник, Ярослав Конечний, Роман Гусаревич, Євген Павл'юк, Віктор Гандза, Михайло Трачевич, Володимир Клочко, Юрко Новицький, Віктор Чумак, Віктор Гласко, Блейн Склярник, Микола Тхорик і Михайло Гречко.*



минулих 10 років творять ансамбль «Веснянку». Від початку й понині під керівництвом М. Балдецького учились танцювати понад 300 учнів і учениць. У своєму репертуарі цей ансамбль має біля 20-ти мистецьки оформлених народних танців. Добре вишколені інструктори Марійка й Оленка Балдецькі, Славко Свербоус та Юрко Павлюк багато допомагають своєму учителю, особливо у навчанні молодших груп.

Справами здобуття грошей на народні строї для всіх танцюристів, адміністрування концертів, на транспорт у далекі міста, приміщеннями для науки і всім іншим турбується М. Балдецький і за все відповідає. Дружина Миколи, пані Гейзель Балдецька, високоінтелігентна жінка англійського роду. Вона навчилася української мови, ознайомила з історією і проблемами нашого народу в Україні і поза її межами. Вона виховала своїх дочок в українській свідомості з добрим знанням української мови. У багатьох справах, пов'язаних з існуванням ансамблю, пані Гейзель є невідлучною помічницею. Вона турбується справами виготовлення добрих народних строїв танцюристам і дбає, щоб ті строї були в найкращому стані на кожен концерт.

Дотепер «Веснянка» дала понад 200 концертів у різних містах Канади і США, з яких назвемо Торонто, Детройт, Чикаго, Монреаль, Нью-Йорк — оселя ОДУМу «Київ», оселя УНСоюзу «Союзівка», Лондон, Рочестер, Гамільтон, Пітерборо, Ст. Кетринс, Ніагара Фаллс, Овен Саунд і Саулт-Сте-Марі. Найбільше концертів було в Торонто.

Частина з участю хору «Молода Україна» й бандуристів ОДУМу, а частина з участю інших мистецьких груп Канади. Крім власних «весняних» концертів, «Веснянка» брала участь на імпрезах українських православних церковних громадах на катедральній оселі «Київ», на імпрезах КУК і СКВУ. Перед загальноканадським громадянством танцюристи «Веснянки» виступили в Онтаріо Плейс, Мейпл Ліф Гарден, на площі Канадської національної виставки, на концерті на честь присутньої королеви Єлизавети, на концерті перед прем'єром Канади П'єром Трудо в залі на вежі Сі-еН-аР, в Роял Йорк готелі і в залах багатьох відомих канадських клубів. «Веснянка» є членом торонтонського мистецького об'єднання Фолкс Арт Каунсіл.

Починаючи від 1973 року, «Веснянка» кожного року виступає з концертами під час «Карнавалу» в катедральному павільйоні «Полтава». Впродовж 9-ти днів, майже кожного вечора по кілька разів, наша молодь своїми танцями захоплювала глядачів досконалим умінням і красою українського танцювального мистецтва. Танцюристи, співаки і бандуристи ОДУМу з таким же ентузіазмом виступали на ювілейному концерті з нагоди 50-річчя катедральної громади Св. Володимира. Бо це ж церковна громада і катедрою цієї молоді, у якій вони охрещені, біля катедри виростають, у православній рідній школі і на українських курсах набувають знання про наш народ, його історію, релігію й культуру.

**Василь Павлюк.**



*Танцюристи ансамблю ОДУМу «Веснянка» під кер. Миколи Балдецького під час виступу на «Інтернаціональному фестивалі» у Франції, де здобули першу нагороду.*



*Українська Католицька Церква Св. Покрови, Крісті, Торонто, Канада.*



*Канадсько-Українська Мистецька Фундація. В цьому будинку знаходиться Секретаріат Світового Конгресу Українців, Торонто, Канада.*





*Українська Католицька Церква Св. Миколая, Квін ст. Вест, Торонто, Канада.*



*Український культурний центр «Народний Дім», Крісті, Торонто, Канада.*



*Український Католицький Собор Св. Івана Хрестителя в Оттаві, Канада.*



*Українська Католицька Церква Успення Пресвятої Богородиці в Калгарі, Альберта, Канада.*





*Українська Католицька Церква Св. Андрія, Вінніпег, Канада.*



*Будинок Українського Національного Об'єднання в Торонто, Канада. Тут приміщена редакція газети «Наш шлях», бібліотека та бюро Національного Об'єднання.*

## «СЕЛО УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ» В ПРОВІНЦІЇ АЛЬБЕРТА, КАНАДА

Далеко за заході Канади, коло міста Едмонтон в провінції Альберта, міститься унікальний державний скансен «Село української культурної спадщини». Експозиція його віддзеркалює обставини й умови життя в поселеннях українців початку ХХ століття в Альберті. «Село» збудоване переважно коштом провінційного Міністерства культури і багатокультурності та забезпечене річним бюджетом близько одного мільйона канадських доларів.

Товариство «Село української культурної спадщини» було засноване 1971 року групою людей, зацікавлених у збереженні історії та спадщини українських поселенців Альберти. З часом було придбано землю й заплановано музей просто неба. 1975 року альбертський уряд придбав музей і сприяв його розвитку через міністерства культури, житлового будівництва та громадських робіт. Нині при Міністерстві культури та багатокультурності Альберти «Село» адміністроване відділом охорони історичних пам'яток.

Скансен — історична пам'ятка, яка складається з будинку для гостей і більш як тридцяти історичних будівель, перевезених з містечок та сільських околиць Центрально-Східньої Альберти (у цій околиці з'явилися перші й найбільші українські поселення в Канаді).

До 30-х років в українських поселеннях у цій провінції панувала атмосфера Старого світу. Тобто, тут можна було знайти людей, які одягалися й жили інакше, ніж люди в інших містах Західної Канади. Проте в деяких відношеннях ця відмінність була тимчасовою. Наприклад, після 20-х років більшість чоловіків та дітей українців уже одягалися по-канадському. Українці навчилися вживати північно-американський реманент та інструменти в щоденній роботі, а за якийсь час їхні будівлі набрали канадського вигляду. Отже, відбулося злиття культур старого і нового світу.

Зростання економіки Центрально-Східньої Альберти від кінця другої світової війни внесло великі зміни в релігійний ландшафт, склад та розподіл населення, а також і в стиль життя. Створення «Села української

культурної спадщини» дає змогу відтворити цей складник альбертської історії тоді, коли його вже не можна побачити в живому побуті. Щоб передати історичну атмосферу, на території «села» висіяли поширені в 20-х роках трави й сільськогосподарські культури, насадили ліс, а також відтворили огорожі, двори, вулиці, ставки. Це дає можливість відвідувачам відчувати, яким було життя в українському поселенні в період від 1892-1930 років. Переодягнуті гіді «Села» грають ролі оригінальних жителів будинків, а також демонструють роботу, якою тоді займалися. Кожна будівля скрупульозно відреставрована, відповідно до специфічного періоду минулого. Більшість виглядає так, як вони виглядали в 1925-30 роках. Тільки часові рамки господарства поширено з включенням 1900 та 1919 років.

Розвиток «Села» базується на надзвичайно детальному дослідженні, на відміну від деяких інших музеїв просто неба. Тому стає можливим відтворити життя тих осіб, які колись справді жили в реставрованих будинках. Для показу такої «живої» історії вже зібрано понад 800 годин записів розмов із старожителями наукового району «Села».

У фондах наукового відділу є також понад три тисячі фотографій із життя регіону до 1930 року. На таких першорядних джерелах ґрунтуються підготовлені за останні десять років понад 130 наукових праць, низка статей про культуру українських поселенців з Галичини та Буковини. У виданні цих праць допомогли й наукові матеріали Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського та інших наукових установ України.

Унікальний склад «Села» дає змогу висвітлити в ньому безліч тем, пов'язаних з історією ранніх українських поселень у цій частині Альберти. Проте залишаються ще теми, які можна було б розглянути докладніше, ніж це дозволяє характер «Села», як музею просто неба. Наприклад, можна побачити тут деякі деталі походження переселенців, але не вдається показати процес самої еміграції. Також



певні специфічні, історичні події та життєві стилі, які занадто делікатні або комплексні для демонстрації в будівлях «Села», розглядаються в сучасній атмосфері центру прийому відвідувачів. Для цього використовується цілий ряд засобів, включно з відео- та аудіозаписами, фільмами, фотографіями, архівними матеріалами та живими презентаціями. Все це допомагає скласти уявлення про історію центрально-східної Альберти та українських поселенців.

Як згадано раніше, нині у «Селі» налічується понад тридцять будівель, перевезених з їхніх колишніх місць. Серед них — як імпазантні церкви, елеватори, так і найпростіші господарські споруди. Їх зосереджено в кількох окремих тематичних групах чи зонах, у яких можна пізнати історію забутих часів.

### ***ЗОНА СІЛЬСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ***

Господарську частину «Села» поділено на п'ять дворів, що представляють три періоди (1900, 1918-19, 1925-30 роки), та п'ять стадій розвитку українсько-канадської фермерської громади центрально-східної Альберти. Оглядаючи їх, відвідувачі мають нагоду побачити, які прикмети матеріальної культури Буковини та Галичини були перенесені до Альберти, які швидко згубилися в канадійському оточенні, а які узвичаїлися й залишилися до недавнього часу.

### ***ЗОНА СІЛЬСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ***

До 30-х років у центрально-східній Альберті були десятки українських сільських поселень. Окрім господарств, у них розміщувалися церкви, школи, пошти, народні будинки, крамниці тощо. І хоч сільські поселення були роз'єднані великими відстанями, вони і далі функціонували так як села, з яких приїхали поселенці. Будинки сільського поселення

реставровано відповідно до їхнього вигляду в 20-х роках.

### ***ЗОНА ЗАЛІЗНИЧНОГО МІСТЕЧКА***

Розвиток містечок центрально-східної Альберти пов'язаний з історією розвитку залізничної мережі. Залізничні компанії, які на початку ХХ століття поширювалися на захід, пробували координувати розвиток містечок так, щоб вони розташовувалися недалеко залізниць. Це полегшувало експорт сировини (наприклад, зерна) на світові ринки. Протягом багатьох років український фермер був залежний від залізниць, бо вони забезпечували єдиний легкий шлях за межі українського блоку поселень.

До 1914 року дуже мало українців жило саме в містечках центрально-східної Альберти. Сюди українські фермери приїжджали тільки для того, щоб продати або змолоти зерно, купити потрібні продукти та вдовільнити інші фермерські потреби. Оскільки емігранти були селянами, більшість з них приїжджали до Канади працювати на землі. Дуже мало емігрантів із прибуттям до Канади мали якісь кошти, тому для більшості заснування свого діла в місті було неможливим. Та коли ж це інколи вдавалося, вони відкривали комерційні підприємства, які не потребували капіталу (крамнички, кузні, платні стайні, більярдні зали, майстерні для ремонту зброї тощо).

Українські поселенці відіграли ключову роль у витворенні канадської ідентичності та в розбудові Альберти. У «Селі української культурної спадщини» їхні нащадки та будь-який відвідувач, мають нагоду ближче запізнатися з цією сторінкою минувшини Канади.

«Село» відкрите цілорічно. Скансен працює щодня, окрім свят Різдва, Нового року, Великодньої п'ятниці та неділі.

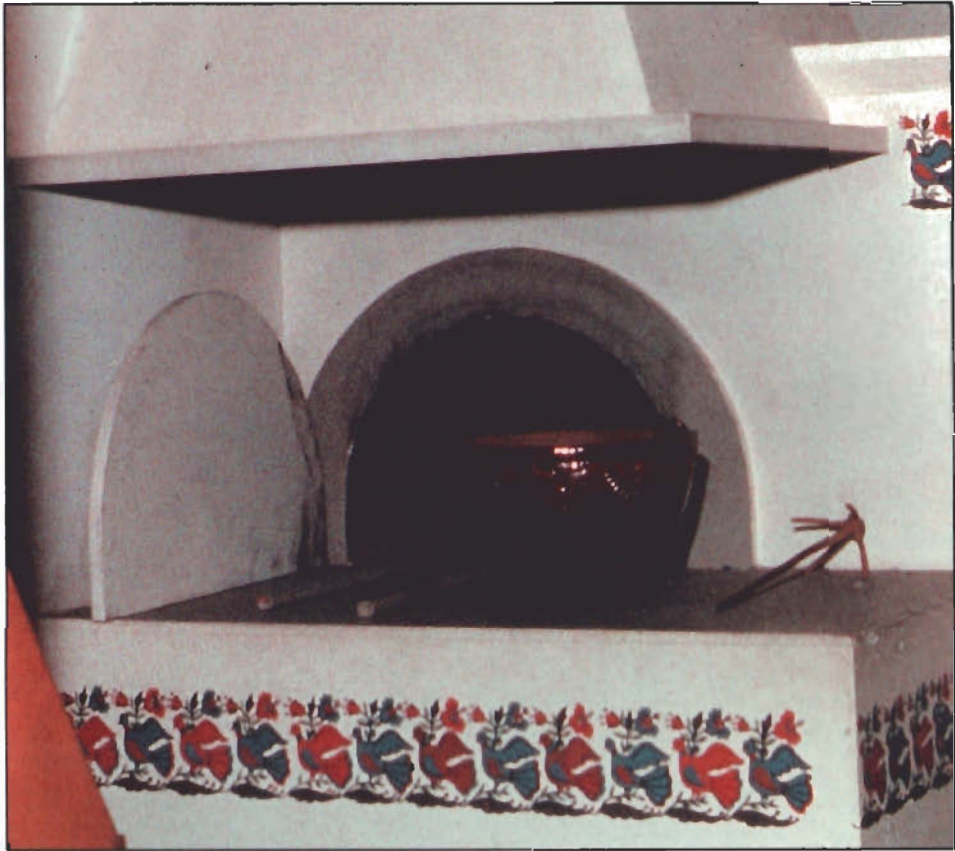


*Пам'ятник першим українським поселенцям у музеї «Село української культурної спадщини» в провінції Альберта, Канада. Скульптор Лев Молодожанин.*



*Загальний вид села.*





*Українська стародавня піч в селі «Спадщина».*



*Загальний вид села.*





*Українська Католицька Церква перших поселенців в селі «Спадщина».*



*Українська Православна Церква в Гордентон, Манітоба, Канада.*





*Українська Католицька Церква, Санди Лайк, Манітоба, Канада.*



*Українська Католицька Церква в Розбирні, Манітоба, Канада.*



*Українська Православна Церква в Інтербарні, Манітоба, Канада.*



*Українська Католицька Церква в Розбирні, Манітоба, Канада.*





### **Йосип Григорович Гошуляк-Могутній**

*Йосип Григорович Гошуляк народився на українській землі. Рідний народ і рідна земля заклали в його генах основи української національної музики і тому, де б не виступав, він є визначним талантом, який інтерпретує світову музику в душі української природи музичного мислення. Він — і світовий і український мистець.*

*Йосип Гошуляк постійно проживає у Канаді, а його могутній бас-баритон і його чарівний спів знають різні континенти. Радував він і люд України своїми багатьма концертами у Києві, Львові, Тернополі, Чернівцях під час двох своїх приїздів в роки відносного потепління (1980, 1990 рр.). Гошуляк пройшов велику й довгу школу навчання в одній з європейських та канадській консерваторіях, піднявся на вершини світової музичної культури. Він став співаком загальноновизнаним, але водночас лишився й тим митцем, що репрезентує перед світом Україну та її багату культуру. Через її освоєння і пізнання глибин він вийшов у світ і світ його оцінив. Справжнє мистецтво доходить до сердець і свідомості усіх народів.*

*Як правило, українські мистці, які зформувалися за межами рідної землі, стають всебічно підготовленими і багатограними представниками нашої культури в світі.*



**Роман Гнатишин**  
(Генеральний губернатор Канади)

Пан Роман Гнатишин є сином заслуженого сенатора Івана Гнатишина. Сенатор І. Гнатишин був символом розвитку українського життя в Західній Канаді, якого батьки привезли в Канаду немовлям з Буковини. 6 жовтня 1989 року канадський прем'єр-міністр Бравн Малронеї в парламенті проголосив кандидатуру на пост Генерального губернатора Романа Гнатишина.

«Я піднявся, сказав Малронеї, поінформувати вас, що Королева Єлизавета II з приємністю затвердила на мою рекомендацію Романа Гнатишина на пост Генерального губернатора Канади». Всі члени парламенту, як один піднялися гучно привітати 55-літнього адвоката, українського канадійця з Саскатуну з його призначенням на Генерального губернатора. Від 1974 року достойний Роман Гнатишин протягом 14 років вклав поважну працю в парламенті, спочатку членом, а протягом 5 років старшим міністром кабінету. 29-го січня 1990 року, канадський уряд і багато визначних діячів Канади прийшли засвідчити призначення Романа Гнатишина на пост Генерального губернатора.

Малроні в своїй промові сказав: «Роман Гнатишин — людина визначного характеру, ввічливий, чесний...»

Роман Гнатишин і його дружина Герда є представниками культурної сили різноманітності в Канаді. Роман належить до третього покоління українців, а його дружина Герда є дочкою данських емігрантів. Роман і Герда мають двох синів — Івана-Юрія та Карла-Андрія.





*Це святиня — Манітоба коледж. Перший тут переступив поріг Іван Бодруг, який закінчив курс теології 1903 року. У цій святині знання вчилися сотні українців. Серед них — Павло Крат, Ілько Глова, Володимир Купчинський, Іван Роберт-Ковалевич та багато інших українських євангельських проповідників. Це є школа англійських протестантів проповідників у Вінніпегу, Канада. Український євангельський рух у цьому ХХ сторіччі завдячує свою історію цій школі-святині, яка плекає дух свободи, християнства і ділиться свободою з іншими народами. Цього довершила проповідь нецензурної Євангелії.*

## УКРАЇНСЬКИЙ ЄВАНГЕЛЬСЬКИЙ РУХ НА АМЕРИКАНСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

Український євангельський рух на Американському континенті на початку ХХ століття за свій зріст багато завдячує двом пресвітерським школам, а саме: Манітобському коледжу у Вінніпегу і Блумфільдській теологічній семінарії в Нью Джерзі.

Український департамент, якого основоположником був Василь Кузів, при Блумфільдській теологічній семінарії являв собою українську гімназію і семінарію, де українською мовою українські професори викладали такі предмети: українську мову, граматику, географію України, літературу, історію української літератури, історію України та інші дисципліни, як також Біблію (Старий і Новий завіти), упродовж 11 років, від 1915 року до 1926 року. Але українські студенти тут вчилися від 1908 до 1931 років.

Професорами українського відділу були

Василь Кузів, Іван Коцан та д-р Лонгин Цегельський.

Усіх українських студентів за весь час, від 1908 до 1931 рр. було тут 63, прізвища яких будуть подані далі в цих споминах. З тих 63 студентів тільки 25 стали євангельськими проповідниками. Решта, 38 студентів, хоч і не закінчили теологічних наук, проте вони одержали певну освіту, а тому не пропали для євангельського руху, бо здобути і трохи освіти було для них краще, ніж нічого.

Д-р Лонгин Цегельський, голова Дипломатичної Місії Західно-Української Народної Республіки у Вашингтоні, ЗСА, 1919 р., опісля професор Українського Департаменту при Блумфільдській теологічній семінарії і коледжі (5 років). Він автор двох книжок на тему українського протестантизму.





*Будинок Визвольного Фронту в Торонто, тут також знаходиться кооператива «Будучність», видавництво часопису «Гомін України» та інші організації.*



*Український гуцульський танковий ансамбль в українсько-канадському селі Онтаріо, Канада.*





*Дзвіниця при українській Католицькій Церкві в Мундарі, Онтаріо, Канада.*

## НІМЕЧЧИНА

Ще у XVIII - XIX ст. у німецьких університетах навчалась здібна молодь з України. На початку XVIII століття, після Полтавської битви тут перебував із своїм почотом генеральний писар гетьмана Івана Мазепи Пилип Орлик.

Під час визвольних змагань українського народу та більшовицької агресії в Україні, до Німеччини емігрувало чимало політичних біженців. В 30-х роках їх нараховувалося до 10 тисяч.

Після другої світової війни на теренах окупованої союзними військами Німеччини опинилися сотні тисяч українців, вивезених гітлерівським режимом з України на роботу і політичних втікачів, що добровільно виїхали з України, не бажаючи залишитися під терористичним режимом большевицьких «визволителів». До того слід ще додати українських -політичних в'язнів, котрі вийшли з німецьких концтаборів, військово-полонених та українських вояків із організованих німцями в останньому періоді нацистського режиму військових національних формацій, а згодом рівно ж вояків УПА.

Москва добре знала, яку небезпеку для неї складає еміграція. На конференції у Ялті 11 лютого 1945 року Сталін добився укладення таємної угоди про насильну репатріацію, яку підписали Президент США Рузвельт і прем'єр Великобританії Черчіль. Угода охоплювала, інших такі категорії:

1. Військовополонені советської армії, які попали до німецької армії і згодом дісталися в альянський полон в німецькій військовій формі.
2. Особи, які належали до советських збройних сил в дні 22 червня 1941 року і після цієї дати, не були належним шляхом звільнені.
3. Советські громадяни, щодо яких є докази, що вони співпрацювали з ворогом і йому помагали.

В Північній Німеччині, окупованій англійськими військами, репатріаційні комісії знаходилися в таких містах як Ольденбург, Бравншвайг, Любек, Бад Зальцфен і Ганновер. Ці комісії робили все, щоб насильно вивезти українців до СРСР. В червні 1945 року українці міста Кавфбойрена зробили спробу організувати

своє громадське життя і створили комітет, який очолив Фединшин. Після того, як комітет почав працювати, полковник Євдокімов з советської репатріаційної комісії при допомозі американських вояків арештував голову згаданого комітету і після того він пропав. Коли в Авгсбурзі-Гегінгені було зліквідовано советський репатріаційний табір, то в каналі знайшли чимало людських трупів, жертв советського терору. Велику трагедію пережили тоді емігранти в баварському місті Кемптені, де відбулася масова, насильна репатріація. Такий самий випадок трапився і в місті Плятлінгу, де силою видано військовополонених. 3- поміж них ряд осіб вчинили самогубство.

У тих небезпечних умовах були зроблені перші кроки до організації українського життя в Авгсбурзі. Тоді там постав інший український комітет, що пізніше став базою для ЦПУЕ. Створили його українці, насильно вивезені до Німеччини й колишні політичні в'язні гітлерівських тюрем і таборів. При організації комітету на чолі з Олександром Масляником та професором Петром Чуйком, чимало праці вклали Зенон Терешкун, Василь Сушко, Федір Барабан, Василь Бедрій й Огородник. В склад комітету входили інж. Мирон Ганушевський, інж. Павло Гуцак та інші.

Советські репатріаційні офіцери, побачивши енергійні організаційні заходи українців, які не хотіли повертати до СРСР, почали робити провокації, підводячи всіх активних діячів під третю категорію Ялтинської угоди, називаючи цих людей гітлерівськими колаборантами. Тоді велику жертвенну працю взяли на себе люди, яким нічого не можна було закинути — наші бувші політичні в'язні німецьких таборів, що мешкали в Авгсбурзі: Володимир Дейчаківський, Володимир Лобай, Григорій Наняк, Степан Мудрик, Володимир Шарко, Іван Артим, І.Кашуба й інші. В Мюнхені організовано Лігу політичних в'язнів, головою якої був Василь Пасічняк, відтак Володимир Стахів. Головою відділу Ліги на Авгсбург і Швабію був Степан Мудрик.

Політичні в'язні постійно ходили до військового командування з метою вияснити провокативні закиди, роблені советськими



репатріаційними офіцерами, ніби-то всі українці є співробітниками нацистів. І це мало свої позитивні наслідки, бо в'язні концтаборів тоді користувалися кращими правами, ніж інші.

Чималий вклад у забезпечення правного становища українських емігрантів в західній Німеччині, внесли керівники тимчасового проводу української еміграції в Західній Німеччині, організованого на початку 1945 року, одразу після закінчення війни на чолі з колишнім послом до польського сейму Василем Мудрим.

Незалежно від заходів Василя Мудрого та його співробітників, в англійській окупаційній зоні вже з кінця 1945 року робились заходи для створення організацій українських емігрантів — Українського Допомогового Комітету. Ініціаторами цієї справи були Павло Лисяк, Степан Біляк, Мирон Луцький, Хома Рябокінь та професор Василь Плющ, які і створили таку репрезентацію. Проте за вимогами советських репатріаційних органів, Український Допомоговий Комітет було ліквідовано, а декого з ініціаторів навіть ув'язнено. Функції репрезентації українців зони на деякий час перебрала на себе УСХС британської зони під головуванням проф. В. Плюща, якій пощастило здобути офіційний дозвіл на своє існування під опікою Апостольського нунція в Німеччині. Пізніше УДК пощастило відновити свою діяльність у вигляді красевого представництва ЦПУЕН в британській зоні в Німеччині під керівництвом Павла Лисяка, Мирона Луцького та інших.

У французькій зоні перші спроби організації представництва українських емігрантів були зроблені у квітні-траві 1945 року архієпископом Генадієм Шиприкевичем, його канцлером та проф. В. Плющем. Пізніше представником ЦПУЕН на французькій зоні був д-р Кальба.

30. 10.— 1. 11. 1945 року в Ашафенбурзі відбувся перший з'їзд української еміграції в Західній Німеччині, на якому покладено основи ЦПУЕ, що згодом прийняла назву ЦПУЕН. У з'їзді взяло участь 142 делегати, що ділилися на три категорії: виборні представники українців всіх трьох окупаційних зон з повним правом голосу, делегати різних організацій та інституцій, які в той час по таборах родилися мов гриби по дощі, та всі інші учасники з правами обсерваторів.

З'їзд в Ашафенбурзі прийняв ряд постанов

про організацію українського громадського життя, які згодом лягли в основу праці ЦПУЕ на декілька років, до того часу, доки у змінених обставинах, після відпливу великої частини українців з Німеччини за океан не прийшлося працю ЦПУЕ достосовувати до нових потреб. З'їзд постановив, що українська еміграція має мати одну еміграційну аполітичну громадську централю незалежно від розподілу на окупаційні зони. В цій централі мають бути об'єднані всі українські установи та організації. Схема організації мала бути п'яти ступнева: табір, район, область, краєве представництво і централю. Центральне представництво української еміграції мало складатися з Головної ради, Головної управи та з цілого ряду відділів.

На голову ЦПУЕ з'їзд в Ашафенбурзі вибрав Василя Мудрого, його заступником — Михайла В'єтухова, секретарем Романа Ільницького. Крім того, з'їзд прийняв постанову про організацію 9 відділів — організаційного, культури й освіти, організації праці і господарських підприємств, правної охорони, суспільної опіки, фінансів, інформації, молоді і жіночих справ. На чолі тих відділів стояли окремі керівники, які водночас були також і членами головної управи. Система організаційного життя ЦПУЕ мала спиратися на засаді виборності і демократичности.

Почавши з першого з'їзду ЦПУЕ, по таборах, які щораз збільшувалися, після заходів ще тимчасового проводу, американці ділять на національній засаді, розгортається широке громадське, культурно-освітнє, спортове і освітнє життя. Постають нижчі та середні школи, ціла низка різних організацій та установ, починають діяти українські театри, хори. Священники, що живуть по таборах, відновлюють церковно-релігійне життя.

На другому з'їзді ЦПУЕН в 1947 році відбулося об'єднання у єдиній громадській централі представництв українців всіх трьох окупаційних зон Німеччини і створення Головної Ради ЦПУЕН, як вищого репрезентативного органу українських політичних емігрантів. Членами Головної Ради ЦПУЕН були оголошені всі вибрані на другий з'їзд делегати від організаційних осередків українців зі всієї Німеччини. Головою Ради ЦПУЕН майже одностайно було обрано відомого громадського позапартійного діяча професора, д-ра В.

Плюща, який був тоді членом репрезентації британської зони, головою Представництва УСХС на британську зону, заступником голови УСХС Німеччини та головою Головної ради медично-санітарного об'єднання Німеччини, що об'єднувало біля 500 лікарів і більше тисячі інших медичних працівників.

Головна Рада ЦПУЕН стала з того часу своєрідним парламентом українських політичних емігрантів в Німеччині. Члени цього парламенту були вибрані демократичним шляхом у всіх осередках, де жили українці і мали безпосередній мандат своїх виборців — біля двохсот тисяч українських політичних емігрантів. Створення Головної Ради ЦПУЕ мало велике значення у справі національно-громадського виховання та піднесення морального стану української еміграції.

На терені Західної Німеччини при кінці 1946 року жило 177 тисяч українців, зокрема, в американській зоні 104 тисячі, в британській — 54 тисячі, у французькій — 19 тисяч. У всіх зонах окупаційної Австрії було 29 тисяч українців. Більшість українців жили в той час у таборах УНРРА (згодом IPO).

З того часу, як опіку над таборами біженців перебрала IPO, почалася реорганізація таборів, об'єднання малих таборів у великі. У зв'язку з тим кількість таборів в американській зоні зменшилася до 75. В британській зоні було тоді 57 таборів. У французькій — тільки один український табір.

Найважливішу діяльність проявляла українська еміграція в Західній Німеччині в культурно-освітній галузі. За даними звіту Відділу культури й освіти при ЦПУЕ, що мав цілий ряд референтур ( церковних справ, наукових, високого шкільництва, середніх і фахових шкіл, літератури і мистецтва, дошкільного виховання) й який тоді очолював проф. д-р Д. Дорошенко, на терені Західної Німеччини знаходився в той час цілий ряд українських культурно-освітніх, наукових та шкільних установ.

Ще 16 листопада 1945 року на нараді науковців в Авгсбурзі зорганізовано Українську Вільну Академію Наук з цілим рядом груп. До найважливіших слід віднести групи передісторії, історії та теології літератури, мовознавства, мистецтвознавства, педагогіки і психології,

книгознавства, біології, медицини. При академії існувало Товариство охорони українських пам'яток на чужині, музей-архів, бібліотека. разом УВАН мала у 1945-47 роках 189 членів. Крім УВАН існувало ще в Мюнхені Українське історично-філологічне товариство. В Празі, а згодом у Львові було відновлено діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка, (30. 6. 1947).

Мюнхен став тоді осередком українського високого шкільництва. Тут відновив свою діяльність Український Вільний Університет, що між першою і другою світовими війнами перебував у Празі. В листопаді 1945 року організувалася в Мюнхені Висока Економічна Школа, а при кінці серпня 1946 року Богословсько-Педагогічна Православна академія. Крім того в Регенсбурзі відновив свою діяльність Український технічно-господарський інститут, який мав свій початок в колишній Українській господарській академії в Под'єбрадах, а в Авгсбурзі — українські університетські курси, які згодом об'єдналися з УВУ.

УВУ мав два факультети — філософський та права і суспільної науки. На філософському факультеті викладало 40 професорів і доцентів, на факультеті права і суспільної науки — 20 професорів і доцентів. При кінці літнього семестру 1946 року в університеті було 300 слухачів, з чого найбільше на відділі українознавства. УТГІ мав тоді п'ять відділів — агрономічно-лісовий, фармацевтичний, ветеринарно-зоотехнічний, інженерний, економічний. Інститут обслуговував великий лекторський персонал, в склад якого входили 39 професорів, 24 доценти, 46 лекторів і 14 асистентів, всього 123 особи. Крім аудиторного навчання, УТГІ вів ще заочне навчання й масову перекваліфікацію — середні і нижчі фахові школи та фахові курси по таборах.

Українська Висока Економічна Школа в Мюнхені своїм заснуванням головною мірою завдячувала професорові Борисові Матросову, який був в той час її директором. Свою працю Висока Економічна Школа почала при кінці 1945 року і в 1945-46 навчальному році мала 26 викладачів та біля 200 слухачів. Українська Богословсько-Православна Академія в Мюнхені складалася з двох факультетів — богословського й педагогічного. Курс



навчання тривав чотири роки. Ректором академії був професор М. Ковалів. Крім того, існувала ще Богословська Греко-Католицька Академія в Гіршбергу, яка мала велику кількість студентів. Разом в українських і німецьких школах навчалось тоді 2500 студентів-українців.

В шкільному 1946-47 році в американській зоні існувало 24 українських гімназій, в англійській зоні — 4 гімназії та один матуральний курс. В Австрії в той час існувало дві українські гімназії.

Про французьку зону немає відомостей.

В гімназіях американської зони викладало 432 вчителі й було 2880 учнів. В англійській зоні — 96 вчителів і 720 учнів, в Австрії — 29 вчителів і 364 учні. Разом в гімназіях викладало 557 вчителів і навчалось 3964 учні. Крім того, в американській зоні існувало в той час 11 українських народних університетів, в англійській зоні — два народні університети. В народних університетах читалися лекції з української літератури, географії, мови тощо, у них були зайняті 250 лекторів й відвідувало їх понад 900 слухачів.

Крім загально-освітніх середніх шкіл, існувала тоді також ціла сітка фахових шкіл та курсів, в яких учні закінчували свою фахову освіту, яку почали ще на Батьківщині, а також підготовлялися до різних практичних та технічних фахів. Згідно зі статистичними даними Відділу культури й освіти при ЦПУЕ, діяли в той час 3 учительські семінарії, 1 середня комерційна школа, 1 середня електро-технічна школа, 1 ветеринарний технікум. У цих закладах викладали 96 вчителів й навчалось 226 учнів.

Крім того, діяло ще цілий ряд нижчих фахових шкіл та курсів, з того торговельних шкіл було 6, ремісничих — 11, медичних — 4, домашнього господарства — 5, шоферських курсів — 12, електро-технічних курсів — 2, слюсарських — 4, авто-механічних — 5, кравецьких — 8, шевських — 6 та ще інших різних понад — 10. Коли до того ще додати 4 музичні школи та 3 школи образотворчого й прикладного мистецтва, то загальна кількість фахових шкіл та курсів досягла тоді числа 190, а їх відвідувало приблизно 3 тисячі курсантів. Крім великих медичних курсів по таборах було організовано біля 60-ти короткотермінових курсів для підготування

медичних сестер у нових країнах поселення. Нарешті, майже в кожному таборі постійно влаштовували курси першої допомоги.

Широкою сіткою покривали табори початкові школи, яких нараховувалося в американській зоні — 46, в англійській — 14, і в Австрії — 8. До цих шкіл в американській зоні у шкільному 1946-47 році ходили 2486 учнів й у них викладало 286 вчителів, в англійській зоні було 620 учнів і 100 вчителів, в Австрії — 440 учнів і 60 вчителів. По таборах було організовано цілий ряд курсів для неписьменних і малограмотних. В американській і англійській зонах було 24 таких курси, які відвідували понад 1200 осіб.

На терені таборів діяло в той час багато різноманітних товариств, організацій і об'єднань, які розгорнули широку та багатогранну діяльність в різних галузях культурно-громадського життя. Сюди слід передусім зарахувати молодечі організації, Спілка Української Молоді (СУМ), та Пласт, Раду фізичної культури, Об'єднання Українських Жінок, різні професійні об'єднання, Об'єднання українських письменників, Спілка українських журналістів, Об'єднання мистців української сцени, Об'єднання українських музик, Об'єднання купців та промисловців, Об'єднання лікарів та інших медичних працівників.

Жваву діяльність розгорнула тоді Українська санітарно-харитативна служба (УСХС), Ліга українських політичних в'язнів, Українське медично-санітарне об'єднання (УМСО), Комітет Допомоги українським студентам (КОДУС), а також цілий ряд інших об'єднань і товариств. Всі вони мали мережу своїх відділів по таборах.

Пласт на еміграції в ці роки мав чотири краєві пластові організації у всіх трьох зонах та в Австрії і об'єднував біля 48800 членів. Пласт був заснований на пластовому з'їзді у Карлсфельді біля Мюнхену у жовтні 1945 року і прийняв назву «Союз Українських Пластунів». Він видавав низку пластових часописів і журналів, як: «Пластовий шлях», «Молоде життя», «На сліді». Було засновано пластова видавництво «Молоде життя», яке видало низку пластових підручників, і кооперативу «Пласт». Після виїзду до інших країн світу працівники СУП були ініціаторами створення «Пласту» у великій Британії та Аргентині, Канаді, Австралії та

інших країнах. У всьому вільному світі зараз нараховується біля 7436 пластунів.

Спілка Української Молоді була заснована на чужині в липні 1946 року в Авгсбурзі і об'єднувала біля 7 тисяч членів. У роках 1947-49 вона відбувала три великі з'їзди, видавала свій офіційний орган «Авангард», проводила велику виховну та освітню працю.

У грудні 1945 року в Мюнхені було організовано Центральний еміграційний союз українського студентства, який у червні 1947 року об'єднався з старою управою ЦЕСУС. Під кінець 1947 року ЦЕСУС об'єднав 31 студентське товариство із 2721 студентів.

Велику роботу по допомозі українським студентам проводив КОДУС, який відновив свою діяльність у 1945 році. Лише за роки 1945-46 він видав 2692 річних стипендій.

УСХС (колишній УЧХ) теперішня Українська Медично-Харитативна Служба, мала краєві управи у всіх трьох зонах Німеччини, біля 200 станиць по таборах та у більших скупченнях української еміграції, власні амбулаторії, проводила опіку над полоненими, вояками УПА, хворими, вдовами, сиротами, в'язнями, систематично організовувала курси швидкої допомоги, видавала медичну науково-популярну літературу. Українське медично-санітарне об'єднання (УМСО) мало свої осередки у всіх більших скупченнях української еміграції в Німеччині та Австрії, наприклад, Мюнхен, Авгсбург, Ашафенбург, Регенсбург, Ульм, Ганновер. Членами його було більше 500 українських лікарів та біля 1200 фармацевтів, дентистів, медичних сестер та студентів медицини. УМСО відбуло два великі з'їзди лікарів з науковими доповідями, проводило наукові конференції і санітарно-освітню працю.

На окрему увагу заслуговує широка діяльність українських хорів, які існували у кожному таборі, театрів, в тому числі оперних, які об'їзджали табори. Одним з найцікавіших явищ тогочасного таборного життя була чисельна таборова преса, розмножувана на циклостилях, через те, що спершу не було можливості газети друкувати нормальним способом. Проте дуже швидко по деяких центрах, таких як Мюнхен, Нюрнберг, Авгсбург, Гайденау, Регенсбург було наладжено забезпечення друкарськими черенками, а то й організо-

вано самостійні друкарні. Вже в 1946 році з'являються на терені Західної Німеччини українські друковані газети й журнали, серед них до найважливіших слід зарахувати «Українську трибуну» в Мюнхені, «Час» в Нюрнбергу-Фюрті, «Неділя» в Ашафенбургу, «Українські вісті» в Ульмі. Відомі і такі видання, як «Наше життя», «Пугу», «Орлик», «Комар», «Громадянка». Крім того організуються видавництва, які видають чимало белетристики, поезії, наукових та фахових праць.

На жаль, таборова циклостилева преса належить сьогодні уже до музейних рідкостей, ніхто якось не завдав собі тоді мету планоно збирати увесь цей матеріал.

Нині українська громада налічує коло 25 тисяч осіб. Протягом повоєнних років українці в Німеччині продовжували підтримувати започатковані традиції. Українські суботні школи діють при церквах і жіночих осередках. В Мюнхені є український інтернат, де читають лекції з українознавства для учнів. В 1977 році також було створене товариство «Українська гімназія», яке ставить собі за мету давати українським дітям середню освіту з кращими європейськими гімназіями та ліцеями. Діє в Німеччині товариство «Рідна школа». Значний внесок в розвиток української культури внесли ансамбль «Бандура», хор «Діброва», хор «Україна» під керівництвом Нестора Городовенка, ансамбль Володимира Блавацького, театральна студія Йосипа Гірняка, співаки Орест Русняк-Герляха, Клим Чічка-Андрієнко, Іванна Синенька-Іваницька, Ірина Маланюк, Катря Колянківська, Оксана Сов'як, Олег Євсевський, піаністка Галина Коваль, композитори Євген Цимбалістий та Остап Бобикевич, скульптор Григорій Крук, художник Ігор Кордюк, письменники, перекладачі Емма Авдієвська, Ігор Качуровський, Ростислав Єндик, Ігор Костецький, Анна Горбач, Михайло Орест (Зеров). Визнання здобули наукові праці К. Кононенка, Б. Мартоса, Я. Зозулі, О. Горбача, Ю. Бойка-Блохіна, А. Білинського, М. Антахія, І. Жегуца. Діють видавництва «Дніпрова хвиля» та «На горі».

В Мюнхені знаходиться штаб-квартира Антибільшовицького блоку народів.



## СИНЬОЖУПАННИКИ Й СІРОЖУПАННИКИ

З вибухом першої світової війни в 1914 році наддніпрянські політичні діячі-емігранти створили для пропаганди ідеї самостійності України організацію Союз Визволення України, що його постійним осідком був Відень. Союз розгорнув широку політичну діяльність у Німеччині, Австрії, Туреччині й Болгарії, а також у нейтральних державах. Він мав своїх представників у різних європейських центрах та видавав різними мовами пропагандистські твори про Україну.

Найважливішим здобутком діяльності Союзу була праця серед військово-полонених українців російської армії — у Німеччині та Австрії. Ця праця закінчилася формуванням українських військових частин із полонених. У німецьких і австрійських таборах полонених було коло мільйона українців, хоч свідомого елементу серед них було мало. Союзіві вдалося отримати дозвіл, щоб українців приміщували в окремих таборах, де Союз повів інтенсивну працю над їх національним освітнім рівнем. З цих таборів головніші були в Фрайштадті в Австрії та в Раштаті, Зальцведелі й Вацлярі в Німеччині. У квітні 1917 року постав у Німеччині окремий табір для старшин-українців у Ганверському Міндені (Hannoversch Munden) пізніше і в Австрії — в Йозефштадті (Josefov). У таборах були зорганізовані школи, бібліотеки, читальні «Січі», хори, оркестри, театри, кооперативи, різні кудси, секції (національна, соціальна), братства та інші. В кожному таборі були свої українські часописи: в Раштаті — «Розсвіт», у Зальцведелі — «Вільне слово», у Вецлярі — «Просвітний листок», пізніше «Громадська думка», у Фрайштадті — «Розвага», в Йозефштадті — «Наш голос». Завдяки культурно-освітній і політичній праці в таборах серед полонених пробуджувалася національна свідомість, вони стають свідомішими українськими громадянами. На початку 1917 року в кожному таборі були вже кілька тисяч вояків цілком національно свідомих.

Революцію в Росії полонені-українці привітали з ентузіазмом і з увагою стежили за подіями в Україні. Проголошення

Універсалів відбувалися в таборах дуже врочисто. Полонені збирали навіть гроші на національний фонд, пересилаючи їх через Союз Визволення України, збирали підписи довір'я для українського уряду і т.п.

В часі берестейських мирних переговорів німецька та австрійська влада дали дозвіл на організування українських військових відділів із полонених. Українська мирова делегація в Бресті видала від імені Центральної Ради відозву до полонених із закликом вступати до українського війська.

В половині лютого 1918 року в німецьких таборах Раштаті, Вецлярі й Зальцведелі вже були сформовані кадри двох піхотних полків і їх вислано до Голобів на Волині для дальшої організації. Тут на початку березня сформувалася 1 дивізія Синьожупанників (від синьої барви одностроїв: козацьких жупанів-чумарок і штанів), — у складі чотирьох піхотних полків, по 1200 людей у кожному, та одного гарматного полку. Дивізією командував ген. Зеленський, а командирами полків були: 1—полк М. Шаповал, 2 — сот. Малахатка, 3 — сот Курінний, 4 — пполк. М. Чеховський та гарматного — пполк. Д. Чижевський.

Рівночасно почалося теж формування і другої дивізії чотирьохполкового складу в таборах і в Голобах. У Міндені проведено іспити з українознавства між старшинами, якими мали поповнюватися обидві дивізії, але цим старшинам через гетьманський переворот не вдалося виїхати з міста.

У квітні синю дивізію переведено до Києва. Та ця збройна сила, що творилася на чужині, не була використана. Німці перед гетьманським переворотом дивізію роззброїли.

Пізніше декотрі із них утворили відділ і вели на Волині й на Підляшші культурно-освітню працю. Комендантом цього відділу був поручник Микола Шаповал, теж полонений, комендант Раштатської Січі. Ці стрільці видавали в Білій часопис («Рідне слово», видавали й календар на 1918 р. ) й теж вели серед місцевого населення культурно-освітню працю. Опісля ці стрільці об'єдналися із синьожупанниками й М. Шаповал став комендантом одного полку.

Полонені українці з Фрайштату й інших таборів теж зорганізували згодом військові відділи. У Фрайштатському таборі, теж на зразок німецьких таборів, постала Січ ім. гетьмана П. Дорошенка, з якої сформовано перший український військовий відділ з полонених в Австрії, як 1 Козацько-стрілецький курінь. Куренем командував сот. Ганжа, а сотнями старшина Бойко, Сергієвський, Михальчук і Сич — усі з Тересієнштатського та Йозефштатського таборів.

З кінцем лютого 1918 року курінь перенесено до Володимира-Волинського, де мало проводилося дальше формування цілої дивізії. 2 курінь під командою пполк. Перлика сформувався з полонених, що працювали в робітничих відділах на Волині, а 3 курінь сот. Яковлєва був надісланий з Франштату.

Варто згадати ще про невелику формацію

Січових Стрільців із українських полонених у Німеччині, що безпосередньо підлягали командуванню «Ober-Ost» на окупованих німцями частинах України (Холмщина, Волинь). Вони перебували в Білій на Підляшші і поповнили охоронну службу.

У полку велася дальша військова підготовка та національне виховання старшин і вояків. З Фрайштатського табору приходили свіжі курені. З кінцем квітня полк налічував уже 4 тисячі вояків, а в травні, вже за гетьмана, поширився в 1 козацько-стрілецьку дивізію, яку називали ще й сірою, або сірожупанники, від сірої барви однострою (сіра чумарка, жупан і сірі штани),

З приходом до влади гетьмана Скоропадського козацько-стрілецький полк не було розброєнно, тим-то й дальша організація дивізії, що постала з того полку, відбувалася вже в часі гетьманату.





*Перші полки синьожупанників при вишколі готуються до виїзду з Раштату, Німеччина, в Україну.*



*Пам'ятник полеглим синьожупанникам в Раштаті, Німеччина.*





*Резиденція Єпископа при Соборі Пресвятої Богородиці і Св. Апостола Андрія Первозваного в Мюнхені, Німеччина.*



***З'їзд делегатів Українського Національного Об'єднання в Берліні весною 1940 року.***  
*Українське Національне Об'єднання — культурно-освітня допомогова організація, що існувала під час другої світової війни в Німеччині. Центральня об'єднання містилася в Берліні і мала свої філії по цілій Німеччині, об'єднуючи майже всіх українців в цілій країні. Об'єднання було досить чисельне, тому що тоді багато українців працювали по роботах в Німеччині. Об'єднання мало бібліотеку, видавало газету «Український вісник», влаштовувало всякі національні свята, мало танкові ансамблі та хори. Головну управу очолював полковник Тимір Омельченко, помічниками були др. Володимир Левицький та ін. Юрій Коваленко. В 1944 році під час бомбардування Берліну приміщення Об'єднання було розбите. Гестапо пильно слідкувало за діяльністю Об'єднання і в 1944 році заарештувало всю його управу, звинувативши його в діях проти німецького уряду і держави.*



## УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Український Вільний Університет (УВУ), постав 1921 року в екзилі для розвитку вільної української науки і високошкільних студій поза впливами панівних на Україні режимів. УВУ виник з ініціативи Товариства українських журналістів та письменників. Українського соціологічного інституту та Товариства прихильників освіти у Відні, паралельно до Львівського (таємного) українського університету. Датою заснування УВУ вважається день інавгурації — 17.1.1921. Тогож року було переведено його до Праги.

Празький період діяльності УВУ закінчила окупація Праги советською армією (травень 1945), при чому останній ректор А.Яковлів передав урядування прихильникові концепції залишиння УВУ на території Чехії о. А. Волошинові, а сам з більшістю професорів виїхав за кордон. Концепція о. Волошина виявилася ілюзорною: його самого заарештовано і він скоро загинув у тюрмі. УВУ ліквідовано, а майно знищено чи розграбовано.

За ініціативою В. Щербаківського, до якого приєдналася група українських дослідників з Українського Наукового Інституту з Берліну під проводом директора І. Мірчука, УВУ відновлено в Мюнхені з

систематичним навчанням у 1946-47 академічних роках. Збільшено склад професорської колегії, до якої приєднано вчених з Центральної і Східної України. В 1947 році в УВУ діяло 44 професори, 16 доцентів та 18 викладачів й асистентів. Найвище число студентів було 493 (1947-48). До відновлення діяльності спричинилися насамперед дотації з фондів Українського видавництва (Краків), згодом дотації Конгрегації для Східних Церков, виєднувані Апостольським Візитатором Епархом І. Бучком, що став куратором УВУ. Виклади велися на обидвох факультетах.

За 1968-81 роках через систему УВУ перейшло 1585 студентів і курсантів з 17 країн. Цю працю можна було розгорнути завдяки придбанню дому (1974) за дотацією Первоієрарха Української Католицької Церкви Йосифа Сліпого, розбудові фундації у США й Канаді, зв'язкам із поза українськими науковими колами (1972-81 — 122 конференції й зустрічі, у тому числі ювілей Г. Сковороди у співпраці з університетами Німеччини, Франції та Австрії). Okремо треба підкреслити дружні наукові зустрічі з болгарськими, жидівськими, польськими, чеськими дослідниками. Розбудовано



*Будинок Українського Вільного Університету в Мюнхені.*

мистецький сектор з чисельними виставками. Загальне число (195) всіх видань УВУ за мюнхенський період подається у щорічних програмах викладів. Дипломи у 1966-81 роках: 98 докторських та 36 магістерських. З 1981 діє при УВУ Інститут досліду національних потреб під головуванням З. Соколюка.

Діяльність УВУ знайшла своє визнання й після зміни баварського високошкільного

закону (1973) окремим додатком до закону 28.6.1978 він був знову визнаний приватним університетом з академічними правами. З 1972 року УВУ зареєстрований у світовому довіднику «World of Learning». Завдяки науковій та культурно-мистецькій діяльності і міжнародним зв'язкам УВУ став головним осередком інтелектуального життя української еміграції в Німеччині і Західній Європі.



*Великдень в таборі Авсбургу, Німеччина. Гаївки виконують члени театру Блавацького.*

*Величавий жалібний похід вулицями Мюнхену на цвинтар «Вальдфрідгоф» в п'ятнадцяту річницю штучного голоду в Україні. Німеччина.*







*Демонстраційний похід в одному із таборів в 1948 року, Німеччина.*



*Один з українських таборів ДП — Корнберг біля Бебри, Німеччина.*





*Пам'ятник полеглим за волю України на українській частині цвинтаря «Вальдфрідгоф» в Мюнхені. Німеччина.*



*Протестанційні збори в Міттенвальді у 1948 році. Говорить генерал Палій-Неїло.*



«Дніпрова Хвиля» — найбільше видавництво і продаж українських книжок у західній діаспорі, центр у Мюнхені, Західна Німеччина. Засноване в 1952 році. В цьому видавництві побачили світ «Нарис історії України» О. Оглоблина, «Гетьман Пилип Орлик» (1672-1742) його життя і доля», «Запоріжжя XVIII століття та його спадщина» в 2-х томах Н. Полонської-Василенко, «Жидівська національна автономія в Україні, 1917-1920» С.І.Гольдельмана, «Українська Музика» А.Рудницького, історичні оповідання «Гетьман Кирило Розумовський» і «Патріот — Григорій Орлик» Миколи Лазорського, «Лупулові скарби» Ю.Радзиковича, «Шлях невідомого» І.Качуровського, «Мої роки в Царгороді, 1919-1921» Олекси Гриценка та багато інших. Загалом видано 66 фундаментальних праць.

Власник «Дніпрової Хвилі» — д-р Олекса Вінтоняк. Під час німецької окупації

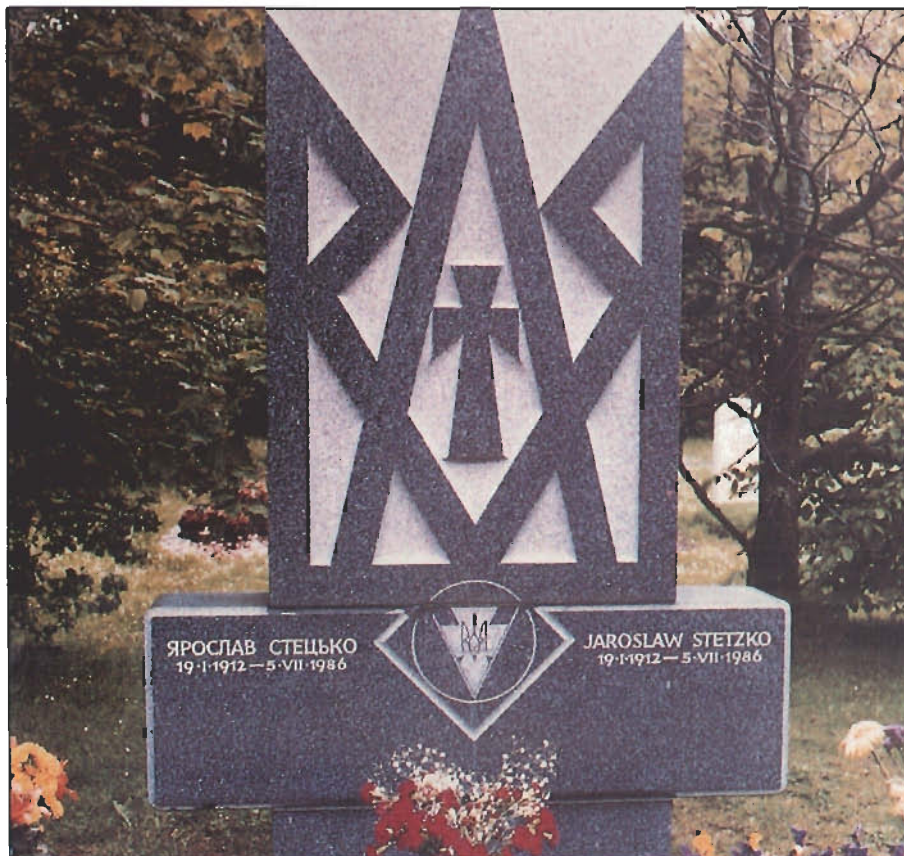
України, від вересня 1941 по травень 1945 року був в'язнем гітлерівських концтаборів. З 1945 року мешкає в Мюнхені і тут же в Українським Вільнім Університеті студював історію України. Закінчив навчання докторатом (козацько-гетьманська доба) у професора О. Оглоблина. В 1988 році реабілітувався на доцента в УВУ. З року 1967 викладає історію України в літньому семестрі на УВУ. Дружина видавця д-ра Олекси Вінтонака — Галина Гриценко-Вінтоняк — народжена у Франції. Батько родом з Чернігівщини, воїн армії УНР. Її улюбленим заняттям є народне мистецтво — писання українських писанок. З 1982 року бере участь у міжнародних виставках писанок, кожного року перед Великодніми латинськими святами (Австрія, Швейцарія, Франція, Німеччина).



*Галина Гриценко-Вінтоняк — мистець української писанки.*



*Відомий письменник Іван Багряний народився 2-го жовтня 1905 року в місті Охтирка, Полтавської області (тепер Харківської). Помер 25-го серпня 1963 року в госпіталі у місті Шварцбальді. Похований в місті Новий Ульм, Німеччина.*



*Могила та надгробний пам'ятник сл. пам. Ярослава Стецька (19. 01. 1912 - 5. 07. 1986) — Голови Українського Державного Правління, Голови Проводу Організації Українських Націоналістів, голови Антибільшовицького блоку народів. Похований в Мюнхені, Німеччина.*





*Собор Покрови Пресвятої Богородиці і Св. Апостола Андрія Первозваного в Мюнхені, Німеччина.*



*Хрещення в Києві 988 року. Образ на стіні в Соборі Покрови Пресвятої Богородиці і Св. Апостола Андрія Первозваного в Мюнхені. Митець Святослав Гординський.*

## Богдан Шарко — бандурист високого класу

Богдан Шарко народився в Галичині. Як гімназійний учень вчився гри на фортепіано в Музичному інституті ім. Лисенка в Станіславові у педагога Стефанії Крижанівської й теорії музики у відомого композитора Івана Недільського, тодішнього директора інституту.

Науку солоспіву розпочав у 1940 році в тому ж інституті, а продовжував у Мюнхені в камерної співачки Ельзи Цайдлер. Гри на бандурі вчився в 1959 році у колишнього члена капели ім. Тараса Шевченка Івана Луковича Рябчуненка. З того часу Б. Шарко виступає як соліст-бандурист по всій Німеччині, де він мешкає. Він мав виступи по всіх більших поселеннях українців у Франції, виступав з великим успіхом на фольклорному концерті Страсбурзького Університету, серед українців Бельгії, Голландії, Австрії й у Римі на відкритті академічного року Українського Католицького Університету на запрошення Блаженнішого Патріарха Йосифа. Від ряду літ він відомий у мистецькому мюнхенському клубі «Катакомба», де на міжнародному конкурсі одержав похвальну оцінку «віртуоза-бандуриста» («Мюнхен Меркур» 24.7.71).

Шарко наспівав пісні в радіостанції в Югославії й у баварському радіо в Мюнхені, що їх періодично можна слухати у недільних концертах. Б. Шарко виступає теж як концертний співак-баритон. Крім виступів у Німеччині, мав він десять концертів на запрошення СУБ в Англії. Він записав свої пісні на дві платівки: «Пісні при бандурі» й



«Українські релігійні пісні» при супроводі органів. Ось що про неї писав відомий музиколог і композитор Осип Залеський: «Платівка видана в Мюнхені з текстом пісень на обкладинці англійською й німецькою мовами. Голос соліста широкого діапазону, звучить повно й м'яко, що підкреслює релігійний характер співаних пісень, а доповнює його ніжний супровід на органах» («Новий Шлях», Торонто, 1.10.77).

Богдан Шарко був у сімдесятих роках європейським кореспондентом фахового журналу «Музичні вісті», що виходив у Нью-Йорку.



## Дмитро Дорошенко (1882 -1951)

Дорошенко Дмитро — історик, публіцист, громадський і державний діяч — родом із старого козацько-гетьманського роду на Чернігівщині. Вчився у Варшавському і Петербурзькому університетах, а також і Київському, який закінчив 1909 року. Працював у Петербурзі, Кисві, Катеринославі і знову у Києві як громадсько-політичний діяч, журналіст і педагог-історик. Був головою Української Студентської Громади в Петербурзі (1903), секретарем редакції «Українського Вестника» (1906) і «України» (1907), секретарем київської і заступником голови катеринославської «Просвіти», організатором (разом з дружиною Наталією Васильченко-Дорошенко) товариств «Просвіти» на Катеринославщині і редактором катеринославського часопису «Дніпрові хвилі» (1910-1914), співпрацював із виданнями «ЛНВ» (з 1899), «Ради», «Украинская Жизнь» та інших

українських видань. Викладав історію в комерційних школах Катеринослава і Києва. Наукова діяльність Дорошенка була пов'язана з Катеринославською Архівною Комісією й Українським Науковим Товариством у Києві, де він був секретарем і редактором видань. Був членом ТУП. Під час першої світової війни був уповноваженим Союзу міст на теренах Галичини й Буковини, окупованих російськими військами, а після революції 1917 року був призначений крайовим комісаром (з правами генерал-губернатора) Галичини і Буковини. Був (від партії Українських соціал-федералістів) членом Української Центральної Ради (1917); в серпні 1917-го іменованний головою Генерального секретаріату України, але відмовився й був обраний губ. комісаром Чернігівщини. В травні 1918 -го року призначений міністром закордонних

справ Української держави. У 1919 -ому — доцент Кам'янець-Подільського університету. З 1919 — на еміграції. Чільний діяч українсько-гетьманського руху, Дорошенко головну увагу присвячував науково-академічній діяльності. В 1921-51 роках він був професором УВУ (у Відні, Празі й Мюнхені) на кафедрі історії України. Був професором Карлового університету в Празі (1926-36), професором на кафедрі історії Церкви Православного Богословського факультету Варшавського університету (1936-39). 1945-51 — през. УВАН. 1947-50 — професор колегії св. Андрея у Вінніпегу (Канада); Дорошенко член НТШ (з 1923) і багатьох інших наукових товариств — українських і чужоземних.

Дорошенко опублікував близько 1000 праць з історії України, української історіографії, історію культури, церкви, літератури, українських культурних і політичних взаємин із Західною Європою



*Могила і надгробний пам'ятник професора Дмитра Дорошенка на цвинтарі «Вольдфрідгоф» в Мюнхені, Німеччина.*

(головно з Німеччиною), слов'янознавства тощо українською й багатьма чужими мовами. Головні праці Дорошенка: «Нарис історії України» (I-II, 1932, 1933), «Історія України 1917-23», I-II (1930, 1932; 2 вид. 1955), «History of the Ukraine» (1939, 1941), «Огляд української історіографії» (1923), монографії про Костомарова, Куліша, Антоновича, «Die Ukraine und das Reich. Neun Jahrhunderte Deutsch-Ukrainischen Beziehungen» (1941, 1942), «З історії української політичної думки за часів світової війни» (1936), «Православна Церква в минулому й сучасному житті

українського народу» (1940), «Слов. Світ в його минулому й сучасному», I-III (1922), курс історії України (1921, 1923, 1942, 1947) та інші. Велика монографія Дорошенка про гетьмана Петра Дорошенка залишилася в рукописі (надруковані лише деякі розділи). Дорошенкові належать численні огляди та рецензії в українських і чужоземних історичних журналах. Його «Мої спомини про давнє-минуле (1901-1914)» (1949) і «Мої спомини про недавнє-минуле (1914-20)», I-IV (1923-24) займають визначне місце в українській мемуаристиці.



*Могила і надгробний пам'ятник Голови Проводу Організації Українських Націоналістів Степана Бандери на «Вальдфрідгоф», Мюнхен, Німеччина.*

*15 жовтня 1959 року Степан Бандера став жертвою таємного вбивства. Медична експертиза виявила, що причиною смерті була отрута. Два роки пізніше, 17 листопада 1961 року німецькі судові органи проголосили, що вбивцею Степана Бандери є Богдан Сташинський — агент советської розвідки, що діяв з наказу Шелспіна і Хрущова. Після докладного слідства, проти Сташинського було порушено кримінальну справу. Судовий процес відбувся 8 — 15 жовтня 1962 року. Присуд проголошено 19 жовтня, в якому Сташинського засуджено на 8 років важкого режиму. Німецький Верховний Суд у Кальсруге ствердив, що головним винувником вбивства С. Бандери є советський уряд в Москві.*



## ПАРАГВАЙ

Українці почали поселятися в Парагваї приблизно в 1930-32-х роках. Прибули вони з сусідньої Аргентини під час господарської кризи. Безпосередньо з українських земель — Галичини, Буковини, Закарпаття — приїхали декілька більших груп українців до Парагваю в 1935-39 роках. Третя хвиля українців прибула в 1946-47 роки з таборів ДП з Німеччини. Тоді ж деякі маленькі групи прибули до Парагваю з Китаю, Манджурії та Філіпін. Зараз українська громада в Парагваї начислює понад 10 тисяч осіб.

Найбільші скупчення українців в Парагваї є в провінції Міссіонес, де українські колонії мають свої назви, що нагадують про історичну Батьківщину — Нова Волинь, Нова Україна, Тарасівка, Богданівка, Зелений клин, Кавказ, Сибір. Більшість українських поселенців — селяни, ремісники, які культивують бавовну, рис, кукурудзу, пшеницю і перець. В Парагваї існують українські церкви: Українська Автокефальна Православна Церква, Українська Католицька Церква, Українська Баптіська Церква. В 1937 році в місті Енкарнасіоні було засновано товариство «Просвіта», пізніше були ще створені його відділення в десятих містах та осередках. Товариство має свої народні доми, в яких містяться читальні та школи або шкільні курси української мови, аналогічні школи і курси української мови діють при українських церквах і громадах. Існує в Парагваї Спілка Української Молоді (СУМ). За останні роки українське громадське життя в Парагваї досить послабло, головню через виїзд активних одиниць до Америки,

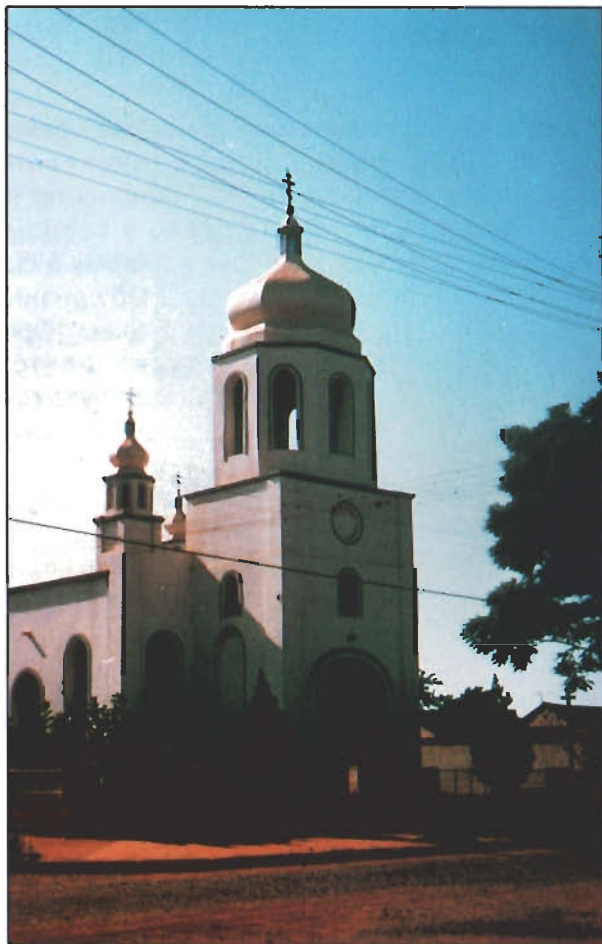
Канади, Аргентини. Молоде покоління швидким темпом асимілюється.

З нагоди 50-річчя приїзду перших українських емігрантів до Парагваю, в листопаді 1976 року відбувся «Український тиждень» та відкриття пам'ятника Т. Шевченку. На день 18-го листопада, коли було призначене відкриття пам'ятника, до Парагваю приїхало багато представників українського громадянства з різних сторін світу. Між ними також були представники Пласту, СУМу та інших організацій із сусідньої Аргентини.

Свято відбулося в місті Енкарнасіоні на майдані «Зброя». Пам'ятник відкрив парагвайський президент-генерал Альфредо Стресснер в присутності губернатора аргентинської провінції Міссіонес, що є найблище до Парагваю, та численних достойників. Після цього свята президент оглянув ще новопобудовані церкви — католицьку і автокефальну православну та будинок Товариства «Просвіта». Там також відбувся у честь президента короткий виступ нашого балету з Буенос-Айресу. Президент Парагваю з подивом висловлювався про українську культуру і наш фольклор.

У цей «Український тиждень» у Парагваї відбулося багато імпрез і концертів, у яких брали участь хори і балети з Буенос-Айресу та Канади.

Велике свято, що відбулося на терені Південної Америки, встановлення пам'ятника Великому Кобзареві стало ще одним доказом глибокої віри українців в Бога та любов до України.



*Українська Автокефальна Православна Церква Св. Юрія Переможця в місті Енкарнасіоні, Парагвай.*



*Українська Католицька Церква в місті Енкарнасіоні, Парагвай.*



*Пам'ятник Тарасові Шевченку на майдані Президента Стресснера в місті Енкарнасіо, Парагвай.*



## ПОЛЬЩА

Українці становлять корінну етнічну групу населення. Їх предки споконвіку проживали в історичних місцевостях — Бойківщина, Лемківщина, Підляшшя, Холмщина, Надсяння. У 1947 році польський уряд здійснив примусове переселення всіх українців до північних та північно-західних земель держави. Ця акція мала назву «Вісла». Загалом з квітня по серпень 1947 року було переселено до інших районів Польщі понад 140 тисяч осіб. Через десять років спеціальна урядова комісія розглянула становище українців і визнала за справедливе повернути виселені родини до місць колишнього проживання. В 1957-58 роках до Люблінського воєводства повернулося 3778 українських родин. Проте наслідки тої незаконної акції не були подолані остаточно. Протягом кількох десятиріч тривали спроби насадити негативне ставлення до українців у польській громадскості. Українське населення було ізольоване від широких контактів з єдинокровними братами з інших країн. Занепадала українська культура, над якою реальною була загроза асиміляції. Великі втрати понесла Українська Церква. За відомостями доктора Олега Іванусіва, у порівнянні з 1939 роком в середині 80-х років з 689 церков — 346 церков (50,2%) зруйновано повністю або доведено до цілковитого занепаду, який виправити неможливо; 245 церков (35,6 %) перебрано римо-католицькою церквою і живаються як костели; понад 60 церков (8,9%) не використовуються і стоять закриті, хоч і перебувають в доброму стані; 28 церков (4,0%) належать Православній Церкві; 9 церков (1,3%) задіяні як музейні заклади.

Нині в Польщі проживають близько 350 тисяч українців. Зламний для суспільно-політичного життя держави 1989 рік створив нові умови для розвитку суспільного, культурного та організованого життя української громади. Виникли нові організації — Українське християнське Братство Св. Володимира, Союз української незалежної молоді, Товариство «Український народний дім» у Перемишлі, Фондація св. Володимира, Об'єднання лемків. Найбільшим українським об'єднанням Польщі є українське суспільно-культурне товариство, засноване в червні 1956 року УСКТ доклало великі зусилля до налагодження культурно-освітньої роботи серед українського населення, постійно

домагався від польського уряду скасування рішень про насильницьке виселення українців з рідних місць та повернення їм майнових та громадських прав у повному обсязі. В 1990 році на Надзвичайному з'їзді УСКТ його було реформовано в Об'єднання українців у Польщі (ОУП), яке очолив Юрій Рейт. Видатного успіху досяг доктор Володимир Мокрий, обраний депутатом Сейму, який став співорганізатором польсько-українського діалогу на парламентському рівні. Доктор Мокрий є одним із співорганізаторів ОУП, засновником Фондації св. Володимира. Не жаліють серця й часу, працюючи на громадській ниві, Михайло Шумада, Степан Бень, Ірина Дрозд, Марія Філь, Дарка Якимець, Ганна Назарович, Люба Тхір та багато інших українців у Польщі.

На теренах культурної праці особливо відзначилися Варшавський змішаний хор під керівництвом Й. Курочки, хор з Осєцка, Перемишльська театральна група. Особливо поважне місце належить хору «Журавлі». Відомі своїм творчим доробком також хор «Полонина», фольклорний ансамбль «Лемківщина», хор «Чайка», ансамбль танцю «Веретено», ансамбль пісні і танцю «Черемош», Бойківська капела «Сусідоньки», танцювальні колективи «Метелиця» та «Аркан». Осібно слід відзначити перемишльську капелу «Бандура» та Гданську капелу бандуристів, Український камерний хор церковної музики при церкві отців Василіян у Варшаві.

Чимало українців є знаними науковцями в Польщі, працюючи у Польській академії наук, Варшавському, Гданському, Краківському та інших університетах. На початку 1990 року у Варшаві створено Польську асоціацію українознавців, яка видає «Варшавські українознавчі записки».

Відбувається поступовий перехід на краще в становищі українських церков. Багато з них ремонтуються та реставруються. Цим опікується комісія охорони пам'яток церковного мистецтва Товариства охорони пам'яток, яку очолює Богдан Мартинюк. На початку 90-х років на реставрацію українських церков Міністерство культури Польщі та воєводські органи передали один мільярд злотих. Але це ще тільки початок роботи по збереженню надбань української культури.



### Хор «Журавлі» в Польщі

«Журавлі» — український чоловічий хор у Польщі. Він є добре відомим не тільки в цій країні, але й за рубежом. Створений в 1972 році під керівництвом Ярослава Полянського, він зібрав любителів української пісні з усіх кінців Польщі і незабаром став популярним не тільки серед українського населення, а й серед цінителів хорової виконавської майстерності взагалі. Про художню досконалість цього аматорського колективу свідчить і сам добір репертуару — старовинні українські пісні і пісні сучасних українських композиторів.

У 1983 році головним диригентом хору став випускник Варшавської музичної академії імені Ф. Шопена Роман Ревакович. Під його керівництвом хор збагатив свій репертуар церковною музикою і прибрав своє виконавське обличчя. Тепер в ансамблі — 50 співаків, люди різних професій, які проживають у

різних місцях Польщі. Але всіх їх об'єднує одне — любов до рідної пісні. Тому вони не рахуються зі своїм вільним часом: спочатку вивчають партії у себе вдома, а потім, жертвуючи своїми відпустками, з'їжджаються на репетиції в ту частину країни, куди заведе їх концертний шлях.

Успіхи хору наявні — він учасник і переможець різних фестивалів і міжнародних конкурсів, записав ряд платівок і відеофільмів. Хор «Журавлі» виступає з концертами в США, Канаді, Німеччині, Бельгії і Голландії. У березні 1989 року «Журавлі» вперше приїхали на вимріяну Україну і співали на сценах Львова, Рівного, Чернігова, Канева і Києва. Лет «Журавлі» у квітні 1990 року охопив Дрогобич, Івано-Франківськ, Тернопіль, Хмельницький, Вінницю, Бердичів, Київ і Львів. Цей видатний колектив продовжує свою плідну працю на терені української культури.





*Свято-Успенський Монастир і Греко-Католицька Церква оо. Василіян у столиці Польщі Варшаві. Монастир і Церква існують 200 років.*

Урочисте закладення наріжного каменя під Василіянську Церкву, якій було надано титул Успення Пречистої Діви Марії, відбулося 12 травня 1781 року в присутності вищого польського духовенства. Нунцій Апостольської столиці архієпископ І. А. Архетті, поставив наріжний камінь, а король Станіслав Понятовський, який брав участь у торжестві, покрити камінь верствою вапна, вдаривши перед тим камінь кількаторазно молотком. На камені вибито латинською мовою пам'ятні слова й дату освячення, а його середину крім мощів святих поклали ще й медалі: одну велику, королівську із зображенням обличчя короля та королівського гербу, п'ять медалей папи Пія VI (1775-99), які відображали події з життя папи. Поклали теж різні польські монети, які були тоді в обігу. Церкву, яка могла помістити 800 осіб, як і монастир, побудували згідно з планом королівського

архітектора Мерліні. Згодом, після благословення Церкви Успення Богородиці, що відбулося 25 серпня 1784 року маляр Франц Шмуглевіч (1745-1807), який вернувся з Риму до Варшави, подарував церкві три свої найкращі образи: Успення Пречистої, перестрах цесаря Валенса на вид Св. Василія і Св. Онуфрія в пустині. Ці архитвори Шмуглевіча — найкращі з усіх його образів. Вони були врятовані від вивезення до Парижу ігуменом монастиря о. Ісидором Ємйолковським (1749-1833), який 44 роки був ігуменом Варшавського василіянського монастиря. Коли 1807 року французи зайняли Варшаву і згідно з наказом Наполеона, почали вивозити мистецькі твори до Франції, хотіли і ці три образи вивести до Парижу. Однак о. Ісидор запевнив французьких комісарів, що ці три образи є молодечими роботами артиста,

він ще живе, а його пізніші праці є багато кращі.

Монастирська церква була парафіяльною для «уніятів» не лише в місті, але й на передмістях та для сіл (які згодом увійшли в склад міста), як Малий Грохів, Великий Грохів, Заціше, Маримонт, Воля, Поцеха, Опоч, Мокотів, Шопа, Черняка, Вілянів, Ломпянка і Саська Кемпа. У 1810 році, згідно із статистикою віровизнань, було 707 душ східного обряду, але коли взяти до уваги греків, сербів і москалів (останні мали окрему каплицю на Підваллі), то українців-католиків не було більше, ніж 600 душ. В 1871 р. варшавська статистика подає уніятів 498 душ.

В 1875 році наступає криваве возз'єднання уніятів «привіслянського краю із святою, восточною православною церквою), а 25 січня 1876 р. архієпископ Леонтій «Перехрещує» Василіянську церкву. В 1915 р. німці зайняли Варшаву і польська духовна влада перебрала Василіянську церкву й монастир та віддала

її до вжитку «східного обряду» Львівському Вірменському Архієпископові Йосифові Теодоровичеві. 1 січня 1930 р. під тиском папи Пія XI та кардинала примаса Польщі і Варшавського Митрополита Олександра Каковського, Архієпископ Теодорович мусів уступити, а ректором церкви і монастиря став протоігумен Галицької провінції ЧСВВ, місіонер і великий патріот о. Степан Решетило.

Провінція на Україні відкрила свій новіціят в Крехові. Варшавський монастир вибрано як студійний дім для монахів, які закінчили крехівський новіціят. Перші п'ять студентів приїхали до Варшави в 1991 році. В наступному році приїхало вже понад двадцять нових. Внаслідок цього в академічному 1992-93 році проживало в монастирі понад 50 монахів. Монастир ставить за мету вишкіл майбутніх духовних кадрів — провідників народу, професорів у семінаріях — для праці в Україні, Словаччині та Румунії.



## РУМУНІЯ

Українська етнічна група в Румунії значною мірою є автохтонна. Споконвіку українці населяли Південну Буковину (нинішній Сучавський повіт) та Мараморщину (Марамуреський повіт). Поява українців у дельті Дунаю (Банат, Галац, Добруджа та інших) пов'язана з еміграцією з України, яка відбувалася у кілька хвиль. Першою, з них був прихід українських козаків у Ясси і Галац на чолі з гетьманом Іваном Мазепою та Пилипом Орликом, після поразки у Барні з російським царем Петром I. Після смерті I. Мазепи його було поховано у Варниці. Та турки сплюндрували могилу славного сина України. Тож 18 березня 1710 року відбулося перепоховання його останків у монастирі Святого Георгія в Галаці. Рік по тому і це пристанище гетьмана було споганене татарами, які розрили могилу і вчинили наругу над його прахом. Пилип Орлик, приїхавши в 1722 році, видав шану своєму соратнику по боротьбі, а пам'ять про поховання гетьмана Івана Мазепи в Галаці зберігається й досі. Вже в наші дні Всеукраїнське товариство політв'язнів та репресованих ухвалило рішення про розшук могили I. Мазепи та перепоховання його останків до Києва. З цією метою має бути організована спеціальна експедиція. Українська Православна Церква (Київський патріархат) звернулася до патріарха Православної Церкви Румунії Феоктіста з проханням про сприяння в розшуках праху гетьмана. Деякий час козацтво зосереджувалося в Яссах, де наступник I. Мазепи Пилип Орлик організував військову канцелярію.

Друга хвиля еміграції почалася від 1775 року, коли російське військо по-зрадницьки зруйнувало Запорізьку Січ. Чимало козаків, не бажаючи коритися російським царям, подалися за Дунай. Від 5 до 10 тисяч запорожців, оселившись в Добруджі, заснували згодом Задунайську Січ. Шукаючи кращих місць поселення, вони через деякий час вдалися до австрійського уряду з проханням відвести їм землі на австрійсько-турецькому кордоні. Отож отримали землю у довічне користування в

Банаті (Західна Румунія) і заклали біля міста Зента поселення під назвою Січ. Та з невідомих причин, невдовзі більшість козаків знову перебралися за Дунай. В 1813 році вони зайняли село Верхній Дунавець і заклали тут Січ. Вона припинила існування в 1828 році. Ще й досі в селах Катирлезі, Караормані, Кришані, Верхньому і Нижньому Дунавцях, Муругілі зберігаються типові козацькі хрести, церковно-слов'янські книги, час від часу місцеві жителі знаходять по горах та біля річки глиняні козацькі люльки. 6 жовтня 1990 року з дозволу префектури області Турча учасники першої задунайської експедиції Державного історико-культурного заповідника на о. Хортиця з України встановили і освятили пам'ятний знак на честь запорозьких козаків на території села Верхній Дунавець.

Третя хвиля переселенців до території сучасної Румунії припадає на другу половину XIX століття. Крім вихідців з полудневої України, що в районі Добруджі знаходили тут вільні землі та займалися промислами чимало переселенців із Закарпаття та Галичини, які оселилися в Банаті.

За різними відомостями, в Румунії проживає від 50 до 80 тисяч українців. За останнім переписом населення українці налічують 55 тисяч осіб. Проте відомо, що за режиму Чаушеску українське населення зазнавало значних утисків, хоча щодо сучасної Румунської держави, воно є автохтонним. Закривалися українські школи, заборонялася українська мова, жителі українських сіл записувалися румунами.

Та українці все ж намагалися не забувати про своє походження та свою культуру. Після другої світової війни в місцях їх поселення відкрилося чимало українських шкіл. Згодом більшість з них перестали існувати. З 1990 року бере початок відродження українського шкільництва. Відновлюється робота українських ліцеїв та педагогічної школи в Сиготі, працюють українські школи або класи в Банаті, в багатьох селах. При Слов'янському

інституті бухарестського університету діє кафедра української мови та літератури. В 1990 році почала виходити двотижнева газета «Вільне слово», яка стала рупором українського населення.

Значний внесок у культурний розвиток українців Румунії внесли філолог Магдаліна Ласло-Куцук, літературознавець Дон Харія Мазілу, історик Микола Чердарик, письменники — Д. Онищук, О. Масикевич, Г. Клемпуш, М. Коцар, О. Дуда, Є. Сав'юк, О. Мельничук, Ю. Ракоча, І.

Шмурляк, І. Федько, М. Волощук, Ю. Павліщ, І. Ковач, М. Корсюк, С. Ткачук, К. Ірод, І. Непогода, М. Небиляка та інші.

Українці в Румунії стають на дорогу організованого життя. Відбулося два з'їзди Союзу Українців Румунії, який ставить своєю метою захист інтересів українського населення, відродження української культури та забезпечення українського представництва в органах державної влади. Його очолює Стефан Ткачук.

## Конгрес Союзу Українців Румунії

Одразу після війни, коли був проведений перший перепис населення, українців в Румунії нараховувалося близько мільйона. Коли прийшов до влади Чаушеску, в ході одного із переписів їх віднайшлося десь близько 347 тисяч. Зараз ж, як не дивно, ніхто не може назвати точної цифри.

У повоєнний період, який українці в Румунії називають першим етапом національного відродження, з'явилися українські школи майже в усіх селах і містах компактного проживання наших земляків. Працювали церкви. Виросла молода інтелігенція, що вийшла з нашої гущі.

За часів тоталітарного режиму почався довгий і тяжкий період денаціоналізації і примусової асиміляції української національної меншості. Редактор газети «Український вісник», письменник і журналіст Михайло Михайлюк так прокоментував ту ситуацію: «Не можна всі наші негаразди і прорахунки пояснити тільки задушливою атмосферою чаушеської диктатури. Багато в дечому винні й ми самі. Бо у декого з'явилася зневіра, страх, бажання пристосуватися».

Треба сказати, що за останні двадцять років видано 176 назв книжок українських письменників, і це для Румунії зовсім немало. Крім того, за допомогою саме літераторів побачила світ «Мала бібліотека», своєрідна хрестоматія для Шкіл, яка включала твори від Шевченка до Гончара.

Румунія, мабуть, єдина країна в світі, де в Спілці письменників існує українська секція чисельністю 28 членів. Двоє з них — Степан Ткачук і Корнелій Ірод входять до президії Спілки, більшість літераторів є лауреатами її премії, їхні твори видаються також румунською. Завдяки зусиллям українських майстрів пера, в Бухаресті було видано повне зібрання творів Тараса Шевченка румунською мовою.

Новий період відродження українців в Румунії розпочався після падіння режиму Чаушеску, зі створенням Союзу Українців Румунії. Перший конгрес СУР, зібрався в 1990 році і став справді визначною подією. Зібравшись в Бухаресті, вперше за свою історію, на національний форум, румунські українці насамперед переконалися, що в країні настали нові часи і вони можуть на повний голос заявити про свої права, свободи, прагнення, можуть вільно організовуватись і скеровувати сили на пробудження самосвідомості та духовне відродження.

Але, на жаль, проблеми, що хвилювали делегатів першого конгресу, питання, які піднімалися на ньому, перейшли у спадок до учасників другого. На порядку денному майже те ж саме.

Правда, слід врахувати ту обставину, що українці в Румунії компактно проживають головним чином в п'яти регіонах країни, досить відособлених. Подивіться на карту Румунії, і все стане зрозумілим: українці



живуть на Буковині, у Мараморощині, Банаті, Добруджі й Бухаресті, а невеличкими групами розселені в багатьох інших місцях країни.

Ці регіони віддалені один від одного і від центру Бухареста, мають історичне минуле, своєрідні традиції. Тому, звичайно, важко їх зібрати до купи, дати якусь одну спрямовуючу лінію життя.

На конгресі голови регіональних об'єднань розповідали про організацію українських класів, гуртків художньої самодіяльності, проведення мистецьких фестивалів, відбудова церков і впровадження богослужіння українською мовою. Одне слово, кожне діє за власним розсудом і можливостями. Там, де є ініціативні й добрі організатори — й успіхи помітні.

На жаль, ще й досі немає в країні жодної української державної школи, відкриваються тільки перші окремі класи в румунських учбових закладах.

Коли вдаватися до аналогії, то ми побачимо, що для румунів в Україні є всі умови для духовного розвитку: працюють десятки шкіл, існують власні радіо- і телебачення, видаються підручники, учбові посібники, книжки тощо. Румунська ж сторона в цьому відношенні не може похвалитися не багато чим.

Чимало непорозумінь виникає внаслідок відсутності державного Договору про всебічне співробітництво між Україною й Румунією. Маючи його, можна було б розв'язати багато пекучих і актуальних проблем.

## ФРАНЦІЯ

Першими відомими історичними особами, що прибули до Франції з території сучасної України були дочка київського князя Ярослава Мудрого — Анна Ярославна, яка 1051 року вийшла заміж за французького короля Генріха I, Вона брала участь в управлінні країною, уславилася розумом та розважливостю, прихильністю до Церкви, освіти та культури. У передмісті Парижу збереглася невелика Церква, що нагадує про українську королеву Франції.

В XVII столітті в Сорбонському університеті навчався киянин Іван Ужевич — автор «Граматики» української літературної мови цього періоду.

Початком української еміграції було поселення прихильників гетьмана І. Мазепи, що їх очолював Григорій Орлик (1702-59), який як фран. ген. спровадив до Франції відділ запорізьких козаків, що творили в французькій армії окрему чоту. Втративши зв'язки з Україною, вони пізніше асимілювалися. Деякий час у Франції перебували українські студенти і культурні діячі (Марко Вовчок, М. Драгоманов, Ф. Вовк, М. Грушевський та інші).

Друга — нечисленна українська еміграційна хвиля до Франції відбулася у зв'язку з революцією в Російській Імперії 1905 року (також дехто з Галичини). Вони заснували першу українську організацію «Cercle des Oukrainiens a Paris» (1908-14), яка нараховувала (1910) близько 120 членів, переважно наддніпрянців. Вони мали свій хор, організували курси української мови, розповсюджували інформацію про Україну французькою мовою. Серед діячів цього гуртка були Я. Федорчук, М. Парашук, В. Винниченко, С. Мазуренко, М. Рудницький, Є. Бачинський, С. Макаренко.

Третя хвиля української еміграції почалася після першої світової війни. Вона складалася з українців експедиційного російського корпусу, що воював на французькому фронті, службовці українських дипломатичних і економічних місій УНР і ЗУНР, залишенців Української республіканської капелі О. Кошиця (О. Чехівський, К. Миколайчук та інші), визначних діячів УНР (С. Петлюра, В.

Прокопович, О. Шульгин й інші), колишніх вояків і старшин армії УНР, що після 1924 року приїжджали з таборів інтернованих в Польщі й Румунії (серед них М. Капустинський, М. й О. Удовиченки, Микола Шаповал і інші). На початку 1920-их років у Франції перебувало близько 5000 українців. Однак найбільша група емігрантів складалася із заробітчан, що, почавши з 1923-го, прибули на працю головно з Галичини. У 1930-их роках наплив українців до Франції зменшився. Переважно частина українців була затrudнена на фізичних працях: на шахтах, у текстильній індустрії і металевих заводах Північної і Східної Франції та в сільському господарстві по всій країні.

За час другої світової війни тисячі українців-полонених советської армії були привезені німцями до Франції на примусову роботу. Деякі з українців, що були в німецьких військових частинах перейшли до французького резистансу, створивши бойові військові формації: Український курінь ім. І. Богуна (820 вояків), Курінь ім. Т. Шевченка (546), Український Партизанський Відділ під проводом О. Круковського. Хоч вони боролися проти німців, на вимогу советського посольства, французи їх мобілізували, частина з них записалася до чужинецького Легіону.

Остання хвиля еміграції прийшла по другій світовій війні, коли близько 4000 українців прибули до Франції з таборів переміщених осіб у Німеччині й Австрії. Через побутові труднощі і брак праці багато з них у 1950-их роках виїхало до США і Канади.

У Франції в 1930-их роках осіб українського походження було близько 40 тисяч, приблизно це саме число у 1946-55 роках (враховуючи природній приріст і міграційні процеси). Тепер у Франції проживає 4000 українців, серед них більшість уже народжена у Франції і зазнала асиміляції. Більшість українців у Франції є французькими громадянами, зареєстрованими як українці у Франції. Офіси Охорони Біженців і Бездержавних Осіб (OFPRA) було 1964 — 4849 і 1981 —



3035. Багато українців зареєстровано як польські, російські чи советські громадяни.

До другої світової війни більшість українців працювала як некваліфіковані робітники чи рільники. Після 1945 прибули фахівці різних професій. У 1970-их роках близько 20% українців у Франції становили робітники у промисловості, 5% у копальнях, 15% у сільському господарстві, 10% студенти й учні, решта 25% без професійні (жінки на господарстві, діти). Крім 15% українців, які працюють у рільництві, решта живе по містах чи в околицях міст.

Найважливішими скупченнями українців у Франції є: 1) Париж і центральна Франція, з осередками — Буа-д'Асі, Сен-Жермен-ан-Ле, Сарсель, Мелен, Маньї, Везін-Шалет, Орлеан, Суасоон, Реймс, Бове — приблизно 6000 українців; 2) Північна Франція: Ліль, Рубе, Лянс, Лябурс, Ліберкур, Ле Като, Ам'єн — 3800 українців; 3) Південно-західна Франція: Руан, Еври, Кан, Мондевіль — 1500 українців; 4) Східна Франція: Тіонвіль, Альгранж, Вілерю, Нільванж, Верден, Нансі, Страсбург, Маквіллер, Сошо, Кольмар, Мілюза — 6500 українців; 5) Південно-східна Франція: Ліон, Сен-Етієн, Клермон-Ферран, Вільфранш, Ле Крезе, Гренобль, Діжон — 5800 українців; 6) Південно-Західна Франція: Бордо, Ангулем, Лімож, Кармо, Тулуза, Люрд — 2200 українців. Найменше українців у Західній і Південній Франції — близько 1000.

Близько 2/3 українців у Франції належать до Української Католицької Церкви, решта — до Української Православної Церкви, незначне число є протестантів і римокатоликів.

До 1925 року православні українці не мали своєї церкви у Франції. 1925 року відбувся перший з'їзд православних українців, який запросив о. П. Гречишкіна (1925-32) з Закарпаття до Франції, він належав до юрисдикції архієпископа Івана Теодоровича у США. Згодом священниками були оо. І. Бриндзан (1932-46), архієпископ Мстислав (1947), В. Вишневський (1948-61). З 1960-их років, крім паризької створена ще парафії в Везін-Шалеті, Нільванжі (Східна Франція), Ліоні й Греноблі (останні 2 згодом перестали існувати) з 4 священниками. По другій світовій війні православні у Франції належать до Української Автокефальної Православної Церкви. У 1951-53 роках у

Франції перебував митрополит Полікарп Сікорський (помер і похований у Парижі). В Парижі діє Братство Св. Симона, головою якого є П. Плевако, головою паризької парафії — М. Маслов.

1938 року засновано в Парижі Греко-католицьку місію на чолі з о. Я. Перрідомом (1938-52), який належить до юрисдикції Львівського митрату, з 1946 — під опікою архієпископа І. Бучка з Риму, генеральним вікарієм якого (1953-61) був о. Ван де Малє. З 1942 року українці мають Церкву Св. Володимира в центрі Парижу. По другій світової війни число українських католицьких священників збільшилося до 9 (1950). З 1961 створено у Франції український екзархат під проводом єпископа В. Маланчука з осідком у Парижі. З лютого 1983 став екзархом о. М. Гринчишин з Канади. Нині Українська Католицька Церква у Франції має дві парафії (Париж, Ліон) і 8 душпастирств з 13 священників. Генеральним вікарієм є о. М. Василик, а парохом у Парижі о. М. Левенець. У 1952-56 роках в Люрді діяла Мала семінарія, яку згодом перенесено до Риму. У Парижі і Маквілері існують доми Сестер Службенець. У Ліль о. З. Нарожняк зорганізував Культурний центр Св. Володимира. 1982 року збудовано українську паломничу церкву Успення Пресвятої Богородиці в Люрді. У Франції живе близько 20 тисяч українців-католиків.

Шкільництво українською мовою у Франції слабо розвинене. Ним опікувалися з 1930-их років громадсько-культурні установи та молодіжні організації. Періодичне навчання відбувалося в так званих «четвергових школах» (тепер у середу), які існують у Парижі з 1946, Ліоні і деякий час у Везін-Шалеті. Щороку під час вакацій організації молоді ОУМуФ і СУМ організують тритижневі курси українознавства, подібні курси відбуваються в українській оселі в Маквілері з ініціативи о. П. Когута. У Паризькому Університеті навчання україністики ведеться в Державному Інституті Східних Мов і Цивілізацій при Новій Сорбонні (Institut National des Langues et Civilisations orientales), де студенти впродовж трьох років здобувають дипломи з української мови і культури.

Перша українська організація виникла у Франції в 1908 р. під назвою «Гурток

українців в Парижі». Вона об'єднала 120 членів. Між двома світовими війнами у Франції діяло ряд українських організацій, які обслуговували певну категорію емігрантів. Першою громадсько-культурною організацією була Українська Громада у Франції, заснована в 1924 році, до якої належали українці різних політичних поглядів (перший голова М. Капустянський). Згодом вона трансформувалася у так звану «Громаду Шаповала» згуртовуючи переважно еміграцію заробітчан з Галичини (у 1930-их роках до 1200 членів з 22 філіями). Діячі Громади: М і Антоніна Шаповал, І. Бондар, П. Туркевич. Громада видавала «Вісник» й «Українську Волю» (1939-40). Припинила свою діяльність 1976 року.

З ініціативи колишніх вояків Армії УНР створено у 1926 році Союз Українських Емігрантських Організацій у Франції, який об'єднував до (1940) року політичну еміграцію з Центральної і Східньої Українських, і був пов'язаний з екзильним урядом УНР. У 1930-их роках він координував працю 56 громад і 7 гуртків. Лідери Союзу: М. Шумицький, І. Косенко, М. Ковальський. З Союзом співпрацювало комбатантське Товариство бувших вояків Армії УНР у Франції, засноване 1927, яке об'єднувало 22 філії (1939), на 1982 — 4; головні діячі: генерал О. Удовиченко, М. Ковальський, П. Вержбицький, М. Панасюк, Я. Мусянович. Близьким до середовища Товариства бувших Вояків Армії УНР був тижневик «Тризуб» і бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі з книжковим фондом, а також архівом і музейними матеріалами (з 1966 у власному приміщенні). Діячі бібліотеки: В. Прокопович, І. Косенко, О. Удовиченко, П. Шумовський, І. Рудичів, О. Довженко, П. Йосипишин. У 1932 році засновано соборницьку організацію Український Народний Союз Франції (УНС), що об'єднував емігрантів з усіх українських земель (1939 близько 5000). Лідери Союзу: генеал М. Капустянський, М. Заворницький, О. Бойків, М. Небелюк, І. Стасів, Л. Гузар. З ініціативи УНС видавався тижневик «Українське слово» в Парижі у 1938 р. засновано першу українську друкарню у Франції.

Окремо від цих організацій, які стояли на самостійницьких засадах, діяв у 1925-32 роках советофільський Союз Українських

Громадян у Франції (СУГУФ), який гуртував переважно емігрантів з Галичини, видавав «Українські вісті» й об'єднував (1927) близько 800 членів. Керівні діячі: І. Борщак, О. Севрюк, А. Галіп.

Під час другої світової війни діяла єдина дозволена Установою довір'я Українських Емігрантів у Франції (Office des Emigres Ukrainiens en France, 1942-44), яка опікувалася соціальними і культурними потребами емігрантів і втікачів — її очолював І. Стасів.

Після другої світової війни постало ряд нових організацій. У 1945 році засновано Культурно-професійне об'єднання Українських Робітників у Франції (ОУРФ), що видавало тижневик «Українець у Франції», у 1950-ому мало близько 4000 членів і співпрацювало з французькими християнськими профспілками; Об'єднання УРФ стояло під впливом ЗЧ ОУН; керівники: І. Попович, Ю. Заблоцький, В. Нестерчук. Паралельно до ОУРФ 1949 року засновано громадсько-культурну організацію: Об'єднання Українців Франції (ОУФ); у 1965 воно мало близько 300 членів і 250 прихильників. З 1962-го ОУФ видає місячник «L'Est Europeen»; діячі: В.нестерчук, О. Мельникович, В. Косик. 1949, замість Українського Народного Союзу, засновано громадсько-культурну організацію Українська Національна Єдність (УНЄ), яка має 300 членів і 350 прихильників. УНЄ ідеологічно споріднене з ОУН А. Мельника і співпрацює з тижневиком «Українське слово». Діячі: Я. Мусянович, В.Лазовінський, В. Мулик, Ю. Коваленко, А. Жуковський, В. Малинович, О. Корчак.

1946 року наддніпрянська еміграція заснувала в Парижі Українську громадську опіку у Франції, яка гуртувала до 1960-их років прихильників середовища екзильного уряду УНР, мала 10 філій і співпрацювала з Товариством бувших вояків Армії УНР. Діячі: С. Созонтів, С. Качура, І. Косенко. Громадська опіка видавала журнал «Громада»(1948-49) і франкомовний «L'Ukraine Libre» (1953-54). У Франції має свій осідок централія Українського Християнського Руху (голова В. Янів), а з 1954 діяло його Крайове Об'єднання (до 1980, голова О. Мельникович).

Інтелектуальним життям Парижу опікується Українське Академічне



Товариство, засноване 1946 року і очолюване О. Шульгиним та А. Вирстою. У науковому осередку в Сарселі має з 1951 року свій осідок Наукове Товариство ім. Шевченка в Європі (голова В. Кубійович, секретар В. Янів, з 1969 року А. Жуковський) і редакція «Енциклопедії Українознавства» (головний редактор В. Кубійович, секретар — С. Янів). Тут приміщені Комісія Допомоги Українському Студентству (голова О. Кульчицький, секретар Т. Волошин) і Делегатура УВУ Франції. Українські науковці були активними в Міжнародній Вільній Академії, заснованій у Парижі 1951 року з ініціативи О. Шульгина. Деяку діяльність на зовнішньому відтинку ведуть з 1950-их років УХР на церковному відтинку, Делегатура УВУ на науковому відтинку, з 1961 Український Рух для об'єднання Європи (голова Я. Мусянович), ОУФ і УНЄ.

З 1945 року діє Союз Українок Франції з осідком в Парижі (голова з 1974 М. Митрович). Справами молоді у Франції опікуються організації: Спілка Української Молоді, заснована 1949, має філії при осередках Об'єднання Українців у Франції (голова Л. Друар-Вітошинська), й Організація Української Молоді у Франції, заснована 1956 року, має філії по осередках, де є філії Української національної Єдності, голова В. Генік. Українські студенти з 1924 гуртувалися в Українській Студенській Громаді. З 1948 діяльність усіх організацій і установ у Франції (близько 20) координує і репрезентує українців перед французькою владою Український Центральний Громадський Комітет у Франції, який є членом СКУ, його голови: С. Созонтів (1948-59), О. Мельникович (1970-79), Я. Мусянович (1979). У 1966 році заснована в Парижі українська масонська ложа («Vox Ukrainae»), зв'язана з Великою Французькою Національною Ложею.

У 1920-30-их роках у Франції виходило 8 періодичних видань, з яких тільки «Тризуб» та «Українське слово» проіснувало довше. З франкомовних солідну інформацію подавав «La Revue Promethee», що його видавав (1938-40) О. Шульгин. Після 1945 з'явилося 18 видань українською мовою, серед них «Українське слово» (з 1948), орган ОУН А. Мельника, редактори О. Штуль, В. Маруняк, М. Стиранка «Українець» (1945-

60), редактори Д. Штикало, Д. Чайковський, Б. Вітошинський). Франкомовні «L'Est Europeen» (з 1962), споріднений з АБН, редактор В. Косик; «Echos d'Ukraine» (1962-69), орган Французько-Українського Товариства «Cercle d'Etudes Franco-Ukrainiennes», редактори М. Татаруля і К. Митрович; «Bulletin Franco-Ukrainien» (1959-70), редактор К. Лазовінська; «Echanges» (з 1971) редактор К. Угрин. І Борщак видавав журнал «Україна» (1949-53). З 1949 о. Ю Прокопів видає релігійний кварталник «Слідами Малої Святої».

Націоналістичне видавництво в Європі і перша українська друкарня у Франції видає тижневик «Українське слово», книжки українською і французькою мовами, має книгарню. НТШ у Сарселі видає «Енциклопедію Українознавства», неперіодично «Вісті зі Сарселю», ЗНТШ та «Вісті НТШ у Європі».

У Парижі й інших осередках Франції діяла низка ансамблів різної мистецької вартости. Від 1978 року у Парижі діє Комітет Українського Народного Мистецтва, який пропагує українське мистецтво і фольклор серед французів (голова І. Чумак). Диригенти українських хорів: О. Чехівський, К. Миколайчук, О. Гораїн-Шумовська, О. Савчин, Т і В Дратвінські, О. Вишневська. У Парижі студіювали і творили визнані українські маляри і скульптори: М. Башкірцева, М. Парашук, М. Бойчук, О. Архипенко, С. Левицька, О. Грищенко, М. Глущенко, П. Омельченко, М. Нечитайло-Андрієнко, М. Кричевський, В. Хмельюк, С. Гординський, С. Зарицька, І. Винників, О. Савченко-Більський, Л. Гуцалюк, Ю. Кульчицький, А. Сологуб, Т. Вирста, О. Мазурик, В. Макаренко, А. Соломуха та інші. Театральні вистави у Франції влаштовували Н. Пилипенко, Б. Дніпровий, Є. Чайка, Т. Маяцький.

Українські композитори, музиканти, виконавці у Франції: І. Вовк, В. Грудин, Ю. Пономаренко, Ф. Якименко, З. Дольницький, А. Вирста, Є. Зарицька, М. Скаля-Старицький, У. Чайківська, Д. Мазурик. Письменники: С. Яблонська-Уден, В. Янів, М. Калитовська, деякий час Діма, Л. Полтава, Л. Госейко; публіцисти: О. Штуль-Жданович, М. Ковальський, Л. Плющ, К. Штуль, Софія Наумович.

Осередками української наукової праці у

Франції є згадані вже загально славистичні інститути і їх багаті на україністику бібліотеки в Парижі. Суто українською науковою установою у Франції є НТШ у Європі, при якому діє також Історико-Філософська секція НТШ й Інститут Енциклопедії Українознавства, всі під керівництвом географа В. Кубійовича. НТШ у Європі має багату спеціалізовану бібліотеку українознавства (Д. Сіяк-Кубійович, С. Волошина). У зв'язку з НТШ працювали його члени: етнограф З. Кузеля, психолог О. Кульчицький, історики О. Шульгин, І. Борщак, А. Жуковський, літературознавець М. Глобенко, соціолог і психолог В. Янів, біолог-ветеринар П. Шумовський, економіст Д. Піснячевський, музиколог А. Вирста. У співпраці з французькими науковцями з 1970-их років виявила себе Делегатура УВУ у Франції, цінні бібліографічні фонди має бібліотека ім. С. Петлюри.

У Франції протягом 30 років жив і творив

видатний український діяч та письменник Володимир Винниченко, де й похований. Серед історичних пам'яток у Франції, пов'язаних з Україною — Церква Св. Вінцентія у Санлісі, побудована Анною Ярославною (там і її пам'ятник-статуя). У Церкві Сен-Жермен-де-Пре біля домовини Яна Казіміра є барельєф, що зображує битву козаків з поляками під Берестечком (1651). Сквер Т. Шевченка і пам'ятник йому у Парижі (близько Української Католицької Церкви), пам'ятники Т. Шевченкові в Тулузі (і вулиця) і Везін-Шалеті: Могили С. Петлюри з родиною на цвинтарі Монпарнас, митрополита Полікарпа Сікорського й генерала М. Омеляновича-Павленка на цвинтарі Пер-Ляшез. Пам'ятник полеглим українцям (22000) — жертвам війни 1939-45 років у Буле (Лотарінгія); пам'ятник полеглим воякам українського куреня у Версалі (департамент Дуб), та В. Порикові в місті Енен-Льєтар (департамент Па-де-Кале).



*Українська Католицька Церква Успення Богородиці в Люрді, збудована 1983 року, архітектор М. Німців. Кошти на будову Церкви зібрані українцями з Франції та з інших країн світу.*





### Надгробний пам'ятник Симона Петлюри в Парижі

Симон Петлюра народився 10 травня 1879 року в Полтаві. Батьки його були полтавські міщани з походження запорізьких козаків. С. Петлюра вчився в Полтавській Духовній Семінарії, в січні 1906 року переїхав до Петербурга, де разом з П. Понятенком і М. Попшем почали редагувати місячник «Вільна думка». Він 1907 року повернувся до Києва, почав співпрацювати з журналом «Україна». З 1909 року С. Петлюра поселився в Москві, там одружився з Ольгою Більською. З 1912 року разом з О. Саліковським редагував журнал «Украинская Жизнь», що виходив до 1917 року. Делегований на перший Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві, що відбувся 18-21.5.1917 року, і обраний головою Комітету Генерального Секретаріату військових справ при Центральній Раді у Києві. Присвятив всю енергію створенню українських збройних сил, організував Гайдамацький Кіш Слобідської України. Після окупації України німцями на короткий час відійшов від політичного життя, був

обраний головою Полтавської губернії замської управи. Опікувався увічненням пам'яті Т. Шевченка. Після упадку гетьманського уряду Симон Петлюра увійшов до складу Директорії й очолив Армію Української Народної Республіки як її головний отаман. У важких умовах 10 місяців очолював збройну боротьбу проти більшовиків і Денікіна. Після упадку УНР С. Петлюра виїхав до Варшави шукати підтримки союзників проти більшовиків. В той самий час Армія УНР пішла у перший Зимовий похід на Київ. Після укладення договору з Польщею, польські війська разом з військами УНР здобули Київ. Після упадку УНР С. Петлюра виїхав до Будапешту, потім до Відня, Женеви, врешті осівся в Парижі. В Парижі керував діяльністю екзильного уряду УНР. Загинув Симон Петлюра 25 травня 1926 року від кулі більшовицького агента Шварцбарда. Похований на цвинтарі Монпарнас у Парижі. Щорічно над його могилою відправляється екуменічна панахида.



*Український Греко-Католицький Катедральний Собор Св. Володимира в Парижі, Франція.*



*Український Греко-Католицький Собор Св Володимира в Парижі, Франція. Внутрішнє оздоблення.*





*Український дім в Парижі, Франція. Тут приміщені Бібліотека ім. Симона Петлюри, Музей Симона Петлюри, Музей українських визвольних змагань 1917-29 років, Музей українського національного мистецтва.*

## **ТОВАРИСТВО УКРАЇНСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ІМЕНІ СИМОНА ПЕТЛЮРИ В ПАРИЖІ**

Постало за ініціативою Головного Отамана, який підніс думку про необхідність заснування українського культурного осередку в Парижі або, принаймні, поважної бібліотеки, яка могла б розповсюджувати правдиве слово про українську дійсність і про змагання українців за суверенну державність. Думки ці були кинуті Симоном Петлюрою у колі найближчих соратників за кілька тижнів перед трагедією на вулиці Расін, коли його смертельно поранив більшовицький агент.

Проведення проекту у дійсність припало тодішньому прем'єрові В'ячеславові Прокоповичу. Вже в червні 1926 року за його ініціативою постав маленький комітет, який за рік пізніше ще перетворився на Статуту Ряду Бібліотеки ім. Симона Петлюри. Розпочався збір грошових

засобів і книг. Відгук української еміграційної спільноти у Західному світі був щедрий і потужний. До початків другої світової війни бібліотека стала відомою у суспільних кругах культурного Парижа з поважним книжковим і архівним фондом.

У січні 1941 року гестапо конфіскувало бібліотеку разом з музеєм Симона Петлюри, де зберігались цілий ряд побутових пам'яток із меморіальної кімнати, де проживав Головний Отаман і вивезли усе в Німеччину. Потому слід бібліотеки цілковито згубився.

Одразу після закінчення війни в Парижі постала ініціативна група для розшуків вивезеної у Німеччину Бібліотеки. Розшуки, однак, не дають жодного висліді і тоді ця група робить звернення до німецького уряду в Бонн з проханням про фінансове відшкодування за пограбоване культурне

майно. Відмова на це прохання приводить справу до суду і українці виграють процес з німецьким урядом. Відшкодування не було великим і далеко не покривало завдану шкоду, але з огляду морально-політичного успіх був поважним і він став заохоченням до нових кроків.

Завдяки знову ж широкій матеріальній допомозі українського суспільства з усіх західних країн українського поселення Рада Бібліотеки, враз із Радою Парафії УАПЦ в Парижі, купує дім на вулиці Палестін і тут, на одному з поверхів розміщує своє Товариство та нові книжкові фонди, ріст яких розпочався після війни від кількох книжок. Під кінець 70-х і на початку 80-х років вдалося значно розбудувати і другий поверх і таким чином поставити на ноги ще три музеї.

Під сучасну пору, крім бібліотеки з відділами преси, журналів і архівних

матералів, Товариство має Військовий музей періоду УНР 1917-1920, Музей Симона Петлюри і малий Етнографічний музей. Товариство є найстаршою українською інституцією в Європі і поважним українським культурним осередком в Парижі.

Товариство діє згідно з французьким законодавством від липня 1901 року, що регулює діяльність культурних неприбуткових товариств та асоціацій. У його провіді є Рада бібліотеки. За ділове життя й розвиток несе відповідальність директор бібліотеки. Загальні збори членів і бібліотеки ім. Симона Петлюри роблять кожні роки перегляд пройденого етапу і визнають напрямки діяльності на наступні два роки. Кожного року Бібліотека видає свій бюлетень.

**Василь Михальчук.**



*Загальний вид Української бібліотеки імені Симона Петлюри в Парижі.*





*Загальний вид архівів Симона Петлюри в Парижі.*

## СХІДНА ДІАСПОРА

Протягом останнього часу при характеристиці розселення українців поза межами своєї історичної Батьківщини широко використовується термін «східна діаспора», яким охоплюється українське населення на території колишнього СРСР. Східна українська діаспора включає в себе етнічні українські території, на яких споконвіку проживає автохтонне корінне українське населення та землі, освоєні етнічними українцями упродовж останніх одного-двох століть, місця проживання українців, які опинилися за межами України внаслідок міграційних процесів. На значній частині територій українці є переважаючою етнічною групою в національній структурі. Разом з тим, чимало їх живе на так званих мішаних землях, складаючи від 10 до 50 відсотків населення, або проживають компактними групами в неселених пунктах інших держав серед переважаючих етносів.

Формування східної української діаспори відбувалося різними шляхами. Частина українських земель була насильно включена до складу інших держав, відірвана від України внаслідок несправедливого і тенденційного національно-територіального розмежування. Українці, що проживали на них, опинилися таким чином проти власної волі і бажання за межами історичної Батьківщини. З другого боку, відбувалися еміграційні процеси, викликані політичними, ідеологічними, релігійними та економічними факторами. На протязі століть вони мали різну інтенсивність, досягаючи масового рівня в часи свого найвищого піднесення і розширюючи ареал розселення українців. Історично склалося так, що історія східної української діаспори нерозривно пов'язана з історією Російської імперії та новітньої імперії, що виникла на її уламках у формі Союзу РСР, до складу яких Україна в різні часи була включена однаковим насильницьким шляхом.

Поява українців на Московщині стає політичною від XVI століття. Це були ремісники та торгові люди, які, шукаючи заробітку, рушали на північ і осідали на

землях Великого князівства Московського. До Москви прибували духовні особи (священники та ченці), вчені, вчителі, будівничі, співаки та музиканти, яких запрошував з високорозвиненої в культурному відношенні України московський уряд. В другій половині XVII століття в Москві сформувалася постійна українська колонія. Досі тут є вулиця Малоросійська, на місці якої колись була українська слобода, збереглася церква Трійця-на-хохлах, побудована українцями в XVII столітті. Значну частку переселенців складали козаки, які наймалися охороняти південні кордони сусідньої держави. Їх кількість значно збільшувалася після поразок козацьких повстань проти польсько-шляхетського панування в Україні. Найбільш активно в XVI-XVII ст. відбувалася українська колонізація земель Слобожанщини та Донщини. За деякими даними, протягом одного століття українська етнічна територія збільшилася майже на 100 тис. квадратних кілометрів, а її межі просунулися на 120-200 км. на Схід.

Посилення московської експансії на землі України поклато початок або депортацію з України та примусове поселення або ув'язнення на Московщині українських гетьманів та членів козацької старшини, які намагалися перешкодити поглиненню України північним сусідом, відстояти права українців. Така доля, зокрема братів гетьмана Виговського, соратника Б. Хмельницького, полковника Івана Нечая, гетьманів Петра Дорошенка, Дем'яна Многогрішного, Івана Самойловича, наказного гетьмана Павла Полуботка, останнього кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського, соратників Мазепи Дмитра Горленка, братів Ломиковських, Максима Самойловича, Антона Антоновича, Якова Покотила, Дмитра Максимовича, Василя Чуйкевича та багато інших.

Тисячі українських козаків за Петра I відправляли з України на будівництво Петербурга, численних фортець, укріплень, каналів на території Росії. У XVIII столітті відбувалося масове заселення українцями



Нижнього Поволжжя та Центрально-землеробського району, (Воронежська губернія),

30 липня 1792 р. російська імператриця видала указ про переселення запорозьких козаків, з яких після зруйнування Січі було створене Чорноморське козацьке військо, на землі Прикубання. Запорожці отримали 2855966 десятин або 28 тис. кв. верст практично незайманої землі. 25 серпня 1792 року 50 козацьких байдаків з 3847 козацькими та 53 гарматами під проводом полковника Савви Білого першими пристали до берегів Тамані, де заклали перший чорноморський курінь. У вересні 1792 року на Кубань рушила головна частина чорноморців, якими керував сам кошовий Захарій Чепига. Вони заснували 42 курені, майже всі з яких мали ті ж назви, що й на Запоріжжі. Разом з родинами на Кубань переселилися майже 25 тисяч українців. Згодом їх чисельність значно збільшилася протягом XIX століття, коли відбулося кілька нових хвиль переселення українців, внаслідок яких українське населення Кубані збільшилося на 400 тисяч осіб. Спочатку в Кубанському краї проживали майже виключно українці. Згодом царський уряд почав цілеспрямовано збільшувати його російське населення. І все ж, за даними перепису сільськогосподарського населення в 1917 році, українці склали 56 відсотків усієї його кількості, росіяни — 36 %. При чому, в деяких місцевостях українські компактні групи становили від 57 до 81 відсотка населення. За підрахунками Степана Рудницького, на час першої світової війни на Кубані проживало майже 1 млн. 791 тисяча українців. Нащадки запорожців зберігали український дюльклар, традиції, мову. Як найбільші святині зберігалися запорізькі клейноди — 13 курінних мідних перначів та 14 булав, старовинні прапори, значки і бунчуки. Досі збереглася Святопокровська Церква в Краснодарі (1793), до якої було покладено ці клейноди. Євангелія кошового отамана Запорізької Січі Петра Калнишевського, гармати, відлиті в Україні коштом Кирила Разумовського і донині перебувають в Краснодарському музеї. Ще в 1911 році нащадки запорожців спорудили величний пам'ятник на честь своїх предків, які

першими ступили на кубанську землю. Бронзовий запорожець з прапором гордо випростався на високому постаменті, засвідчуючи невмирущу славу України. В пам'яті українців залишилися імена отаманів Чорноморського козацького війська Сидора Білого, Захарія Чеплиги, Антона Головатого, Олексія Безкровного, Григорія Рашпіля, Михайла Бабица, які дбали про збереження стародавніх запорозьких традицій. Пам'ятають вони і славного отамана-письменника Якова Кухаренка, який товаришував з великим Кобзарем України Тарасом Шевченком, називав його «братом курінним товаришем», козацьких істориків Івана Попка, Прокопія Короленка, Федора Щербину, поета Василя Мову, етнографа Олександра Півня, які доклали чимало зусиль у вивчення та популяризації історії та культури кубанського козацтва, Під малиновими козацькими прапорами прибули перші українці на кубанську землю. Відтоді і зветься вона «Малиновим Клином».

Відбувалося розселення українців до Сибіру та Далекого Сходу, Казахстану. Цей процес набрав особливо масового характеру в кінці XIX на початку XX століття. Працелюбні переселенці освоювали величезні земельні простори. В так званому «сірому клину», як називали українці поселення на півдні Західного Сибіру та в північних районах Казахстану, в 1914 році проживало 1 млн. 604 тис. 873 українці. В Сибіру, за даними 1897 року, під час столипінських аграрних реформ на початку XX століття їх чисельність значно зросла. В «Зеленому Клину», як називали українці Далекий Схід та Приморський край, перші поселенці з'явилися ще в XVII столітті. За переписом 1918 року вихідці з України склали 80,2 відсотка населення, зокрема, лише протягом 1906-1917 років у Примор'я перебралося 102 тис. 614 осіб.

Перетворення України на провінцію Російської імперії супроводжувалося не лише фізичним, а й інтелектуальним її обезкровлюванням. бажачи досягти успіху та реалізувати власні здібності, безліч геніальних письменників, художників, композиторів, музикантів, талановитих військових та державних діячів, відомих вчених, діячів церкви були

приречені, як метелики на блиск яскравого світла, тягтися до столиці метрополії — Москви та Петербурга. Вони жили, творили та знаходили останній притулок на чужій землі, відірвані від неньки-України. Повний реєстр імен видатних діячів-вихідців з України, які плідно працювали на просторах Російської імперії складе не один том. Згадаймо лише імена канонізованих Св. Дмитра Ростовського (Туптало), просвітителя та релігійних діячів Стефана Яворського, Феофана Прокоповича, Гаврила Бужанського, державних діячів Івана та Олександра Безбородьків, Григорія та Кирила Розумовських, композиторів Дмитра Борніанського, Максима Березовського, Семена Гулака-Артемівського, письменника Миколу Гоголя, історика Миколу Костомарова, художника Володимира Боровиковського, Дмитра Левицького, Іллі Рєпіна... Цей перелік можна було б продовжувати ще дуже довго.

Падіння російського царя та створення СРСР не внесло суттєвих змін у становище України, яка продовжувала лишатися об'єктом імперських домагань Москви. Проте дії більшовицького керівництва у прагненні скорити українців та нав'язати свої штучні моделі суспільного розвитку, створити єдиний по всій державі своєрідний зрусифікований етнос відзначалися особливою нетерпеливістю, жорстокістю та цинізмом. Протягом кількох десятиріч, починаючи з 20-х років нинішнього століття, домінувало примусове переселення українців до північних районів Росії, Сибіру, Далекого Сходу. Репресії в ході колективізації проти українських селян супроводжувалися їх масовою висилкою з України. До Сибіру та на Північ було заслано священників та віруючих Української Автокефальної Православної Церкви. Арештовано та вислано до концтаборів ГУЛАГу тисячі діячів науки та культури. Лише в другій половині 30-х років в Україні було заарештовано 310 тис. 688 осіб. У 1926-1939 роках за межі України було вислано 2,8 мільйона осіб. За 1944-1952 роки з території західних областей та Ізмаїльської області України було виселено понад 200 тисяч осіб, переважно учасників визвольної боротьби проти советської окупації та членів їх родин.

Масштабним було і так зване

«сільськогосподарське переселення» українців в інші райони СРСР протягом 40-60-х років. Лише в 1949-1953 роках з України були змушені виїхати понад 400 тисяч осіб, у 1954-1956 — понад 80 тисяч. За перше півріччя 1963 року в Казахстан було переселено 21 тисячу осіб.

За советського тоталітарного режиму було здійснене несправедливе національно-територіальне розмежування кордонів УРСР з іншими советськими республіками, яке призвело до неспівпадання державних кордонів України та етнічної межі розселення українців. Зокрема, Берестейщина, Гомельщина, Кобринщина, Пінщина, Дорожчинщина були прилучені до советської Білорусії, хоч в них переважало українське населення. До Росії відійшли південні землі Воронежської, Курської, Белгородської та Брянської областей, Східна Донщина, частина Ростовщини та Кубань. Чимало українців опинилися на південному сході Молдови.

В короткий час так званого «українського відродження» — кінець 20-х початок 30-х років відбувся ренесанс української культури і в середовищі українців, які опинилися поза межами України. На початку 30-х років в Нижньоволзькому краї Росії існувало 429 українських шкіл, в яких навчалися 45 тисяч учнів, існували українські технікуми і вузи. На Кубані працювало 1609 українських шкіл першого ступеня та 259 шкіл другого ступеня, в яких навчалася біля 700 тисяч дітей, працювали 12 педагогічних технікумів. В 1931 році з'явилися 149 назв українських книг загальним тиражем 968 тисяч примірників. В Білорусі, лише в Південній Берестейщині та Кобринщині, в кінці 30-х на початку 40-х років було відкрито 1530 українських шкіл у далекосхідному краї. Наприкінці 1932 року працювало 1076 українських шкіл, в яких рідною мовою навчалася понад 50 тисяч дітей. Були відкриті і середні школи з майже 9-ма тисячами учнів.

Рясно почала появлятися тоді в різних частинах Росії й українська преса: з 1917 року «Праця і воля» (Воронеж), «Сонце України» (Москва), «Українська амурська справа» (Благовещенськ), «Наше життя» (Петербург), «Чорноморська рада» (Новоросійськ), «Українська думка» (Владивосток). Згодом в 20-х роках почали з'являтися й інші газети - крайові й обласні



— багатотисячними тиражами: «Шляхом Леніна» — в Саратові, «Червона газета» — у Ростові-на-Дону, «Соціалістична перебудова» — у Хабаровську, «Червоний станичник» — в Краснодарі, «Шлях до комунізму» — в Самарі, «Ленінський шлях» — у Воронежі, «Щире слово», «Українець на Зеленому Кліні», «Громадська думка» — в Примор'ї.

Усе це в 30-х роках змела сталінська терористична машина. Знищено людей як і в Україні за український буржуазний націоналізм, зліквідовано доценту всі школи, видавництва, газети, культурні осередки. Творилася так звана «нова історична спільнота», отже, знищувалися національні відмінності. Цей курс свято дотримувався усіма більшовицькими вождями на протязі кількох десятиріч. Поряд з природніми асиміляційними процесами він призвів до повного занепаду української культури в місцях проживання етнічних українців, до їх денационалізації та русифікації.

За матеріалами офіційного перепису 1989 року в республіках колишнього СРСР проживало понад 6,8 мільйона українців. Найчисленішим українське населення було в Росії — 4 міл. 368 тис. осіб, Казахстані — біля 900 тисяч осіб, Молдова — біля 600 тисяч осіб, Білорусі — 290 тисяч осіб, Узбекистані — 154 тисячі осіб. Незважаючи на тривалу шовіністичну русифікаторську політику, яку здійснювали спочатку російська, а згодом і радянська імперії, українці все ж зберегли прагнення до самоусвідомлення себе як великої європейської нації, потяг до рідної мови, культури, традицій. Послаблення тоталітарного пресу та політичних переслідувань внаслідок демократичних перетворень на території СРСР наприкінці 1980-х на початку 1990-х років переконливо засвідчили піднесення національної самосвідомості східної української діаспори. Її виявом стало створення чисельних українських земляцтв, товариств, культурних осередків та центрів, громадсько-культурних об'єднань та асоціацій. Особливого розмаху цей процес набув після оголошення Державної Незалежності України в пам'ятні серпнево-грудневі дні 1991 року.

Українські осередки створюють «недільні школи» для дітей та дорослих, вокальні і

танцювальні ансамблі, бібліотеки української літератури, добиваються періодичного виходу в ефір телевізійних та радіопрограм українською мовою, засновують різноманітні економічні структури. Організується проведення зустрічей, вечорів, присвячених українським національним і релігійним святкам, знаменним датам, ювілеям видатних українських діячів, фестивалі української пісні та танку.

Чимало таких осередків діє в Росії. Вже багато років плідно працює у Москві товариство «Славутич», яке очолює відомий космонавт Павло Попович. Товариство має свій друкований орган-газету «Український кур'єр», веде велику організаційну та культурно-просвітницьку роботу по забезпеченню національних потреб українців. В грудні 1989 року за ініціативою Українського молодіжного клубу та Української громади Москви відновила роботу бібліотека української літератури, яка була заснована ще в 1918 році і припинила існування в часи сталінських репресій. Ентузіастами створено український самодіяльний хор. Створено професійний театр української музики під керівництвом Олександра Труша. Зусиллями Василя Бабенка та Володимира Дорошенка в Уфі засноване представницьке товариство «Кобзар», яке організувало низку початкових українських шкіл в Баршкостані. 23-26 вересня 1993 року товариство «Кобзар», Товариство української культури ім. Т.Г. Шевченка та громадський інститут ім. Тараса Шевченка стали одними з організаторів святкування Днів української культури в Оренбурзькій області. Центром їх проведення було село Дедурівка. Товариство української культури в Карелії об'єднало нащадків українців, засланих до сумнозвісних соловецьких таборів. Сьогодні українці є найбільш високоосвіченою етнічною групою в цьому регіоні Росії. Активісти товариства внесли законодавчу пропозицію про державний статус українських недільних шкіл в Карелії, домоглися аби перша така школа була взята на державне утримання. Йде підготовка до виходу в ефір перших українських теле- та радіопрограм. Активно відбувається процес українського відродження на теренах Зеленого клину. Діють осередки українців у Владивостоці,

Большому камені, Спаську-Дальному, Усурійську. У Владивостоці та Усурійську відкриті суботні українські школи, діють фольклорні ансамблі у Владивостоці та Большому камені. Відновлено традиції святкування Шевченківських днів. В Усурійську започатковано спільне святкування Великодня. Визначною подією стало відзначення в березні 1993 року 110-річчя від часу початку масового переселення українців на далекий Схід, проведення 5-го Далекосхідного з'їзду українців та наукові конференції. 29 травня того ж року в м. Усурійську відбулося перше засідання першого в Примор'ї осередку організацій Конгресу Українських Націоналістів. На Кубані — Малиновому Клині — постали Товариства української культури Кубані в Краснодарі, яким керує Микола Тернавський та товариство «Чорноморська Січ» під проводом Олега Голуба, товариство «Просвіта» в станиці Старомінській (голова Р. Кухта), український культурний осередок в Сочі (голова Іван Капловух), Чорноморська козака Рада в Новоросійську (отаман Юрій Пилипенко), діє український осередок в Гарячому Ключі. Зусиллями цих об'єднань видається дві українські газети — «Козацьке слово» та «Малиновий Клин», ведеться робота по створенню українських книгарень, збереженню пам'яток української історії та культури.

Багаторічну подвижницьку працю у пропаганді та збереженні українських пісенних скарбів на Кубані ведуть керівник Кубанського козачого хору Віктор Захарченко, легендарний 94-річний кобзар Володимир Лазаренко. Справжнім святом єднання стало святкування 200-річчя переселення запорожців на Кубань. На Тамань в серпні 1992 р. з'їхалися десятки тисяч кубанців, щоб вшанувати пам'ять своїх предків. Українські культурні осередки Кубані звернулися з відкритим листом до Президента Росії Бориса Єльцина з вимогою скасувати дискримінаційні акти колишніх органів радянської влади та визнати існування на Кубані самобутньої української культури, забезпечити українському населенню можливість її вільного розвитку. В Самарі, на Поволжжі, активно працює спілка УНКЦ «Промінь» під проводом Андрія Бондаренка, зусиллями якої по місцевому «Радіо Самар — 7»

ведуться передачі українською мовою, відроджується українська культура. Українські осередки в Росії діють також в Барнаулі, Нижньо Вартовську, Санкт-Петербурзі, Нижньому Новгороді, Мурманську, Томську, Ухті, Воркуті, Сактивкарі, Новосибірську, Норильську, Якутську, Південно-Сахалінську та багатьох інших містах і селах Росії — майже скрізь, куди доля в різні часи та за різних обставин привела українців.

Складні умови буття та труднощі в досягненні благородної мети — збереження та розвиток української культури, захисту національних потреб українців — висунули на перший план завдання консолідації та більш чіткого організаційного становлення українського руху в Росії, його конституційного оформлення.

23-24 жовтня 1993 року в Москві відбувся I Конгрес українських громад Росії.

Вперше за останні 339 років історії російські українці зібралися разом. Приїхали не тільки розповісти про своє життя за межами солов'їної Батьківщини, але й просто познайомитися, пізнати світогляд один одного, поспілкуватися з братами, які теж докладають зусилля, щоб відродити українську культуру, налагодити зв'язки з Україною і українськими громадами інших країн світу, сприяти розбудові Соборної Української Держави.

Приїхали делегати з багатьох українських осередків Якутії, Карелії, Кубані, Башкорстану, Далекого Сходу, Волгограду, Сургуту, Санкт-Петербургу, Воронежу, Самари, Калмикії ... Понад півсотні товариств, земляцтв, культурних центрів та інших українських організацій з більш, ніж сорока регіонів Російської Федерації.

Свої привітання надіслали Конгресу Президенти Росії і України, зворушливі телеграми прийшли з рідної України - від товариств, письменників, просто українців. Тепло вітали делегатів представники українства Литви, Польщі, США, Канади, а також член Татарського міллі-меджлиса Г. Нурмухаметов і священник Греко-католицької Церкви отець Валерій. Почесні місця в президії Конгресу зайняли віцепрем'єр-міністр Росії С. Шахрай та віцепрем'єр-міністр України М. Жулинський.

Делегати з болем говорили, як важко відкрити українську школу в Росії, нема



вчителів, нема підручників, нема коштів. Досі нема в Росії навіть українського факультету в вузі, нема українських телеканалів, радіопередач, нема бібліотек, нема державних узгоджень між Україною і Росією — а запитань багато: і пенсії, і міграція...

Конгрес затвердив статут Об'єднання українських громад Росії (ОУР).

«Членами ОУГР можуть бути громадські організації або їх асоціації, які декларують підтримку мети і завдань ОУР, сплачують членські внески і виділяють кошти на здійснення її програм.

українські організації республік, країв і областей Російської Федерації беруть участь в діяльності ОУР виключно через посередництво своїх регіональних асоціацій (якщо такі існують)» — затвердив Конгрес у Статуті.

Головою ОУР обрано пана Олександра Руденко-Деснака (Москва) — авторитетного і знаного діяча, який чимало зробив в справі організацій українців в Росії та доклав багато зусиль для підготовки Конгресу.

Делегати ухвалили резолюцію «про становище українців та розвиток української культури в Російській Федерації». В ній міститься доручення Раді ОУР розробити заходи щодо активізації участі української громади у суспільному, політичному і громадському житті Росії, особливо наголошувалося на участі ОУР у виборчих кампаніях. Поставлено завдання домагатися повноважного представництва української діаспори в інституціях державної влади усіх рівнів, прийняття законів, покликаних гарантувати реалізацію прав національних меншин в Росії. Ухвалено заснувати інформаційний центр ОУР, організувати видання загальноукраїнської газети в Росії, трансляції теле- і радіопрограм з України, поширення українських періодичних видань, скласти реєстр святинь українського народу на терені Російської Федерації і докласти зусилля до їх збереження, розпочати збір документів для комплектації Архіву української діаспори в Росії. Висунуто вимоги до організацій чіткої системи національної освіти українців в цій державі від початкової до середньої.

Делегати Конгресу затвердили необхідні для роботи організацій документи,

звернулися до Президента Росії зі своїми пропозиціями та справедливими вимогами, були в Посольстві України в Росії, де вирішували питання можливості України щодо допомоги своїм синам з російської діаспори.

В колонному залі Будинку спілок для делегатів Конгресу і українців Москви відбувся незабутній концерт молодих майстрів мистецтва незалежної України. Над сценою — величезний символ суверенної України — тризуб на фоні вінка, від якого простягаються жовто-блакитні стрічки. Важко було повірити, що це відбувалося в Москві, в найкращому залі Росії.

Концерт став справжнім Гімном Україні. Не тільки бурхливими оплесками зустрів повний зал кожний номер програми. «Слава Україні!» — лунало з кожного куточка приміщення. Молоді виконавці співали, танцювали, грали інтермедії з такою любов'ю до України, що сцена і глядачі стали єдиним організмом: таке було порозуміння, така була спільність почуттів.

Отже, постала перша масова організація українців на широкому, ще не так давно імперському російському терені.

В Белорусі діє також чимало українських осередків. В Мінську працює Республіканська асоціація українців в Белорусі «Ватра», яку очолює Богдан Михайлюк, Мінське культурно-освітнє товариство «Заповіт». Великою активністю відзначається Українське громадсько-культурне об'єднання Брестської області, яким керує Микола Козловський. Плідну роботу провадять Міжрайонне товариство української мови «Просвіта» в м. Кобрині (голова Віра Мурашкевич), Гомельське культурно-освітнє товариство «Верховина». Видаються газети «Укаїнець в Белорусі» і «Голос Берестейщини».

В Молдові створені Товариство української культури в Кишеневі (очолює Олександр Ткаченко), Товариство «Червона калина» в Тирасполі у Придністров'ї (голова Аліса Коханова). Значною є українська громада в Казахстані. В Алма-Аті велику працю веде Український культурний центр, яким керує Олександр Гаркавець. Товариство «Рідне слово» засноване в Кзил-Ординській області (голова Анатолій Скоромний).

У Вірменії, в Єревані, діє товариство

«Червона калина», в Латвії створено Центр української культури, товариство «Дніпро» та товариство «Золоті ворота» в Ризі, Товариство прихильників України в Клайпеді, Товариство прихильників РУХу в Латвії. В Литві працюють українські осередки у Вільнюсі, Йонаві, Мажейкяї. Свої осередки мають і українці Естонії, Киргистану, Туркменістану та інших держав, що утворилися після розпаду Радянського Союзу.

Українські осередки на теренах Східної діаспори переживають етап становлення. Україна поки ще не спроможна надати їм достатню підтримку. Між тим, в переважній більшості регіонів українці не лише не отримують матеріальної та моральної допомоги від місцевих органів влади, а зустрічають опір своїм спробам стати на шлях національно-культурного відродження. Але наполеглива праця, усвідомлення значення та використання досвіду західної української діаспори зрештою, піднімуть організоване українське життя на теренах колишнього СРСР на належний рівень.

Важливим кроком на цьому шляху став Конгрес українців суверенних держав колишнього СРСР, який відбувся 22-23 січня 1992 року в Києві в приміщенні Палацу «Україна». Близько чотирьох тисяч представників України та українців інших регіонів взяли участь в його роботі. З вітанням до учасників і гостей звернувся Президент України Леонід Кравчук. Заступник Голови уряду України Сергій Комісаренко виступив з доповіддю. Співповіді зробили голова Товариства «Україна» Іван Драч, голова Всеукраїнського товариства «Просвіта» Павло Мовчан і директор Інституту літератури ім. Тараса Шевченка Микола Жулинський.

На Конгресі виступило близько 50-ти делегатів і гостей. На честь дня Соборності України на Софійському майдані відбулося віче.

Делегати Конгресу представляли різноманітні політичні течії, українські культурні та освітні організації, товариство

української мови, осередки РУХу, Української Республіканської партії, Української Міжпартійної асамблеї, релігійних громад тощо.

Серед делегатів Конгресу були народні депутати вищих ешелонів влади суверенних держав, автономій і областей, військово-службовці від прапорщиків до генералів. Найбільша кількість делегатів з держав колишнього СРСР приїхала у Київ від Російської Федерації.

У роботі форуму взяли участь представники діаспори з Польщі, Чехословаччини, Румунії, ФРН, Франції, Великобританії, США, Канади.

Висвітлювали роботу форуму 287 журналістів, 212 з них представляли засоби масової інформації України, 29 — Росії, 14 — США, 10 — Канади, 7 — Швеції, 6 — Великобританії, 5 — Франції, 2 — Фінляндії, по одному з Латвії і Австралії.

«Ми повинні згуртуватися для розбудови та утвердження української державності, відродження материнської мови, рідної культури, минулої хліборобської й духовної слави нашого великого роду. Вирішити ці завдання ми зможемо лише тоді, коли об'єднаємо непохитну волю й творчі сили, могутній талант і глибоку віру, гаряче почуття любові до матері-України», — зазначається у Зверненні учасників Конгресу до всіх українців суверенних країн, що утворилися на терені колишнього СРСР.

Ця свята ідея об'єднання всіх українців в ім'я розбудови і збагачення України має допомогти відродити національні українські школи, музеї, бібліотеки, театри, клуби, творчі колективи там, де проживають українці, відірвані від свого кореня. Для них має лунати рідне слово по радіо і телебаченню. Вони мають одержувати книжки, газети і журнали рідною мовою, повинні мати можливість вивчати мову в школах, на курсах та факультетах, у народних університетах.

Таке надзвичайної ваги завдання поставив перед собою Конгрес.





*Український народний самодіяльний хор, місто Москва, керівник В. Скопенко.*

## Український хор у Москві

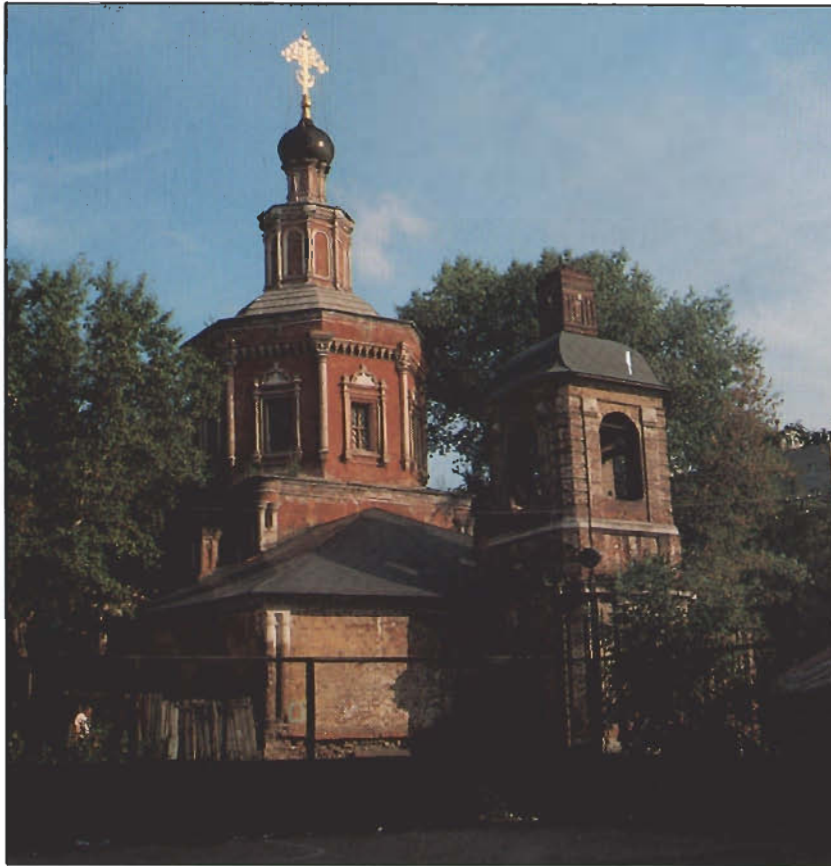
У 1920-і роки в Москві при Центральному українському клубі ім. Т.Г.Шевченка працював хоровий гурток у складі 35 чоловік, у якому займалися 12 робітників, 13 службовців, 10 студентів. У Товариства друзів українського театру були плани створити українську хорову капелу. В травні 1929 року було створено хорову студію, на базі якої згодом утворено хорову капелу. Вона виступала в робітничих аудиторіях, по радіо. Високий художній рівень капели відзначив Брауде, Богуславський, Глієр.

На початку 30-х років разом з іншими національними громадськими організаціями капела була закрита і довгі роки в Москві не було українського хору, хоч українські пісні виконувалися багатьма колективами, як самодіяльними так і професійними.

В 1992 році випускниця Київської

консерваторії, співробітниця творчого відділу Всеросійського музичного товариства Вікторія Скопенко організувала український самодіяльний хор. Тепер туди входить більше 40 чоловік.

Хор здійснює освітню і благочинну діяльність: виступи у Будинку російської преси перед вихованцями дитячих будинків Москви, в Центральній лікарні Міністерства оборони Росії перед українською громадськістю Москви, брав участь у презентації Українського центру мистецтв, яка проходила в Кремлівському Палаці з'їздів, відкривав концерт для ветеранів в Колонному залі Будинку спілок, був запрошений 1993 року на святкування Шевченківських днів у Львові, де його концерти пройшли з великим успіхом, виступав перед делегатами I Конгресу українців Росії.



*Москва. Церква «Трійця в Хохлах» побудована українцями в XVII столітті.*



*Москва, вул. Малоросійська «Малоросійське подвір'я», де поселялися українці.*

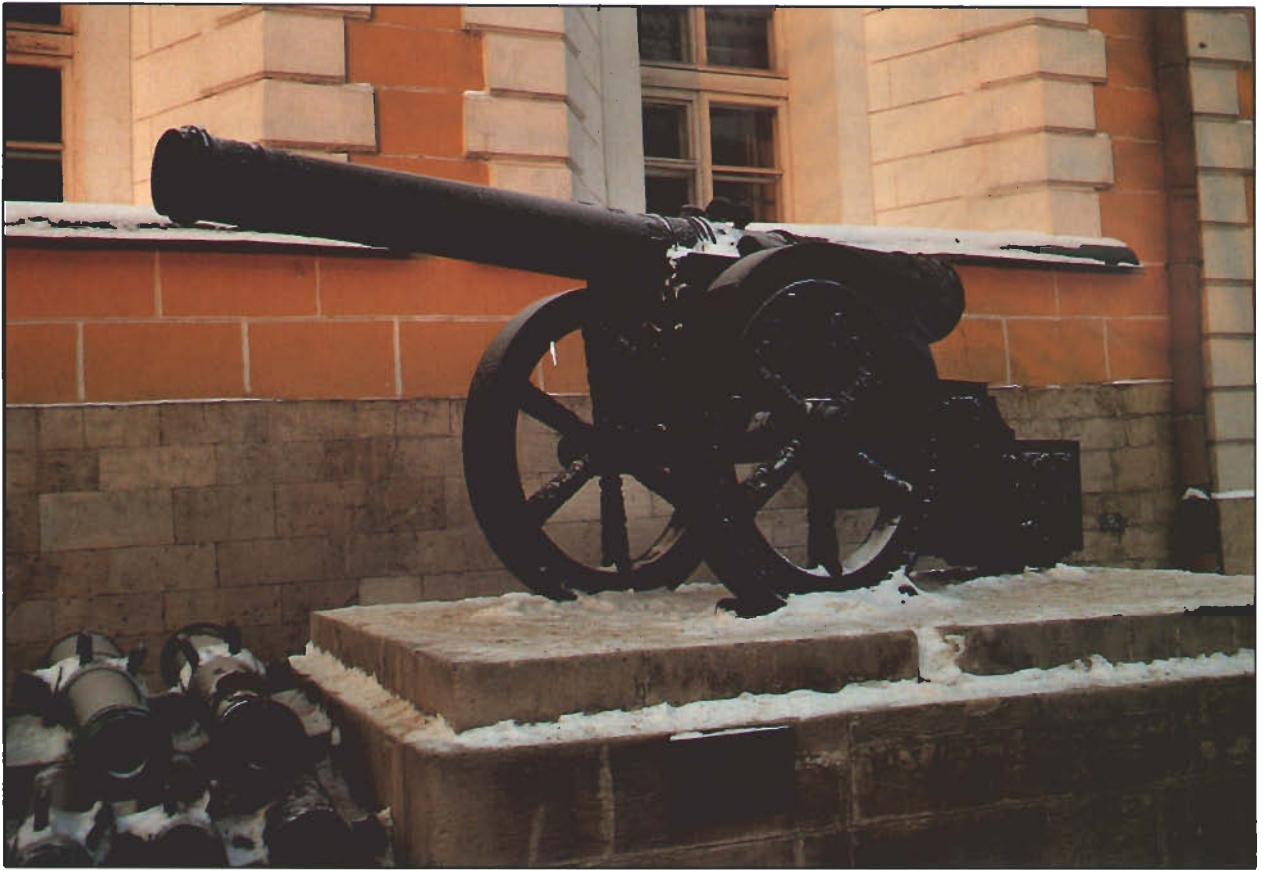




*Могила гетьмана України Петра Дорошенка. Росія, Мурманська область, Вілоколамський район, село Ярополчо.*



*Бюст гетьмана Петра Дорошенка в Народному музеї роботи італійського скульптора Тріппеле, XVIII століття. Росія, Московська область, село Ярополчо.*



*Москва. Кремль. Мазепинська гармата «Лев».*



*Мазепинський Герб на гарматі.*





*Москва. Палата Гетьмана України Івана Мазепи XVII століття.*



*Москва. Палац Гетьмана України Кирила Разумовського.*





*Москва. Пам'ятник Тараса Шевченка стоїть напроти готелю «Україна».*



*Москва. Будинок Посольства України в Росії.*





*Санкт-Петербург. Академія мистецтв — місце навчання Т.Г.Шевченка в малярських класах і майстерні К. Брюлова. Місце проживання Кобзаря після заслання в 1858-1861 роках.*



*Санкт-Петербург. «Анічків палац», де в квітні 1838 року відбулася лотерея з метою збирання коштів для викупу Т.Г.Шевченка з кріпацтва.*





*Санкт-Петербург. Місце, де у 3-му відділі російської жандармерії знаходилося під слідством Кирило-Методіївське Братство.*



*Санкт-Петербург. В цьому будинку містилася друкарня Фішера, де було надруковано перше видання «Кобзаря» Т.Г. Шевченка в 1840 році.*





*Санкт-Петербург. Академія мистецтв. Майстерня Т.Г.Шевченка. Тут він жив після заслання, тут він і помер.*



*Санкт-Петербург. Смоленський православний цвинтар. Місце першого поховання Т.Г.Шевченка в 1861 році.*





*Санкт-Петербург. Васильківський острів, закладений камінь майбутнього пам'ятника Т.Шевченку. Камінь закладено 9.3. 1989 року.*



*Санкт-Петербург. Самсонівський Собор. За даними історика А. Скальковського тут поховано гетьмана Павла Полуботка, могила не збереглася.*





*Санкт-Петербург. Могила історика Миколи Костомарова на Волковському православному цвинтарі.*



*Санкт-Петербург. Палац гетьмана Кирила Розумовського, збудований у 1762-1766 роках. Архітектори Кокорінов і Вамен-Деламот.*





*Санкт-Петербург. Тут міститься редакція «Основи».*



*Санкт-Петербург. Палац Олексія Розумовського, збудовано у 1741-50 роках. Архітектори Растреллі, Земцов і Дмитрієв.*





*Санкт-Петербург. Палац Канулера Російської імперії, українця Олександра Безбородька, XVIII-XIX століття.*



*Переселенка з Чернігівщини Параска Моторна, село Кронштантіка, Приморський Край.*





*У далекому Орську Оренбурзької області, де відбував заслання великий син української землі Тарас Григорович Шевченко, стоїть йому пам'ятник. Під час поїздки артисти Хмельницького обласного музично-драматичного театру прийшли поклонитися великому синові України.*



*Українські жінки-засланці на каторжних роботах в далекому Сибіру.*





*Митрополит Галицький Йосиф Сліпий — мученик Української Греко-Католицької Церкви на засланні в Сибірських концтаборах від 1945 до 1963 років.*



*Похорон українського священика, засланоного в Сибір.*





*Свято-Покровська Церква у місті Усурійськ, побудована на початку ХХ століття українцями. Приморський край, Росія.*



*Хата у селі Спаському на вулиці Хрищатинській, 68, кінець ХІХ століття. Приморський край, Росія.*





*Алтар Церкви у с. Спаському, прибраний українськими рушниками. Приморський край, Росія.*



*Приморський край. Хата переселенців з Київщини, село Дубовське Спаського району, початок ХХ століття.*



*Переселенка 4-го покоління з м. Таранці Київської області, мешканка м. Спаська-Дальнього, Луцак Любов Михайлівна. Приморський край, Росія.*



*Перші забудови м. Михайлівки збудовані китайськими будівельниками на замовлення перших переселенців з Чернігівщини, початок ХХ століття. Приморський край, Росія.*



## ЧЕХІЯ ТА СЛОВАКІЯ

Українці в Чехії та Словаччії є переважно автохтонною національно-етнічною групою. Їх коріння сягає ранньослов'янських часів та періоду Київської Русі. Починаючи з XI, століття заселені ними землі перебували в залежності від Угорщини. З XVI-XVII ст. входили до складу Австрійської, згодом Австро-Угорської імперії. З утворенням Чехословаччини українці-русини склали поважну частину її населення (134761 осіб в 1919 р.), мали свій Карпатський автономний край. Ще під час першої світової війни та під час визвольних змагань українського народу в Чехословаччині осіла значна частина українських емігрантів. Їх центром стала Прага. Тут жили і творили Олександр Олесь (Кандиба), Юрій Драган, Леонід Мосендз, Олекса Стефанович, Оксана Латуринська, Олег Ольжич, Олена Теліга, Максим Грива, Степан Масляк та інші. Велику наукову та науково-організаційну діяльність проводили М. Грушевський, О. Колесса, І. Панькевич, І. Горбачевський, С. Дністрянський, В. Щербанівський, Д. Антонович. В Празі діяли Український Вільний Університет, Українська Господарська Академія, Архів-музей визвольної боротьби.

Нині місцями найбільшого скупчення українського населення в Чехії та Словаччії є Східно-Слов'янський край. Зокрема, вважається, що там є 210 українських сіл. Визначними центрами українського життя є Пряшів, Бардіїв, Гуменне, Стара Любовня, Кошіце. Значна кількість українців живе також в Празі, Брно, Моравській Оставі, Братіславі. За офіційними даними, загальна кількість українського населення складала в Словаччії 39260 осіб, в Чехії — 15322 особи (дані на 1980 р.). Проте висловлюються й інші точки зору, за якими на території Чехії та Словаччії на передодні їх оголошення незалежними окремими державами перебувало біля 100 тисяч українців.

Як і в багатьох інших країнах, українцям в Чехії та Словаччії доводилося протистояти асиміляційними процесами. Водночас тут ситуація ускладнювалася і досі є непростюю

у зв'язку з так званою «русинською проблемою», пов'язано з намаганням певних кіл відірвати русинів-українців від усього українського етносу.

Загалом в кінці 60-х років в українських школах Словаччини навчалося біля шести тисяч учнів. За станом на 1991 рік в шістьох округах, заселених русинами-українцями лишилося 17 основних шкіл з українською мовою навчання. Проте і в них виклад предметів ведеться в основному словацькою мовою. Крім того, в Східно-Словацькому краї є 61 школа, де українська мова викладається як необов'язковий предмет, та 54 дитсадки з русинсько-українською мовою виховання. Кафедри української мови функціонують в Братіславському та Празькому університетах. Понад двадцять років діяло Наукове товариство культурного союзу українських трудящих Чехословаччини (потім Союз русинів-українців ЧСФР), яке і нині продовжує свою роботу. Чималий внесок в розвиток україністики та інших наукових напрямків внесли М. Мольмар, О. Ставровський, П. Гондар, П. Гопак, І. Ванат, О. Зілінський, З. Генік-Березовський, Б. Бутанич, О. Рудловчак, М. Мушинка, Є. Волощук. Значного розвитку набули література та мистецтво. Відомі імена україно-русинських поетів і письменників О. Духновича, О. Павловича, Ю. Боролича, І. Міцинського, Ф. Іванчова, І. Прокіпчача, С. Макара, С. Гостиняка, М. Дробняка та інших. В 1990 році утворено Спілку українських письменників на Словаччині, старостою якої став Василь Дацей, заступниками — С. Макар та І. Яцкавіна. Значний внесок в загальну українську культуру внесли художники та скульптори С. Гопак, Є. Бісе-Капішовська, А. Гай, Д. Милий, С. Чапак. В Пряшеві діє Український народний театр, заснований в 1945 році (нині його перейменовано на театр Олександра Духновича). Понад 20 років плідно несе прапор української культури Музично-драматичний ансамбль ім. Тараса Шевченка, заснований Юрієм-Августином Шерегієм. Також відомі творчі колективи «Карпатянин», «Верховина» з Пряшева,

«Думка» з Кошиць, «Барвінок» з Камнонки. На початку 90-х років налічувалося влизько 200 українських аматорських колективів, які об'єднували понад п'ять тисяч осіб. Щорічні фестивалі української культури відбулися в Медзілаборце, Камйонці, Свиднику, Бардієві. Чимало зусиль до їх організації доклав композитор і музикант А. Каршко. Далеко за межами Словачії відомий Музей української культури у Свиднику. Українсько-русинські музеї діють також в Старій Любовні та Тополях. Містом-заповідником української архітектури є Бардіїв, куди перенесено чимало пам'яток. В 1989 році в Братиславі на Властенецькій площі відбулося урочисте відкриття пам'ятника Тарасу Шевченку. В Пряшеві міститься українська редакція словацького

радіо.

В 1951 році в Чехословаччині було створено Культурний союз українських трудящих. В 1990 році його реформовано в «Союз русинів-українців Чехословаччини». В 1989 році були створені Громадянський форум українців у Чехії, Координаційна рада ініціативних груп українців-русинів Чехословаччини з центром у Пряшеві. Відновлено діяльність Союзу Молоді Карпат, який об'єднував українську молодь Пряшевщини в 1945-50 роках. В Братиславі зорганізовано осередок «Пласту», який одразу розгорнув дієву працю.



*Дерев'яна церква з села Н. Комарник. Музей української культури у Свиднику, Словачія.*





*Під час 34-го свята культури русинів-українців в Музеї української культури в Свитнику, Словакія.*



*Дерев'яна церква з села Прикра. Музей української культури у Свитнику, Словакія.*





*Церква з дерева з села Луків-Венеція. Музей української культури у Свитнику, Словачія.*



# **ДИВІЗІЯ «ГАЛИЧИНА»**

## **I УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АРМІЯ**

На початку 1943 року, після невдач німецької армії на Східному фронті, німці, забувши свою настанову, що «східна проблема може бути вирішена тільки виключно пролиттям крові», почали притягати до збройної боротьби з більшовиками народи Східної Європи і творити з них окремі військові одиниці в рамках зброї «СС». Після творення латишських і однієї естонської дивізії прийшла черга на українців в Галичині. Ініціатором цієї ідеї був губернатор Галичини д-р Отто Вехтер, який за допомогою створення української дивізії хотів активізувати українське питання і приєднати українців до тісної співпраці з німцями. Це було в час, коли після німецької катастрофи під Сталінградом на Україну увійшли вже советські війська. Але саме в неспіхах німців на Східному фронті Вехтер вбачав деяку можливість зміни німецької політики щодо України, при умові, що українці взяли б участь у збройній боротьбі проти комунізму на німецькому боці. Успіх українців на фронті вимагав би від німців політичних поступок.

Українські політичні самостійницькі організації вважали, що треба мати добре вишколені українські військові формації у випадку повторення процесу першої світової війни, щоб нас знову не застала ситуація без збройних формацій. Хоч треба додати, що вже в той час були сформовані відділи Української Повстанської Армії (УПА) на Волині.

Політичні прогнози передбачували, що гітлерівська Німеччина скоро буде завойована, або відбудеться переміна влади в Німеччині. Це був перший етап. На другому етапі було передбачено, що Захід не зможе толерувати можливо гірш тоталітарно-диктаторську комуністичну систему в Росії, скоріше чи пізніше вона буде завойована або розпадеться сама по собі.

Проте Гімлер ясно застеріг, що в Дивізії під жодним поглядом не можна навіть і думати про незалежність України. Слово «Україна», «українець», «український» заборонялося вживати в Дивізії під загрозою кари. Вояки Дивізії мають називатися не «українцями», а

«галичанами».

Ще перед створенням Дивізії було утворено Військову управу, що мала займатися справами, пов'язаними з українськими військовими частинами. Військову управу очолив спокійний і врівноважений полковник Альфред Бізанц, колишній старшина австрійської армії та Української Галицької Армії, який користався довір'ям українців. Його помічниками і політичними дорадниками були колишні українські старшини. У теорії Військова Управа мала також виконувати обов'язки зв'язкової установи поміж українськими військовими частинами та українським населенням, але на практиці німці перетворили їх на звичайний комітет правної опіки й матеріальної допомоги для вояків Дивізії та їхніх родин. Вона не мала майже жодних прав, а обов'язків — дуже багато.

Дивізія приміщувалася у військовому вишкільному таборі «Гайделягер», який, до речі кажучи, був в стані розбудови. В ньому також приміщувалися інші частини, так що місця для Української Дивізії не залишалось багато. Приміщення Дивізії були розкидані, часто навіть поодинокі її частини, наприклад, гарматний полк, не мали суцільного замкненого простору. В таборі були дерев'яні бараки з примітивним і недостатнім влаштуванням. Цим самим передумов для засвоєння вояцької дисципліни й порядку зовсім не було. Гаражів для автомобілів і приладдя було обмаль, і більшість з них була вже зайнята. Тому треба було споруджувати автопарки і склади, для яких потрібно було численної варти. Обмундирування і озброєння не приходили регулярно й це також зволікало навчання. Бракувало дрібнокаліберної зброї та приладдя до навчання. Зате більш, ніж треба, прибуло інших, малопотрібних речей. Причиною до цього можна вважати недокладне опрацювання підготовчих планів.

Легка доступність до табору «Гайделягер» сприяла також діяльності Української Повстанської Армії, яка неприхильно ставилася до Дивізії через німецьку політику на Україні. Щоправда, до відкритого зудару не дійшло, але УПА

різними засобами ширила пропаганду проти Дивізії. Вона намагалася спинити зголошування нових добровольців, а вже призваних вояків хотіла перетягнути до своїх лав. Для своїх цілей УПА не відмовлялася і від метод тиску. З часом ставлення УПА до Дивізії трохи змінилося, але в основному залишилося без ґрунтовних змін.

Українська літературна творчість — це також велика скарбниця для шукача добрих творів. Чудові поезії українського національного поета Шевченка, який оспівує все добре й шляхетне, дали нагоду на проведення не одного вартісного й приємного вечора. Його заповіт «Як умру, то поховайте» був заповітом кожного українця в Дивізії.

У таких обставинах пробігав вишкіл Дивізії. Час від часу прибували поодинокі німецькі старшини й підстрашини. Наплив добровольців збільшувався. Тоді вона нараховувала 10 тисяч вояків. Повільно прибували коні та виряд. Вояки відбували рекрутське навчання в «Гайделягері», але ще більше по запасних частинах вермахту. Фахівці-старшини й підстаршини вчилися на спеціальних курсах. В кінці січня 1944 року командир Дивізії поїхав на 4-тижневий курс для командирів дивізії до Гіршбергу на Сілезії. На час його відсутності командування Дивізією перебрав найстарший з командирів полків полковник Баєрсдорф (Beyersdorff).

Одного вечора на початку лютого 1944 року приходить від вищого фюрера СС і поліції (Der Hohere SS and Polizeiführer) при уряді. Генерального губернатора (Generalgouvernement) в Кракові такий наказ: «Дивізії негайно сформувати бойову групу з метою поборення партизанських загонів генерала Ковпака, які пробилися на територію Генеральної губернії.

Впродовж лютого кількаразові прохання Дивізії перенести її з «Гайделягеру» до іншого табору увінчалися успіхом та їй було призначено табір в Нойгаммері на Сілезії. Переїзд відбувався з великими труднощами при вантаженні і вивантаженні зброї та приладдя. Відчувався брак вантажних машин і досвідчених у вантаженні людей. Впродовж трьох тижнів у Дивізію було посаджено близько 30 ешелонів. Ця операція була також цінною вправою для Дивізії.

Останні формування в сотні, батальйони

і полки відбувалися в Нойгаммері в березні 1944 року, коли різні вишкільні групи, що проходили рекрутський вишкіл по різних вишкільних таборах, переїхали до Нойгаммеру. Тоді тут почалося вже остаточне формування Дивізії.

Табір в Нойгаммері був значно краще влаштований, ніж «Гайделягер». Місцевий комендант табору тісно співпрацював з Дивізією. Завдяки значно короткому транспорту й заходами відділів I б, IV а та Іvс, зброя, виряд, коні, автомобілі пляново й швидко прибули. Приїхали німецькі командири, так що врешті в кінці лютого розпочалося формування штабів поодиноких частин Дивізії, яким була передана відповідальність за формування і продовження навчання їхніх підрозділів.

Весною 1944 року до складу Дивізії врешті було включено поліційні полки чч. 4, 5 а згодом чч. 6,7, 8. Щоб добитися перенесення цих полків, треба було довгих і твердих домагань Українського центрального Комітету, губернатора Вехнера і самих вояків цих полків. Вони зголосилися до Української Дивізії й побоювалися, що їх можуть кинути на Західний фронт, коли вони залишаться у поліцейських полках. Більшість німецьких старшин і підстаршин поліцейських полків не відповідали вимогам Дивізії. Це були найчастіше поліцейські старшини й підстаршини, які не підходили для командування військовими фронтовими частинами. Їх треба було відіслати назад до поліції.

Таким чином вишкіл Української Дивізії добігав до кінця. В останній стадії найбільше навчалася нічних вправ, форсованого маршу, бойової стрільби і взаємодії всіх родів зброї. Сам Гімлер зацікавився Дивізією і зголосив свою візиту.

### **ВІЇЗД ПІД БРОДИ**

28 червня 1944 року ешелони Української Дивізії від'їхали з Нойгаммеру до Галичини, в район на схід від Львова. Переміщення відбувалося в темпі «4», тобто кожного дня відходило по чотири групи. Вже 25 червня з Нойгаммеру від'їхала передова команда Дивізії, а з нею, 26 червня, її керівник, начальник штабу. За 20 хвилин перед вильотом його літака «Фізелер Шторх» (Fiezeler Storch), до Дивізії в Нойгаммері прийшов відпис депеші з головного командування сухопутних військ до групи



армії «Північна Україна», в якій повідомлялося, що Дивізія не буде введена в бої в районі Станиславова, але займе позиції в другій лінії фронту, у передбачуваному центрі головних боїв групи армії «Північна Україна». У той час помічено сильну концентрацію угруповань Червоної Армії в районі на схід від Львова, так що німецьке командування сподівалося ворожого наступу на початок липня у напрямі Львова і на захід від нього.

Дивізію було підпорядковано 13-му армійському корпусові й дано їй завдання розбудувати й зайняти відтинки другої фронтової лінії в районі Бродів (близько 100 кілометрів на схід Львова). Поза розбудовою позиції Дивізія мала продовжувати й удосконалювати бойове навчання. За підрахунками штабу групи армій, очікуваний наступ Червоної Армії відбудеться через яких два-три тижні, під час яких Дивізія розбудує позиції і закінчить вишкіл.

### **ПО БРОДАХ**

22 липня 1944 року корпус прорвав південну стіну котла, недалеко на захід від Золочева, між селами Княжим і Ясенівцями. Чотири штурмові гармати 8-ої танкової дивізії пробилися аж до цього місця, але відкрити котла ззовні не вдалося. З найбільшим героїзмом боронилися під найважчим тиском ворога всі частини генерала Ліндеманна, між ними численні українські вояки, — і все ж таки уможливили корпусу вирватися з оточення. Зводячи запеклі бої, частини корпусу повільно відступали на південь. Почали, Белзець, Скварява — це назви, які ніколи не забудуться у пам'яті вояків корпусу. Спочатку прорив мав тільки 150-200 метрів, щойно згодом вдалося його більше поширити. Отвір котла був під безнастанним найважчим обстрілом усіх родів зброї. Ворожі танки товклися ушир і вздовж прорваного кордону, обстрілюючи й валкуючи гусеницями всю місцевість. Спереду, ззаду, з боків — звідусіль сипався град ворожих куль. Командуючий генерал керував боєм у смугі на південний захід від Хильчич.

Безпосередньо перед місцем прориву, на південь від залізничної колії Буськ-Золочів, підносяться стрімкі береги Подільської височини. Їх зайняв ворог, щоправда, не дуже чисельними, але зате добре замаскованими частинами, між якими було

багато досвідчених снайперів. У штурмі на височині, від сильного вогню, головне 2-см протитанкової артилерії ззаду, та добре замаскованих снайперів спереду, впала не одна жертва. При подоланні стрімких берегів не можна було з собою нічого взяти крім найпотрібнішої ручної зброї.

### **ПІСЛЯ ПОРАЗКИ ПІД БРОДАМИ**

3-під Бродів Дивізія подалася в напрямок Карпат, в Карпатах більшість частин перейшла до Української Повстанської Армії (УПА) решта частин.

Переправившись через Карпати збираються на Карпатській Україні, в районі Середнього, положеного між Мукачевом і Ужгородом. За деякий час тут зібралось близько 1500 вояків Дивізії, між ними у повному складі ветеринарна й технічна сотні та більша частина запасного куреня. Ці частини не були в котлі. Крім повного бойового озброєння згаданих частин і ручної зброї 15 000 вояків, усе найкраще озброєння Дивізії залишилося в кітлі, так само як інших частинах 13-го корпусу. Німецькі дивізії не вивели з котла відсотково більше людей, ніж Українська Дивізія, і були пізніше розформовані та призначені до інших дивізій.

Коли Дивізія вже опинилася на Словаччині, полковник Бізанц приніс вістку, що незабаром буде проголошений, визнаний німецьким урядом, Український Національний Комітет — українська установа, подібна до «Власовського руху». Його має очолити український генерал Павло Шандрук, який рівночасно стане командувачем усіх українських військових частин під назвою Українська Національна Армія.

31 січня 1945 року Дивізія виступила в марш двома маршрутами. Марш заборонявся по магістралі Жіліна-Братіслава-Відень. Після кількох змін призначено перехід через Дунай мостами біля Братіслави і Клостер Нойбург. Все інше було передано для вирішення командуванню Дивізії. На Словаччині залишилися командир винищувально-протитанкового дивізіону, як керівник усіх залишених для транспортування залізницею автомашин та 1-ий старшина для доручень як керівник ліквідаційної команди.

### **КІНЕЦЬ БОЇВ**

Наприкінці квітня 1945 року до Дивізії прибув генерал Павло Шандрук, голова

Українського Національного Комітету і головнокомандуючий усіма українськими з'єднаннями. З них прибули д-р Вехтер; полковник Бізанц та д-р Арльт (Fritz Rudolf Arlt). Генерал Шандрук привіз тризубці, що їх відтоді українські вояки носили на шапках. Його всюди щиро вітали. Генерал Шандрук — це колишній старшина царської російської армії. Пізніше він був в Українській Армії, а поміж двома світовими війнами служив як контрактний старшина в польській армії, в якій закінчив Академію генерального штабу.

По полудні 6 травня 1945 року запрошено всіх дивізійних командирів і командуючих генералів на нараду з головнокомандуючим 60-ої армії Бальком. Генерал Бальк повідомив їх, що весь Східний фронт має швидким маршем податися на захід, щоб насамперед не допустити до захоплення військ Червоною Армією у полон. На пропозицію самої Дивізії їй призначено Фелькермаркт на збірний пункт.

### **З ФРОНТУ ЗА ДРОТИ ПОЛОНУ**

#### **РІМІНІ ІТАЛІЯ**

Ранком 8 травня 1945 року увесь світ облетіла радіовістка, що Німеччина беззастережно капітулювала перед альянтами. Всі частини німецько-радянського фронту в Південній Австрії, куди входила також Перша Українська Дивізія Української Національної Армії, на наказ командуючого фронтом знялися зі своїх позицій, немов під силою магнету, потягнулися на північний захід, у напрямку своєї Батьківщини. Затихла звична вже канонада, затихли скорострільні серії, а всі шляхи були вкриті пішими та кінними, колонами авт і обозів та творили справжній образ мандрівки народів. День 8 травня вже проминав, а з напрямку колишнього фронту все ще було чути гарматні стріли й вибухи. Це свідчило, що бої ведуться далі. Як з'ясувалося згодом, це командир Дивізії, ген. Франтаг, «забув» чи «не встиг» повідомити про кінець війни окремі відтинки фронту.

У половині червня 1945 року стяглися автоколони до Беллярії всі головні та дрібні групи дивізійників на призначену тимчасову площу концентрації Дивізії. Так назбиралося нас понад 10 тисяч. Починався другий етап нашої одиссеї, в сусідстві радянської репатріаційної місії, що притемнювала наші й без того невеселі

гороскопи. Одначе відрадним явищем було те, що англійці не додавали нічого поганого до нашої невеселої долі. Скоро ми завважили, що вони панують постанови міжнародних конвенцій про трактування осіб із ворожих армій, а у випадку нашого табору — вони дали нам дуже широку автономію, не втручаючись зовсім у внутрішнє життя табору. Забезпечивши нас скромними харчами й кількома шатрами, вони спостерігали ззовні нашу внутрішню дисципліну, чистоту і порядок. З сусідніми таборами німецьких полонених ми не мали зв'язку настільки, що могли користати з деяких запасів з їхніх технічної і культурної баз, яких у нас зовсім не було. Для повнішої характеристики духовного стану Дивізії в описуваний час треба хіба ще додати, що англійці, не мавши змоги розбудувати табір, постачали нас сухим харчем, і тисячі вояків варили собі з допомогою примітивних засобів якісь консервний суп. У вечірні години тисячі синіх димків підіймалися угору й творили фантастичні взори на тлі синяви італійського неба. Виняток становили фюзіліри, які, на чолі з командиром першої сотні, пор. Ілярієм Зарицьким, якимось ухитрилися перетягнути свою польову кухню через Альпи та привезти її з далеких гір Каринтії аж до Беллярії в Італії. Це могли зробити справді лише фюзіліри, добірні, добре вишколені, здисципліновані, свідомі хлопці, що не раз вкрили себе славою, про яку в час війни не було часу говорити... Ця кухня обслуговувала частину табору, а головне — шпиталь, що був повний хворих з невилікуваними як слід ранами.

З повною відповідальністю можна сказати, що Дивізія не змарнувала двох років, проведених в Ріміні. Навпаки, вона використала їх максимально в межах тогочасних можливостей. Накінець прийшло рішення про нашу дальшу долю. Англійський уряд визнав, що Дивізія не була ворогом західних альянтів і що «...українці вибрали найменше зло з усього злого в час лихоліття війни». Це рішення забрало багато часу, але воно було справді джентельменське і справедливе. Англійський парламент призначив спеціальну п'ятичленну комісію з тодішнім генералом Міленом на чолі, і ця комісія перебувала в нашому таборі два місяці. Вони вели розмови з кожним 25-им вояком, вивчала нашу психологію, спосіб думання і



поведінки. Наші вояки не закривали своїх поглядів перед членами комісії, зокрема ясно висловлювалися на тему радянського союзника західних альянтів. Ця переконлива одвертість заімпонувала комісії. Комісія вирішила рекомендувати англійському урядові поселити дивізійників на Британських островах.

У своєму рішенні англійський уряд не розчарувався, а дивізійники, що поселилися в Англії, не посоромили нашої національної спільноти. Свідомством цього хай буде доповідь англійського міністра внутрішніх справ, виголошена в

парламенті 1949 року, в якій він сказав: «З усіх національних груп (виключаючи польський корпус ген. Андерса), що поселилися у Британії, українська група виявила себе найбільш дисциплінованою, організованою та моральною за два роки поселення не мала випадку злочину чи порушення закону».

Ще треба додати, що після війни і після полону, члени Української Національної Армії і дивізії роз'їхалися по різних країнах західного світу, і включилися в розбудову громадського і культурного життя в країнах їхнього поселення.



*Перші колони добровольців на вулицях Львова у складі дивізії «Галичина».*



*Павло Шандрук, генерал-поручник Генерального штабу, голова Українського Національного Комітету та головнокомандуючий Українською Національною Армією, квітень 1945 року.*

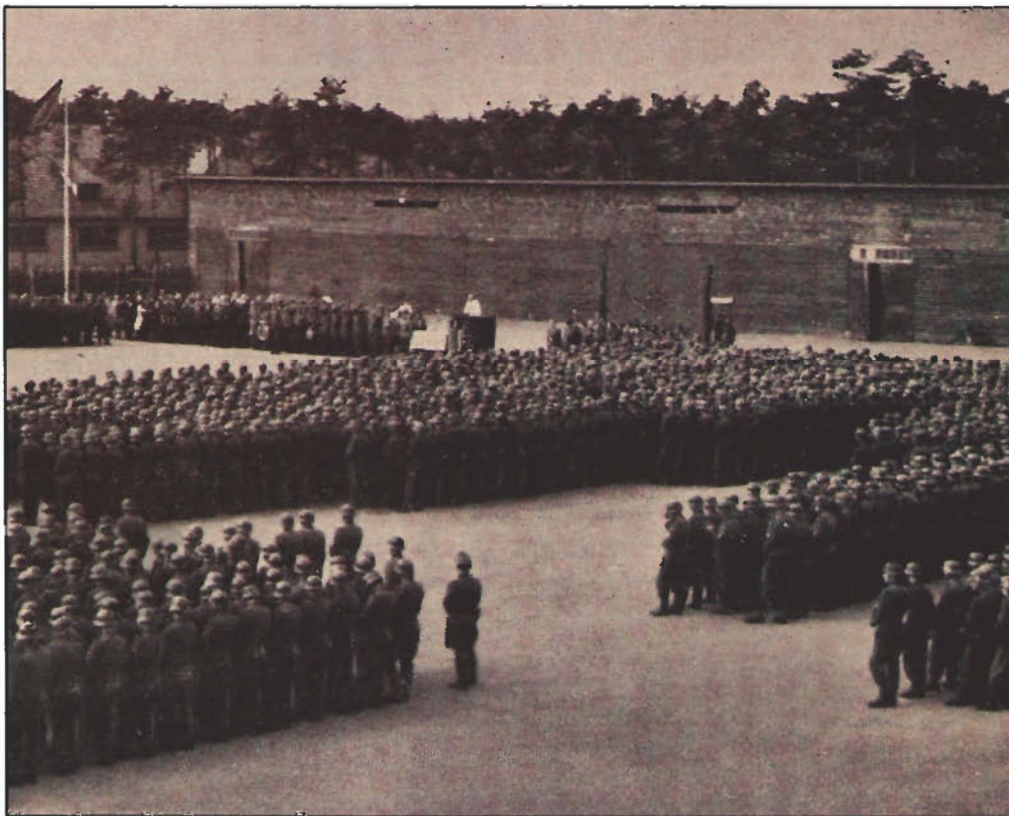


*Духова оркестра дивізії «Галичина» і Української Національної Армії.*





*Штаб офіцерського складу Української Національної Армії.*



*Недільні Богослужіння для вояцтва Української Національної Армії.*





*Вояки під час вишколу.*



*Група українських вояків першої дивізії «Галичина».*





*Велика група вояків з Підгаєцького району в таборі полонених в Ріміні.*



*В таборі полонених у Ріміні, Італія.*

## КОРОТКА ІСТОРІЯ ЧИНУ СВЯТОГО ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

Жіноча вітка Чину Святого Василія Великого — Сестри Василіянки — сягає часів Св. Василія Великого і його сестри Св. Макрини, які жили в 4-му сторіччі. З приходом Християнства на Україну були засновані теж жіночі монастирі, у яких монахині жили згідно з правилом Св. Василія. Перша згадка про жіночий монастир датована перед 1037 роком, коли Ярослав Мудрий збудував у Києві жіночу обитель Св. Ірини.

З часом жіночі монастирі поширилися по цілій Україні, на Білорісі й в сусідніх країнах. Хоч реформа чоловічих монастирів, започаткована митрополитом Йосифом Рутським, у 1617 році, мала вплив на спосіб життя деяких жіночих монастирів, то, однак, вони не були централізовані. Жіночі монастирі надалі залишилися незалежні один від одного, під управою ігумені та наглядом місцевого єпископа.

В 1772 році у з'єднаних з Римом єпархіях на Україні і Білорусі було 25 жіночих монастирів і 200 монахинь. З поділом Польщі (1772-1795) Сестри втратили під Росією за Катерини II (1796) більшість монастирів, решта була за Миколи I примусово скасовано в 1832-39 роках, а тих Сестер, що чинили опір, запроторено до монастирської тюрми в Мядзолі Старому на Білорусі або розігнано. У Галичині, що припала Австрії, внаслідок реформ імператора Йосифа II (1790) з 12 монастирів залишилося 2 — у Словіті і Яворові, що проводили дівочі школи (з 1881 р. ще у Львові).

В 1897 році митрополит Сильвестр Сембратович доручив оо. Василіянам провести реформу (1897-1902). Згодом, у 1909 році, під проводом митрополита Андрея Шептицького відбулася капітула сестер Василіянок, на якій прийнято Правила (укладу митрополита Рутського). Відтоді почали поставати нові монастирі Сестер Василіянок та їхні шкільно-виховні установи не тільки в Галичині, але й в інших країнах. В 1911 році монастир у Яворові висилає сестер до Філадельфії, США; в

1921 році засновано монастир у Клівленді (сьогодні в Юніонтаун), США; в 1915 році монастир в Словіті висилає Сестер до Югославії, де в Крижевцях постає перший дім; в 1921 році монастир в Станіславові засновує дім в Ужгороді, а цей — у Пряшеві 1922 році. Пізніше, в 1935 році, закарпатські Сестри засновують монастир у Маріяповчі (Мадярщина). У 1939 році з монастиря в Підмихайлівцях Сестри їдуть до Апостолеса (Аргентина).

Обидві світові війни вказали наглядно на потребу з'єднання всіх монастирів Чину під одну головну управу, щоби скріпити і зміцнити його зріст, а навіть і саме існування. В 1951 році Апостольська столиця декретом «Ад септенніум» проголосила централізацію сестер Чину Св. Василія Великого, надаючи йому папське право й назначуючи першу генеральну курію: Архимадриня — М. Евзевія Білас; Генеральні дорадниці — М. Августина Криницька, М. Софронія Ерделлі, М. Леоніда Кічінко, М. Анна Бадовінец. На генеральну секретарку курія обрали С. Соломію Бердар. Першою генеральною економкою була М. Августина Криницька.

Сьогодні Чин нараховує 837 Сестер, які живуть на Україні (Галичина і Закарпаття), в Мадярщині, Чехії, Словачії, Польщі (1958), Югославії, Німеччині (1981), Італії (1950), Канаді (1981), США, Бразилії (1972), Аргентині і в Австралії (1967). Чин сестер Василіянок має три клявзурові монастирі: на Україні, в Альбано (біля Риму) і в Асторії (Нью-Йорк, США)»

Правила Святого Василія кладуть особливішу вагу на звершену любов до Бога і на діяльну любов ближнього. Виховання молоді було одне із завдань, що його доручав Св. Василій. Тому, крім навчання в школах, Сестри Василіянки працюють у добродійних інституціях, шпиталях, при парафіях, проводять катехизації, релігійні товариства, друкарні, ризниці. Вони на usługі вселенської Церкви і своєї місцевої Церкви.





*Генеральний дім Сестер Василянок в Римі.*



*Монастир Сестер Василянок, пам'ятник 1000-ліття Хрещення України. У монастирі також знаходиться дитячий садочок, яким опікуються Сестри Василянки. Мельборн.*



*Сестри Василіянки в Австралії (зліва сидять): с. Константина, м. Марія (настоятелька), с. Анісія, с. Лукія. Стоять: с. Макрина, с. Діонісія, с. Зеновія, с. Софронія, с. Ольга, с. Климентія, с. Доротея, с. Кикилія, с. Тереня.*



## УКРАЇНСЬКІ КООПЕРАТИВИ В СВІТІ

Після другої світової війни українці, поселяючись у західних країнах, застали тільки дві кооперативи в Канаді, засновані в 30-х роках.

Протягом 30-х років українські поселенці організували цілу мережу кооператив, число яких сьогодні сягає 79 кредитових, 3 торговельні і 1 видавнича. Всі ті кооперативи об'єдналися в 3-ох Крайових Центрах і завершилися Українською Кооперативною Радою (УСКР). Бухгалтерсько-статистичний облік, ведений дуже професійно і точно, базується кожного року на річних фінансово-господарських звітах.

Спільне зведення балансів на день 31 грудня 1983 року показало такі результати:

Канада	55903 членів	343,238.593 млн. дол.
США	48342 членів	262,408.000 млн. дол.
Австралія	8450 членів	39,000.000 млн. дол.
Аргентина	5000 членів	1,969.742 млн. дол.

Загалом кооперація на цей термін нараховувала близько 120 тисяч членів і 646 млн. доларів. Зростання капіталу відбувається у 50-100 млн. річно.

Які ж наші перспективи? Завдання число один: збільшити число членів, збільшити участь українських грошей в українській кооперації!

Австралія. 7 кооператив, які гуртують 8450 членів з близько 40 млн. доларів, вибудували Центральний кооперативний Дім у Мельборні коштом 3 мільйона доларів.

Осягнення це було можливе тому, що більшість українських грошей в Австралії переходить через австралійські інституції, а саме: кредитові, торговельні, будівельні, забезпеченеві, туристично-подорожні, кооперативи, і також висилка пакунків в Україну.

В загальному зусилля кооперації спрямовані на те, щоб українські гроші через українську кооперацію служили українцям і українським потребам; щоб розбудовувати кооперацію, зберігаючи її

єдність і співпрацю на всіх щаблях нашої кооперативної будівлі.

Всі українські кооперативи у вільному світі враз із своїми кооперативними надбудовами вивершили свою структуру Українською Світовою Кооперативною Радою.

Вже на першому Світовому Конгресі, 15 листопада 1967 року, конференція кооператив здійснила організаційне пов'язання української кооперації з керівними органами СКВУ.

Продовжуючи співпрацю в рамках цієї діяльності, відбулася спільна нарада президії Секретаріату СКВУ і УСКР (Української Світової Кооперативної Ради) 29 червня 1984 року в Торонто. видано спільний комунікат, в якому Світовий Конгрес Вільних Українців звернувся з проханням до провідів українських Церков, центральних, крайових і місцевих організацій, всіх українців у вільному світі, піддержувати і ставати в ряди українських кооператив. УСКР на тій нараді прийняла на себе зобов'язання допомагати в організуванні фондів для потреб СКВУ.

Реалізуючи ці домовленості, УСКРада звернулася листами, 26 вересня 1984 р., до Крайових Кооперативних Рад і до Провідів усіх Кооператив відкрити в усіх кредитових кооперативах конта в плат на СКВу і служити на місцях позитивною інформацією і заохотою. За цілість коштів відповідальна УСКРада, яка веде повну евіденцію, детальне звітування та інформує через пресу про збірку фондів.

Співпраця із СКВУ обговорювалася на першому засіданні УСКР, 26 січня 1984 р., на конференції кооператорів Канади в Торонті — 30 червня 1984 і 18 серпня 1984р., в яких брали участь від УСКР дир. Омелян Плешкевич, інж. Дмитро Григорчук і Павло Олексюк.

15-17 травня 1984 року відбулася конференція кооператорів США і загальні збори ЦУКА (Централі Українських Кооператив Америки). У ній взяли участь Омелян Плешкевич, який мав виступ на тему: «Цілі і завдання Української Світової Кооперативної Ради». Присутніх було біля сотні кооператорів із США.

В плануванні дальшої діяльності зосереджено зусилля, щоб консолідувати працю канадських кооператив. Хоч у Канаді поодинокі кооперативи сильні фінансово і мають відносно велике число членства, вони не витворили дотепер сильної співпраці зі своєю централею — Канадською Кооперативною Радою, а це в майбутньому може відбитися дуже негативно, особливо на менших кооперативах.

Отже, ми мусимо посилити різні акції і заходи для приєднання нових членів у кооперативні ряди. В загальному це першопланове завдання для кооперації. Треба постійно доводити до свідомости

широких кіл української громади, якою важливою і потрібною є кооперація в нашому національно-громадському житті. Прийшов час і налагодження українського кооперативного руху і в Україні та залучення його до УСКР. Це в майбутньому може вивести українську кооперацію в світі на якісно новий рівень. Перші кроки до цього вже зроблено.

У тому відношенні кооперація числить на моральну піддержку Світового Конгресу Українців, Українських Церков, організацій і установ.



*Будинок Української Кредитової Спілки «Карпати». Тут також приміщена кооператива «Калина» Вінніпег, Манітоба, Канада.*





*Будинок українських кооператив «Дністер» і «Поступ» в Ессендоні, Мельборн, Вікторія, Австралія.*



*Українська Кредитова Спілка, Вест Блюер стріт, Торонто, Канада.*



*Українська Кредитова Спілка, 295 Колліч стріт, Торонто, Канада. Спілка є одна з найбільших в Торонто, начисляє понад 10 тисяч членів.*



*Основоположники Української Кредитової Спілки в Торонто, Канада. Спілка заснована в 1944 році.*





*Дирекція Української  
Кредитової Спілки в  
Торонто, Канада.*



*Святкування в сорокову річницю існування Української Кредитової Спілки в Торонто, Канада.*

*Дирекція відділу  
Української Кредитової Спілки в  
Лондоні, Онтаріо,  
Канада.*



## УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА В РОЧЕСТЕРІ, НЬЮ-ЙОРК

Українська Кредитова Спілка в Рочестері засновано як фінансову установу, побудовану на кооперативній ідеї помагати і служити громаді 25 вересня 1953 року.

Згідно з американським законом про діяльність кредитових спілок, базою членства УКСпілки в Рочестері стали Український Народний Союз і Український Братський Союз.

Від 1987 року включені також Союз українців-католиків «Провидіння», Українська Народна Поміч, Українська Католицька Церква, Українська Церква Богоявлення, Українська Автокефальна Соборноправна Православна церква св. Миколая, а в 1993 році членство кредитівки поширено на всі українські організації і церковні громади П'ятидесятників.

Таким чином кооператива Рочестеру зуміла об'єднати понад 4500 українців різних соціальних верств, віросповідань і політичних організацій.

Українська Кредитова Спілка в Рочестері є інтегральною частиною великої американської кооперації, вона також вдержує постійний діловий контакт з нашими надбудовами — Централією Українських Кооператив в Америці та Світовою Радою Українських Кредитівок.

Українська Кредитова Спілка веде інформативну, освідомлюючу і організаційну працю за допомогою власного двомовного журналу, що появляється при кінці кожного кварталу під назвою «Кооперативна думка», двомовного місячника «Інформативний листок» та радіо- і телевізійних передач. «Кооперативна думка» є унікальним, регіональним

виданням української діаспори й одночасно літописом української громади Рочестеру.

Український Народний Дім (831 Джозеф Аве.) — місце народження Укспілки, став її домом впродовж 35 літ. В 1987 році Укспілка перенеслася до власного будинку, вартістю один мільйон шістсот тисяч доларів. Головами Ради директорів Укспілки були:

Віліям Андрушисин - адвокат, основоположник (1953-1978 рр.);

Богдан Венгльовський — адвокат (1978-86 рр.);

Мирон Баб'юк — власник друкарні (1986р.).

Першим управителем-касиром Укспілки і її основоположником був Володимир Гаврилук (1953-1987 рр.). Від 1987 року функцію управительки виконує Тамара Денисенко.

Дирекція Укспілки в 1993 році: Мирон Баб'юк-голова, Юрій Кушнір - 1-ий заступник, Роман Куціль - 2-ий заступник, Василь Корнило - скарбник, Христина Ковч - заступник скарбника, Олександр Лой - секретар, Любомир Галуга - заступник секретаря, Володимир Пилишенко - культосвітній референт, Василь Білан - господарський референт. Управитель УКС - Тамара Денисенко. Правний дорадник - адв. Богдан Венгльовський.

Стан членства і фінансів Укспілки на кінець 1993 року: членів приблизно 4700, активів — приблизно 47 мільйонів доларів. Від 1953 до 1993 рр. виділено із заощаджених грошей Укспілки 398 тисяч доларів на потреби української спільноти в діаспорі та Україні.





*Українська Кредитова Спілка в Рочестері, Нью-Йорк. При Українській Федеральній Кредитовій Спілці в Рочестері, Нью-Йорк, існує бібліотека, яка обслуговує локальне членство Кредитової Спілки і української громади м. Рочестері. Крім каталогування і випозичування книжок, пересилається деякі книжки до Мурманська, Владивостока, села Криворівня (до бібліотеки), МВС (Морсько-військові сили). Бібліотекою провадить Др. Зенон Михайлюк. Існує також бібліотека при Українському Народному Домі, якою завідує Василь Іванців.*



*Кредитова кооператива «Самопоміч» у Пармі, 1980. Архітектор Зорян Городиський.  
Фот. Ол. Стасюка.*



*Одна з найбільших українських крамниць українського мистецтва, сувенірів, вишивки, кераміки і книг «Арка», Вест Квін стріт, Торонто, Канада.*



*Українська кераміка. Марія Капустинська вже довгі роки виробляє кераміку за українськими мотивами. Її вироби можна побачити в усіх українських крамницях, 2388 Блюер стріт, Торонто, Канада.*





Українська кооператива «Будучність» і Українська крамниця «Арка», Вест Блюер стріт, Торонто, Канада.



Внутрішній вигляд крамниці «Арка», Вест Блюер стріт, Торонто, Канада. Власник пан Чорній з працівниками крамниці.

## УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПОМІЧ В АМЕРИЦІ І КАНАДІ

Братня забезпечено-громадська установа Українська Народна Поміч була заснована у Західній Пенсильванії українськими поселенцями із Лемківщини, Закарпаття та інших сторін України в 1914 році. Засновники-піонери заповіли: «Працюючи, багато поможемо собі і нашим рідним на Україні» і записали в Статуті з 1914 року вимогу: допомагати в боротьбі за волю рідного краю.

У 1914 році УНПоміч мала біля 200 членів і несповна 2000 доларів капіталу. Після кількох десятиліть праці для української людини ця народна установа зростає до числа понад 9 тисяч членів, забезпечених понад 13 мільйонів доларів у Америці й Канаді. Маєток УНП зріс до 4 мільйонів 821 тисячі доларів. Членство організоване майже у 170 відділах у цих державах. Посередниками між низовими відділами з виборними управами є окружні комітети УНП у більших містах.

Українською Народною Поміччю керує вибраний делегатами на Конференціях головний уряд, що його очолює головний президент. Пана Володимира Мазура перебрано на конвенціях вже вчетверте на пост головного президента нашої братньої установи. Головна канцелярія УНП була до 15.10.1981 р. у місті Пітсбургу у власному домі установи, де була і редакція часопису

«Українське народне слово», видавництво та друкарня УНП, а тепер маємо чудовий дім УНП при 925 Північ Вестерн авеню в Чикаго.

Ще в 1916 році наш часопис писав: «Хто інтересується справами нашого народу... хай стає в ряди до праці над народом, між народом і для народу». А в числі з 1924 р. читаємо: **«НАРОДНА ПОМІЧ — ЦЕ УКРАЇНСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ. ПРАЦЮЙМО ДЛЯ НЕЇ, БРАТИ І СЕСТРИ УКРАЇНЦІ! НА УКРАЇНІ ТЯЖКО ПРАЦЮВАТИ, БО ТАМ ВОРОГИ НЕ ДАЮТЬ... АЛЕ ТУТ ЛЕГШЕ, ТОЖ НЕ ЗАКЛАДАЙМО РУК, А ПРАЦЮЮЧИ, БАГАТО ПОМОЖЕМО СОБІ І НАШИМ РІДНИМ НА УКРАЇНІ.»**

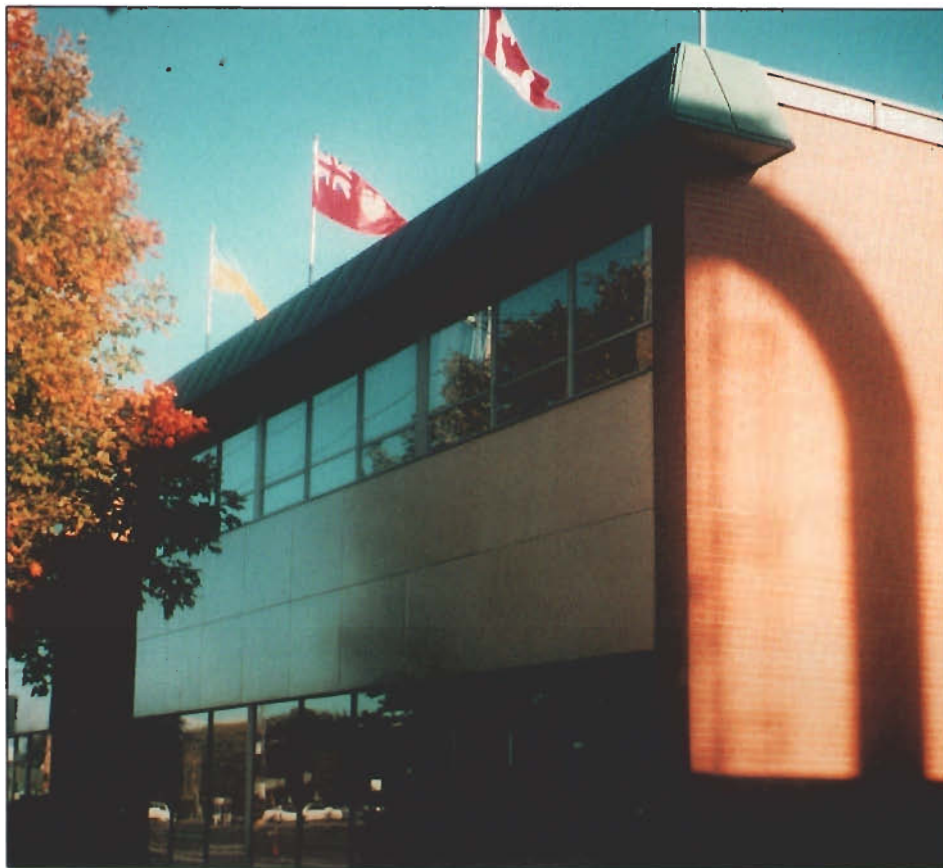
### УКРАЇНСЬКЕ НАРОДНЕ СЛОВО (Ukrainiske Narodne Slovo) (Ukrainian National Word)

Пресовий орган УНПоміч — «Українське Народне Слово» — виходить з 1914 р. і ніколи не зійшов з дороги вірної служби своєму членству і рідному народові, завжди був і буде голосом народу. Часопис має 3 сторінки українською мовою і 1 сторінка англійською. Багато уваги в «Українському Народному Слові» присвячено також справам української культури, літератури, історії.



Будинок філії Української федеральної кооперативи «Самопоміч» в західній частині





*Будинок і головне бюро фірми «Міст» в Торонто, Канада.*



*В день відкриття нового будинку і головного бюро в Торонто фірми «Міст», гості вітають головного директора фірми «Міст» Ростислава Кисіля.*

## «МІСТ» ЧЕРЕЗ ОКЕАН В УКРАЇНУ

Фірма «Міст» створена у 1989 році, головна мета створення фірми — налагодження і зміцнення економічних і культурних зв'язків між Україною і українською діаспорою, західні інвестиції в українську економіку, створення спільних підприємств і виробництв, зближення і допомога українським родинам, друзям, близьким.

Від початку своєї діяльності «Міст» спонсорував і організував творчі виступи в діаспорі народних ансамблів з України. Був спонсором у проведенні більшості імпрез в українській громаді, був і є спонсором всіх українських видань: газет, журналів, телевізії, радіопрограм та інших. «Міст» тісно підтримує контакти і допомагає канадському фонду допомоги дітям Чорнобиля, іншим церковним, громадським і політичним установам і організаціям.

Але, мабуть, головне — це те, що ось уже сотні тисяч українців в діаспорі скористалися найрізноманітнішими послугами фірми «Міст». Сьогодні «Міст» пропонує понад 200 видів товарів і послуг. І це дійсно так. У нас для Ваших рідних і близьких в Україні можна замовити понад 100 видів високоякісних продуктів, з каталогу і стандартні харчові пачки, автомобілі, трактори і фермерську техніку, побутові товари для дому і електроніку. Швидко і надійно фірма доручає до рук адресата долари, речові пачки, бандеролі та багато-багато іншого.

Хто скористався послугами фірми, той з впевненістю може сказати, що фірма «Міст» працює чесно, швидко і солідно. На всі послуги фірма «Міст» дає посвідку від родини про виконане замовлення. Для прикладу, відправте сьогодні чи будь-коли через «Міст» долари. За вашим бажанням «Міст» може доручити ці гроші вже через 24 години. Або вишліть пакунок із речами через «Міст» в Україну і за 5-6 тижнів Ви отримаєте посвідку від родини про його отримання.

Тисячі українців відвідали Україну через наше подорожне бюро за останні роки. Тут варто згадати найбільш чисельні поїздки в Україну: літом 1992 року — З'їзд вояків УПА в Україні, присвячений 50-річчю створення

УПА; 1993 року — тура членів організацій КУМ Канади на світовий з'їзд КУМ в Україні; 1994 року — тура, присвячена 50-річчю УГВР у Львові. Всім цим турам, як і багатьом іншим українцям, що їхали в Україну через «Міст», було надано добрі послуги і сервіси. Про що вже писалось в українському часописі «Гомін України».

Сьогодні фірма «Міст» — це одна із найбільших українських компаній, яка має більше 100 своїх представників і дилерів у Канаді, Америці, Австралії, Англії, Франції і інших країнах. І це не просто представники — це є власники великих і відомих у своїх місцевостях українських крамниць. Лідери українських громадських і політичних організацій. Через широкую сітку своїх представників фірма «Міст» надала найрізноманітніших послуг понад 350 тисячам українців. Головним напрямом діяльності фірми «Міст» є інвестиції в українську економіку, створення спільних підприємств і виробництв, експорт та імпорт товарів і таке інше. В цьому фірма бачить майбутній розвиток і користь, як для фірми, так і для України в цілому. Для цього створено «Міст», і задля цього працює. Для дальшого розвитку в майбутньому, фірма потребує мати міцний фундамент. І це фірма зрозуміла від самого початку — без міцної бази в Україні існувати і працювати на належному рівні неможливо. Тому всі зароблені гроші фірма вкладає на розширення і зміцнення бази в Україні.

Фірмою «Міст» в Україні створене спільне українсько-канадське підприємство «Росан» з головним офісом у Львові, філіями в Івано-Франківську, Києві, Дніпропетровську. Сьогодні — це одне з найбільших українсько-канадських підприємств з обладнаними на сучасному рівні офісами і прямим комп'ютерним зв'язком з головним бюро фірми «Міст» у Торонто, складами, де зберігаються різноманітні товари, біля 100 вантажних і легкових автомобілів, станції заправки паливом. У всіх підрозділах фірми «Міст» в Україні сьогодні працює 250 робітників. Саме це і дозволяє нам швидко, на професійному рівні, надійно виконати будь-яке замовлення. На кордоні з Польщею, при в'їзді в Україну з Європи збудований і



вже обслуговує туристів 5-ти поверховий готель «Міст».

У 1990 році фірмою «Міст» створено першу в Україні приватну незалежну телестудію у Львові, більша частина обладнання для якої була закуплена в Канаді. Сьогодні телепрограми студії «Міст» передають 6 год. щодня і 10 млн. глядачів у Західній Україні мають змогу їх дивитися.

1993 року в країнах Європи закуплено технологічне обладнання для виготовлення дерев'яних меблів і тепер виготовляємо якісні меблі для офісів і кухонь. Та, мабуть, найголовніше наше підприємство в Україні це є «Росан-Довіра» — спільне українсько-канадське довірче підприємство, перше такого типу в Західній Україні (ліцензія Міністерства України ч. 3). Воно взяло під опіку старших і німецьких людей, які залишилися без догляду і потребують допомоги.

В «Росан-Довірі» працюють економісти, фінансисти та юристи, які є мозком фірми, саме вони спрямовують інвестиції, які надходять в Україну через «Міст». Фірма може допомогти вам з вигодою інвестувати Ваші гроші в Україні, надати правові та економічні консультації, порекомендувати або знайти партнера для спільного бізнесу

в тій чи іншій галузі виробництва. Можемо від Вашого імені управляти майном чи підприємством. Фірма успішно це робить для багатьох приватних осіб і бізнесменів. Основним напрямком «Росани-Довіри» є роздержавлення і приватизація майна для громадян і приватних підприємств в Україні. Процес приватизації, створення спільних підприємств — це шлях до стабілізації і зміцнення економіки України. І «Міст» своєю діяльністю прокладає цей шлях. Тому всі зароблені гроші ми вкладаємо на розширення і зміцнення бази в Україні.

Великим підприємством «Міст» керує молодий здібний пан Ростислав Кисіль, родом з Львівщини, з дружиною Анею. Їхні син Андрій і дочка Ірена ще вчаться в школі. До речі назва підприємства в Україні «Росан» — це поєднання перших складів їхніх імен Ростислав і Анна.

Ми всі живемо надією, що стабілізація економіки в Україні прийде, допомога в Україну рідним через фірму «Міст» — це допомога Україні, ми всі разом з вами розбудовуємо нашу українську державу. Фірма «Міст» запевняє Вас всіх, що надалі буде чесно, солідно служити українській громаді в діаспорі.

## ОЛЕКСАНДР КОШИЦЬ

Олександр Кошиць народився 12-го вересня 1875 року в селі Ромашках, Канівського повіту на Київщині.

У 1901 році 26-річний Олександр закінчив Київську духовну академію. Працював учителем, диригентом у Ставрополі, Тифлісі та інших містах. На запрошення уряду Кубані і за рекомендацією М. Лисенка, записував кілька років, впродовж літа, кубанські пісні. Впорядкував їх понад 500.

А тоді знову Київ. З 1904 р. О. Кошиць працює викладачем хору Музичної школи ім. М. Лисенка. В 1905 р. він організував разом з Миколою Вітальєвичем хор музично-хореграфічного товариства «Боян». Однак найкращі спогади у Кошиця залишилися від співпраці з церковним університетським хором, яким він диригував з 1909 р. Хор об'їздив цілу Україну, давав концерти у Москві. Водночас О. Кошиць продовжував навчатися композиції в Музичній школі ім. Лисенка, завершивши свої студії в 1910 році. З 1912

року Кошиць був капельмейстром у театрі Садовського, де ставив багато різних опер: «Утоплена» і «Різдвяну ніч», Масканьї — «Сільську честь», Монюшка «Гальку» і багато інших. Написав він музику до п'єси Черкасенка «Казка старого млина» та інші. З 1913 року навчав також співу в Імператорському музичному училищі й у консерваторії.

В 1916 році О. Кошиць був запрошений працювати капельмейстром Київської опери. Під час визвольних змагань українського народу став одним із засновників у 1919 році та диригентом Української республіканської капели. З якою тогож року виїхав за кордон, щоб познайомити світ з українською піснею, нашою старовинною, глибокою культурою.

З цього часу й почалася слава мало-відомого досі диригента і слава української пісні. Держави Європи, Південної і Північної Америки схилили свої голови перед новою мистецькою одиницею, яка завоювала найсуперших критиків світу.



*Мексиканські композитори М.-де-Понс, Лердо де-Техада і Олександр Кошиць (зліва на право).*





*Український національний хор під проводом Олександра Кошиця в залі «Орфео Каталя» в Барселоні (Еспанія, січень 1921 року).*

Українська пісня була сенсацією в 20-их роках цього сторіччя.

Кошиць полонив усіх не тільки своєю музикальністю, але і особистістю. Була це високоосвічена людина, історик і етнограф. Відзначався надзвичайною ерудицією та колосальною пам'яттю. Він був знаменитим промовцем, веселим, дотепним, темпераментним і дуже чутливим. На пробах він нервувався, на концертах навпаки: мав тільки піднесений настрій. Виходив на сцену бадьоро, елегантно, з усмішкою. Пісня, чи на пробі, чи на концерті, була не повторенням, а кожний раз новою художньою творчістю. Зміст пісні хористи мусіли розуміти. Виконання пісень Кошиць доводив до досконалости.

Ось кілька рецензій з часу, коли ім'я Кошиця не сходило з перших сторінок світової преси. Париж, 16-го січня 1921 року, газета «Ла парті»:

«...Цей хор єдиний і чудовий. Тяжко уявити, що людські голоси можуть дати таку звучність оркестри і органів...».

Славна танцюристка Ізадара Дункан після першого концерту не пропустила вже

жодного. Ходила на них з усіма своїми студентами. Пропонувала Кошицеві з'єднати ці два мистецтва в одне, танцювати до пісень.

Композитор Ігор Стравінський в інтерв'ю в «Журнал де Женев» сказав, що є тільки дві музичні нації в світі: італійці і слов'яни. Що торкається слов'ян, то треба послухати в опері концерт Української капелі, щоб переконатися...

У Кельні, Німеччина, світової слави оперний співак Модест Менцінський, що виступав постійно в Кельнській опері, сидів на концерті і плакав. А критик написав: «Мушу тут публічно признатися, що я досі ще не чув такого, просто надзвичайного звучання...».

В Нью-Йорку один часопис писав 6-го жовтня 1922 року: «Вчора ввечері пан Кошиць представив свій хор Америці, і це представлення було ТРІУМФОМ». Останнє слово написано великими літерами.

«Таймс Гералд» у Далласі 5-го грудня 1922 року писав:

«З п'ятнадцяти точок програми — половина була повторена на домагання

публіки. Людина була подавлена багатством української національної пісні».

Заплановане на три тижні турне по Мексиці тривало аж вісім тижнів. Проспівали там 53 концерти, з того 23 в самому місті Мексико Сіті. Різдвяний концерт у Пляза де Торрос слухало понад 23 тисячі людей. Хористів оголосили гостями Республіки, запросили на Кориду. Коли хор з'явився на це свято, десятки тисяч присутніх, стоячи оваційно вітали Кошиця і капелу.

В Буенос-Айресі співали в театрі Колізео. Дали 32 концерти підряд. Публіки приходило щораз більше. Критик писав 4-го червня 1923 року в «Ултіма Ора»: «Український хор — правдивий феномен мистецтва. Кошиць дійсно геніальний інтерпретатор».

У Бразилії, в Ріо де Жанейро, на концерт

прийшов Президент республіки і всі міністри. Вони весь час оплескували і домагалися «біс», так що половину програми прийшлося повторювати. З'явилися не тільки чудові рецензії, але і статті про Україну. Особливою була стаття академіка Квелю Нетто, члена Бразильської Академії Безсмертних, що кінчалася словами: «Співай же, Україно, співай, щебетушко. Розсипай по світі пісні синів твоїх — прийде колись і до тебе весна, якої ти чекаєш!».

Це був він — геніальний Кошиць, перед яким слід схилити в пошані голови в пам'ять за те, що він заніс нашу пісню в найдальші закутки західного світу і нею тоді завоював світ для нас! Згадуємо його з радістю і гордістю. Бо не багатьом народам судилося мати такого генія.



## УКРАЇНСЬКІ МУЗЕЇ В СВІТІ

Українці, що проживають поза межами України зробили вагомий внесок у збереження історико-культурної спадщини свого народу. Тоді, коли на їх історичній Батьківщині, що перебувала під більшовицько-московською окупацією, протягом десятиліть планомірно винищувалися церкви та монастирі, у найдальших закутках архівів та бібліотек у так званих «спеціальних сховищах» від людського ока були заховані документи та літературні, періодичні видання, пов'язані з історією національно-визвольного руху, життям та діяльністю видатних постатей української історії та культури. І це тоді, коли на міжнародних аукціонах за б'єзцінь розпродувалися скарби, що століттями збиралися в ризницях українських храмів або дбайливо зберігалися корифеями українського музейництва на початку ХХ століття, коли замість пам'яток народного мистецтва в музеях України розгорталися експозиції, присвячені російській історії та рішенням більшовицьких з'їздів, коли під час музейних виставок за кордоном перлини українського мистецтва — вишивки, писанки, різьблення, твори народного та професійного малярства, скульптури та інших видів мистецтв — називалися «руським іскусством», а Радянський Союз ототожнювався з Росією саме тому українська еміграція взяла на себе історичну місію збереження національних святинь, історичних та культурних цінностей українського народу, намагалася розповісти світові правду про Україну та українців, про їх величну та трагічну історію.

Безцінні реліквії — прапори українського вільного козацтва від 1917 року, особисті речі та архіви видатних провідників української ідеї, діячів історії та культури, архіви українських інституцій періоду визвольних змагань, матеріали з життя української еміграції, пам'ятки українського мистецтва — всі ці унікальні надбання по крихтах збиралися українською елітою, з поколінь в покоління передавалися, як найдорожча родинна спадщина. На зібранні українськими громадами добродійні пожертви засновувалися громадські музеї, архіви та бібліотеки.

Одним з перших музейних закладів українців поза межами України був Музей визвольної боротьби України, заснований в Празі у 1925 році з ініціативи українського Вільного Університету в Празі. Його незмінним директором був відомий вчений, політичний діяч Д. Антонович. Музей мав приблизно 1 мільйон експонатів, приміщених з 1938 року у власному будинку. Серед відділів зберігався архів місії Української Народної Республіки, Союзу Визволення України, архів з таборів українських вояків, полонених в Чехословаччині, капели Олександра Кошиця, українські періодичні видання (біля 1200 назв), українські гроші, експонати з історії українського війська (біля 1500 експонатів). Музей видавав власний бюлетень «Вісті». Музейні зібрання зазнали часткового знищення під час бомбардування Праги в лютому 1945 року. 3 листопада 1945 року музей діяв в дуже скромних розмірах. В березні 1948 року, на вимогу советського уряду, був закритий чехословацькою комуністичною владою. Архіви вивезено до Києва і розпорошено по двадцяти обласних архівах та ряді бібліотек України, частина з них потрапила до Москви, решту майна передали до Слов'янської бібліотеки в Празі.

По завершенні другої світової війни розвиток музейної справи українців поза межами України набув справді широкого розвитку.

Значна кількість українських музеїв діє в Сполучених Штатах Америки. Український Музей Союзу Українок Америки заснований у Нью-Йорку на базі колекції народного мистецтва, прибраної управою Союзу Українок Америки у 1933 році від кооперативи «Українського Народного Мистецтва» у Львові. Основу колекції становлять — тканини, вишивки, народний одяг, різьба по дереву, кераміка, металеві вироби, писанки. Музей влаштовує етнографічні виставки, курси писання писанок, відбуваються виставки образотворчого мистецтва, дитячої творчості. Значна увага приділяється збиранню матеріалів до історії української еміграції. Музей діє як корпорація, довголітніми його діячами є Б. Цимбалістий, Марія Шуст, Оксана

Грабович. Серед найбільших книгосховищ і зібрань архівних матеріалів також архів-музей Української академії мистецтв і наук, заснований 1945 року в Аусбургу (Німеччина) і згодом перевезений до Нью-Йорку. В 1948 році на кошти американського мільйонера українського походження Вільяма Дзуса засновано Український інститут Америки, при якому є бібліотека та Центр української документації, експонуються виставки творів українських мистців, витвори декоративно-ужиткового мистецтва.

Український Музей-архів у Клівленді заснований в 1952 році Леонідом Бачинським з метою збереження українських видань та всіх публікацій про Україну є найповнішим зібранням еміграційної преси та літератури. В бібліотеці коло 10 тисяч книг, біля 2500 назв періодичних видань. Крім того, є архів, а також філіателістичний, нумізматичний, мистецько-етнографічний і пластовий відділи. Музей видає «Бібліографічний показник української преси на еміграції». Приміщений у власному будинку. Засновниками та активними діячами музею є Л. Бачинський, О. Фединський і С. Кікта. Український Національний Музей-архів у Чикаго заснований в 1953 році на базі приватної колекції народного мистецтва О. і А. Качанів. Одним із засновників і директором музею до 1962 був Юрій Каменецький. Меценат М. Сіменович подарував будинок для Українського Національного Музею-Архіву і був головним його управителем до 1966 року. Пізніше музей очолював адвокат І. Мула, бібліограф Р. Верес і бібліотекар Е. Басюк. Відділи народного мистецтва, книгозбірня, історично-військові колекції, еміграційний архів з ДП таборів начислює біля 15 тисяч експонатів. З утворенням в 1951 році Українського православного центру в Бавн-Бруку (біля Нью-Йорку), туди перенесено адміністрацію і осередок Української Православної Церкви. Там же засновано музей, бібліотеку-архів, які зберігають цінні історично-церковні експонати, як рівно ж багато експонатів з історії визвольної боротьби 1917-20 років.

Серед найвидатніших українських музеїв в Америці також слід відзначити Український католицький музей в Стемфорді, Український музей народного мистецтва в Філадельфії, Український

інститут модерного мистецтва в Чикаго, Український музей-архів у Детройті.

Поважне місце належить українським музеям Канади. Одним з найбільших серед них вважався скансел «Село української культурної спадщини» в Едмонтоні. Щороку його відвідує майже 100 тисяч екскурсантів. В Саскатуні знаходиться Український музей Канади, який має філії в Торонто, Вінніпезі, Едмонтоні, видає бюлетень «Новий Музей». У Вінніпезі діє Осередок української культури та освіти, що складається з бібліотеки, архіву, музею, картинної галереї.

Український Військово-Історичний Інститут-Музей засновано у Каліші в Польщі в 1925 році. Пізніше його перевезли до Німеччини. В 1952 році ген. М. Садовський перевіз музей до Торонто. В Канаді розташовано Інститут-музей українського війська й фльоти Української Народної Республіки та продовжено видавати матеріали до історії українського війська «За державність». Директором музею був ген. М. Садовський, по його смерті, з 1967 року, ним завідував пол. М. Битинський. В 1969 році музей перевезено до Вінніпегу. В 1981 році відкрито Військово-Історичний Музей і Архів УВАН у Вінніпезі. В Торонто значну роботу проводить також Українсько-канадський дослідно-документаційний центр. Широко відомі Парк української писанки у Вегревіллі, Український парк у Саскатуні.

Музей Українського Народного Мистецтва в Австралії заснований в Мельборні в 60-их роках при Соборі Св. Апостолів Петра і Павла. Сьогодні музей нараховує коло 4000 експонатів — вишивки, різьба, тканини, писанки, картини, портрети, стародавні костюми, хрести, ризи, свангелія, книги, є також деякі експонати з Сибіру від засланих і замордованих священиків. Засновником, керівником і збирачем експонатів до музею є працюючий о. митрат Зенон Хоркавий, який вкладає душу в цей музей. Отець Зенон є також художником церковного мистецтва. Працівниками і помічниками музею є любителі українського народного мистецтва О. Вегринович і Михайло Ганицький. В Аделаїді існує український музей менших розмірів, організаторами музею є Союз Українок в Аделаїді і місцева станиця Пласту.





*Генерал американської армії українського походження М. Кравців під час відвідин українського музею в Детройті.*

Пластовий музей-архів був заснований 14 червня 1981 року. Його дирекцію очолив від початку Пл. Сен. Омелян Слободян. Серед інших членів дирекції також Пл. Сен. Люба Цюрак, Василь Лабаз, Іван Дитюк з США. Музей існує і розвивається завдяки довголітній і відданій праці його керівника Пл. Сен. Омеляна Слободяна. Він придбав для музею велике число експонатів, особливо матеріал, який відбиває історію Пласту в Австралії. Пл. Сен. Іван Дитюк з США збагачує музей унікальними експонатами з різних країн світу. Пластовий музей видав 6 пластових карток та конверт. Видано три числа «Пластового Альманаху», в яких відображено працю музею та діяльність Пласту в Австралії. Протягом існування музею, з його експозицією знайомилися кардинал М. Любачівський, Владики Іван Прашко та Павло Василик з України. Частими є гості з Америки, Аргентини, Німеччини та Австралії.

У Великобританії діють бібліотека і музей ім. Т. Г. Шевченка в Лондоні, музей українського мистецтва в Олдгамі. В Манчестері існує Музей українського мистецтва, де зібрані вишивки, різьба, тканини, писанки та металеві вироби. Музей заснований Союзом Українок Англії.

Чимало унікальних пам'яток зберігається у

Франції в архіві та бібліотеці наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка в Сарселі. В Парижі при бібліотеці ім. Симона Петлюри існують музей С. Петлюри, музей історії визвольної боротьби 1917-1920 років, музей українського мистецтва.

Величезні архівні та бібліотечні фонди зібрані в Українському католицькому університеті в Римі в Італії. Там же діє Український музей при церкві святих Сергія і Вахха.

Широко відомими є музеї у Словаччині. Плідно працює скансен «Музей української культури» у Свиднику. Українські музеї церковної старовини діють в старій Любовні та Тополях. Своєрідним містом-заповідником української культури є Бардіїв.

В Росії, в Петербурзькій академії мистецтв, створено музей-кімнату Т.Г.Шевченка, яка відбиває атмосферу та побут Кобзаря під час навчання. В селі Ярополче у Підмосков'ї діє народний музей гетьмана Петра Дорошенка, дбайливо доглядається його могила.

Загалом, більші чи менші музейні осередки існують при багатьох українських громадах, виконуючи важливу суспільну функцію збереження та пропаганди української культури.



*Музей історії визвольних змагань 1917-1920 років при Бібліотеці ім. Симона Петлюри в Парижі, Франція.*



*Музей українського мистецтва при Бібліотеці ім. Симона Петлюри в Парижі, Франція.*





*Центр українського мистецтва в Лос-Анджелесі, Каліфорнія, США. Заснований в 1986 році в приміщенні Українського Культурного Осередку. Центр українського мистецтва пропагує і зберігає українські вишивки, писанки, різьбу, дає лекції гри на бандурі, сопілці, спонсорує українські мистецькі групи. Влаштовує виставки і пропагує українське мистецтво серед американців. При центрі існує крамниця українських сувенірів. Довголітнім працівником і засновником мистецького Центру в Лос-Анджелесі є невтомна Дарія Чайковська.*

*На фото: Люба Волинець — куратор Українського музею в Нью-Йорку, Віра Захарясевиц, Дарія Чайковська, Наталка Орлин-Гебет, Марія Огаренко, Зоряна Домбивська в приміщенні Українського мистецького центру, 4.04.1993.*



*Музей українського мистецтва при Соборі Свв. Верховних Апостолів Петра і Павла в Мальборні, Австралія. Експонати: вишивка і одяг з Рави-Руської, Львівщина.*





Музей українського мистецтва при Соборі Свв. Верховних Апостолів Петра і Павла в Мельборні, Австралія. Експонати: вишивка і одяг Буковини.



Священик, художник церковного мистецтва о. митрат Зенон Хоркавий при праці, Джілонг, Австралія.





*Пластовий музей в Аделаїді, Південна Австралія.*



*Будинок Національного музею в Чикаго, США.*





*Господарчий реманент, привезений з України, зберігається в Українському національному музеї в Чікаго, США.*



*«Писанки». Український національний музей в Чікаго, США .*





*Експонати Українського національного музею в Чикаго, США. Макети народного одягу з різних частин України.*



*Різьба та інкрустація. Український національний музей в Чикаго, США.*



*Експонати і портрети з періоду визвольних змагань України (1918-1921), зберігаються в Українському національному музеї в Чикаго, США.*



*Гроші Української Народної Республіки зберігаються в Українському національному музеї в Чикаго, США.*





*Осередок української спадщини «Мозаїка» в Рочестері, Нью-Йорк. Сидять справа: Марія Крамарчук, Вілліам Гринів, о. Іван Сквіллер, Ірина Руснак, Ірина Михайлюк. Стоять справа: Мирон Руснак, Василь Семанюк, Яра Семенюк-Літош, Оля Нарівна, Христина Ковч, Анастасія Смеречинська, Мирослава Приймак, Іванна Мартинець, Марія Лозинська, Марія Вергун, Слава Коба, Стефанія Вовкович та Іван Кучмій.*

З ініціати Союзу Українок зорганізовано в грудні 1979 року комітет збереження української спадщини в Рочестері (Нью-Йорк). До Комітету увійшли членки Союзу Українок Америки і особи, яким небайдуже майбутнє українських надбань у діаспорі.

Комітет почав свою працю від збірки народної ноші та світлин від осіб першого поселення. Влаштовано виставку, присвячену піонерам громади, під час чотириденного фестивалю парафії Св. Йосафата.

В березні 1983 року завдяки відданій співпраці пароха церкви Св. Йосафата о. Івана Сквіллера, комітет одержав приміщення — дві кімнати в долішній залі церкви. 6 березня відбулося урочисте відкриття, і з тим днем Комітет прийняв нову назву — Осередок української спадщини «Мозаїка». В приміщенні є постійна виставка експонатів народної ноші перших поселенців у Рочестері, які прибули перед і по першій світовій війні з повітів Рогатин і Калуш. Уряджуються також виставки зразків народного і прикладного українського мистецтва.

Для фінансування праці Осередку

відкрито крамничку з українськими предметами, яку провадять члени Осередку.

Незамінними членами управи спочатку Комітету, а згодом Осередку є Ірина Руснак—голова, Вілліам Гринів—заступник, Ірина Михайлюк—секретар, Марія Крамарчук—фінансова референтка, Іванна Мартинець—фінансова секретарка. До контрольної комісії входять Христина Ковч, Анастасія Смеречинська, Іван Кучмій і Роман Куціль. Члени Осередку — Марія Лозинська, Марія Вергун, Яра Семанюк-Літош, Анна Капітан, Мирослав Приймак, Ірина Шмігель, Галина Павлічко, Ольга Нарівна, Стефанія Вовкович, Слава Коба, Ольга Нарівна, Мирон Руснак, Василь Семанюк і Любомир Шмігель.

Осередок придбав декілька комплектів народних одягів, багато автентичних сорочок із різних регіонів України, які виставляються у великій церковній залі.

Члени Осередку щорічно приготують ялинку з виготовленими власноруч прикрасами, які дарують парафіяни. Набрано на звукозапис розподіли перших поселенців, а також осіб, які прибули з

рідних земель до Рочестеру по другій світовій війні, щоб залишити це для усної історії української громади.

Осередок жертвував поважні суми для фонду українських амбасад у діаспорі, та на розбудову українського музею в Нью-Йорку.

В останні 14 роках уряджено разом із Союзом Українок курси вишивання, виго-

товлення прикрас на ялинку, писання писанок і курси української мови для дорослих.

Праця Осередку є поважним вкладом у культурне життя громади та спричиняється до пізнання і збереження української спадщини для будучих поколінь в Америці і Україні.



*Гурток книголюбів ім. Олени Залізняка в Рочестері, Нью-Йорк. В першому ряді (зліва): Анна Чорнобиль, Ірина Шмігель, Анна Єйна, Марія Крамарчук, Анастасія Смеречинська. В другому ряді зліва: Ірина Гафткович, Іванна Мартинець, Ірина Руснак, Мирослав Приймак, Віра Мотика.*

В листопаді 1967 року зорганізовано при 47-му Відділі Союзу Українок Америки в Рочестері, Нью-Йорк, Гурток книголюбів ім. Олени Залізняка, колишньої голови Світової Федерації Українських Жіночих Організацій (СФУЖО), яка в той час проживала в Рочестері.

До Гуртка належать і були головами (по черзі) Ірина Руснак, Марія Крамарчук, Анна Чорнобиль, Анастасія Смеречинська, Віра Мотика, Ірина Шмігель, Анна Єйна та членки Ірина Гафткович, Іванна Мартинець і Мирослава Приймак.

В 1969 році членки Гуртка влаштували авторський вечір рочестерським письменникам Анатолеві Галанові, Евстахіїві Загачевському та Харитонові Довгалюкові. Часто членкині Гуртка організують культурно-освітню програму на сходинах членства 47-го Відділу союзу Українок.

Ціллю Гуртка є заізнатися з творами письменників діаспори і України та розповсюджувати літературне слово матеріальною і моральною піддержкою авторів.





*Осередок української спадщини «Мозаїка» в Рочестері, Нью-Йорк.*



*Осередок української спадщини «Мозаїка» в Рочестері, Нью-Йорк.*



*Заповідник-музей о. Маркіяна Шашкевича, пробудителя галицької землі при Св. Покровському Храмі в Галіфаксі, Англія. Відкрито для збереження української культури в 1987 році.*



# УКРАЇНСЬКА ПРЕСА. ЗАХІДНА ДІАСПОРА

## **АВСТРАЛІЯ**

«Церква і життя», тижневик, Мельборн.  
«Бюлетень» Організації Українських Націоналістів (ОУНм), місячник, Сідней.  
«Вільна Думка», тижневик, Сідней.  
«Вісник» Українська Громада Вікторії, періодик, Мельборн.  
«Громада», місячник, Ньюкастель, Нова Південна Валія.  
«Епархіяльні Вісті», періодик УПЦА, Мельборн.  
«Єдність», тижневик, Аделаїда-Мельборн.  
«Інформативно-Методичний Листок» Української Центральної Шкільної Ради Австралії, періодик, Мельборн.  
«Інформативний Листок» Союзу Українок Західної Австралії, кварталник, Перт.  
«Наша Громада», бюлетень Української Громади Південної Австралії, місячник, Аделаїда.  
«Наше Слово» орган Союзу Українок Австралії, місячник, Сідней-Мельборн.  
«Праця й Життя», двомісячник, Канберра.  
«Парафіяльні Інформації» Св. Успенської парафії УАПЦ у Балаклаві, Мельборн.  
«Українець в Австралії», двотижневик, Мельборн.  
«Український Екран», періодик, Мельборн.  
«Україністика в Монаші», періодик, Клайтон (Мельборн).

## **АМЕРИКА (США)**

«Америка», щоденник, Філадельфія.  
«Вісник», двомісячник, Лос-Анджелес, США.  
«Кооперативна Думка», двомісячник, Рочестер, США.  
«Мета», місячник, Філадельфія.  
«Народна воля», періодик, Скрантон.  
«Нотатки з мистецтва», періодик, Філадельфія.  
«Наше Життя», місячник, Філадельфія.  
«Національна трибуна-шлях перемоги», тижневик, Нью-Йорк.  
«Наш голос», місячник, Нью Джерсі.  
«Наш світ», двомісячник, Нью-Йорк.  
«Нова Зоря», двомісячник, Чікаго.  
«Православний Українець», журнал, Чікаго.  
«Свобода», щоденник, Джерсі Сіті.  
«Сівач», періодик, Стенфорд.  
«Ukrainian Weekly», періодик, Джерсі Сіті.  
«Український Вісник», кварталник, Нью-Йорк.  
«Українські Вісті», тижневик, Детройт.  
«Українське Православне Слово», місячник, Бавунд Брук.  
«Церковний Вісник», двотижневик, Чікаго.  
«Шлях», двотижневик, Філадельфія.

## **АНГЛІЯ**

«Відомості», періодик, Лондон.  
«Визвольний Шлях», місячник, Лондон.  
«Українська Думка», тижневик, Лондон.

## **АРГЕНТИНА**

«Голос Української Церкви» періодик, Буенос-Айрес, «Наш Клич», Буенос-Айрес.

## **БРАЗИЛІЯ**

«Хлібороб», періодик, Курітіба, Парана.

## **КАНАДА**

«Батьківщина», періодик, Торонто.  
«Вільне Слово», тижневик, Торонто.  
«Вісник» Світового Конгресу Вільних Українців, періодик, Торонто.  
«Вісник», періодик, Вінніпег.  
«Голос Інституту», періодик, Саскатун.  
«Гомін України», тижневик, Торонто.  
«Жіночий Світ», двомісячник, Вінніпег.  
«Молода Україна», місячник, Торонто.  
«Нові дні», місячник, Торонто.  
«Новий шлях», тижневик, Торонто.  
«Наша мета», тижневик, Торонто.  
«Промінь», місячник, Вінніпег.  
«Поступ», періодик, Вінніпег.  
«Пластовий шлях», періодик, Торонто.  
«Україна», тижневик, Торонто.  
«Український голос» — Канадійський Фармер — Вільний Світ, тижневик, Вінніпег.  
«Українські вісті», тижневик, Едмонтон.

## **НІМЕЧЧИНА**

«Наша Думка», періодик, Мюнхен.  
«Рідна Церква», двомісячник, Мюнхен.  
«Сучасність», журнал, Мюнхен-Київ.  
«Український Історик», журнал, Мюнхен.  
«Християнський Голос», тижневик, Мюнхен.  
«Церква і життя», журнал, Віртембер-Баден.  
«Шлях перемоги», тижневик, Мюнхен.

## **ФРАНЦІЯ**

«Авангард», двомісячник, Брукселя.  
«Крилаті», місячник, Брукселя.  
«Українське слово», тижневик, Париж-Київ.

У наведеному переліку преси в західній діаспорі є майже всі видання, що до

сьогодні виходять у світ.

Найбільший зріст преси був у 1971 році. Роки від 1972 до 1974 були роками стабілізації. Потім почалися процеси скорочення кількості українських видань, які з різними відхиленнями тягнуться дотепер.

В 1972-1974 роках в Австралії було 39 видань, в Англії - 23, в Аргентині - 7, в Америці - 217, в Бельгії - 8, в Бразилії - 6, в Італії - 7, у Німеччині - 27, у Польщі - 1(3), у Румунії - 1, у Франції - 8, у Чехословаччині - 6, у Швеції - 2, в Югославії - 8.

До росту української преси спричинилась велика політична еміграція по другій світовій війні. А по десятках років інтеграції і асиміляції, старіння еміграції почалися протилежні процеси. Старі емігранти відходили у засвіття. А молода зміна асимілювалася культурно і мовно. активною лишалася тільки частина молоді, що пройшла навчання у суботніх або недільних школах при Громадах чи Церквах, в членстві

молодечих організацій. Саме ця молодь побіч старших «могіканів» є продовжувачем появ рідного слова до сьогодні. Бо ще й далі друкуються щоденники й тижневики, інша різна періодика, котрі мають постійних читачів, які підтримують появи рідного слова передплатами та пожертвами на пресфонд.

*Ст. Радіон.*

**Джерела з усіма подробицями преси:**

Д-р. Олександр Фединський. Бібліографічний покажчик української преси поза межами України. Річник VII-IX за 1972-1974 роки. Клівленд, Огайо, США, 1975, 84 ст. Український музей-архів, Інк. у Клівленді, Огайо, Ч. 18.

Ст. Радіон. Бібліографія (преса в Австралії), частина 3, Мельборн, 1986, ст 11-17, частина 4. 1989-1992, ст 7-18, частина 6. 1987, ст 17-48, частина 7. 1990, ст 30-52.











## ОБ'ЄДНАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ) — організація молоді демократичних переконань на еміграції, заснована 18 липня 1950 року в Нью-Йорку. Крайові організації ОДУМу існують чи існували в США, Канаді, Німеччині, Англії, Австралії та Бельгії. В чотирьох останніх країнах ОДУМ, по десятих роках праці, припинив майже цілком існування через виїзд активних членів ОДУМу на американський континент. Працею ОДУМу керує Центральний Комітет, який створено 12 жовтня 1953 року. Члени першого ЦК ОДУМу були з США: Юрій Мартинюк, Володимир Дубняк і Леся Нечипорчук, з Канади Мар'ян Дальний і Дмитро Ткачук, Віталій Бендер (Англія), Іван Корнійчук (Німеччина) і Микола Кузьменко (Австралія). Головами ЦК ОДУМу працювали Юрій Мартинюк (Нагорний) 1953-54), Василь Пономаренко (1954-55), Євген Федоренко (1955-65), Микола Французенко (1965-67), Юрій Криволап (1967-76), Віктор Педенко (1976-82), Олексій Пошиваник (1982-88) і з 1988 року Микола Мороз. ОДУМ в країнах існування мав філії: в США — Чикаго, Філадельфія, Ньюарк, Сиракюзи, Клівеланд, Гартфорд, Бріджпорт, Баффало, Нью-Йорк, Трентон, Міннеаполіс, Портленд, Нью Брансвік-Сомерсет, Детройт, Рочестер, Форт Вейн, Пасейк, Гошен-Елкнарт та Ютика; в Канаді — Торонто, Монреаль, Лондон, Ошава, Гамільтон, Ст. Кетеринс, Вінніпег та Ніягара Фолс. Члени ОДУМу поділяються на юних (7-18 років), дійсних та старших виховників (18-35 років), дорадників та почесних, які є членами Товариства Прихильників ОДУМу (ТОП). Уніформа ОДУМу: блузи і сорочки військового крою, захисного кольору (хакі), а спідниці й штани синього кольору. На лівому рукаві емблема ОДУМу. Прапор та емблему ОДУМу виготовлено за проектом майора армії УНР Миколи Битинського. Емблема складається з срібного пшеничного триколоса, символу молодости та сили української землі, вплетеного в золотий тризуб, наложений на блакитний щит. Внизу в півкруглій формі напис «Об'єднання Демократичної Української Молоді». Гімн ОДУМу «Вперед

сини народу», слова Івана Багряного, музика Григорія Китастого. Марші ОДУМу: «Ми об'їхали землю навколо», слова І. Багряного, музика Г. Китастого та Миколи Фоменка, «Наші будні — розгорнена книга» слова Яра Славутича, музика Г. Китастого. Виховна праця і форма діяльності подібні до тих, що в Пласті та СУМі, лише ОДУМ звертає більшу увагу на працю молоді в мистецьких одиницях (групову), в ансамблях бандуристів, співочих та танцювальних групах, хорах та струнних оркестрах та ансамблях.

Головну Управу ОДУМу США очолювали: Павло Мигаль (1950-52), Степан Вербоватий (1952), Володимир Дубняк (1952-53), Ігор Лисий (1953-54), Іван Павленко (1954-55), Богдан Марущак (1955-56), Роман Лисняк (1956-57), Леонід Чудовський (1957-59), Микола Дзябенко (1959-61), Антін Філімончук (1961-63, 1965-66), Євген Кальман (1963-64), Данило Завертайло (1965-66), Іван Ємець (1966-67), Володимир Григоренко (1967-69), Віктор Росинський (1969-71), Олексій Пошиваник (1971-73), Анатолій Лисий (1973-77), Віктор Войтихів (1977-80), Тарас Коновал (1985-88), Андрій Шевченко (1980-85) та з 1988 року.

ОДУМ Канади очолювали: Мар'ян Дальний (1950-52), Вадим Вакуловський (1952-53, 1956-57), Василь Непіпа (1954-55), Микола Гринь (1957-58), Іван Пишкало (1958-59), Петро Родак (1959-60, 1973-74), Михайло Лебединський (1960-62), Ігор Дрозд (1962-63), Віктор Педенко (1963-66, 1974-75), Василь Коржанівський (1966-67), Леонід Ліщина (1967-68, 1969-70), Оля Огоновська (1968-69), Марія Бойко (1970-71), Рая Ліщина (1971-73), Олександр Харченко (1975-81), Василь Тимошенко (1981-87) та Віктор Ліщина (1987-91).

В 1956 році створено референтуру юнацтва та Виховні Ради ОДУМу. В США їх очолювали реф. юнацтва: Микола Степаненко, Іван Павленко, Петро Крамаренко, Павло Лимаренко, Петро Гурський, Олексій Коновал, Юрій Криволап, Олена Лукаш та інші, а членами Виховних Рад були: Євфросінія Бережна, Іван Гончаренко, Юрій та Іван Сеньки, Іван Лисинський, Михайло Березинський, Марія

Юркевич, Леся Марущак, Марія Євсевська та інші. В Канаді Виховні Ради очолювали: Іван Дубилко, Вікентій Літвінов, Петро Родак та інші, а членами були відомі педагоги та виховники: Микола Батинський, Василь Палієнко, Василь Янішевський, Мар'ян Горгота, Микола Валер, Петро Волиняк, Михайло Гава, Теодор Хохітва та інші. Табори ОДУМу для юнацтва розпочалися в США 1961 року в оселі Українського Братського Союзу «Верховина» й відбуваються кожного року в оселі ОДУМу «Київ» (з 1965 р.), «Сиблей Стейт парк» в Міннесоті та в Канаді починаючи з 1963 року на оселі православної парафії «Київ» коло Торонто (14 років), пізніше в оселі ОДУМу «Україна» коло Лондону в Канаді.

Головні Виховні ради та ТОП видавали для виховників юнацтва «Порадник одумця» ч.1 (1971 р.) та ч.2 (1973 р.). ОДУМ США купив 1965 року відпочинково-виховну оселю «Київ» в горах Кетскіл, штат Нью-Йорк, яка має 40 акрів землі, будинки, бараки, басейн та озеро, а ОДУМ Канади оселю ОДУМу «Україна» коло Лондону 106 акрів 1974 року, на якій побудував величезний дім з двома великими залами, дім для таборовиків, басейн для купання та інші. На оселі ОДУМу річно відбуваються, впродовж літа, табори виховні, вишкільні, відпочинкові та табори бандуристів.

Починаючи з першої зустрічі ОДУМу 1952 року в Ніягара Фолс, ОДУМ США і Канади річно влаштовують свої зустрічі членства та прихильників в оселях УБСоюзу «Верховина» і «Українське село», «Київ», коло Торонто, в містах, де є філії ОДУМу: Детройт, Лондон, Торонто, Чикаго, Міннеаполіс, Баунд Брук, а найчастіше на своїх оселях. На цих зустрічах виступають мистецькі одиниці філії, відбуваються змагання спортивних дружин з футболу, відбиванки, бігу, плавання та гольфу. На доповідачів запрошуються відомих осіб української громади та ОДУМу. Майже всі філії ОДУМу мають одну або кілька мистецьких одиниць в яких є від 5 до 100 осіб. Співочі та танцювальні ансамблі мають філії в Монреалі, Торонто, Сент Кетеринс, Лондон, Детройт, Чикаго, Міннеаполіс та Філадельфії. Найбільш численна танцювальна група «Веснянка» в Торонто, яка існує з 1958 року під керівництвом Миколи Балдецького. Вона

виступила в Різних містах Канади, США та Франції. В Торонто з 1963 р. діє хор «Молода Україна» та ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича (з 1966 р.) під керівництвом Валентини Родак.

ОДУМ Чикаго мав струнну оркестру в 1962-74 роках, якою керували Анатолій Степовий, Анатолій Луппо та Віктор Войтихів, ансамбль бандуристів (1964-86), яким керували Григорій Китастих, Анатолій Луппо, Євгенія Косогор та Олексій Пошиваник, танцювальну групу «Метелиця» (1963-86), якою керували Микола Осовський, Іван Іващенко та Ала Подольська. А струнний ансамбль існує з 1963 року, спершу ним керував Анатолій Луппо, а з 1971 року — Віктор Войтихів. Він видав дві довгограючі пластинки. Ансамблі бандуристів ОДУМ має у Філадельфії (керівник Петро Гурський) Гошен-Елкарді, Міннеаполісі (керівники Володимир і Таня Вовки та Мотря Пошиваник), Детройті (керівник Петро Китастих) та Сент Кетеринс і (керівник Оксана Метулинська). Мистецькі одиниці видали свої платівки в Детройті, Чикаго, Монреалі, Сент Кетеринсі з піснями, грою на струнних інструментах та музикою.

ОДУМ Чикаго з 1961 року має 15 хвилинні радіопередачі раз у місяць, а ОДУМ Торонто з 1971 року раз у тиждень півгодинні радіопередачі, керівником якої є Петро Родак, а постійними директорами Валентина Родак, Леонід Ліщина та Олександр Харченко.

З 1950 року ОДУМ США видавав двічі в місяць на циклостил «Бюлетень ОДУМу», який редагувала колегія: Володимир Дубняк (головний редактор), Степан Вербоватий, Іван Гарущак, Дмитро Наливайко, Богдан Марущак, Володимир Барішполець та Борис Кравець. У 1953 році «Бюлетень» замінив «Інформаційний бюлетень» під редакцією Євгена Перерви, Петра Крамаренка та Миколи Дзябенка. В 1955 році ті матеріали почали міститися в журналі ОДУМу «Молода Україна»

З 1954 року при «Українських вістях» у Німеччині розпочато сторінку європейського ОДУМу, пізніше дописи про життя ОДУМу в «Українських вістях» подавалися під рубрикою «Одумівець». З 1962 року «Одумівець» замінено «Сторінкою Об'єднання Демократичної Української Молоді», яку редагували Олексій Коновал,



Юрій Смик, Андрій Смик та Олександра Косогор. В 1960 році почав появлятися «Літопис ОДУМу» — одумівська сторінка при щоденникові «Свобода» УНСоюзу. редагували її: Роман Лисняк (1960-62), Олексій Коновал (1962-71) та Олексій Шевченко (1971-73).

При газеті «Українське життя» в Чікаго виходив «Куток одумівця», який редагували Олексій Коновал (1962-63) та 1973 р. Олексій Пошиваник. ОДУМ Чікаго видавав журнал «До мети» (1952-53), а філія ОДУМу Міннесоти з 1973 року видає раз у місяць

«Інформатор філії ОДУМу Міннеаполес-Сейнт Пол», який редагує й видає Анатолій Лисий, один із засновників ОДУМу в Міннесоті. В 1965 році видано з нагоди 15-річчя ОДУМу «Альманах-Збірник ОДУМу» (228 сторінок), який редагували Мар'ян Дальний, Олексій Коновал (головний редактор) та Євген Федоренко. Тверда обкладинка роботи Олексія Пошиваника. Було б добре, щоб видати другий том «Альманаха-збірника ОДУМу», покриваючи решту років праці ОДУМу.

*Олексій Коновал.*



*Струнна окрестра ОДУМу Чікаго під керівництвом Анатолія Луппо на зустрічі в 1968 році в оселі ОДУМу «Київ» в штаті Нью-Йорк, США.*



*Відзначення річниці Тараса Шевченка в Чикаго, США. Члени ОДУМу Чикаго йдуть до залі імпрези.*



*Група одумівців Чикаго 1968 року, США.*





*Зустріч членів ОДУМу США і Канади 1968 року. Першими марширують одумівці з Чікаго в оселі «Київ» біля Торонто, Канада.*



*Танцювальна група ОДУМу Чікаго «Метелиця» під час виступу 1970 року.*





*Ансамбль бандуристів ОДУМу Чікаго під час виступу 1970 року в Шопен школі. Керівник Анатолій Луппо.*



*На зустрічі ОДУМу 1968 року на одумівській оселі «Київ» в штаті Нью-Йорк, США.*





*Під час обіду в таборі ОДУМу в Міннесоті у 1971 році, США.*



*Ансамбль бандуристів ОДУМу в Чікаго, США. Керівник Григорій Китастий.*



*Головний будинок на одумівській оселі «Україна», Лондон, Онтаріо, Канада.*



## СПІЛКА УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Спілка Української Молоді у своїй виховній праці завжди наголошувала, як пріоритет, на потребі здобуття вільної держави. У виховній ділянці за взірць правила підпільна діяльність ОУН та збройна боротьба УПА.

СУМ вважала, що Україна може здобути свою незалежність своїми власними силами і що українська політика повинна керуватися тільки добром українського народу, а не розраховувати на різні міжнародні кон'юнктури. Ті засади залишаються актуальними і після того, як Україна проголосила свою незалежність. Бо зараз потрібно цю державність закріпити, а, можливо, і оборонити від всеголосніших зазіхань російських шовіністичних кіл. Це може робити тільки молодь, вихована на високих ідеалах та державницьких принципах. Тому СУМ на Україні має своє призначення, а саме наголошувати серед найширших кругів молоді ідеалістичні засади служіння Богові та Батьківщині і прищеплювати ідею, що тільки своя власна держава може забезпечити всі наші духовні, культурні і матеріальні потреби.

Спілка Української Молоді, яка за кілька років буде відзначати 50-річчя діяльності в діаспорі, зараз налічує понад 7000 членів у восьми країнах, а саме в Америці, Канаді, Великобританії, Австралії, Німеччині, Аргентині, Бельгії та Франції. Наші Осередки знаходяться в понад 85 містах світу.

Перші з найбільших маніфестацій, які провела СУМ, були демонстрації в 1948 році в Німеччині проти штучного голоду в Україні 1933 року, в яких взяли участь тисячі сумівців.

Відбулося чотирнадцять Світових Конгресів СУМу та п'ять світових злетів сумівської молоді, а саме:

I Злет в Гомадінген, Німеччина, 1974 р.

II Злет в Монреалі, Канада, 1976 р.

III Злет в Лос-Анджелесі, Америка, 1984 р.

IV Злет в Римі, Італія, 1988 р.

V Злет в Мельборні, Австралія, 1992 р.

Такі Злети СУМ організувала і пов'язувала із великими світовими подіями, як наприклад Олімпіадами в Мюнхені, Монреалі та Лос-Анджелесі, де

масовими демонстраціями протестувала проти російської окупації України.

Рівно ж СУМ провела велику акцію в обороні інтересів нашої Батьківщини під час світової вистави ЕКСПО 1967 року в Монреалі та на зимових олімпійських іграх в Лейк-Плесіді (1984 р.) та Калгарі (1988 р.). В 1980 році під час Світової Олімпіади в Москві СУМ співорганізувала Олімпіаду Поневолених народів в Торонто.

На останньому сумівському Злеті в Римі та Царгороді в 1988 році, СУМ брала активну участь у світових святкуваннях 1000-ліття християнства України-Руси.

СУМ розпоряджає різними культурними ансамблями серед яких є 31 хор, 7 оркестрів, 61 танцювальний ансамбль та 5 гуртків бандуристів.

Організуються річні табори: виховно-відпочинкові, провідницькі, мандрівні та спортивні. За останніх три роки понад 6000 осіб брало участь на сумівських таборах.

СУМ видає два журнали — «Крилаті», для юнацтва, та «Авангард», для дружинників і сеньйорів, друкує щорічно чисельні виховні матеріали, в яких наголошується, між іншим, історичні події українського народу.

Спілка організувала різного роду акції за звільнення політичних в'язнів, як рівнож демонстрації проти винищення українського народу штучним голодом та радіацією внаслідок Чорнобильської катастрофи. СУМ бойкотував та пікетував виступи різних комуністичних мистецьких ансамблів, які з рамени культурного обміну приїжджали на Захід під час хрущовського та брежнєвського періодів, щоби здеорієнтувати світ як гарно розвивається українська культура в Советському Союзі, коли найкращі українські культурні діячі були вислані до психіатричних лікарень та на Сибір, або вбиті так, як Володимир Івасюк.

З метою допомоги Україні в останніх двох роках передано багато різної літератури та приладдя, як факси, комп'ютери, ксерокси, відео і тому подібне.

Ми також нав'язали тісні контакти через поїздки сумівців в Україну на зустрічі з представниками молоді з України в західних державах.

В 1990 році в Мюнхені СУМ зорганізувала Світову конференцію дружинників, де брало участь 22 представники молодечих організацій з України. Делегації СУМу були на I СКУМО в Білому Борі, на II СКУМО в Києві та на III СКУМО в Харкові.

Минулого року сумівці маніфестували на підтримку Української незалежності західним світом та закликали до нав'язання дипломатичних та економічних зв'язків з Україною.

СУМ в кожному місті в діаспорі є активним членом загальногромадської структури і бере участь у всіх організованих імпрезах. Однак найголовнішим аспектом праці СУМу є виховання молодого покоління у віці від 5 до 18 років життя. Ця виховна праця проводиться під час тижневих сходів з юнацтвом, апелів, таборів, злетів і

семінарів, на яких освідомлюється молодь та запізнається з українською історією, культурою, мовою і світоглядом. Рівно ж плекаються віра в Бога, характер, шляхетність, ідейність і фізична вправність, виховується пошана гідності і власності інших народів.

СУМ в Україні також повинен звернути увагу на цей важний чинник і присвятити йому якнайбільше часу, бо від сьогоднішньої молоді залежить її майбутнє. Ніяка держава не може забезпечити своє існування без розвиненого суспільства, без відданих та свідомих громадян.

Честь України — Готов Боронити!  
Слава Україні!

**Євген Чолій.**



*Дім Спілки Української Молоді в Лідкомбі, Сідней, Австралія.*





*Капела бандуристок осередку СУМА ім. Пилипа Орлика у своєму початковому складі. Мистецький керівник — Петро Потапенко, адміністратори: Євген Репета і Дмитро Труш.*



*Будинок Українського національного музею в Чикаго, поруч великий будинок Спілки Української Молоді в Чикаго, США.*





*Літня оселя Спілки Української Молоді в Чикаго, США.*



*Служба Божа. Відправляє єпископ Кир Іван Прашко в сослуженні о. Петра Смика під час 5-го Злету Спілки Української Молоді в Мельборні, Австралія 1992 р.*





*Сумівці під час Богослужби.*



*Дівчата сумівки під час Богослуження.*





*Дівчата-юначки під час Богослужби.*



*5-ий Злет СУМу в Мельборні, Австралія, 1992 рік. Прапороносці готуються до дефіляди.*





*5-ий Злет СУМу в Мельборні, Австралія, 1992 рік, вимарш до дефіляди.*



*5-ий Злет СУМу в Мельборні, Австралія, 1992 рік, дівочі частини, вимарш до дефіляди.*





*5-ий Злет СУМу в Мельборні, Австралія, 1992 рік, юнацькі відділи готуються до дефіляди.*



*5-ий Злет СУМу в Мельборні, Австралія 1992 рік, старші сеньйори, вимарш до дефіляди.*





*5-ий Злет СУМу в Мельборні, Австралія, 1992 рік, старші сеньйори, вимарш до дефіляди.*



*Делегація з України на 5-ий Злет Співки Української Молоді в Мельборні 1992 року:  
Олекса Задорожний (Київ), Ігор Рябчевський (Київ), Олекса Гуленко (Донецьк).*





*Учасники 2-го Конгресу Спілки Української Молоді в Авґсбурзі 1947 року, Німеччина.*



*Танцювальний ансамбль «Верховина», старша група. Фото зроблено 1994 року перед виїздом в турне по Канаді.*





*Каплиця в оселі Спільки Української Молоді «Веселка» біля Торонто, Канада.*



**«ВЕРХОВИНА»**  
Танцювальний ансамбль  
Спілки Української Молоді (осер. Мельборн)

Танцювальний ансамбль «Верховина» створено в 1966 році. Початки танкової групи мають свій корінь ще в 50-их роках, коли провадив бл. пам. mgr. Ярослав Булка. Він був одним з піонерів українського танку на терені Мельборну, Австралія.

Першим керівником групи стала бл. пам. А. Цибульська і її дочка Ганя. Покійна Антоніна Цибульська й Ганя Цибульська були тими будівничими, які положили добрі фундаменти під будову найбільшої танкової групи в Австралії. Під їхнім керівництвом танкова група починає свої мистецькі виступи не тільки для української публіки, але і для чужинців.

В 1969 році перебирає керівництво «Верховини» под. Стефанія Худяк. Група далі розвивається і з року в рік зростає. Сьогодні в групі вчать і виступають 150 танцюристів.

В 1975 р. мистецьким керівником

ансамблю «Верховина» є под. Наталія Моравська.

«Верховина» може похвалитися великими осягами. Між ними числені виступи на українській сцені не тільки в Мельборні, але й також по цілій Австралії. «Верховина» виступає на здвигах українців в Австралії, на сумівських здвигах з самостійними концертами і на різних українських відзначеннях. «Верховина» бере участь в австралійських фестивалях та різних концертах, між ними найбільше знанні є фестивалі «Folk Fest», «Shell Folkloric» і «Moomba».

Важко уявити собі мистецьку імпрезу без участі ансамблю «Верховина». Нелегко сказати, скільки виступів «Верховина» дала за 27 років, але добре ім'я своє записала назавжди в історію українців в Австралії.





*Хор осередку Спілки Української Молоді ім. гетьмана Івана Мазепи в Мельборні «Черемош».*

## Хор «Черемош»

Хор «Черемош» був заснований в Мельборні 9-го лютого 1975 року з приїздом до Австралії диригента Мар'яна Костюка з його родиною. М. Костюк вже в Англії був довголітнім диригентом громадських і сумівських хорів. Не довго відпочивав диригент. Після 6-ти місячного побуту його досвід використала управа СУМу ім гет. Івана Мазепи в Мельборні.

Членство хору складається з сумівців молодшого і старшого покоління, та прихильників СУМу. Мішаний хор «Черемош» начислює біля 40 хористів, а були часи, що було понад 50. Від часу до часу виступає, як чоловічий або жіночий хори, таким способом поширює свій репертуар. Сам репертуар охоплює світські, народні і релігійні пісні. Хор «Черемош» виступає на всіх сумівських

здвигах, виступає із самостійними концертами, бере участь в конкурсах, всіх громадських і церковних імпрезах, часто виступає з концертами для чужинецької публіки. Перлиною праці хору був величавий концерт релігійних пісень в травні 1988 р. З нагоди 1000-ліття Хрещення Руси-України в українській католицькій катедрі Свв. Ап. Петра і Павла в Мельборні, та в місті Аделаїді в Українській Католицькій Церкві Св Покрови.

Піаністка хору пані Ірина Дудій акомпанювала хорові довгі роки. Часто з хором виступає Ансамбль бандуристів ім. Лесі Українки під мист. провідом д-ра Ігоря Якубовича. Технічними справами хору керує адміністрація.



## Танцювальний ансамбль «Гопак»

«Гопак» був заснований у січні 1992 року артистичним директором і хореографом Тарасом Галясом. Тарас виступав у численних танцювальних ансамблях в Австралії й поза нею. З великим знанням і досвідом в українському танцювальному мистецтві Тарас багато років згуртував молодих, енергійних і талановитих танцюристів для виступів перед аудиторіями, демонструючи красу й дивовиж української танцювальної культури. «Гопак» виступав і виступає з чотири-інструментальною оркестрою, яка

пожвавлює атмосферу танців і звеселяє глядачів.

Ансамбль має численні запрошення на виступи в Австралії й за кордоном. Танцюристи «Гопака» брали участь у фестивалі «Фольклорама» у Вінніпезі, Канада, як офіційні амбасадори Австралії в серпні 1993 року. «Гопак» мав честь бути запрошеним для виступів в Walt Disney World у Флориді й подорожував по Сполучених Штатах Америки, включно з Філадельфією, Нью Джерсі, Клівлендом, Детройтом та Чикагом у вересні та жовтні 1994 року.



*Хор Спілки  
Української Молоді в  
Ноттінгамі, Англія,  
Остап Д. Пицко  
диригент, 1975 рік.*



*Хор юнацтва  
Спілки  
Української  
Молоді в  
Ноттінгамі,  
Англія,  
1959 рік.*

*Табір Спілки  
Української Молоді на  
«Тарасівці», біля  
Ноттінгам у 1980 року,  
Англія.*



# КОРОТКИЙ НАРИС ІСТОРІЇ ПЛАСТУ

## **I етап. На заранні (1911-1920)**

Пласт постав з наявно відчутної потреби організації молоді для служби українському народові. І хоч організаційні форми перебрано від англійського скаутінгу, Пласт по суті був і є національною організацією.

В 1911 році студенти Петро Франко та Іван Чмола заснують перші пластові гуртки. Офіційним початком Пласту вважається день першої присяги пластового гуртка при Академічній Гімназії у Львові - 12.4.1912. Гурток цей заснував д-р Олександр Тисовський.

В 1913 році відбувся перший з'їзд представників пластових гуртків у Львові, на якому створено «Організаційний Пластовий Комітет». В цьому році організується перший мандрівний табір Пласту (Чмола).

В 1914 році вибухає війна і багато пластунів стає у ряди Українських Січових Стрільців.

В 1918 році Пласт поживавлює діяльність, яку поширює також на центральні та східні частини України.

## **II етап. Віднова Пласту (1920-1930)**

Після упадку Української держави, Пласт відновляє діяльність спершу в Західній Україні, а згодом серед молоді української еміграції в країнах Західної Європи.

В Пласті масово гуртується українська шкільна, селянська та робітничка молодь. Постають окремі улади новацтва, юнацтва та старших пластунів, під проводом Верховної Пластової Команди. Організуються мандрівні та постійні табори, починає виходити ряд пластових видань, зокрема, офіційний пластовий орган «Молоде Життя».

Пластові Верховні З'їзди втішаються чимраз більшою чисельністю і діяльністю. Пласт постійно зростає. Це не подобається чужим властям і вони утруднюють працю Пласту, а згодом забороняють легальну діяльність пластової організації, в 1928 на Волині, а в 1939 в Галичині.

## **III етап. За своє існування і нації. (1930-1944)**

В цьому періоді Пласт в Галичині працює нелегально під проводом конспіративного Пластового Центру. Праця ведеться через

Комісію Виховних Осель і Мандрівок Молоді, «Рідну Школу» та публікацію журналу «Вогні».

Польська влада гостро карає за всі прояви праці Пласту арештами та висилкою до концентраційного табору в Березі Картуській.

Одинокую легальною пластовою організацією в цьому періоді був Союз Українських Емігрантів у Празі.

В часі творення Карпатської України члени СУПЕ і пластуни Закарпаття відіграли значну роль в творенні «Організації Народної Оборони», а також славної Карпатської Січі.

В 1939 році вибухає друга світова війна і Пласт пробує відновити діяльність в Україні, але німецька окупаційна влада не дає дозволу і пластуни змушені продовжувати нелегальну діяльність.

## **IV етап. Друга віднова Пласту. Великі завдання.**

Після останньої війни велике число українців залишилося поза межами України. Чисельні скупчення українців у переселених таборах в Німеччині дали змогу відновити діяльність Пласту. Організуються пластові гуртки в багатьох місцевостях з Головною Пластовою Старшиною і Г.П. Радою в Мюнхені.

Організуються пластові табори, з'являються пластові видання, а напередодні масового виїзду українців до заокеанських країн, появилася збірка пластових пісень «В дорогу».

Після переїзду великого числа українців до заокеанських країн, Пласт діє в країнах Північної і Південної Америки, Австралії, а також у західних європейських державах, де є більше число українців (Англія, Німеччина, Австрія, Франція і т. п.).

## **V етап. Розквіт Пласту на нових місцях поселення**

Від 1950 року український Пласт розвинув широку та дуже активну діяльність на нових місцях поселення, особливо в Австралії, Аргентині, Великобританії, Німеччині та США.

В перших роках нового поселення існували також пластові організації в Бразилії та Тунісі, поодинокі гуртки діяли та останньо



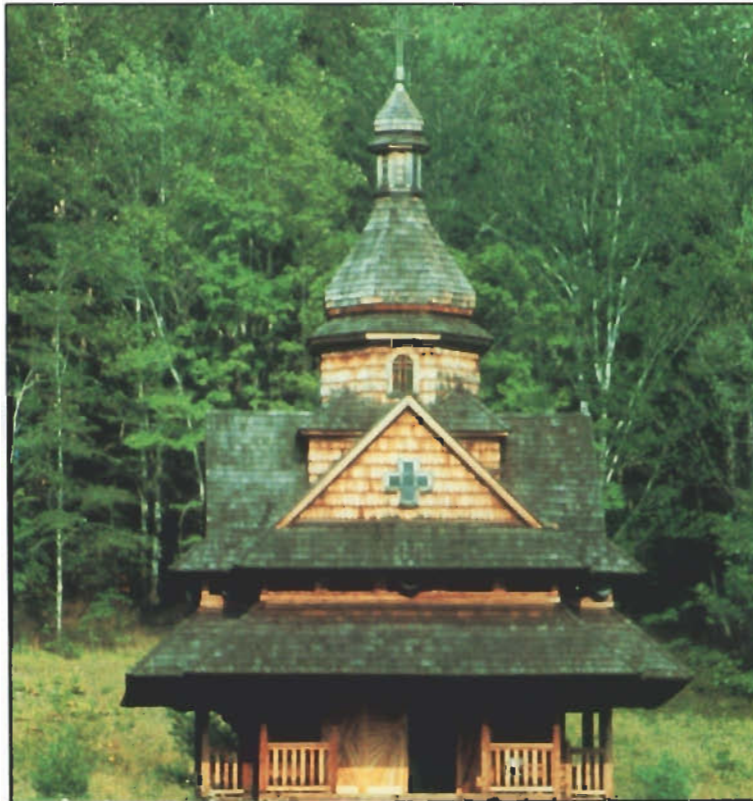
знову діють у Франції.

В кожній із шістьох країн, де діє Пласт, є однакова організаційна побудова та Пластові Станиці в поодиноких місцевостях, які об'єднані у Крайові Пластові Старшині. Кожних два роки відбуваються крайові з'їзди для обговорення проблем і обрання проводу. У всіх місцевостях існують пластові домівки, а то і власні дома. В Австралії є дві пластові оселі, в Аргентині є пластовий дім, у Великобританії є пластова оселя, в Канаді є дві пластові оселі і два пластові дома, в США є три пластові оселі і п'ять пластових домів. Пластові заняття для УПН і УПЮ відбуваються кожного тижня, літні і зимові табори виховні та спеціалізаційні відбуваються у краях періодично. На терені Канади та США проводяться також міжкrajові вишколи «Золота Булава», «Лісова школа», «Школа Булавних» і «Рада Орлиного Вогню». Усі крайові пластові організації об'єднані в Конференцію Українських Пластових Організацій, на яку з'їжджаються делегати усіх крайових пластових організацій, один раз у три роки для узгодження цілого напрямку пластової праці та постійного його осучаснення.

Збори КУПО обирають Головну Пластову Раду. ГП Булава є лучником і дає напрямні для цілого Пласту. З її ініціативи постала та діє Кадра Пластових Виховників із Орлиним Кругом для виховників новацьких і скобиним кругом для юнацтва. Для цих виховників видає ГПБ журнали «Вогонь Орлиної Ради» і «В дорогу з юнацтвом». Для юнацтва ГПБ видає місячник «Готуйсь», для юнацтва «Юнак», а для УСП і УПС «Пластовий шлях». Від 1950 року відбуваються, що п'ять років ювілейні міжкrajові зустрічі на терені Канади, Австралії, Німеччини і США, які збирають пластову молодь в числі 1000-2000 та є найкращою можливістю нав'язання дружби і співжиття.

Для осучаснення пластової праці ГП Булава скликає в міру потреби пластові Конгреси. Другий відбувся в 1966-71 роках, а третій розпочався в 1984 році.

Головний Пластовий Провід працює тісно із українським шкільництвом, має зв'язок із ієрархами українських церков та має своїх капелянів і є у системі Світового Конгресу Українців, як найвищого організаційного чинника українців поза межами України.



*Карпатського стилю каплиця на Пластовій площі, Східний Четнам коло Албани в Нью-Йорку, США.*



*В 35-ліття існування українського Пластового уладу відбулося ювілейне свято весни 5-7.07.1947 року в Мітенвальді, Німеччина. На центральній площі під час святкувань.*



*Сеньйорат святкувань в Мітенвальді 5-7. 07. 1947 року, Німеччина.*





*Привіт Українських Пластунів з Америки.*



*Пластовий будинок на вулиці Вест Блюер в Торонто, де знаходиться Головна Пластова Булава, Канада.*





*Пластова оселя в українському селі, табір — 8.7.1978 року в Онтаріо, Канада.*



*Українська пластова оселя в українському селі , табір — 8. 7. 1978 року, Онтаріо, Канада.*





*На святкуваннях під час ювілейної краєвої зустрічі Пласту в Австралії був начальний Пластун др. Юрій Старосольський (в центрі), справа П.Овчаренко, зліва Б. Тарнавський на площі «Сокіл», 1974-1975 рік.*



*Пластова краєва зустріч з нагоди 50-ліття Українського Пластового Уладу на площі «Сокіл», Мельборн, Австралія, 1974-1975 рік.*





*Юнацький пластовий табір на площі «Безкид» в Аделаїді, Австралія.*



*Пластовий табір на площі «Сокіл» 1984 рік.*





*Пластуни й члени Пластприяту під час спільної зустрічі в Пластовій домівці, вересень 1988 року, Аргентина. Пласт в Аргентині почав свою діяльність 6 березня 1949 році при парафії отців Василіян в Буенос-Айресі. В 1974 році закуплено свою домівку, яку урочисто відкрив начальний пластун бл. пам. пл. сен. Юрій Старосольський в листопаді 1976 року. Чисельний стан Пласту в Аргентині нараховує 120 активних членів. Відбуваються щонеділі заняття для новацтва й юнацтва. В січні відбуваються літні табори, новаки на пластовій оселі «Ненаситець» в Пуанта Індіо, а юнацтво по різних околицях Аргентини, частіше на півдні Аргентини біля скелястих Андів.*



*Члени куреня ім. Святослава Завойовника в Буенос-Айресі, в день відзначення Святого Юрія, патрона Пласту. Справа — ст. пл. Юліян Балук - зв'язковий, пл. уч. Андріян Липинський - хорунжий. Пластова домівка, 23. 6.1991 року.*

# СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОЧИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Український жіночий рух почався в другій половині XIX століття. У 1884 році засновано першу жіночу організацію в Україні. Українські жінки брали участь у важливих ділянках життя народу: культурній, виховній, політичній.

Під час короткої незалежності України (1918-1919) до українського парламенту обрано 11 жінок. 1919 року засновано об'єднуючу організацію — Українську Жіночу Національну Раду.

Представниці Української Жіночої Національної Ради брали активну участь у численних міжнародних конференціях до 1928 року.

З упадком української державности 1919 року, незалежні жіночі організації зліквідовано. На землях України, які не були включені до СРСР, розвинулися жіночі організації. У 1934 році в Станиславі вони влаштували величавий конгрес для відзначення 50-ліття українського жіночого руху (1884-1934).

У 1937 році створено Світовий Союз Українок. Організовану діяльність жіноцтва припинено з вибухом другої світової війни 1939 року.

Під час другої світової війни багато українських жінок опинилися на заході, де вже в 1945 році постали жіночі організації. У 1948-50 роках українські жінки емігрували до країн вільного світу. Там вони вступали в існуючі жіночі організації, або створили нові.

Щоб об'єднати жіночі організації, у США засновано у листопаді 1948 року Світову Федерацію Українських Жіночих Організацій (СФУЖО). Під сучасну пору СФУЖО об'єднує 23 жіночі організації, що репрезентують 14 країн на 4-х континентах. СФУЖО також гуртує індивідуальних членів-прихильників.

## ЗАВДАННЯ СФУЖО

\* Всебічно допомагати Україні в її змаганнях до волі й державницького самовизначення.

\* Плекати почуття єдності історичної нерозривності та зберігати культурну спадщину українського народу.

\* Змагати до збереження української ідентичности та здорової української християнської родини.

\* Стимулювати інтелектуальний, суспільний і економічний розвиток української жінки.

\* Вдержувати та входити у зв'язки з міжнародними, зокрема, жіночими організаціями, репрезентувати перед ними українське жіноцтво і бути речником українського народу.

## БУДОВА

Діяльністю Федерації керує управа під проводом голови. До управи належать: ексекютива, референтки і представниці складових організацій. Світовий конгрес СФУЖО обирає провід на 5 років. Кожного року відбуваються річні засідання управи і конференції на поодиноких континентах, щоб перевірити діяльність, обговорити справи і запланувати дальші напрямні праці.

## ПУБЛІКАЦІЇ

Щоб утримати зв'язок із складовими організаціями і їх членством, а також інформувати загал громадянства про дії й проблеми, СФУЖО видає кварталник «Українка в світі» і англomовне число «Ukrainian Woman in the World», матеріали різними мовами про жінок політичних в'язнів, умови життя під окупаційним режимом і т. п.

## РЕФЕРЕНТУРИ — КОМІСІЇ

У СФУЖО діють комісії для поодиноких ділянок праці. Їх очолюють референтки.

Комісії СФУЖО:

Виховна	Преси і публікацій
Зовнішніх зв'язків	Суспільно-харитивна
Народного мистецтва	Фінансова
Студій сучасної України	

## ЗОВНІШНІ ЗВ'ЯЗКИ

СФУЖО є членом Світового Конгресу Українців. СФУЖО має статус Неурядової Організації (NGO) у Департаменті Публічної Інформації при Об'єднаних Націях (DPI-UN).

СФУЖО має зв'язки з чисельними світовими жіночими радами і організаціями, що мають спільні зацікавлення і завдання.

У 1979 році СФУЖО було членом Комітету Міжнародного Року Дитини — NGO



(Неурядових Організацій) при ООН.

**СФУЖО є членом:**

- \* Світового Руху Матерів (МММ)
- \* Генеральної Федерації Жіночих Клубів (міжнародної секції).
- \* Міжнародної Охорони Дітей.

**СФУЖО співпрацює з міжнародними організаціями:**

- \* Міжнародною Жіночою Радою.
- \* Міжнародним Жіночим Союзом.
- \* Комісією Недержавних Організацій для «Декади Жіночого Поступу» при Об'єднаних Націях.

**ЧЛЕНИ СФУЖО:**

- Австралія: \* Союз Українок Австралії.  
\* Об'єднання Українських Православних Сестрицтв Австралії і Нової Зеландії.
- Австрія: \* Український Жіночий Союз Австрії.
- Аргентина: \* Союз Українок Аргентини.  
\* Організація Українок «Відродження».  
\* Об'єднання Жінок «Просвіти».
- Бельгія: \* Об'єднання Українок Бельгії.
- Бразилія: \* Організація українських жінок ХОС Бразилії.
- Великобританія: \* Організація Українських Жінок у Великобританії.

\* Товариство Українських Жінок ім. О. Теліги, Англія.

Венесуела :

\* Об'єднання Українських Жінок Венесуели

США:

\* Союз Українок Америки.

\* Український Золотий Хрест, США.

\* Об'єднання Жінок Організації Оборони Чотирьох Свобід України.

\* Об'єднання Українських Православних Сестрицтв, США.

Канада:

\* Організація Українок Канади ім. Ольги Басараб.

\* Ліга Українських Католицьких Жінок Канади.

\* Об'єднання Жінок Ліги Визволення України.

Німеччина:

\* Об'єднання Українських Жінок Німеччини.

\* Світський Апостолят Жіноцтва Німеччини.

Франція:

\* Союз Українок Франції.

Швейцарія:

\* Українське Жіноче Товариство Швейцарії.

Польща:

\* Союз Українок Польщі.

## СОЮЗ УКРАЇНОК АМЕРИКИ

Союз Українок Америки заснований у 1925 році. П'ять жінок товариства в Нью-Йорку об'єдналися з метою створення самостійної краєвої жіночої організації. У перші роки існування провід СУА присвятив багато уваги розбудові організаційної мережі. У 1929 році прибули до США з Галичини Олена Кисілевська, сенаторка польського сейму і редактор журналу «Жіноча Доля». Вона відвідала багато жіночих осередків у США та заохочувала жінок вступити до СУА.

У 1932 році СУА скликав у Нью-Йорку перший український жіночий конгрес, в якому взяла участь велика кількість жінок з США і представниці жіночих організацій Канади. Розголос про підготовку конгресу заактивізував жіноцтво, поставили нові відділи, число яких дійшло до 41. Зразу ж після конгресу відбулася перша конвенція СУА. Резолюцію цієї конвенції визначили обсяги дій, цілі і завдання організацій, що в основному залишилися незмінними до сьогодні. Від початку свого існування СУА керувався принципами християнської етики, релігійної толерантності, політичної понадпартійності та прагнув до здійснення ідеалів рівності і свободи. Після переведення в життя своїх завдань членство намітило різні ділянки праці — культурну, допомогову, виховну, як також участь у починах громади та співпрацю з українськими, американськими і міжнародними жіночими організаціями.

До другої світової війни СУА підтримував живий зв'язок з централею Союзу Українок в Галичині й Українським Жіночим Союзом у Празі. У 1934 році взяв участь у Світовому Жіночому Конгресі у Станиславі, а у 1937 році став членом Всесвітнього Союзу Українок. Постійний контакт з визначними громадськими діячами того часу — Софією Русовою, Оленою Кисілевською, Міленою Рудницькою, Зінаїдою Мірною та іншими — зміцнював взаємини з українським жіночим рухом в різних країнах світу і був джерелом інформації про політичне становище та громадське життя батьківщини й еміграційних осередків Європи. Події в Україні мали великий вплив на напрям праці СУА. Це виявилось

передовсім у різних допомогових акціях:

- \* у 1927-28 роках переведено збірку грошей і одягу для жертв повені в Галичині;

- \* у 1930 році прийшла звістка про репресії українського населення в Галичині: польське військо і поліція знущалися над населенням, нищили майно, були тисячі поранених, 7 осіб померло від побиття. СУА вислав одяг та фінансову допомогу жертвам «пацифікації» і протест до Ліги Націй у Женеві;

- \* створено Медично-допомоговий фонд і зібрані гроші вислано до української «Народної лічниці» у Львові;

- \* у 1932 році постав Комітет допомоги Голодуючим в Україні, який робив різні заходи, щоб допомогти жертвам голоду;

- \* у 1939 році переведено збірку на користь утікачів з Карпатської України і зібрані гроші вислано до Жіночого Союзу у Празі.

Окрім згаданих вище акцій, Відділи СУА надавали матеріальну підтримку Товариству Допомоги Воєнним Інвалідам, родинам політичних в'язнів, виховним, освітнім та жіночим організаціям у Галичині і заслуженим громадянкам, що опинилися у тяжкому стані. Відділи СУА жертвували також на церковні, виховні і громадські цілі у США.

Одночасно з допомогою жертвам політичних репресій в Україні, СУА постійно переводив протестаційні акції і вислав петиції і телеграми до американського уряду і Конгресу, європейських держав, Ліги Націй (пізніше Об'єднані Нації).

Після закінчення другої світової війни СУА вислала до Європи тисячі фунтів одягу й харчів та поважну суму грошей для «переміщених осіб», допомагали «ашурансами» у переселенні. Допомогу «переміщеним особам» завершено створенням фонду «Мати і дитина», що дала змогу переселити до США 92 особи (вдови з дітьми та самотні жінки) і заопікуватися ними у перші місяці їхнього перебування в Америці та згодом допомогти їм влаштуватися на працю.

Після масового переселення залишилася в Європі частина «переміщених осіб», які з огляду на вік або стан здоров'я не мали змоги виїхати і теж потребували допомоги.



Відділи СУА взяли під опіку садочки і школи українознавства в Німеччині, Австрії і Бельгії.

СУА продовжує у різних формах харитативну працю — висилає одяг і харчі потребуючим в Південній Америці і Європі, книжки для шкільної молоді, опікується старшими самітними жінками.

У 1984 році постав Фонд медичної допомоги для дітей, батьки яких не мають змоги оплатити високих коштів лікування.

Виховна праця виявляється в заснуванні світличок та семінарів для батьків. Відділи влаштовують імпрези для дітей, вистави лялькових театрів. У 1967 році СУА почав акцію стипендій незаможним дітям і молоді в Південній Америці і Європі. Ця акція поширилася від 1973 року. З того часу виплачено понад 5000 стипендій на суму приблизно один мільйон доларів. Пожертви на стипендії складають спонсори з США, Канади і Австралії.

Культурна праця СУА багатогранна: святкові сходи на пошану визначних постатей, аматорські вистави, концерти, літературні вечори, мистецькі виставки. З більших досягнень слід відзначити побудову пам'ятника Лесі Українки у Клівленді, Огайо. Різноманітність культурної праці характеризують такі почини, як відтворення і покази українського історичного одягу та дводенна конференція в Детройті, Міч., у 1969 р. на тему «Українство в сучасному і майбутньому» з участю вчених, громадських діячів і молоді.

З ініціативи СУА відбулися жіночі конференції у 1982 і 1986 роках. В них взяли участь приблизно 850 жінок різного віку, членки і нечленки СУА з США, Канади, Аргентини і Австралії. Тематами доповідей, виступів і дискусій були проблеми сучасного жіноцтва, майбутнє української громади та збереження українських традицій і культурної спадщини.

У 1967 році Леся і Петро Ковалі зі Швейцарії встановили при СУА фонд, призначений на нагороди за наукові і літературні праці.

У 1980 році постав фонд із спадщини Еви Срашків на стипендії для членок СУА, що студіюють предмети з українознавства. Видавнича діяльність охоплює виховні і господарські підручники, літературні твори, казки і платівки для дітей, твори Лесі

Українки в англійському перекладі, альбом історичного одягу українки, взори, карти з весільними вінками.

Від 1944 року СУА видає єдиний в США жіночий журнал «Наше життя», що здобув собі читацьку публіку в українських осередках діаспори. Редакторами журналу були Клавдія Олесницька (1944-45), Олена Лотоцька (1946-1950), Лідія Бурачинська (1951-73), Уляна Любич (1973-85), Ольга Лісківська (1985-86), Уляна Любич (1987)

Від 1926 року СУА влаштував виставки українського народного мистецтва, позичаючи експонати у приватних осіб. Успіх виставок спонукав управу до набуття у 1933 році збірки народного і прикладного мистецтва, яку пізніше доповнено купуванням і дарунками.

У 1974 році СУА купив на спілку з Українським Конгресовим Комітетом будинок у Нью-Йорку, 2032-га Авеню, де на двох поверхах було приміщено Український музей, який відкрито в жовтні 1976 року. Етнографічна збірка СУА мала тоді 800 експонатів, які використано для початкових виставок. З часом збірка народного мистецтва зросла до 3000 об'єктів. У музеї засновано образотворчий та історичний відділи. Крім постійної етнографічної виставки, в музеї відбулося 16 виставок, а від 1983 до 1988 року також 24 мандрівні виставки у США і Канаді.

Завдяки ініціативі і матеріальному вкладі членства СУА, постала установа, що є джерелом інформації про українську історію, культуру і мистецтво.

У 1984 році, напередодні 100-ліття жіночого руху, СУА перевидав альманах «Перший вінок», збірник прози і поезії авторів-жінок. У 1986 році СУА видав збірку поетеси Наталі Лівичкої-Холодної «Поезії старі і нові».

Свої здобутки СУА завдячує праці і посвяті багатьох поколінь жінок, що протягом 63 років добровільно жертвували свій труд для загального добра.

Тепер СУА об'єднує понад 100 Відділів у різних штатах США і понад 50 вільних членок. Територіально зближені Відділи гуртуються у 9-ох округах.

Першою головою СУА стала Юлія Шустакевич (квітень-червень 1925), її наступниці: Юлія Ярема (1925-1931), Олена Лотоцька (1931-34, 1943-65), Анета Кмець (1934-35, 1939-43), Анастасія Вягнер (1935-

39), Стефанія Пушкар (1965-71), Лідія Бурачинська (1971-74), Іванна Рожанковська (1974-87), від 1987 — Марія Савчак.

У 1948 році СУА був співзасновником Світової Федерації Українських Жіночих Організацій. Конгрес Федерації відбувся у Філадельфії, членами стали українські організації США, Канади, Західної Європи і Австралії. Від 1948 року СУА є членом Генеральної Федерації Жіночих Клубів і

часто бере участь у їхніх конвенціях.

У 1952 році СУА став членом Національної Ради Жінок США і брав участь у Міжнародній Жіночій Раді у Вашингтоні — 1988, Ванкувері — 1976, Тегерані — 1966, Вашингтоні — 1963, Стамбулі — 1960, Монреалі — 1957, Гельсінкі — 1954.

Членки СУА брали участь у конференціях Жіночої Декади (Мехіко — 1975, Копенгаген — 1980 і Найробі — 1985).



**Головна управа Союзу Українок Америки.**

*Зліва сидять: Розалія Полчій — англomовна секретарка, Марія Томоруг — кореспонден-ційна секретарка, Іванна Ратиш — 1-ша заступниця голови, Марія Савчак — голова, Ольга Гнатейко — 2-га заступниця голови для справ організаційних, Марта Данилюк — фінансова секретарка, Ірина Чайківська — протоколярна секретарка. Перший ряд стоять: Ірина Куровицька — вільний член, Марія Полянська — голова Округної Управи Нью Джерзі, Христя Навроцька — пресова референтка, Ірена Гладка — голова Округної Управи Нова Англія, Надія Савчук — голова Округної управи Нью-Йорку, Ірина Руснак — музейно-мистецька референтка, Анастасія Хариш — голова*

*Округної управи в Чикаго, Євгенія Новаківська — голова контрольної комісії, Рома Шуган — скарбничка. Другий ряд стоять: Лідія Білоус — вільний член, Марія Крамарчук — голова округної управи Північний Нью-Йорк, Іванна Шкарупа — голова округної Управи Огайо, Оксана Фаріон — голова округної управи Філадельфія, Ірена Чибан — редактор «Нашого життя», Наталія Гевко — голова округної управи, Детройт, Анна Кравчук — референтка стипендій. Ольга Тритяк — виховна референтка. Неприсутні: Марта Хом'як — 4-та заступниця голови для справ зв'язків, Лідія Черник — референтка суспільної опіки, Наталія Кушнір-Верзол — голова округної управи, Південний Нью-Йорк, Марта Бачинська — редактор англomовної частини «Нашого життя» («Our life»).*



## ОРАГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНОК КАНАДИ ІМ. ОЛЬГИ БАСАРАБ

В історії українського жіночого руху в Канаді важливе місце займає Організація Українок Канади. Тривкі підвалини під її розбудову покладено 60 років тому. З малих клітин в 1930 році виросла велика організація. Початком її були дівочі гуртки та жіночі товариства при Українській Стрілецькій Громаді, що згодом сформувалася у самостійну організацію в системі Українського Національного Об'єднання. Відділи ОУК охоплюють Канаду від провінції Квебеку до Британської Колумбії. Їх зцентралізовано в надбудові — Централю управи. Першу Центральну Управу обрано у 1934 році на першій Крайовій Конференції у Саскатуні. Ідейні основи Організації українок Канади спиралися на ідеологію українського націоналізму, що глибоко закорінився в Україні та пробив шляхи до заокеанських українців. Патронкою Організації Українок Канади обрано героїчну Ольгу Басараб, що своїм життям і смертю увічнила національні ідеали українців. На такій ідеологічній основі ОУК розгорнула практично-пограму діяльність та здійснює її на відтинках культурно-освітньо-виховному, харитативному, організаційному, видавничому та відтинку зв'язків.

Центральна Управа ОУК керує обіжчиками, листами та матеріалами відзначування роковин визначних постатей, подій та постачає матеріалами для підтримання і розвитку національних обрядових традицій. Праця відділів ОУК створила певну традиційність, у яку вплетено громадсько-сімейні, релігійно-національні звичаї та обрядовість. ЦК ОУК вказувала на багатство української самобутності, духовної культури та на потребу її плекання. Відділи ОУК плекають красу етнографічного багатства, проводять колядування, просфору спільну, новорічні вечори, Андріївські вечори ворожіння, влаштовують імпрези з нагоди свята Миколая, ягідки, писання писанок, весільне вінкоплетення, обжинки, купальські обряди тощо. Зміст праці доповнюють рукодільні заняття, товариські ігри, лотереї, чайки, танцювальні вечори, ярмарки, покази історичних одягів, покази, фільмів, прозірок тощо.

У плануванні освітньої праці підкреслюється дуже чітко потребу організування гуртків книголюбів, курсів рідної мови, проведення вечорів спільних читань цікавих текстів з літератури та історії, організування дискусій на актуальні теми, доповіді, авторські вечори, змагання у красномовстві, плекання хороших та танцювальних ансамблів, влаштування виставок книжок, образотворчого мистецтва. Формою святкових сходин або академій відділів ОУК відзначають дати історичних подій, роковини визначних постатей жінок. Важливою справою у ділянці виховної праці є організування дитячих садків, світлиць, рідних шкіл і літніх осель. ЦК ОУК довгі роки була спонсором рідних шкіл і дитячих дошкільних світлиць для українських дітей, що після другої світової війни жили в Німеччині та Австрії. Від початків існування ОУК давала грошову допомогу рідним школам у Західній Україні, фінансувала наші видавництва, пресу, виховно-молодіжні організації, місцеву пресу, на пошану 100-річчя Канади була фундатором 5-го тому Енциклопедії Українознавства, видання НТШ у САРСЕЛІ. ОУК завжди була і є активною у багатьох громадських починах, як спорудження пам'ятників Тарасові Шевченкові у Вінніпезі, Лесі Українці в Торонто. Для культосвітніх та виховних акцій ОУК кожночасно мала контакт і співпрацює із СФУЖО, КВОР, КУК чи ОПДЛ». Для вбогих студентів ОУК надає стипендії. Стипендійний фонд створено у пам'ять голови Центральної Управи Стефанії Савчук. На протязі існування ОУК видала чимало важливих книжок, щоб збагатити корисним вкладом книжковий фонд діаспори. Першим виданням ОУК була п'єса О. Лугового «Ольга Басараб». Її й досі використовують з нагоди святкувань роковин смерті Патронки. ОУК видала також драму О. Лугового і Т. К. Павличенка «Віра Бабенко». Централю ОУК спонсорувала видання Олега Ждановича «На зов Києва», Юрія Мулик-Луцика «Духовний портрет Ольги Кобилянської», Катерини Антонович «Український народний одяг», драму Лесі Українки «Бояриня», яка не появилася у ніякому повному виданні творів Л. Українки в Україні, видано повне видання

творів Оксани Лятуринської, Катерини Штуль «Поворот» у 30-річчя смерті Олени Теліги, збірник «Незабутня Ольга Басараб» за редакцією Ірини Книш, Юліяна Вассіяна «Творець із землі зроджений» — сільветка Василя Стефаника. За деякі видання дістала багато признань на сторінках преси. Видано багато дитячих цінних книжечок. Всі етапи діяльності ОУК з'ясовано в двох томах (по 500 сторінок кожний) п.н. На службі рідного народу, Перший том вийшов за редакцією Ірини Книш, другий редагувала колегія: Ярослава Зорич, Зеновій Книш, Ганна Мазуренко. З 1950 року до сьогодні Центральна Управа ОУК видає власний журнал «Жіночий світ», який вийшов на магістралі діаспори й має популярність серед жінок на всіх поселеннях. Редакторами «Жіночого світу» були: Калина Кандиба-Лазор, Стефанія Бубнюк, Ярослава Зорич, Анна Вах. У 1950

році це був єдиний жіночий журнал у Канаді. Журнал «Жіночий світ» є речником ідей та дій ОУК. Він є ідеологічно-суспільною та культурно-виховною трибуною, є дзеркалом життя заокеанської українки. До 1950 року ОУК мала власну сторінку в газеті «Новий шлях».

Основним завданням ОУК була допомога визвольним змаганням України. Організовано маніфестаційні віча з приводу польського та большевицького терорів, засудів членів ОУН, в обороні ліквідації польською владою «Союзу Українок» в Галичині, в обороні Карпатської України та ряд інших акцій, як збирання грошей на «Визвольний фонд», фінансова допомога інвалідам, політв'язням, жертвам пацифікацій, вдовам, сиротам, учасникам визвольних змагань, культурно-освітнім інституціям в Україні — Рідним Школам, товариствам «Просвіти», видавництвом, пресі.



*6-ий Конгрес СФУЖО, посередині — Оксана Соколик — новообрана голова СФУЖО, зліва: Марія Квітковська — попередня і почесна голова СФУЖО, справа: Лідія Бурачинська — почесна голова СФУЖО.*





*П'ятий Конгрес Світової Федерації Українських Жіночих Організацій в Торонто. Відкриття Конгресу.*

У 1939 році засновано при Центральній Управі ОУК Фонд Українського Золотого Хреста, який координував та ініціював усі харитативні акції ОУК. Це була єдина українська організація, що створила перед другою світовою війною Залізний Фонд для допомоги Україні. Чимало праці вкладено для потреб канадського Червоного Хреста, зібрано також гроші для закладів сиріт та домів старших. Фонди Українського Золотого Хреста проводив допомогу жертвам другої світової війни, вислав пакунки утікачам з України в таборах, допомагав у переселенні українських родин до Канади, фінансував українські садки і школи в Німеччині (Мінстер, Августдорф, Гайденав, Геттінген, Бравншвайг, Ганновер, Бухгольц, Луїзбург, Майдеріх, Нойкірхен).

У 50-60 роках передано на згадані цілі 72 тисячі доларів ОУК через зв'язки з «Інтернаціональною Амнестією» та членство в Національній Жіночій Раді Канади провадила правну оборону переслідуваних в Україні діячів культури — мистецтва і літератури та оборонців прав

людини, допомагала родинам репресованих дисидентів. Для харитативних цілей ОУК також була активна в Екзекутиві Ради Суспільної Служби СКВУ, в Комісії Суспільної служби СФУЖО.

Центральна Управа ОУК є членом Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, Світового Конгресу Українців та Комітету Українців Канади. Вона активно співпрацює з органами системи Українського Національного Об'єднання. ОУК підтримує контакт і є членом Національної Жіночої Ради, має зв'язки з Канадійським Червоним Хрестом, Канадською Комісією у справах ЮНЕСКО, Канадським товариством Консументів, Товариством Промислу та Торгівлі. Організаційна праця включає приєднання нових членок, відвідини відділів, організацію збіркових акцій на загально-громадські потреби.

Короткий нарис поодиноких ділянок не віддзеркалює повного вкладу громадської активності членок ОУК, все ж у якійсь мірі показує її багатогранну й неочінувану роль у житті канадських українців.

## СОЮЗ УКРАЇНОК ПОЛЬЩІ

В Польщі, в Білому Борі, 18-21 серпня 1990 року відбувся 1-ий Світовий форум української діаспори, на якому зродилася ідея створити українську жіночу організацію в Польщі. В жовтні 1990 року Союз Українок Польщі вже був прийнятий до СФУЖО в Торонто, Канада.

У вересні 1991 року Союз Українок Польщі провів свій перший краєвий з'їзд, на який прибули делегатки з 8 осередків жіночих організацій Польщі та гості з Києва та Львова. Союз Українок в Польщі зараз начислює і об'єднує 11 відділів з своєю централею у Варшаві.



*Союз Українок Польщі. Голова управи і осередок в Варшаві.*

## ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК КАРАКАСУ, ВЕНЕСУЕЛИ

У 1947 році до Венесуели прибуло багато українців, свідомих і освічених, які горіли любов'ю до України. Вже в 1949 році вони заснували українську громаду в Каракасі з філією у Веленсії. При громаді почало діяти Об'єднання Українських Жінок, яке спільно з громадою вложило багато корисної праці:

опікувалися підростаючим поколінням, дитячим садком, школою українознавства. Українські хори виступали на фестивалях, влаштовували академії (22-го січня, 1-го листопада, День Матері). Головним завданням було ознайомлювати місцевих і чужинців з Україною.



## КРАЙОВА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЮЗУ УКРАЇНОК АВСТРАЛІЇ

Перший з'їзд Союзу Українок Австралії відбувся 2-го і 3-го червня 1951 року з участю делегаток від 4-х штатів. На з'їзді було створено Крайову Організацію, вибрано Крайову управу, прийнято статут і змінено назву з ОУЖ на СУА. Першою головою вибрано Ірину Пеленську. Згодом головами Крайової Управи були: Ірина Пеленська, Марія Осідач, Ірена Хом'як, Людмила Онішко, Іванна Мамчак, Лідія Гаєвська-Денес, Софія Ваврик, Олена Шевчик, Майя Грудка. Від часу створення Крайової управи, СУА став членом Світової Федерації Українських Жіночих Організацій, Жіночої Національної Ради Австралії, Союзу Українських Організацій Австралії.

На початках, членкині СУА вели виховну працю серед українських дітей. Організували і вели школи в таборі в

«Кобра», декілька років вели школи в Аделаїді, Мельборні і в Сідней. Допомогали церквам вести недільні садочки. Вели курси вишивання, танків і ритміки, писання писанок, готування українських страв.

Членкині СУА відвідували хворих по лікарнях. Висилали харчові посилки до Європи. Допомогали і допомагають потребуючим в Австралії та поза нею. Виплачують стипендії студентам в Бразилії, Аргентині і в Європі. Деякі відділи допомагають багатодітним родинам в Україні.

### ЖУРНАЛ СУА «НАШЕ СЛОВО»

В 1965 році в 15-ліття існування Союзу Українок Австралії започаткував видавати журнал-квартальник «Наше слово», який існує до сьогодні. Видано 85 чисел.



*Третій з'їзд Союзу Українок Австралії в 1955 році в Мельборні.*



*Виставка Українського Народного Мистецтва, влаштована з нагоди року старших відділом Союзу Українок Сіднею 1990 року. Прем'єр штату Нова Південна Валія Невіл Врен відкрив виставку. Пані подарували йому велику писанку. На фото: Люба Масна, пан Островський, Оля Ільків — голова відділу, пані А. Кошарська та інші, прем'єр Невіл Врен оглядає подаровану писанку.*



*Зустріч Союзу Українок Австралії з Ганною Колесник і її сестрою Г. Ратушною, які прибули до Австралії з Австрії.*





*Союз Українок ім. Лесі Українки в Саншайн-Ардірі, Австралія. Зліва в першому ряду сидять: В. Левинська, О. Губик, А. Запотоцька, Марія Гандоха — голова, С. Матвіїшин. Стоять зліва: В. Федор, А. Ярка, А. Михайлишин, О. Пайда, Б. Дикун, А. Альфавицька, В. Зубар. Неприсутні: А. Дворянин, Г. Максимович.*



*91-ий відділ ім Олени Кисілевської, Бетлегем, ПА. Округа Філадельфія. Зліва сидять: Анна Гентіш, Мирося Йовст — скарбник, Оксана Кіпа — голова, Ірена Бачинська — музичний референт, Марія Корчева — заступник голови, Дарія Базалюк — почесна членка. Стоять: Надя Цегельська — секретарка, Мері Турчин, Олена Лемаха, Катерина Загвоцька — голова контрольної комісії, Богданна Михайлів — господарський референт, Марія Галуска, Іванна Гібард, Христина Попович. Відсутні — 10 членок.*





*Відзначення 1000-ліття християнства в Україні. Союз Українок в Австралії вшанував показ історичної ноші України, Мельборн, 1988 рік.*



**76-ий відділ ім Наталії Кобринської, Воррен, Міч. Округа Детройт.**

*1-ий ряд зліва: Ірена Бодрук, марта Василькевич, Ліда Колодчин — голова, Стефанія Оглабляк, Рома Дигдало. 2-ий ряд: Марія Дуткевич, Вікторія Лехняк, Людмила Томин, Валентина Євич, Олександра Воробкевич, Наталя Вонсуль, Ольга Кіналь, Наталя Зварич, Марія Питяк, Іванна Гривнак, Ольга Савчук, Ксеня Кучер, Ольга Мухній. 3-ій ряд: Мирося Бараник, Оксана Омецінська, Оля Ласка, Анастасія Прийма, Ірена Стецюк, Марія Турянська, Анна Бойчук. Неприсутні: Софія Федорінець, Марія Андрусак, Люба Несторович, Наталя Яцків, Марія Кальба, Марія Костюк, Ірена Ляш, Катруся Сливка, Оля Стояловська, Стефанія Строїч, Одаря Трешневська, Іванка Ворик.*





**Управа і членкині 47-го Відділу Союзу Українок Америки ім. Лесі Українки в Рочестері, Нью-Йорк, США.**

*Перший ряд, зліва: Олена Харамбура, Анастасія Смеречинська, Ірина Михайлюк, Ірина Руснак, Таня Шутер, Марія Костів, Ольга Ганушевська, Марія Крамарчук, Ірина Шмігель. Другий і третій ряд, зліва: Іванна Мартинець, Марія Новосядло, Катерина Панич, Анна Єйна, Марія Пецишин, Анна Чорнобіль, Люба Домбачевська, Марія Джус, Дарія Лесів, Катерина Лялька, Марія Сипняк, Ольга Червінська, Марія Лилак, Аріядна Бах, Емма Адамчук, Стефанія Слюзар, Ольга Нарівна, Фенні Надяк, Люба Хома, Тамара Гривнак. Четвертий ряд, зліва: Катерина Щур, Катерина Лялюк, Євгенія Мосюк, Марія Сиплива, Анна Сохоцька, Мирослава Приймак, Марія Кучмій, Текля Приймак, Анастасія Гуссар, Михайлина Губач, Ростислава Стеців.*

*Відсутні: Ірина Семанюк, Марія Артемович, Наталія Бабюк, Надія Бабюк, Евдокія Боберська, Люба Делькевич, Олена Довналюк, Христина Дзюба, Наталія Гуран, Марія Головка, Анна Матіїв, Марія Кахникевич, Стефанія Костик, Віра Мотика, Регіна Кіндрат, Марія Кучма, Євгенія Куціль, Христина Ковч, Пелагія Кулик, Марія Лозинська, Марія Вергун, Ірина Гафткович, Ольга Малаховська, Стефанія Манківська, Галина Павлічко, Михайлина Пилипець, Олена Тицька, Анна Сорокті, Світлана Соробей, Марія Стасів, Стефанія Телега, Галина Тимочко, Дарія Тишовницька, Стефанія Залітач, Ольга Жовнірович, Стефанія Олійник, Тамара Орловська, Ева Козенко.*

Союз Українок Америки, Відділ ч. 47 ім. Лесі Українки заснований у лютому 1952 року. До ініціативного комітету увійшли Ірина Костинюк — голова, Ірина Руснак — секретар, члени: Анастасія Смеречинська, Мирослава Приймак, Анна Смеречинська, Марія Крамарчук, Марія Холєвчук, Людмила Демиденко, Олена Харамбура, Софія Єйна і Ольга Гуран.

Головами Відділу були в роках:  
 1952-1953 — Анастасія Смеречинська;  
 1954-1955 — Марія Крамарчук;  
 1956-1958 — Ганна Капітан;  
 1959-1961 — Марія Холєвчук;  
 1962-1963 — Ірина Остапюк;  
 1964-1967 — Ганна Капітан;  
 1968-1970 — Марія Крамарчук;  
 1971-1975 — Іванна Мартинець;

1976-1981 — Марія Крамарчук;

1982-1987 — Ірина Руснак;

1988-1993 — Тетяна Шутер.

Відділ провадить многогранну працю для розбудови своєї організації та добра Рочестерської Громади. Одною з найважливіших ділянок є Суспільна опіка, яка матеріально допомагає садочкам в Європі та постійно опікується двома старшими віком жінками в Європі (т.з. «бабусями»). В останніх роках надає поміч жертвам Чорнобиля. Другою ділянкою є широко розвинена стипендійна акція для молоді у Бразилії, Аргентині, Польщі і тепер в Україні.

Референтура зв'язків чуйно слідкує за подіями в Україні та включається у всі акції, які переводяться для добра України.

Музейно-мистецька референтура займається улаштуванням виставок народного і прикладного мистецтва під час міжнародних фестивалів в американських музеях та інституціях і в останні 20 літ під час 4-денного фестивалю парафії св. Йосафата. Постійно збирає фонди на піддержку і розбудову Українського музею в Нью-Йорку і приєднує йому членів.

Зорганізовано безліч курсів: вишивання, роблення прикрас на ялинку, писання писанок, кераміки, різьби, вибійки, печева і варення. Проводяться курси навчання української мови для американського середовища, головні тут народжених українців. Уряджувано самостійні концерти в честь патронки Лесі Українки, вишивані вечорниці, дитячі костюмові забави, базари, традиційного печева. Дохід призначається на добродійні цілі.

В 1964 році зорганізовано дитячу «Світличку», у якій довгі роки приготовля-

ються діти до школи українознавства. «Світличка» існує до сьогодні і є тепер під опікою жінок наймолодшого Відділу СУА в Рочестері, Нью-Йорк.

На протязі 17 років Відділ уряджував градаційні зустрічі випускників школи українознавства і середніх шкіл м. Рочестера із українським громадянством.

При відділі діє Гурток книголюбів ім Олени Залізняка, Гурток любителів народного мистецтва і клуб «Зустрічі». Для розваги членства і їх родин, приятелів уряджуються автобусні прогулянки з відвідуванням українських музеїв в США і Канаді, оселю Українського Народного Союзу «Союзівка».

Членки Відділу є активні в Осередку української спадщини «Мозаїка», в Окружній управі СУА Північного Нью-Йорку, входять до Головної управи Союзу Українок Америки, Світової Федерації Українських Організацій (СФУЖО) та Об'єднання Українсько-Американських Організацій, м. Рочестер, Нью-Йорк.

Завдяки зразковій праці у виконанні наміченої програми СУА та докладному звітуванні, Відділ одержав перше місце із усіх Відділів СУА на конвенціях в 1984 і 1987 роках.

Розуміючи велику вагу вкладу праці жіноцтва в розбудову української держави, Відділ підтримує постійний зв'язок із жінками України, а саме із Союзом Українок Івано-Франківська і Чернівців.

Членки Відділу тепер майже всі вже пенсіонери, з гордістю і задоволенням згадують у минуле, бо не галяли дорогого часу на дозвілля, а працювали над вихованням української молоді, для своєї громади та для пропагування доброго імені української нації.



## БІБЛІОГРАФІЯ

- Енциклопедія Українознавства . Мюнхен - Париж - Нью-Йорк: Вид. НТШ «Молоде життя», 1959.  
Онацький Євген. Українська мала енциклопедія, Буенос-Айрос, 1958.  
Полтава Леонід. Історія Української Народної Помочі в Америці і Канаді, Піттсбург, 1976-1977.  
Ювілейна книга УКО: Вид. Українського культурного осередку. За редакцією І. Овечко, Лос-Анджелес, 1969.  
Новак Микола. На сторожі України, Лос-Анджелес, 1979.  
Більше як король, Монреаль: Вид. Зеня Кейван і Мартін Колес, 1948.  
Зберегти історію. Історія української еміграції до Америки, Нью-Йорк. Український музей в Нью-Йорку, 1984.  
Українські студії в Гарвардському Університеті: Вид. Головної Екзекутиви Фонду Катедри Українознавства при Гарвардському Університеті.  
Церковний календар-альманах на 1985 рік. Редактор о. митрат Мар'ян Бутринський, Чикаго: Вид. Братства св. Андрея Первозванного, 1985.  
Календар «Рідна нива», Вінніпег: Видавнича спілка Екклесія, 1971.  
Альманах Українського Народного Союзу. Джерсі Сіті: Вид. «Свобода», 1984.  
Данилишин Михайло. Українці в Аргентині — Буенос-Айрес, 1989.  
Леник Володимир. В часи, сьогодні, завтра. Мюнхен: Товариство «Рідна школа», 1990.  
Календар світла — Торонто: вид. оо Василіян, 1984.  
На громадській ниві в Німеччині: До 25-ліття ЦПУЕН. За ред. О. Зеленецького — Мюнхен, 1972.  
Спілки Української Молоді на чужині: фотоальбом. За ред. І. Федчиняк, Я. Деремента, Лондон: Вид. УК СУМу 1954.  
Пам'яткова книжка. 23 конвенції Союзу Українок Америки, Нью Джерсі, 1993.  
Українці в Австралії, Мельборн, 1966.  
Заставний Ф. Д. Українські етнічні землі — Київ: Вид. «Світ», 1993.  
Зарубіжні українці: Довідник — Київ: Вид. «Україна», 1991.  
Розміщення української еміграції у злучених державах. Пам'ятна книга УНС — Джерсі Сіті, 1936.  
«Форум» — місячний журнал Українського Братського Союзу в Америці.  
«Українська Дивізія «Галичина». Вольф-Дітріх Гайке, Торонто, Париж, Мюнхен, 1970 р.

## СПІВПРАЦІВНИКИ КНИГИ-АЛЬБОМУ

Балій Володимира  
Бондаренко Андрій  
Бризгун -Соколик Оксана  
Бромберг Валерій  
Бучинський Петро  
Василик О.М.  
Венгринович Оріон  
Верига Василь, д-р  
Вишневий Григорій  
Вінтоняк Олекса, д-р  
Волочій Володимир, отець  
Габелко Федір  
Ганицький Михайло  
Галяс Тарас  
Гнатюк Володимир, д-р  
Грінвальд Дайвід  
Грудка Майя  
Данилюк Антон  
Данилюк Марта  
Данилюк Роман  
Денисенко Леонід  
Діткун Августин, отець  
Добрянський М.  
Жуківський Анатолій  
Жуківський Анатолій  
Загреба Михайло  
Затреба Михайло  
Зорич Ярослав  
Іваницький Роман  
Івахів Іван  
Ільків Оля  
Карабін Ярослав  
Кардаш Марія  
Кіналь Мирон  
Кікта Степан  
Когут Стефан  
Козловський Микола  
Колодчин Василь  
Коновал Олександр  
Корінь Стефан  
Коцан Богдан  
Кравченко Павло  
Кузьма-Балицький Петро  
Кузьмич Валентина  
Куціль Роман

Лозовий Орест  
Лужницький Григорій  
Луців Володимир  
Луцак Мирон  
Люлька В., митроф. прот.  
Матишак М., отець  
Моравський Дмитро  
Михальський А., о. д-р  
Михальчук Василь  
Мишталь Адам  
Нудьга Максим  
Окопний Максим  
Олексин Іван  
Павлюк Василь  
Панчишин О.  
Плашкевич Омелян  
Пицко Остап  
Поповський Володимир  
Починок Лідія, д-р  
Прийма Василь, отець  
Процик Даша  
Радіон Степан  
Ревакович Роман  
Романишин Тетяна  
Росляк Роман  
Руснак Ірена  
Сліпецька Тетяна  
Слободян Омелян  
Стасюк Ол.  
Стельмах Володимир  
Тарнавська Оксана  
Тарнавський Богдан  
Тиравська Наталя  
Цюрак Люба  
Чайковська Дарія  
Черванів В., о. прот.  
Черкаський Алексій  
Чолій Євген  
Шкудар Юрко  
Шумський Святослав, д-р  
Федишин Юрій Роман  
Ющак Володимир Р., отець ,ЧСВВ  
Якубович Ігор, д-р  
Ярмусь С., о. прот.

*Всім священикам, організаціям, всім панам і паням, які надіслали матеріали і фотографії до книжки-альбому «Українці в світі», щиросердечно дякуємо.*

*Особлива подяка належить панові Михайлові Ганицькому, який вложив дуже багато праці до приготування фотоматеріалів майже до цілої книжки.*

*Щира подяка пані Марії Кардаш за підготовку матеріалу, панству Зіновії та Богданові Рудницьким за комп'ютерний набір і верстку книжки-альбому.*

*Всім складаємо щиросердечну подяку !*

**Петро Кардаш і Сергій Кот.**



## **ДОРОГІ ДРУЗІ!**

*Ось і перегорнуто вами останню сторінку книги-альбому. Завершилася наша спільна подорож по українських громадах у світі, огляд їх минулого та сучасного, багаторічної жертвовної праці на благо неньки-України та української культури. Сподіваємося, що під час огляду їх величного історичного шляху наші серця билися в УНІСОН, виповнюючись гордістю за рідний український народ та його досягнення тих далеких та близьких краях, де судилося жити українцям.*

*Задумуючи цю книгу-альбом, ми гадали видати її в Україні, щоб донести до українського народу слово правди про життя, культурний розвиток та боротьбу за українську ідею, за свободу та незалежність своєї історичної Батьківщини українців поза межами України.*

*На жаль, в Україні не знайшлося можливостей, щоб видати цю книгу достатнім тиражем. Отже, перше її видання здійснено в Австралії накладом Петра Кардаша. Проте ми не втрачаємо надії на вихід у світ безпосередньо в Україні нового, значно доповненого видання про українців у світі. Сподіваємося на вашу підтримку та допомогу. З вдячністю сприймемо усі ваші пропозиції та побажання. Чекаємо їх за адресами:*

**Mr. Peter Kardash  
74 Snell Gr. Oak Park  
Vic. 3046  
Australia. Tel/fax (03) 9306 4431**

**Україна, 252142, м. Київ, вул. Радгоспна, буд. 24, кв. 89.  
Коту Сергію Івановичу. Тел. 446 0168 або 228 5305.**

## ЗМІСТ

Слово до читачів	3
Передмова	4
Українці в світі	6
Всесвітній Форум Українців	7
Українська Світова Координаційна Рада	9
Світовий Конгрес Українців	15
Австралія	19
Австрія	50
Америка	52
Аргентина	125
Бельгія	130
Бразилія	132
Великобританія	153
Венесуела	168
Голландія	173
Данія і Скандинавія	175
Еспанія	180
Італія і Ватикан	181
Канада	187
Німеччина	261
Парагвай	280
Польща	282
Румунія	286
Франція	289
Східна діаспора	299
Чехія і Словачія	324
Українська Національна Армія і Дивізія «Галичина»	328
Коротко історія чину святого Василя Великого	337
Українські кооперативи в світі	340
Олександр Кошиць	353
Українські музеї в світі	356
Українська преса в світі	370
Об'єднання Демократичної Української Молоді	374
Спілка Української Молоді	382
Український Пласт в світі	397
Союз Українок в світі	405
Бібліографія	420
Список співпрацівників альбому	421
Подяка	422

**На першій сторінці обкладинки** — пам'ятник першим українським поселенцям у музеї «Село української культурної спадщини» в провінції Альберта, Канада. Скульптор Лев Молодожанін.

**На останній сторінці обкладинки** — вежа в місті Кам'янець, Білорусь, збудована галицько-волинським князем Володимиром, XIII століття.









